

צ'בזטי מזהר"ן
קמא

דף פא: פב: פג: פד:

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה סו

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

תורה אור
רות ב (ח) ויאמר בעז אל רות הלוא שמעת בתי אל תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה וכה תדבקין עם נערתִי: (ט) עִינִיךָ בשדה אשר יִקְצְרוּן וְהִלַכְתְּ אַחֲרֵיהֶן: הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נָגֶעַךְ וְצִוִּיתִי וְהִלַכְתְּ אֵל הַכֹּהֲלִים וְשִׁתִּית מִסָּאֵר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים: מְשִׁלִּי כֹב (יז) הֵט אֲנֹכָךְ וְשָׁמַע דְּבָרִי תִקְרִים וְלִפְנֵי מִשִּׁית לְדַעְתִּי: יִמְיֶיהָ לֹא (יא) וְכָאֵן וְרָגְנָה בְּמִרְסֵי צִיּוֹן וְנָהָר אֶל טוֹב יִקָּחַ עַל דָּגָן בְּגֵן תִּירֵשׁ וְעַל יִצְהָר וְעַל בְּנֵי צֶאֱן וְיִקָּחַ וְיִקְרָה נַפְשָׁם כִּגְן יָרֵךְ וְלֹא יוֹסִיפוּ לְדַאֲבָה עוֹד: יִשְׁעִיהָ סֹד (ג) וּמַעֲוֹלָם לֹא שָׁמַעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵינֵי לֹא רָאִתָּה אֱלֹהִים וְהִלַכְתְּ יָעֲשֶׂה לְמַחְסֶה לָּהּ: שְׁמוֹת לֹא (יח) וְיָתֵן אֶל מִשָּׁה כִּכְלֹתָ לְדֹבֵר אֹתוֹ בְּהָרִי סִינַי שְׁנֵי לַחֹת הַעֲדַת לַחֹת אֶבֶן כְּתֻבִּים בְּצֶאֱבֶע אֱלֹהִים:

תורה סו
מלכים-ב ב (ט) וַיְהִי כִּקְרָבָם וְאֵלֵיהֶן אָמַר אֶל אִישֶׁע שְׂאֵל מֶה אַעֲשֶׂה לָךְ בְּשֵׂרָם אֶלְקִים מַעֲקָךְ וְאִמְרִי אִלְיֶשֶׁע וַיְהִי נָא פִּי שְׁנִים בְּרוּחֶךָ אֵלִי: (י) וַיֹּאמֶר הַקִּשְׁתִּי לִשְׂאוֹל אִם תֵּרָאֵה אֹתִי לָקֹחַ מֵאֲתָךְ וַיְהִי לָךְ כֵּן וְאִם אֵין לֹא יִזְכֶּה: מְלָכִים-ב ח (ד) וְהַשְׁלַךְ מִדְּבַר אֶל גִּתּוֹ נָעַר אִישׁ הָאֱלֹהִים לְאִמְרֵי סִפְרָה נָא לִי אֵת כָּל הַגְּדֻלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אִלְיֶשֶׁע: בְּרֵאשִׁית ו (ט) אֵלֶּה תוֹלְדֹת נָח נָח אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ וְאֵת הָאֱלֹהִים הִתְמַלֵּךְ נָח:

פא:

ליקוטי

ויאמר בועז אל רות סה

ויהי נא פי שנים סו

מוהר"ן

הדיבור של התפילות והשירות והתשבחות, כשרו"ל (ברכות ז ע"ב) למה נקרא שמה רות שממנה יצא דוד שְׂרִיָּה להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות. **הלא שמעת בתי**, כי הנפש היא בת השכל כנ"ל. וזהו **הלא שמעת**, היינו השמע "לאונך מזה שאתה מוציא כפיד, היינו **הטח אונך ושמע** [2] בקשת הדיבור ותחנוניו, שמבקש ומתחנן לכל התפרד ממנו כנ"ל. וזהו **אל תלכי ללקוט בשדה אחר כנ"ל**, כי כל האותיות והדיבורים הם ליקוטים יקרים, שמלקטים בשדות עליונים כנ"ל. והדיבור מבקש מהנפש לכל תלך מאתו ללקוט ליקוטים אחרים כנ"ל. אך זה אי אפשר, כי צריך לילך וללקוט יותר כנ"ל, אך **וגם לא תעבורי מזה** [3]. היינו, שאפי' כשתלך לתיבה אחרת, אל תעבור מתיבה ראשונה כנ"ל. וזה נעשה על ידי שזוכה אל התכלית כנ"ל. וזה **עיניך בשדה אשר יקצרוּן**. היינו בחי' ההסתכלות על התכלית, כי הקצירה היא תכלית ההרישה והזריעה. **הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעך**, זה בחי' סתימת העינים, שצריך לסוגרם, ולחבר הראות לכוונו אל התכלית כנ"ל, כי בלא זה אי אפשר להסתכל על התכלית כנ"ל. וזה **הלא צויתי את הנערים**, לשון צוותא והתחברות, שצריך לצוות ולחבר הראות כנ"ל. והעינים נקראים נערים, כי הם משרתי השכל כנ"ל, כי הראות הוא שליח [4] ומשרת להשכל כנ"ל. וזהו **לבלתי נגעך**, בחי' נגעי הנפש. כי כשהראות נתפור ורואה כל מה שלפניו, היינו שאינו סותם וסוגר עיניו מחזיו דהאי עלמא כנ"ל [5], וזהו בחי' נגעי הנפש. וצריך לצוות ולחבר את הנערים, דהיינו הראות, לבלי להסתכל מן הצד [6] על הבלי עולם הזה, לבלתי לנגע את הנפש. ואז יוכל להסתכל על התכלית כנ"ל, ואזי על ידי ההסתכלות על התכלית, נתבטלין כל היסורין כנ"ל. אך אחר כך כששב מהביטול מתגברין היסורין ביותר כנ"ל, שזה בחי' צמאון הנפש כנ"ל. וזה **וצמית והלכת אל הכלים ושתית מאשר ישאבון הנערים**. כי לכבות הצמאון, הוא ע"י התחדשות התורה, שמקבלין המודחין שהם הכלים של השכל, על ידי הרשימו שנשארו מהביטול כנ"ל, ומשם שותה הנפש לכבות צמאונה כנ"ל. וזה **ושתית מאשר ישאבון הנערים**. כי הנערים שהם עיני השכל, הם שואבין התחדשות התורה, מהרשימו שנשארו מההסתכלות על התכלית כנ"ל. ועל ידי זה נתבטלין היסורין אחר כך, ומכבין צמאון הנפש כנ"ל: **וזה בחי' הגן עדן**, בחי' משה ואהרן [7]. **גן**, הוא בחי' הנפש בחי' (ירמיה לא) **והיתה נפשם כגן רוח**. **עדן**, הוא בחי' התכלית, כי **עדן עין לא ראתה** [8] ('כמו שאמרו רז"ל ברכות לד ע"ב), בחי' ביטול כנ"ל: **וזה בחי'** (תענית לא) עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים לעתיד לבא וכ"א מראה "באצבעו וכו'. מחול זה

בחי' השמחה [9], שהיא כלי לקבלת התורה כנ"ל. וכ"ז על ידי הביטול, שע"י הזריחה של הרשימו מן הביטול, משם באה התורה ע"י הכלים כמ"ש שם. וזה בחי' מראה "אצבעו. מראה, זה בחי' המראה והזריחה של הרשימו, שמשם באה התורה. וזה בחי' מראה באצבעו, בחי' התורה, שהיא בחינות **אצבע אלקים** (שמות ל"א) [10].

סו [11] (מלכים ב ב) **ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ויאמר וכו'**, אם תראה אותי לוקח מאתך יהי לך כן וכו'.

והנה נתקיים אחר כך באלישע פי שנים [12], נמצא שהיה אלישע מתפלל בכוונה יותר מאליהו רבו [13]. כי כל הנסים והגדולות שעשה אלישע, כולם היו על ידי תפילה. כמו שאמרו רז"ל (מגילה כז) על פסוק [2] **ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע**. ואלישע כי עבד בתפילה הוא דעביד: **דע**, שאפשר שיהיה התלמיד גדול מהרב. דהיינו שיהיה לו פי שנים כרבו. ואעפ"כ הכל יהיה בכחו של רבו. וזה בחי' **ויהי נא פי שנים ברוחך אלי**, ברוחך דייקא, שעל ידי בחי' הרוח עצמו של אליהו רבו, יהיה לו פי שנים כמותו [14]: כי איתא, שיש להצדיק בחי' שני רוחות [15]. רוח לעילא, רוח לתתא. כמ"ש (בראשית ו') **אלה תולדות נח נח**, נח לעילא נח לתתא יִנְכַמְשׁ שם בזהר נח דף נט ע"ב על פסוק זה, ע"ש בתוספתא וז"ל למה נח תרי זימנא אלא כל צדיק וצדיק די בעלמא אית ליה תריין רוחין רוחא חד בעלמא דין ורוחא חד בעלמא דאתי והכי תשכח בכולהו צדיקי וכו' ע"ש [16]. דהיינו שיש לו בחי' חיות למעלה, וחיות למטה. והרוח והחיות שלמעלה הוא גדול מאוד מאוד. והתלמידים הם עם הצדיק מושרש אחד, רק שהם תלויים בו כענפים באילן. שהאילן יונק חיותו משרשו, והענפים יונקים החיות דרך האילן. ויש בזה כמה בחינות, כי יש תלמידים שהם בבחי' ענפים, ויש שהם בבחי' עלים, וכן שארי הבחינות. ובשעת הסתלקות הצדיק, אזי הוא משיג הרבה יותר ממה שהשיג בחייו [17], כ"א לפי מדרגתו. כמו שמצינו ברשב"י באיזרא [18], וברבינו הקדוש [19], ובשאר צדיקים [20]: **ודע**, שזהו על ידי שבשעת הסתלקות, אזי יורד ובא למטה בחי' הרוח והחיות דלעילא, ואזי נתחבקין ונתאחדים יחד הרוח דלתתא עם הרוח דלעילא. כי באמת שניהם אחד, ותיכף כשנתגלגל זה לזה נתאחדין מאוד באחדות גדול. ומחמת שהרוח דלעילא אינו יכול להיות בזה העולם, כי טבעו אינו יכול לסבול כלל זה העולם, ע"כ נסתלק לעילא. ועל ידי זה נסתלק הצדיק, כי כשנסתלק

¹ ימי שכל יום מתקן נילוך אחד מהאלס שעולה למעלה ומיומי כלס סס סוד מוסק רוחס יענו.
² דפ"ר מדרגות מותלו - מדרגותו
³ וזהר האינו דף רפז: ורצו:
⁴ קדושין עב: כי הוה ניהא נפשיה דרבי וע"ש פרש"י בבואה גורקה מפיו, ובכתובות קג. שמי שהיה בהלוותו הוא בן עז"ב ועיין מכתב מאליו (דסלר) ח"ג עמ' 27, ועיין רבנו בחיי ריש פרשת אמור שרבי זכה למיתת נשיקה, וירושלמי ברכות פ"ג ה"א בפסירת רבי אמרין כהונה היום.
⁵ עיין מגלה עמוקות ואתחנן אופן יב סוד ויראיו את הארץ. ועיין סנהדרין יא. שמואל הקטן עפרש"י שם נתנבא בשעת מיתתו, ועיין מנחות קט: תוס' ד"ה בתחילה. ועיין וזבחים פג: מיתת צדיקים מכפרת, ועיין מכתב מאליו הנ"ל שמיתת נשיקה שנלמדה כלכות וכל משה אהרן ומרים מזה. ועיין אנכי לכלס ריש פקעת ואתחנן. ועיין לוח החיים כחמקו יא

⁶ עיין שיש"ק ח"א סימן תשכד אליהו הנביא לא בא למדרגתו אלא ע"י התבודדות ע"ש
⁷ מלכים-ב ח' ד'
⁸ עיין זהר וישב קצא: וביאור הרמ"ק באור יקר שם שער ח' סימן ח' (דף צ)
⁹ עיין לק"ה הכשר כלים ד' ו' דלאו דווקא צדיק אלא כל אדם. ההכל מנואל כשער מלמדי כש"י שכל עוון גורס לזילות נשמתו וע"ז נשמתו שלמעלה מתחזקת ממקורה, ומתמעט השפע מוחין שגורמת למעלה ומתקפה אל נשמתו האלוהית כו.
¹⁰ ביאור מוהר"ת בתקפא (וצ"ע מדוע כתב כמ"ש שם שהרי לא נזכר לעיל)
¹¹ מתורצו - בבבליהו
¹² עיין שער מאמרי רשב"י ריש פ' נח ביאור הוזהר הוה.
¹³ וזהר וישב הנ"ל סוד תוסף רוחס יגועין. ובדרשות הר"ן הנ"ל, וזהר ויחי דף ריח: ד"ה דתנינן בשעתא דבר נש שכיב, ובמגלה עמוקות ויצא ד"ה והנה באר בשדה. ועיין אור החיים ריש פ' ויחי עה"פ ויקרבו

¹² בלוח התיקון תרלז - מראה עליו באצבעו
¹³ עיין ירמיהו לא פסוק ג' ויב שהוא לשון ריקוד ועיין משנה בלמים ד' ב' מחול הכרם
¹⁴ גם בתרלז אצבעו, בדפדפי ובלוה"ת תרלז ומתורצו- באצבעו (כלשון הגמ)
¹⁵ עיין באה"ל אות ב' שע"כ עצימת העינים באצבע דייקא
¹⁶ בדפדפי תורה סו בצילום 150 סוד ב
¹⁷ תורה זו נאמרה בשנת תקסו אחרי חנוכה (ח"ט) ונאמרה פסקא פסקא תחילה ענין פי שנים כרבו באמצע השבוע בסעודת ערב אחרי שראה אחד מאנ"ש שאמר ברכת הללנה בהתלהבות (עין מזה בשיש"ק ח"ב קצו שרמו עליו שוכה לפי שנים כרבו ע"ש) ובשבת ענין שבירת מניעות ובמזמ"ש ענין המשכת רוחו של משיח (פל"ח)
¹⁸ עיין ילקוט שמעוני ח"א רמז צב, וברייאת דל"ב מדות מזה א', ועיין שער הגלגלים הק' לב ד"ה ועיבור גרב, ובדרשות הר"ן דרוש ח' ד"ה עיין אלישע עם אליהו, ועיין לעיל תורה יט אות ה'

¹⁸ דפדפי לאונך וכן מתרצו - לאונך
¹⁹ מְשִׁלִּי כֹב יז
²⁰ דפדפי- וגם מזה אל תעבורי. בתרלז- וגם לא תעבורי מזה, ומתורצו- וגם לא תעבורי מזה, (ובפסוק – לא) המשך הפסוק אל תלכי הג"ל
²¹ נער בחי' שליח עיין קהלת יעקב ערך מט"ט – הוא מלאך שליח ונקרא נער
²² אות ג'
²³ עיין קצח ועיין תורה רמב וחיי מוהר"ן סימן לא
²⁴ בחי' נצח והדר בחי' גלגלן בחי' נערים הג"ל ור"ע"ח
²⁵ סה- 48 ועיין קיצור לק"מ אות ו' בהערה אחרונה
²⁶ כביאור באופן אחר.
²⁷ ישעיהו סד ג'
²⁸ מוהר"ת בתקפא
²⁹ בדפדפי נדפס כאן תורה רסב דע שניי התחדשות התורה וכו' (עיין חיר"ט סימן לא) ואחריה רסג חלי הקדחות ורסד צדקה תקון הברית. ואחריהן המשך תורה סה נדפס בצילום 160 סוד ד'. בלוח שטות דפדפי כתב שאין מקומו אפה שנדפס אלא בסוף תורה דידן.

למעלה הרוח הנ"ל, נסתלק עמו הרוח דלתתא, מחמת שנתאחדו מאוד" באחדות גדול כנ"ל : וע"כ הוא דבר גדול מאוד להיות בשעת הסתלקות הצדיק, אפילו מי שאינו תלמידו. כי מחמת שאז יורד ונתגלה למטה הרוח דלעילא, נמצא שנתגלה אז הארה גדולה מאוד, על כן הוא טובה גדולה לכל מי שנמצא אז שם, והוא טובה להם לאריכת ימים. וכמו שאמרו רז"ל (חגיגה ה ע"ב) על פסוק (תהלים מט) **ויהי עוד לנצח וכו'**, **כי יראה חכמים ימותו**. אבל להתלמידים מגיע הארה גדולה מאוד^א אז ביותר, כי מחמת שהם תלויים בהצדיק, ויונקים משרש אחד. נמצא שזה החיות דלעילא הוא חיותם ממש. ונתאחדים ונתחבקים גם כן עם זה הרוח באחדות גדול, כי הוא רוחם וחיותם ממש כנ"ל. ועל ידי זה, אם זוכה יכול לקבל פי שנים. כי הצדיק שהגיע זמנו להפטר מן העולם, נסתלק על ידי האחדות שנתאחד עם הרוח דלעילא כנ"ל. אבל התלמידים שעדיין לא הגיע זמנו^ב, אזי אדרבה נשאר אצלם הרוח דלעילא, לגדול האחדות שנתאחד מאוד^ג עם הרוח דלתתא, כי אי אפשר להם להתפרד עוד זה מזה. נמצא שהצדיק נסתלק על ידי זה, על ידי שמושך עמו הרוח דלעילא את הרוח דלתתא, והתלמידים מגיע להם פי שנים על ידי זה. כי נשאר אצלם בחינות הרוח דלעילא, כי נתאחד מאוד עם הרוח דלתתא כנ"ל: **אך** כמה בחי' יש בתלמידים, ומי שמקושר מאוד בהצדיק כמו ענפים באילן ממש, דהיינו שהוא מרגיש בעצמו כל עליות וירידות שיש להצדיק, אע"פ שאינו אצל הצדיק. כי ראוי לו להתלמד להרגיש בעצמו כל עליות וירידות של הצדיק, אם הוא מקושר באמת כראוי, כמו ענפים באילן. כי הענפים מרגישים כל העליות וירידות שיש להאילן, וע"כ בקיץ הם גדילים, ויש להם חיות. כי האילן יונק חיות משרשו, על ידי הגידין שיש בו, שיונק דרך שם חיותו משרשו, דהיינו שיש בו חללים שיונק דרך שם חיותו. ועל ידי כן בחורף שנתייבש הלחלוחית ונתכווין החללים, על ידי זה נתכווצים גם כל הענפים, ומחמת זה נופלים העלים אז, וכן להיפך בקיץ כנ"ל. ומי שהוא מקושר אל הצדיק כמו כן, דהיינו שהוא מרגיש כל העליות וירידות של הצדיק. כי יש כמה וכמה בחינות של עליות וירידות, כי יש כמה וכמה בחינות הסתלקות, כי יש בחינות הסתלקות הנפש, ויש הסתלקות השם, שהוא גם כן בחינות הסתלקות, כי השם הוא הנפש, וכמבואר במ"א (י'^ד), שזה בחינות מסירת הנפש ממש ע"ש. ויש הסתלקות מדרגא לדרגא, שהוא גם כן בחינות הסתלקות. והתלמיד שמקושר כל כך, שמרגיש בעצמו כל העליות וירידות של רבו, אזי יכול לזכות לפי שנים בעת ההסתלקות כנ"ל. וזה בחינות **אם תראה אותי לוקח**, דהיינו שתראה אותי לוקח

תורה אור
תהלים מט (י) ויהי עוד
לנצח לא יראה השמות: (יא)
כי יראה חכמים ימותו יחד
כסיל ובער יאבדו ויעזבו
לאחרים חילם:
מלכים-ב ב (ט) ויהי כעקבם
ואלהו אמר אל אלישע שאל
מה אעשה לך בשרם אלקח
מעקב ויאמר אלישע ויהי נא
פי שנים ברוחך אלי:
שופטים כ (טז) מכל העם
הזה שבע מאות איש בחור
אשר יד ימינו כל זה קלע
באבן אל השערה ולא יחסא:
ב

ונסתלק, **מאתך**. מאתך דייקא, דהיינו שמאתך ומעצמך תרגיש ההסתלקות כנ"ל, ואז תזכה לפי שנים בעת ההסתלקות כנ"ל. כי בכל עת של ההסתלקות מאיזה בחינה שהוא, אזי הוא בחי' ירידת והתגלות הרוח דלעילא בבחי' הנ"ל. רק שהתגלות^ה הוא כפי בחי' ההסתלקות, ובשעת ההסתלקות לגמרי, יורד ונתגלה לגמרי כנ"ל : וזה בחינות הקבלת פני רבו [ג], שצריך להשתדל תמיד להקביל פני רבו, כי פן ואולי עכשיו הוא עת של בחי' הסתלקות, ואם יזכה יקבל אז הארה גדולה, בבחי' פי שנים כנ"ל. וכשמקבל פי שנים, אזי אפשר שיתפלל בכוונה, ויעשה עובדות וצדקות^ה יותר מרבו. והכל על ידי בחינות רוח של רבו, בבחי' **ויהי נא פי שנים ברוחך אלי**, ברוחך דייקא כנ"ל : (י"ומי שאינו יודע זאת אינו יודע מהו **איטר יד** [ג], כי איטר יד הוא דבר חידוש [ג]). גם אינו יודע להוציא מכה אל הפועל) :

ב כי קודם שמוציאין מכה אל הפועל, אזי הכה והפועל נקשרים ביחד, ואין הפרש ביניהם. כי סוף מעשה במחשבה תחילה [ט], דהיינו כשאדם רוצה לעשות איזה דבר, כגון לבנות בית. צריך לחשוב תחילה במחשבתו, איך יהיה ציור בנין ביתו. ואז כשנגמר במחשבתו דמות ביתו, אזי מתחיל לבנותו. נמצא שסוף המעשה במחשבה תחילה. וקודם שהוציא מכה אל הפועל, אזי סוף המעשה נקשר עדיין בתחילת המחשבה, ואין הפרש והבדל ביניהם כלל. וצריך לראות להוציא מכה אל הפועל, ואזי נפתחין ונבדלין הכה והפועל. ויש הפרש והבדל בין תחילת המחשבה שהיא בחינות כה, ובין סוף המעשה שהיא בחי' פועל. וזה בחי' **אלף** כי **א** היא ב' יודין ווא"ו באמצע, שהיא בחי' פתח. ואלו השני יודין, הם בחי' יו"ד בראש ויו"ד בסוף, שהם בחינות כה ופועל. היינו בחי' היו"ד של שם העצם, שהוא שם הויה ב"ה, שהוא יו"ד בראש, שהוא בחי' מחשבה תחילה, בחי' כה. והיו"ד השני היא בחי' יו"ד של חכינו, שהוא שם אדני, שהוא יו"ד בסוף, בחי' סוף מעשה, בחי' פועל. ובתחילה שני יודין אלו הם נקשרין יחד, ואין הבדל ביניהם כנ"ל. ואחר כך כשמוציאין מכה אל הפועל, הם נפתחין ונבדלין כנ"ל. וזה בחי' הוא"ו שבתוך האלף, שהוא בחי' פתח. היינו מה שנפתחין ונבדלין אלו השני יודין, שהם בחינות כה ופועל כנ"ל : וזאת הוא"ו שבתוך האלף, הוא בחי' הוא"ו אותיות שיש בין שני היודין של שני השמות הנ"ל, כה, יאקדונקי. כי יש ג' אותיות אצל היו"ד של שם העצם, שהוא בחי' תחילת המחשבה. וכן יש ג' אותיות אצל היו"ד של שם חכינו, שהוא בחי' סוף מעשה. כי בכל דבר שבעולם יש ג' בחי',

^א בתקפא פ מנוקד פתח

^א גם דפור' מאוד, מתרצו - מאד
^ב גם דפור' מאוד, מתרצו - מאד
^ג גם דפור' תלויים, מתרצו - תלויין
^ד גם בתרלד - זמנו, בדפור' - זמנו, ומתורלו - זמנו
^ה מתרצו - מאד
^ו מתרלו - גדלים
^ז **לקמן בסימן רס**
^ח בתרלו ציין הערה זו בפנים
^ט בתרלו - שהתגלות
^י עיין ריטב"א ר"ה טז: הקבלה בכל תלמיד כפי קירובו לרבו ע"ש
^{יא} בכל המנוקדים וצדו צדקות וצדו אפטר יותר נכון לנקד צדקות (עיין תורה נה אות ד' לשון כזה)
^{יב} הערה זו בסוגרם כבר נמצאת בדפור'
^{יג} עיין שופטים ג' טו וכו' טז ובפרש"י שם ושבט קג. ופרש"י על תהלים סט טז פירוש אינו שולט ביד ימינו
^{יד} עיין שיש"ק ח"ב סימן רמט ושיחות הר"ן קנב ועיין ספר המדות אמת אות מח שקרן מתגלגל באיטר יד והביאור לזה בלק"ה מתנת שכיב מרע הלכה ב' סוף אות ד' ולקמן יתבאר ששתי הרוחות הנ"ל הן בחי' כה ופועל והכל תלוי במדת האמת.
^{טו} לשון הומר לכה דודי בקבלת שבת. ועיין לעיל תורה יח אות א' ובספר היצירה פ"א מ"ו
^{טז} בתקפא פ מנוקד פתח

פב: ליקוטי

ויהי נא פי שנים ברוחך אלי מו

מוהר"ן

ימין לשמאל כנ"ל. וזה **את ידיך**, בחי' שני יודיך"ג הנ"ל (י"כמ"ש בווהר ובתיקונים בהקדמה דף ז' ע"ב ומובא בפע"ח בשער הומירות פ"ה ע"ש), אל תקרי **ידיך** אלא **יודיך** [כ"ז]. כי הידים הם בחי' שני יודין הנ"ל, שהם בחי' כח ופועל שזה בחינות ב' הידים ימין ושמאל כנ"ל: **וזהו פותח את ידיך** ס"ת התך כמובא [כ"ז], היינו בחי' שהידיים נפתחין ונחתכין וניכר בין ימין לשמאל כנ"ל, בחי' **אף ידי יסדה ארץ וכו'** כנ"ל. וזה "חתך בגימט' ב' פעמים רוח (כמובא בפע"ח שם), היינו בחי' שני הרוחות הנ"ל, שהם בחי' שני היודין, שני הידים כנ"ל, שנפתחין" ונחתכין כשמוציאין מכה אל הפועל כנ"ל. וזהו **פותח את וכו'**, בבחי' "פ"תח הנ"ל. וכל זה נעשה על ידי המתקת החרון אף, בבחי' **רוח אפינו משיח ה'** כנ"ל. וזה **פ"תח את י"דך ר"ת אפי**, היינו בחי' **רוח אפינו** **וכו'** הנ"ל. כי ע"י בחי' **רוח אפינו** **וכו'**, נפתחין ונחתכין הידים שהם בחי' ב' הרוחות כנ"ל: **וכל** המצות והעבירות תלוין ג"כ בזה, בבחי' התפתחות הידים הנ"ל, בחי' כח ופועל כנ"ל [כ"ז]. כי יש בהם ג"כ ג' בחי' הנ"ל, שהם מקום וציור וזמן. וזה בחי' (אבות פ"ב) הסתכל בשלשה דברים [כ"ז] ואי אתה בא לידי עבירה, לידי עבירה דייקא, כי עיקר העבירה חס ושלוש נעשה על ידי בחינות הידים הנ"ל. ובתחילה העבירה בכה, שהושב לעשותה חס ושלוש. ואחר כך כשמוציאה מכה אל הפועל ועושה אותה חס ושלוש, אזי הוא רשע גמור, וחשוב כמות, כי רשעים בחייהן קרוין"ם מתים (ברכות יח ע"ב) [כ"ז]. וזה בחי' (תהלים פח) **כמו חללים שוכבי קבר וכו'**, היינו הרשעים שהם בחייהן קרוים מתים [כ"ז]. וזהו [כ"ז] **מידך נגזרו**, נגזרו לשון חתך, כמו שפירש רש"י [כ"ז]. היינו שהעבירה נעשה ע"י בחי' חיתוך הידים, בחי' **פותח את ידיך** ס"ת חתך. ומנפילת חיתוך והתפתחות הידים אלו שבקדושה, נעשה העבירה בבחינות **זהמה מידך נגזרו**, לשון חתך כנ"ל. ועל כן מועיל תשובה על עבירה [כ"ז], כי עיקר התשובה היא חרטה שמתחרט על העבירה בחינות [כ"ז] פ"תח חרטה [כ"ז]. שזה בחינות **פ"תח** כנ"ל, בחי' **פותח את ידיך** כנ"ל [כ"ז]:

ג' ולהוציא מכה אל הפועל, הוא על ידי שלימות הדיבור. וצריך שיהיו אותיות הדיבור בשלימות, וזה נעשה על ידי בחינות עלמא דאתי, שעל ידי זה נשלמין אותיות הדיבור. כי לעתיד לבוא יהיה הדיבור בשלימות, כי אפילו העכו"ם יקראו את השם יתברך עם הדיבור. כמה שכתוב [כ"ז] **כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' וכו'**, נמצא שיחיה להדיבור שלימות. כי עכשיו הדיבור חסר ואינו בשלימות, מאחר שאין כל העולם קוראין להש"י עם הדיבור. אבל לעתיד יקראו כולם להש"י עם הדיבור, אפי' עכו"ם, וע"כ אז יהיה הדיבור בשלימות,

שהם מקום וציור וזמן, שהם בחי' ג' אותיות הנ"ל. כגון כשאדם רוצה לבנות בית, צריך לחשוב באיזה מקום לבנותו, ובאיזה זמן, ובאיזה ציור יהיה נבנה הבית, וכן בכל דבר שבעולם. וכן אח"כ בסוף המעשה, דהיינו כשעושה את הדבר יש ג"כ ג' בחינות הנ"ל, שהם מקום וציור וזמן. וזה בחינות ג' אותיות שיש אצל יוד בראש, שהיא תחילת המחשבה, וכן יש ג' אותיות אצל יוד בסוף, שהיא" סוף המעשה, שהם בחי' הוא"ו שבין שני היודין כנ"ל: **וזהו** בחי' ב' הרוחות הנ"ל, שהם רוח דלעילא ורוח דלתתא כנ"ל, שהם בחי' כח ופועל. שבתחילה הם נקשרים יחד, ואח"כ נפתחין ונבדלן כנ"ל. כי בחי' ב' הרוחות הנ"ל, נעשין על ידי המתקת חרון אף. כי יש בחי' חרון אף אצל השם יתברך כביכול [כ"ז], ואצל בני אדם [כ"ז]. וכשיש חרון אף ח"ו, הוא בחינות עשן שיוצא מנחיריו. כמ"ש (תהלים יח) **עלה עשן באפיו**. וזה העשן מוים לפרנסה, וישעל ידה מוציאין מכה אל הפועל. כי על ידי שיש לו פרנסה, ואינו נצרך לבריות, זוכה לאמת, בחינות עלמא דאתי, בבחינות [כ"ז] **אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו**, שעל ידי זה מוציאין מכה אל הפועל כדלקמן [כ"ז] כי העשן מוים לעינים, בבחי' (משלי י') **בעשן לעינים**. שהם בחי' פרנסה, בחי' (תהלים קמה) **עיני כל אלה יושברו וכו'** [כ"ז]. כי כעס מוים לפרנסה, כמו שמובא במ"א שכעס מפסיד העשירות^א (עיי' לעיל כס' נט [כ"ז]). וצריך לשבר ולהמתיק החרון אף, דהיינו להמתיק העשן ולבררו, עד שיהיה נעשה ממנו בחי' רוח. דהיינו רוח אור, שנעשה מהתבררות העשן. וזה הרוח שהוא המתקת העשן של החרון אף, הוא בחי' משיח, בחי' (איכה ד') **רוח אפינו משיח ה'**. וכל זמן שלא בא בחי' זה הרוח אל בחי' הידים, עדיין הוא קודם החי'. כי עיקר החי', הוא בבחי' הידים, שהם כלי העשיה, ששם הוא עיקר התגלות בחי' הרוח. בבחי' (תהלים לא) **בידך אפקוד רוחי**, ובבחי' (איוב יב) **אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש**. ואחר כך כשנתגלה הרוח בבחי' הידים, עדיין שני הרוחות הנ"ל, שהם בחי' כח ופועל, בחי' שני הידים ימין ושמאל, הם שניהם ביחד עדיין. דהיינו שעדיין לא נפתחו ונתפרדו הידים, ששם התגלות ב' הרוחות כנ"ל. כי עדיין הכח והפועל נקשרים יחד, ואין הבדל ביניהם כלל, ואזי אין ניכר בין ימין לשמאל כנ"ל. ואז עדיין בחי' קודם הבריאה, דהיינו קודם שמוציאין מכה אל הפועל, שאז הן נקשרים יחד כנ"ל. ואחר כך כשמוציאין" מכה אל הפועל, אז הוא גמר הבריאה. ואז נפתחין הידים, וניכר בין ימין לשמאל, בבחי' (ישעי' מח) אף **ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים**. כי אז יש הפרש והיכר בין הכח והפועל, שהם בחי' ב' הידים, ב' הרוחות כנ"ל. וכ"ז נעשה על ידי המתקת החרון אף כנ"ל, וזה בחי' **אף ידי**, אף דייקא כנ"ל. וזה בחי' [כ"ז] **פותח את ידיך**, שהידיים נפתחין וניכרין בין

תורה אור
תהלים יח (ט) עלה עשן
באפו ואש מפיו תאכל
נקלים בערו ממנו:
תהלים קמו (ח) אשרי שאל
יעקב בעזרו שברו על יקון
אלקיו:
משלי י (כו) כחץ משיח
ונקשן לעינים כן העצל
לשלויו:
תהלים קמה טו עיני כל
אלוף ישרו ואמה נותן להם
את אכלם בעתו:
איכה ד (כ) רוח אפינו משיח
יקון נלכד בשיתותם אשר
אמרנו בצלו נחיה בגוים:
תהלים לא (ו) בידך אפקוד
רוחי פדיתא אותי יקון אל
אמת:
איוב יב (י) אשר בידו נפש
כל חי ורוח כל בשר איש:
ישעיהו מח (יג) אף ידי
טפה ארץ וימיני טפחה
שמים קרא אני אליהם יעמדו
יחדו:
תהלים קמה טו פותח את
ידך ומשבע לכל מי רצון:
תהלים פח (ו) בפתים תפשי
כמו חללים שוכבי קבר אשר
לא יקום עוד ונתקו מידך
נגזרו:
צפניה ג (ט) כי אז אהפוך
אל עמים שפה ברורה לקרא
כלם בשם יקון לעבדו שכם
אחד:

^א בתורלי שהוא

^ב עיין תורה י אות י בשם הספרי לזה, כל זמן שיש ע"ז בעולם תהיו אף בעולם, נמצא הנואל לפועל את שכיני אל' ה' אלקיו האל המתקת התרון אף.

^ג עיין לעיל תורה יח אות ב', שזה משפיע על אז.

^ד ושמאל-ב כב ט'. ותהלים עד א' ופרש"י שם ובברכות נו: ד"ה חרון

^ה הערה זו בוסגרים נמצאת כאן בדפוס בלי טוגרים וכלוח התיקון שם ציין שצריך להיות מוסגר בשני חצאי לבנה ועיין ביאור הלוקטים את א' פתח הג'.

^ו תהלים קמו ה'

^ז בסוף התורה דף פד:

^ח עיין לקמן תורה עו ולק"ה או"ח מו"מ ד'

^ט מוהר"ת בתקפת
^י באות ה' שם ולקמן בתורה סח וכן מוים לכבוד הנ"ל כמובאר באריכות לקמן באות ג' ומצואל כעולה ו'

^{יא} גם דפוס-ר כשמוציאין, בתשכ"ט כשמוציאין

^{יב} תהלים קמה טו

^{יג} מתורצו - יודין

^{יד} מוהר"ת בתקפת

^{טו} בענין אחר נזכר גם בתיקונים דף קו. ועיין סדר היום לרבי משה מכיר בכנות ברוך שאמר ופסוקי דומרא.

^{טז} פרי עץ חיים הנ"ל ובשער העמידה פ"כ ד"ה בריך עלינו. שער הכוונות תפילת השחר דרוש א. הרמ"ם מפאנו מאמר תיקוני התשובה פ"ו

^{יז} מתורצו - חתך

^{יח} מתורצו - כשנפתחין

^{יט} פתח ודגש בתקפת

^כ מתורצו - אפינו (העביר את המרכאות מאחור י' לאחר פ', וצ"ע דוגמה שבכוונה חילק אפי' לחוד כי הוא ה"ת פותח את ידיך כנ"ל)

^{כא} בדפוס-ר שעל ידי בחינות רוח אפינו וכו' נפתחין

^{כב} עיין לק"ה הכשר כלים ד' ג'

^{כג} בתורלי חוקן (אבות ג'), ועי"ש שנמצא במשנה א' בשני הפרקים

^{כד} עיין פל"ה אות ג'

^{כה} דפוס-ר קרוין, מתורצו - קרויין

^{כו} הגמ' שם לומדת מיוחדת כאל ל' או דברים יו ו'

^{כז} ביאור הענין עפ"י הסדר בשער מאמרי רשב"י פרשת נח הנ"ל.

^{כח} סוף הפסוק הנ"ל

^{כט} מידך נגזרו פרש"י (ממזכותך) ממכותך נגזרו מן העולם.

^ל עיין לק"ה ברכת הרי"ה ה' ה' וי"ה וע"כ בקל יכולין לשו"ב כי

העבירה פנים הרצון והתשובה התגברות הרצון.

^{לא} * נדרים כב: שם הלשון פותחין בחרטה, ועי"ש ובדף כא: ועז: (שהתם נלך פתח או חסד וטוב לעשות פתח מהחטא כמנאל כמנ"א יו"ד סימן כח ז') אמנם לשון רבינו פתח חרטה נמצא בראשונים רש"י כותבות סא: ומאורי נדרים יח: ועוד.

^{לב} עיין לק"ה הכשר כלים ה' ד' אות לג ד"ה כי עיקר התשובה, ועי"ש אות ג' ואות יב, ובנוקי שכנים ג', ובפל"ח אות ד'.

^{לג} פ נקוד פתח בתקפת

^{לד} וזה לשון פתח חסדו להיטו ע"י חוקק החסד על העבר חוזר ועולה לקראו להמשך פתיחת ימים מתוקנת וענקת ההתפתחות הגפולה. וכמלטי כנלר כר הוא בתשובה ולא ע"פ שהחטא נעו ומנעל מעשה העבירה, עיין מוסלת יקרים ספ"ד שהוא חסד התשובה, ועי"ש שלומד על תשובה מנלר, ועיין ספר המדות תשובה ח"ב אות ט'.

^{לה} * צפניה ג' ט'

ליקוטי

בחי' **שפה ברורה**, מאחר שהכל יקראו להשי' עם הדיבור, נמצא שיש להדיבור שלימות. וכל זה יהי' לעתיד, כי עיקר גדולתו ותפארתו יתגלה לעתיד לבא, שאז ידעו ויראו הכל את גדולתו. כי אז יראו הכל את גדולת ותפארת הצדיקים והכשרים, אשריהם אשרי חלקם, **מה רב טובך** הצפון להם ^[א], ולהיפך מפלת הרשעים, כמה שכתוב (מלאכי ג') **ועשרתם רשעים וכו'**. ^[ב] כי אז יהי' יומא דדינא רבא ^[ג], שיהיה האדם נידון על כל מעשהו, על כל פרט ופרט, ולא יוותרו לו על שום דבר קטן, כי אין שכחה לפניו יתברך ^[ד], והכל יהיה נזכר לו אז ^[ה]. ואזי כשיהיה מפלת הרשעים, וישובו ויראו בין צדיק לרשע וכו', (כ"מ"ש שם במלאכי ^[ו]), **ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו**. כי אז דייקא ביומא דדינא יראו החילוק בין צדיק לרשע וכו'.^[ז] ואזי יתחפכו כולם להשם יתברך על ידי זה, ויקראו כולם בשם ה', בבחינות **אז אהפוך אל כל העמים וכו'** כנ"ל. ואזי יהיה הדיבור בשלימות בחי' **שפה ברורה** כנ"ל. נמצא שעל ידי מפלת הרשעים שיהיה לעתיד, על ידי זה יהיה נשלם הדיבור אז כנ"ל. אבל צריכין להמשיך בחי' עלמא דאתי גם בעולם הזה, דהיינו שיהיה מפלה לרשעים גם בעולם הזה, וזה נעשה על ידי אמת: **ועיקר** האמת הוא, כשאין האדם נצרך לבריות. כי כיון שנצרך האדם לבריות משתנה פניו ככרום לכמה גוונים (ברכות ו' ע"ב ^[א]). כי מי שהוא נצרך לבריות קשה לו מאוד להתפלל ברבים, וטוב ונוח לו להתפלל ביחיד. כי ברבים נופלין עליו פניות גדולות ושקרים, שעושה תנועות ושקרים בתפילתו בשביל בני אדם, מאחר שהוא נצרך להם. ואפילו מי שאין נצרך לבריות בשביל פרנסה, כי מתפרנס משלו, אף על פי כן יש שהוא נצרך לבריות בשביל כבוד או בשביל דבר אחר, דהיינו שיש לו תאוה של כבוד וחשיבות וכיוצא. נמצא שהוא נצרך לבריות, שהוא צריך לכבוד וחשיבות שלהם. ואזי כשהוא נצרך לבריות באיזה בחי', יוכל ליפול בשקר גדול בתפלתו, דהיינו לעשות תנועות בשקר בשביל בני אדם כנ"ל. ויש מי שהוא איש כשר קצת, וירא את ה' במקצת, ומתבייש בעיניו לעשות שקר מגונה בתפילתו בשביל אחרים, ומתכוון להתפלל באמת. אבל האמת היא' הרבה מאוד יותר מדאי, וגם זה אינו אמת. כי לא נמצא הרבה אמת, כי האמת הוא רק אחד, כמה"י שמוכא במקום אחר ^[ב] (לעיל בהתורה אר"ע בסי' נא). דהיינו מחמת שהוא בוש בעיני עצמו להתפלל בשקר גמור כנ"ל, על כן הוא רוצה לכסות על השקר, ולהלביש השקר באמת. דהיינו למשל, שהפין לעשות איזהו תנועה או המחאת כף בשביל אחר, אבל הוא מתבייש בזה שיעשה שקר בתפילתו בשביל בני אדם, על כן הוא גונב דעת עצמו, ומסבב לו היצר הרע סיכוכים במחשבתו, עד שנתגלגל הדבר במחשבתו שהוא צריך באמת לעשות תנועה זו בתפילתו, או להכות כף אל כף, דהיינו

ויהי נא פי שנים ברוחך אלי סו

מוהר"ן פג.

שמוצא לעצמו איזה אמת שהוא צריך לעשות אותה התנועה בשביל אותו האמת. נמצא שהוא מכסה השקר באמת, נמצא שיש לו הרבה אמת יותר מדאי, כי העיקר האמת אינו רק אחד, דהיינו להתפלל באמת לאמיתו בשביל השם יתברך לבדו. אבל זה האמת של שקר הוא הרבה מאוד, כי יש בזה כמה גוונים, וכמה מיני אמת שמוצא לעצמו לחפות על השקר. וזהו כיון שנצרך האדם לבריות, שאז נופלים עליו פניות ושקרים כנ"ל, אזי משתנה פניו לכמה גוונים. פניו, זה בחי' האמת ^[א], שהוא בחי' פנים, בחי' (תהלים כד) **מבקשי פניך יעקב סלה**, בחי' (מיכה ו') **תתן אמת ליעקב**. דהיינו שהאמת שלו, שהוא בחי' פנים, נשתנה לכמה גוונים, דהיינו שיש לו כמה מיני אמת, שמלביש בו השקר. דהיינו שמוצא לעצמו אמת, שכוונתו בשביל כך, או בשביל כך, נמצא שנשתנה הפנים שהוא אמת, לכמה גוונים, כי העיקר האמת אינו אלא אחד כנ"ל: **וזה** פירש (תהלים קמו) **אהללה ה' בחיי**, היינו כשאין נצרך לבריות. וזה **בחי**, בחי' דייקא, היינו שאני חי מחיים שלי, שאינו נצרך לחיות שום אדם. כי הנצרך לבריות חייו אינם חיים (ביצה לב ע"ב)^[א] ^[ב], היינו שאינם חיים שלו, כי הוא חי מאחרים^[ב]. אבל כשאינו" נצרך לבריות ואני חי חיים שלי, אזי אוכל להללו ולהתפלל לפניו באמת כנ"ל, וזהו **אהללה ה' בחיי** דייקא כנ"ל. וזהו (שם) כיון שנצרך האדם לבריות עולם חשך בעדו וכו' ^[ג] ^[ד] (עיין למטה ^[ז]) :

ובשיש אמת אזי הוא מפלת הרשעים, כי עיקר מפלת הרשעים לעולם הבא, הוא על ידי האמת שיתגלה אז. כמ"ש (משלי יב) **שפת אמת תכון לעד**, כוננת לעד לא כתוב^א אלא **תכון** (וזהו תשא קפה: ובתיקון סג ^[א]). כי לעתיד לבא יתגלה האמת, כמו שאמרו רז"ל ^[ב]. ועל ידי האמת שיתגלה לעתיד, על ידי זה יהיה מפלת הרשעים בבחי' (דברים ו') **ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו**, פניו, זה בחי' אמת כנ"ל. שעל ידי זה **משלם לשונאיו** ומאבידן מן העולם. כמוכא בזה"ק ^[ג] וכן אמרו רז"ל בגמ' (עירובין כב) שכביכול הם כמשא על פניו, כי הפנים שהוא בחי' האמת של השם יתברך, אינו יכול לסכול את הרשעים. וכשנתגלה בחי' הפנים דהיינו האמת, אזי הוא מפלת הרשעים כנ"ל. ועל ידי זה יהיה מפלתם לעתיד, כי אז יתגלה האמת כנ"ל : **וע"כ** כשוזכין לאמת בעולם הזה כנ"ל, על ידי זה נתגלה בחי' הפנים כנ"ל. ואזי ממשיכין בחי' עולם הבא בתוך העולם הזה ^[ד], ואזי נעשה מפלתם על ידי האמת גם בעולם הזה כמו שיהיה בעולם הבא כנ"ל : **ועי"ז** ממשיכין שלימות אותיות הדיבור^ה שיהיה לעתיד, בחי' **שפה ברורה** בתוך העולם הזה. כי בחי' **שפה ברורה** נעשה על ידי מפלתם שעל ידי זה נתהפכין כולם אל השם יתברך כנ"ל : **וזה** בחי' (ישעיה נח) **ודבר דבר** הנאמר בשבת. היינו שצריך להמשיך בחינות דיבור של שבת, שהוא

תורה אור

תהלים לא (כ) קה רב טובך אשר צננת ליראך שפלת לחסים קך נגד בני אדם: מלאכי ג (כא) וְעַסוּתָּם וְרַשְׁעִים כִּי יִהְיוּ אִפֶּר תַּחַת כְּפֹת רִגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה אִמּוֹר יִקְוֶה צָבָאוֹת: פ מלאכי ג (יח) וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָדוּ:

צפניה ג (ט) כִּי אֶזְכֹּר אֶתְּךָ אֵל צִמְיָם שִׁפְהָ בְרוּיָה לְקָרָא בְּלִשָּׁנָה בְּשֵׁם יְיָ וְיָקוּם לְעִבְדוֹ שְׂכָם אֲחֵר:

תהלים כד (ו) זֶה דֹּר דִּרְשׁוּ מִבְּקָשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֵלָה: מִיָּה ו (כ) תִּתֵּן אֶמֶת לַיַּעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִיְּמֵי קְדָם:

תהלים קמו (ב) אֶהְלֵלָה וְיִתֵּן בְּחַיִּי אֲזַמְּרָה לְאֵלֹהֵי בְעוֹדֵי:

משלי יב (ט) שֹׁפֵת אֶמֶת תִּכְוֶן לְעֵד וְעַד אֲרִיזָה לְשׁוֹן שָׁקֵר:

דברים ואתחנן ו (ז) וּמִשְׁלֵם לְשׁוֹנָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵז לְשָׁנָאוֹ אֶל פָּנָיו יִשְׁלֹם לוֹ:

ישעיה נח (יג) אִם תִּשְׁבִּי מִשְׁבֵּת רִגְלֶךָ עֲשׂוֹת תַּפְצִיץ בַּיּוֹם קִדְשִׁי וְתִקְרָאתָ לְשֹׁפֵת עַנְגִּי לְקֹדֶשׁ יִקְוֶה מִכָּבֶד וּכְבֹּדָתוֹ מִצִּעּוֹת דְּרָכֶיךָ מִצְּנֹא תַפְצֹץ וְדֹבֵר דָּבָר:

^[א] * תהלים לא כ'

^[ב] עיין ליקוט שמעוני מלאכי רמו תקצג וזהו חדש לך לך מב: ורות לג:

^[ג] פירוש יום הדין הגדול. ועיין הקדמת זוהר דף יד: וזהו לך לך דף עז סוף ע"ב ומקץ דף רב. ובלק דף קצט:

^[ד] ספר הקנה ד"ה סוד ג' ספרים פתחים, שערי אורה ספירה עשירית (ד"ה ואחר שעוררונך) מדרש שמואל על אבות פ"ג כב.ליקוט שמעוני במדבר פ"ג רמו תשמג, ומיכה רמו תקנט

^[ה] * עיין קהלת יב יד כי את כל מעשה וגו'. ובתרגום שם. ובתניגה דף ה.

^[ו] ביאור מוהרנ"ת בתקפא

^[ז] פרק ג' פסוק יח

^[ח] הסוגר הזה חסר בתקפא ותולד ותולד ועיין דפו"ר שעד כאן היא הערת מוהרנ"ת בתקפא. ובתוצר העמדי את הסוגר אחרי תיבות לא עבדו. וכן העתיק בתשכס, ולפי הדפו"ר נ"ל שעות.

^[א] הערה זו נמצאת כבר בדפו"ר

^[ב] בסוף דף פד.

^[ג] גם בדפו"ר ותולד- כתוב. ומתולדו - כתיב

^[ד] דף צה.

^[ה] שם בזהר ותיקונים הג"ל עיין תורה קיו ובתורה מה ונא.

^[ו] * מקץ קצו.

^[ז] בחי' רוח לעילא מעולם האמת היוצר להעלות את רוח ללכתא עולם השקר לעולם האמת.

^[ח] בתולד- הדבור

^[א] ע"ש שלמדו מתהלים יב ט' פָּרַם וְלוֹת לִבְנֵי אָדָם, מאי כרום, עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה זוהרת מתהפך לכמה גוונים.

^[ב] גם בדפו"ר- היא. בתולד ומתולד- הוא

^[ג] גם בדפו"ר ותולד- כמה. ומתולדו - כמו

^[ד] מוהרנ"ת בתקפא

^[ה] עיין תורה כג ואמת הוא אור הפנים, ובתורה קצב אמת הוא הפנים של כל הפנים דקדושה, ובתורה מז והארת פנים הוא תיקון ואמת. ועיין עץ חיים שער יג פרק יד.

^[ו] בתקפא – (ביצה לא ע"ב), ובתשכס ותקן

^[ז] הלשון שם ג' חיינה אינם חיים וכו' המצפה לשלחן חבירו וכו'

^[ח] בתקפא לא בורז ונראה מאסרם

^[ט] גם בדפו"ר כשאניו (ובלוח התיקון שם לא ציין כלום), בתשכס – כשאני (ותקן בקרן הורוביץ החחדים)

^[י] ביצה לב: הג"ל אמר רב כל המצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו שנאמר באיב טו כג נגד הוא ללחם וגו' בידו יום חשך. רב חסדא אמר אף חייו אינן חיים.

פג: ליקומי

ויהי נא פי שנים ברוחך אלי סו

מוהררין

על פי כן הוא בדקות גדול. כי כל מחשבה שבעולם שיש לאדם, כולם מוכרחים לבוא בתוך הדיבור בשעת המחשבה, רק שהוא בדקות מאוד¹. ולכן כל עשיה שעושה האדם צריכה לבוא בתחילה בתוך הדיבור, כי כל הדברים צריכים לבוא בבחינות מחשבה דיבור ומעשה. נמצא שעל ידי הדיבור נגמר המעשה ויוצא מכח אל הפועל. כי קודם שיוצא המעשה מכח אל הפועל, צריכה לבא תחילה בבחינות דיבור. ע"כ כדי להוציא מכח אל הפועל צריכים להשלים אותיות הדיבור כנ"ל. ולהוציא הדיבור בשלימות ממיצר הגרון, דהיינו להמשיך בחינות נקודות אל האותיות. ואזי כשיוצא הדיבור בשלימות יוצא הדבר מכח אל הפועל כנ"ל:

ולחמשיך נקודות אל האותיות, הוא על ידי החשק והכיסופין שהושקין לעשות המצוה או שאר דבר שבקדושה שאיש ישראלי הושק לעשות. בבחינות (שיר השירים א) **נקודות הכסף**, שעל ידי הכיסופין והחשק נעשין נקודות. כי אי אפשר לעשות שום דבר כ"א על ידי חשק², דהיינו למשל כשמדבר איזה דיבור, צריך שיהיה לו מתחילה חשק לדבר. וכן כשעושה איזה פעולה, אם לא היה לו חשק מתחילה לעשותה, בוודאי לא היה עושה אותה: וע"כ כל דבר שבקדושה שהאדם צריך לעשות, כגון לנסוע להצדיק³ או שאר דבר שבקדושה שהאדם צריך לעשות, נותנין לו מתחילה חשק, כדי שעל ידי זה יעשה הדבר:

ועיקר גדול החשק נעשה ע"י המניעה שמזמנין לו, כי כשאיש ישראלי⁴ צריך לעשות דבר הצריך לו ליהדותו, כפרט כשצריך לו לעשות דבר גדול הצריך ליהדותו, שכל יהדותו תלוי בוה, כגון לנסוע לצדיק אמיתי, או מזמנין לו מניעה⁵. וזאת המניעה היא בשביל החשק, כדי שעל ידי זה יהיה לו חשק יותר לעשות אותו הדבר. כי על ידי המניעה שמזמנין את האדם מן הדבר, על ידי זה נעשה התגברות החשק מאוד. כמו למשל כשמראין לקמן דבר הנחמד לו, ותיכף ומיד הוטפין ממנו ומחביאין ממנו, אזי הוא רודף מאוד אחר האדם, ומבקש והושק מאוד לאותו הדבר, נמצא שעיקר החשק נעשה על ידי שחטפו ממנו והחביאו את הדבר. כמו כן מזמנין את האדם במניעות מהדבר הצריך לו, כדי שעל ידי זה יהיה לו חשק יותר. בבחינות (משלי ט)⁶ **ולחם פתרים יונעם**⁷, שכל מה שהדבר נמנע ונסתר מן האדם ביותר, הוא הושק אליו ונעם לו ביותר. שמוה בא תאוות והתגברות החשק אל עבירה חס ושלוש ר"ל⁸, כי מחמת שהעבירה נמנעת מאוד מן האדם,

בחינות עלמא דאתי, בתוך הדיבור של עולם הזה, להשלים הדיבור בעולם הזה. כי עיקר שלימות הדיבור הוא מבחינות שבת, כמו שאמרו רז"ל (שבת קיג): שלא יהא דבורך של שבת כדיבורך של חול. כי בשבת הוא שלימות הדיבור⁹, כי שבת הוא בחינות עולם הבא כנ"ל, וצריך להמשיך דיבור של שבת בתוך הדיבור של חול כנ"ל: **וזהו** בחי' אל היה ביצירה¹⁰, שעל ידי בחי' אל, שהוא בחי' אמת, בחי' (במדבר כג) **לא איש אל ויכזב**, שהוא בחי' יעקב, כמו שאמרו רז"ל (מגילה יח) מניין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב אל, שנאמר¹¹ **ויקרא לו אל אלקי וכו'**, כי יעקב בחי' אמת כנ"ל. וזה האמת שהוא בחינות עלמא דאתי תלוי בפרנסה. כי כשיש לו פרנסה ואין נצרך לבריות יוכל להתפלל באמת כנ"ל. וזה בחי' (תהלים קמו) **אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו**, כי כששברו על ה' אלקיו ואין נצרך לבריות, אזי אל יעקב בעזרו, כי אל יעקב הוא בחי' אמת כנ"ל: ואזי כשזוכין להמשיך בחינות עלמא דאתי, בחינות אמת, בחינות פנים בתוך העולם הזה, אזי נעשה מפלת הרשעים כנ"ל. וזה בחי' היה במילוי ההין¹², כי **הי** היא בחי' שילום שכר, כמה שאמרו¹³ (עירובין כא) על פסוק (יהזקאל ב) **והגה' והי וְהי** זה שילום שכר לרשעים בעולם הבא¹⁴. וזה בחי' אל הויה, דהיינו אל שהוא בחינות אמת, שעל ידו נעשה שילום שכר לרשעים, שהוא בחינות **הויה** במילוי **ההין** כנ"ל, צריך להמשיכה בתוך העולם הזה. שהוא בחינות **ודבר דבר**, להמשיך דיבור של שבת בתוך ימי החול כנ"ל, שהם בחינות יצירה. בבחינות (תהלים קלט) **ימים יוצרו ולא אחד בהם**, דהיינו שימי החול הם בחינות יצירה, כשאין אחד בהם שהוא בחינות שבת. וצריך להמשיך לבחינות יצירה, שהוא בחי' ימי החול, את בחינות אל הויה, שהוא בחינות עלמא דאתי, בחינות שבת. וזה בחינות¹⁵ מלכות פה, שעל ידי זה נשלמים אותיות הדיבור כנ"ל:

ד וכשנשלמין אותיות הדיבור כנ"ל, צריך לראות להוציא הדיבור בשלימות. כי לפעמים נתחבין אותיות הדיבור במיצר הגרון¹⁶, ואי אפשר להוציא הדיבור בשלימות, שזה בחינות מה שקורין בל"א היווריק¹⁷.¹⁸ וצריך לראות להוציא הדיבור ממיצר הגרון שיוכל לדבר בשלימות, דהיינו להמשיך נקודות אל האותיות. כי בלא נקודות אי אפשר לדבר שום אות, כידוע בחוש. ואזי כשממשיכין נקודות אל האותיות, ומוציאין הדיבור בשלימות, אזי יכולין להוציא מכח אל הפועל. כי כל המחשבות שיש לאדם, כולם באים בתוך הדיבור כדאיתא בזהר¹⁹ (2) רחוש מרחשין²⁰ שפוותיה. ואף שאין האדם מרגיש זאת, אף

תורה אור
במדבר בלק כג (ט) לא איש אל ויכזב וכן אדם ויתנחם שהוא אמת ולא יעשה ודבר ולא יקטנה:
בראשית וישלם לג (כ) ויצא שם מופת ויקרא לו אל אלהי ישראל:
תהלים קמו (ה) אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' והנה אלקיו:
יהזקאל ב (י) ויפרש אותה לפני והיא כתובה פנים ואחור וכתוב אליה קנים והנה ויהי: ס
ישעיה נח (יג) אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יהנה מקבד ונכדתו מעשות דרךך ממצוא חפצך ודבר דבר:
תהלים קלט (טו) גלמי ראו עיניך ועל ספרך פלם וכתבו ימים יצרו ולא ויולדו אחר קדם:
שיר השירים א (יא) תורן וכן נעשה לך עם נקודות הקסף:
משלי ט (יז) מים גונבים יטמקין וקדם סתרים ינעם:

¹ עיין לק"ה ברכת הרי"ה א' א' זה כלל כל עבודת האדם בזה העולם שנבאר רק בשביל לשבר מניעות. ועיין בזה לק"ה הכשר כלים ד' יח בביאור מדוע המקווה מטהר בקרקע דייקא

² עיין אבן עזרא שם כל הנמנע היצר להוסיף אחריו.

³ במנוקדים: יונעם (כלשון הפסוק). ובקורן הודוביץ החדש- יונעם

⁴ עיין ירושלמי יומא פ"ו ה"ד אין יצ"ה"ר תאב אלא לדבר האסור לו. וזהו שאמרו חז"ל ביומא דף יח. סז: עד. אינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו', וכן אמרו בקדושין לא. גדול המצווה וכו' ועי"ש תוס'. ועיין סיטה מקובצת כתובות סב: ד"ה וז"ל הגאונים.

^א לעיל תורה נח אות י', וזהו בראשית דף לב, ולקמן תורה ב' תנינא אות ה' ואת ו'.

^ב פרי עץ חיים שער המיירות בכונות הללי נפש. עיין פל"ח

^ג בראשית לג כ'

^ד יוד - הה - וו - הה גמט' בן

^ה בדפוס הגרסא כאן כי הויה היא בחי' שילום שכר כמה שאמר חז"ל על פ' והגה והי והי זה שילום שכר

^ו מתרצו - הגה (בפסוק והגה)

^ז לשון הגמ' שם- והי זו היא פורענותן של רשעים לעתיד לבא.

^ח בתולד- יצרו (וכן בפסוק יצרו)

^ט פתח אליהו

^י וזה בחי' גלות מצרים כמבואר לקמן בסוף התורה [דף פד סע"א], ועיין כעין זה בתורה סב אות ה'.

^{יא} בדפוס- הייוריק, ומתצו- הייוריק, ובמנוקדים כולם- היוריק

^{יב} פ' צדור

^{יג} **עיין אידרא זוטא** [פ' האוינן] **דף רצד** [סע"א] - כל מה דיסתכל בלבוי לא עביד מלה עד דאפיק ליה בשפוותיה ואע"ג דאיהו לא אתכוון ביה. ועי"ש פ' המתוק מדבש שפ' באופן אחר קלפ"ז כלימל און חקק ואלו לכתנו גם כלימל עיי"ש]

^{יד} לשון זה אינו בוהר אלא בגמ' מגילה כז: וסנהדרין צ: והפ' ששפתיו לחושות

^{טו} מתרצו - מאד

^{טז} עיין לק"ה ברכת הרי"ה ה' ד' עיקר תכלית עבודת האדם הוא הרצון לכסוף ולהשתוקק תמיד להשי"י.

^{יז} נזכר בתורה זו ג"פ ועוד בתורות יט אות א', עב, עה, קך, קנב, קפה, קפה, ובח"ב בתורות מה, מו,

^{יח} בתולד- הישראלי

ליקוטי

ויהי נא פי שנים ברוחך אלי סו

מוהר"ן

פד.

תורה אור
משלי ט (יז) מים גנובים ימחקו ואלחם סתרים ינצחם: בראשית א (ו) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים: תהלים קלו (ו) לרקע הארץ על המים כי לעולם חסדו: דברים כז (ח) ואתם יראתם לפני יהוה אלהיכם ארמי אבד אבי ויבד מצרימה ויגדל שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ויבד:

כי אנו מצווים ומוזהרים ומופקדים עליה שלא לעשותה, נמצא שהיא נמנעת מאד מאתנו, ע"כ יש התגברות החשק אליה כנ"ל בבחינות ולחם סתרים ינצחם. כמו כן בקדושה, כשיש מניעה לאדם, החשק מתגבר ביותר. וכל מה שהדבר הנחשק גדול ביותר, המניעה יותר גדולה. כי יש חשק וחושק ונחשק ונחשק [א], דהיינו האדם החושק, והדבר הנחשק, והחשק שהחושק לדבר הנחשק. וכפי מעלת הנחשק, כן צריך להיות גודל החשק. ועל כן כשהנחשק גדול מאד, נמצא שצריך שיהי לו חשק גדול מאד. אזי יש לו מניעה גדולה ביותר, שעל ידי זה החשק גדול ביותר. כי כל מה שהמניעה יותר גדול, החשק מתגבר ביותר כנ"ל. וע"כ ראוי לאדם לדעת כשיש לו מניעות גדולות מאד מאיזה דבר שבקדושה, ידע ויבין מזה, שזה הדבר שרוצה לעשות, הוא נחשק גדול מאד, ודבר יקר מאד, שמחמת זה המניעה גדולה מאד כנ"ל. ובפרט כשרוצה לנסוע לצדיק האמת [ב], כי יש צדיקים הרבה, אבל יש בחינות נקודות האמת בין הצדיקים [ג], שכשרוצים להתקרב אליו, שבוה תלוי הכל, אזי יש להאדם מניעות גדולות רבות מאד, ומזה בעצמו יבין האדם גודל מעלת הנחשק כנ"ל: והנה הכלל, שכל המניעות הם רק בשביל החשק, כדי שעל ידי זה יהיה לו חשק גדול ביותר כנ"ל. ועל כן כשאדם חושק ביותר, בוודאי יוכל לעשות הדבר, ויוכל להוציא מכה אל הפועל [ד]. כי על ידי החשק נעשין נקודות, שעל ידי זה מוציאים מכה אל הפועל כנ"ל. כי החשק משבר המניעה, כי עיקר המניעה אינו אלא בשביל החשק כנ"ל, וע"כ כשאדם חושק ביותר כפי המניעה, ממילא נשבר המניעה :

וזה בחי' ט' נקודין ט' רקיעין ⁽¹⁾. כי הנקודות הם בחינות רקיעין, שהם בחינות מניעות. כי המניעה היא בחי' רקיע, שהיא בחי' מסך, שמפריש ומיסך לפני האדם, ומונעו מן הדבר. כמו שכתוב (בראשית א') **יהי רקיע ויהי מבדיל**, שהרקיע הוא בחי' מניעה, שמפריש ומבדיל בין החושק והנחשק. ועל כן גם הארץ נקראת רקיע, כמה שכתוב (תהלים קלו) **לרקע הארץ על המים**, כי גם הארץ היא שטח המבדיל ומפריש. ועל כן ה' נקודין הם בחי' ט' רקיעין. כי הנקודות נעשין על ידי החשק כנ"ל, ועיקר החשק על ידי המניעה שהיא בחי' רקיע כנ"ל. ויש ט' נקודין, ט' רקיעין. כי יש כמה בחינות בהנחשק, כי יש נחשק למעלה מנחשק. ולפי גודל מעלות הנחשק, כן צריך להיות גודל החשק. ועל כן יש לו מניעה גדולה כנ"ל, שעל ידי זה נעשה הנקודה כנ"ל. וזה בחי' ט' נקודין ט' רקיעין, שהם מקמין עד שורק, שהם נקודה למעלה מנקודה, רקיע למעלה מרקיע,

דהיינו נחשק למעלה מנחשק. שלפי גודל הנחשק, צריך שיהיה גודל החשק, שהיא בחי' הנקודה, שהיא בחי' רקיע. כי הנקודה נעשית על ידי הרקיע, שהוא בחי' מניעה כנ"ל. עד שיש נחשק שהוא בחי' קמין, קמין וסתים, שהוא בחי' נקודות קמין, **השהיא למעלה מכל הנקודות**, כי הנחשק קמין וסתים מאד : **וכלל הדברים האלה, שכל מה שהאדם חושק באמת, בוודאי יוכל לגומרו ולהוציא מכה אל הפועל** [א], ולא יוכל למונעו מזה שום מניעה ואונס. רק צריך שיהיה החשק גדול מאד, כפי מעלת הנחשק. וזה יוכל להבין מהמניעה בעצמה, שכשרואה המניעה מתגברת ומשתמחת ועומדת לפניו, ומונעת אותו מאד, ידע ויבין מזה, שהנחשק גדול מאד כנ"ל. ועל כן צריך להתגבר שיהיה לו חשק גדול מאד מאד כפי הנחשק וכפי המניעה כנ"ל, ואז בוודאי יוכל לגומרו כנ"ל : **כי אין להאדם לפטור א"ע ולמצוא לעצמו תירוץ**, על ידי המניעה, לומר שהוא חפץ לעשות אותה הדבר, רק שאי אפשר לו מחמת המניעה והאונס, ועל כן יהיה נחשב לו כאילו עשאה כמו שאמרו רז"ל (ברכות ו') חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה כאילו עשאה. כי באמת בוודאי כשיש לו אונס, נחשב כאלו עשאה כמו שאמרו רז"ל. אבל כל זה נאמר על מי שרוצה לצאת בזה, אזי יוצא בזה, כי מה לו לעשות, כי יש לו אונס. אבל מי שאינו רוצה לצאת, רק שהוא רוצה המצוה בעצמה, או הדבר שבקדושה שרוצה לעשות, הוא חפץ בהדבר עצמו. אם כן מה מועיל לו, מה שמקילין לו שנחשב כאלו עשאה, כי אינו מקרר דעתו כלל בזה. כי הוא תאב והפין ומתנגע מאד לעשות המצוה בעצמה, ולא לצאת עם הכאלו, שנחשב כאלו עשאה [ב]. כי באמת ראוי לאיש ישראלי, שיגמור חפצו ורצונו בכל דבר שבקדושה מכה אל הפועל : **ואזי כשהחושק מאד באמת ואינו מקרר דעתו כלל כמה שנחשב עליו כאלו עשאה, אזי בוודאי יגמור הדבר ויוציאו מכה אל הפועל**. וישבר ויבטל כל המניעות ואונסים. כי הם לא באו רק בשביל החשק, וכשיש לו החשק הראוי לאותו המניעה, כפי גודל מעלת הנחשק, אזי ממילא נתבטל האונס והמניעה כנ"ל : **וזה** בחי' [ג] **וירד מצרימה** אנוס על פי הדיבור [א]. שכשהדיבור יורד במיצר הגרון, שזה בחי' גלות מצרים [ב], אזי הוא אנוס על פי הדיבור. היינו שיש לו אונס ומניעה ע"י שאין נקודות להאותיות, ואינו יכול להוציא ממצר הגרון, שמוה באין כל המניעות ואונסים כנ"ל. וזהו בחי' אנוס על פי הדיבור, שע"י שאין הדיבור בשלימות, ע"י הוא אנוס כנ"ל : **וזהו** (ביצה דף לב ע"ב)

¹⁰ * הגדה של פסח

¹¹ שער הכוונות פסח דרוש א', עיין תורה סב אות ה', ובתורה עג תנינא, וערכי הכוונות לרבי משה זכות אות ח' ס"ק קמו, ומשנת חסידים סדר ליל פסח פ"י אות ד'. ושער רה"ק להאריז"ל. ועיין תורה נו אות ה' ובוהר וארא כה: שבמצרים הדבור היה בגלות.

¹² לשון דומה נמצא באור החיים שמות יט ב'. ועיין למען דברים ז' ז' חשק הוא קשר אמין מלשון ומחשקהם כסף שמות כז י. ססס קטועים ומתקנים היטב עיין בחיי שם. ועיין בחיי דברים ו' ה' חשק ענינו דביקות ומעלת החשק גדולה ממעלת האהבה כי מחשבתו אינה נפרדת מן החשק כלל ע"ש

¹³ עיין ספורי מעשיות מעשה מרב ובן יחיד

¹⁴ בכל ההזדויות נקודות, ועיין לקוטי עצות מניעות אות ב', שם כתב מוהרנ"ת נקודת.

¹⁵ עיין תורה קצב

¹⁶ גם בדפ"ר ותולד - שעל ידי זה, ומתולד - שעל זה (תיבת ידי נמחק) וכן גרסת משך הנחל. בתורת נצח תוקן וכן בקרן (הורוביץ החזשים)

¹⁷ עיין תורה מז תנינא

¹⁸ **עיין בהקדמת התיקונים** [דפים ז. יב:] **ובתיקון יח** [דף לו:]

¹⁹ דפ"ר (154 א) ותולד - שהיא, ומתולד - שהוא

²⁰ עיין וזה תרומה קסב: כל מלין דעלמא לא תליין אלא ברעותא. וכן שגור בפי העולם ("א שמקורו בפגמי הגוים) ומובא בספרי האחרונים - אין לך דבר העומד בפני הרצון. עוד נמצא בספר אוצר משלי ישראל - הכל אפשר למי שירצה. (ועיין וזה ח"ג דף קלה. כד אתתקן רישא דעמא אתתקן כולא עמא).

²¹ בדפ"ר (154 א) - ומשתתחת (ובלוח התיקון שם ציין לתקן ומשתתחת) בתקפא ובתרלד - ומשתתחת, ומתולד - ומשתתחת.

²² דפ"ר (154 ב) כאילו, מתולד - כאלו

²³ מתולד - בה, תוקן בקרן תשטו - בזה

²⁴ עיין ירושלמי גיטין פ"ז ה"ו אונסא כמאן דעביד לא ארמין, ועיין ספרי' פ' ראה פס"ד ותוספתא פאה פ"ד ה"ז שהחושב לעשות מקבל שכר מחשבה ולא שכר עשיה. אמנם י"א שמקבל שכר משלם עיין חיד"א פתח עינים על ברכות ו. ועל קדושין מ. מחשבה טובה מצרפה למעשה, ובחז"ס שו"ת חו"מ סימן א' ד"ה ולפי. ובפירושו לגמ' חולין פז. ד"ה ותייבו ר"ג. עוד עיין לקוטי בתר ליקוטי ד"ה אמר רב אשי בשם החזון מלובלין שיש מעלה בחושב לעשות יותר מהעושה, וכעין זה עיין בלק"ה ברכת המזון ד' כ'. ועיין תורה קמב משמע שנחשב לו כלומר ממש.

²⁵ * דברים כו ה'

פד: ליקוטי

תורה אור

בראשית ורש"י לט (ט) אינגו גדול בביט הָהָ טַנְנִי וְלֹא חָשַׁךְ טַנְנִי מֵאֲחָהּ כִּי אִם אוֹתָהּ בְּאֶשֶׁר אֶת אֲשֶׁתוֹ וְאִין אֶשְׁרָה הָרִיעָה הַגְּדֹלָה הָיְתָה וְהָקֵטְאִי לֹא־לֹהִים:

בראשית וירא כב (יב) וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנָּעִר וְאֵל פִּעְשׁוֹ בְּאֶשֶׁר לִי עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יֵרָא אֱלֹהִים אִתָּה וְלֹא תִשְׁקַח אֶת בְּנִךְ אֶת יִחְיִידְךָ מִפְּנֵי:

תהלים קמו (ה) אֲשֶׁר שָׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֵרּוֹ שִׁבְרוֹ עַל יַעֲקֹב אֱלֹהֵי:

תורה סו

בראשית ג (כ) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אֲשֶׁתוֹ חַוָּה כִּי הִוא הָיְתָה אִם כָּל חַי:

בראשית ב (כב) וַיִּבֶן יַעֲקֹב אֱלֹהִים אֶת הַמִּזְבֵּעַ אֲשֶׁר לְקָח מִן הָאָדָם לְאִשְׁהוֹ וַיָּבֵיֶה אֶל יִשְׁעֵיהֶּ נֹחַ (ח) אָן וַיָּקַע כִּשְׁמֵר אוֹרֶךְ וַאֲרֻכְתָּהּ מִתְּרֵה תַּנְחִיחַ וְהָלַךְ לְפָנָיו דָּרָסָה כְּבוֹד יַעֲקֹב יִאסְפָּה:

תהלים כד (ו) שֹׁא שְׁעִירִם רְאִישִׁיכֶם וְהִשְׁאֹו פִתְחֵי עֵלִים וַיָּבֹאוּ מִלֶּךְ הַכְּבוֹד:

דברים וילך לא (יז) וְהָרָה אִפִּי בֹא בִיזִם הָיוּא וְנֹצְבִיתִים וְהַסְתַּרְתִּי מִן מַתָּה וְהָיָה לְאָכָל וּמִצְאָתוֹ רֵעוֹת רַבּוֹת וְצֹרֹת וְאִמְרֵי בִיזִם הָיוּא הָלָא עַל כִּי אִין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצְאָתִי:

הַרְעוֹת הָאֵלֹהִ:

מדרבנן נשא ו (כו) וְאֵן יַעֲקֹב פָּנָיו אֱלֹי וְיִשְׁשׁ לֶךְ שְׁלוֹם: ס דברים עקב ח (י) וְאֶכְלֶה וְשִׁבְעָתָה וּבִרְכָתָה אֶת יַעֲקֹב אֱלֹהֵיךָ עַל הָאָרֶץ מִתְּבַה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:

יחזקאל מא (כב) הַמִּזְבֵּחַ עֵץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבוֹה וְאַרְבֵּעַ שְׁתֵּים אַמּוֹת וּמִקְצֻעָתוֹ לֹא וְאַרְבֵּעַ וְקִירָתוֹ עֵץ וְדֹבֵר אֵלֵי הָהַשְׁלָחֹן אֲשֶׁר לִפְנֵי יַעֲקֹב:

ישעיהו גו (יא) וְהַכְּלָבִים צִדָּה נִפְשׁ לֹא יִדְעוּ שְׂבִיעָה וְהָקָה רַעִים לֹא יִדְעוּ הִבִּין כָּלֶם לְדָרְסָם פָּנָו אִישׁ לְבָצְעוֹ מִקְצֻעָה:

משלי ג (כח) צִדִּיק אֲכָל לִשְׂבֹּעַ נִפְשׁוֹ וַיִּבָּטן רָשָׁעִים מִחֲסָר: פ משלי ט (כג) יָדָאת יַעֲקֹב מַלְאִים וְשִׁבְעַ עֲלִין בַּל יַעֲקֹב רַע:

תהלים עב (יז) הִי שָׁמוּ לְעֹזֶל לִפְנֵי שִׁשִּׁשׁ יַיִן יִצֹן שִׁמוּ וְיִתְבָּרְכוּ בֹא קֵל גִּוִּים יִאֲשֻׁרוּהָ:

משלי ה (ה) רַגְלֶיךָ יִדְרֹת קוֹת שְׁאוֹל צִדְעֶיךָ יִתְמָכוּ:

כיון שנצרך לבריות עולם חשך בעדו, חשך לשון מניעה, כמ"ש (בראשית למ) **ולא חשך ממנו**, ולא חשכת את בנך וכו' (שם כב)^[1]. היינו כשנצרך לבריות, אזי יש לו מניעות, וזה עולם חשך בעדו, היינו כשהוא בין העולם אזי יש לו מניעות, וקשה לו להתפלל באמת כנ"ל, כי כשנצרך לבריות נוח וטוב לו יותר להתפלל ביחיד כנ"ל. אבל מי שאינו נצרך לבריות שאינו צריך להם לשום דבר, יוכל לעמוד בין אלפים אנשים, ו'להתפלל באמת להשי"י לבדו ^[2], מאחר שאין נצרך לשום בריה, לא לפרנסה ולא לכבוד ולא לשום דבר ^[3], רק **שברו על ה' אלקיו** ^[4]: **וזה** סוד (ברכות יח ע"ב) מעשה בחסיד א' שהקניטו אשתו והלך ולן וכו', ושמע שתי רוחות שמספרות זו עם זו, וסיפורם ה' על אודות פרנסה, כמובא שם בגמרא. שהקניטו, זה בחי' החרון אף. שתי רוחות, זה בחי' ב' רוחות הנ"ל, הנעשין ע"י המתקת החרון אף, דהיינו כשמוציאין מכה אל הפועל כנ"ל. וזה תלוי בבחי' פרנסה שעל ידה מוציאין מכה אל הפועל כנ"ל: ולא גילה יותר, איך כל התורה הזאת מרומזת כמאמר זה ^[5]:

סו ^[6] (בראשית ב') **ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח וכו' ויביאה אל האדם**. (גדה מה ע"ב)^[7] חד אמר מלמד שנתן בה בינה יתירה, וחד אמר מלמד שקלעה לחזה וביאה אל האדם :

א הנפש היא יקרה מאד, וצריך להיות זהיר בה ולשמרה מאד. ע"כ צריכין ליוזר מאד, כשבא איזה כבוד חדש לאדם ^[2]. כי הכבוד הוא **אם כל חי** ^[3], והוא שורש כל הנפשות. וכשהנפש מסתלקת, היא מסתלקת אל הכבוד שהוא "שורשה ^[4], בבחי' (ישעיה נח) **כבוד ה' יאספך** שהסתלקות ואסיפת הנפשות הם לתוך הכבוד כי שם שורשם כנ"ל : וע"כ כשבא כבוד חדש לאדם, צריך ליוזר ולהשמר ^[5], כי אולי בא הכבוד ח"ו בשביל הסתלקות, כדי שתסתלק הנפש אל הכבוד, שהיא שורשה כנ"ל : אך מדה טובה מרובה ^[6] ^[7], וע"כ ע"פ הרוב, בא הכבוד לטובה. דהיינו כשבא נפש חדשה אל האדם, אזי היא באה מלובשת בהכבוד, שהיא **אם כל חי** כנ"ל. וע"כ כשבא כבוד חדש לאדם, ע"פ רוב הוא לטובה, דהיינו שבא נפש חדשה לאדם ע"י זה הכבוד. והכלל שהכבוד הוא שורש הנפשות. וע"כ לפעמים בא כבוד חדש לאדם בשביל הסתלקות איזה נפש ח"ו, כדי שתסתלק הנפש אל הכבוד כנ"ל. אבל ע"פ רוב, בא הכבוד לטובה. דהיינו שבא נפש חדשה להאדם, ע"י זה הכבוד שהוא שורש כל הנפשות כנ"ל. ע"כ צריכין ליוזר מאוד" לקבל הכבוד בקדושה גדולה לשמו ית' לבד, כי הכבוד הוא שורש כל הנפשות כנ"ל :

ב וצריך לראות שיהיה פנים ^[8] אל הכבוד. כי על ידי תאוות אכילה, אזי נפגם הכבוד ואין לו פנים. כי שולחנו של

ויבן ה' אלקים את הצלע סז

אדם היא בחי' כתר מלכות ויומא עב ע"ב ערש"י, והוא בחי' כבוד, בבחי' **מלך הכבוד** (תהלים כד), כי הכבוד הוא בחי' מלכות. וכשפוגם באכילה, אזי נפגם הכבוד, ואין לו פנים. בבחי' (דברים לא) **והסתרתי פני וחייה לאכול**, שעל ידי תאוות אכילה ח"ו הוא"ה הסתרת פנים ^[2]. אבל על ידי מיעוט אכילה, שמשבר תאוות²² אכילה, על ידי זה הוא נשיאות פנים. כמשור"ל (ברכות כ' ע"ב) **ישא ה' פניו אליך וכו'** ^[3], וכי לא אשא פנים לישראל שאני אמרתי ^[4] **ואכלת ושבעת וברכת**, והם מדקדקין מכזית ועד כביצה. נמצא שעל ידי שיבור ¹²תאוות אכילה שמדקדקין מכזית ועד כביצה, ע"יז היא¹³ נשיאות פנים ^[5]. **וזה** בחינות (יחזקאל מוא) **וידבר אלי זה כהשולחן אשר לפני ה'**, לפני ה' דייקא, בחי' הארת פנים ע"י 'השולחן, דהיינו ע"י אכילה בקדושה כנ"ל ^[6]:

ג וכשפוגם בתאוות אכילה, וע"יז נפגם הכבוד ואין לו פנים כנ"ל, ע"יז מתגברין עזי פנים, דהיינו שנופל הכבוד שהוא בחי' מלכות, ואזי נוטלין כבוד העזי פנים שבדור. כי עזות מלכותא בלא תגא ^[7] (וסנהדרין קח), היינו כשאין בחי' מלכות, בחי' השולחן²² שבקדושה בשלימות כנ"ל, אזי מתגבר העזות שהוא מלכותא בלא תגא, בלא כתר מלכות הנ"ל: **וזה** בחי' (ישעיה נו) **והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה**, היינו ע"י תאוות אכילה, בחי' (משלי יג) **בטן רשעים תחסר**, וזהו לא **ידעו שבעה**, היפך **צדיק אוכל לשובע נפשו** (שם), ע"יז מתגברים העזי פנים, שהם בחי' **כלבים עזי נפש**, בחי' פני הדור כפני הכלב (סוטה מט ע"ב). ¹⁷וזהו ¹⁸(שם בפסוק והכלבים עזי נפש הנ"ל) **המה רועים לא ידעו הבין**, שהם נעשים רועים ומנהיגים אל הדור. כי הכבוד נפל אליהם, ויש להם כל הכבוד. אבל כשמשברין תאוות אכילה, בבחי' **צדיק אוכל לשובע נפשו**, ע"יז הוא נשיאות פנים. ואזי אין שום פקידות ושררה להעזי פנים, כי ניקתם הוא רק מהסתרת פנים על ידי ¹⁹תאוות אכילה כנ"ל. וזהו (משלי יט) **ושבע ילין בל יפסק רע**, ושבע ילין, זה בחי' **צדיק אוכל לשובע נפשו**, ע"יז בל יפקד רע. שאין שום פקידה¹⁹ והתמנות להרע, דהיינו להעזי פנים וכנ"ל :

ד וכשנופל המלכות והכבוד להעזי פנים כנ"ל, אזי היא בחי' **צדק** ^[10]. כי אות **צדיק**, הוא **יוד נון** והיוד היא בהחזרת פנים מן הנון ^[11] ¹²(כזה **צ** ^[12]) שהיא בחי' מלכות, בחי' (תהלים עב) **לפני שמש ינון שמו** ^[13], היינו בחי' הסתרת פנים, דהיינו שאין להכבוד פנים כנ"ל. וזה בחי' **הדלת**, דהיינו שהכבוד והמלכות אזלא ונדלדלה, ונפלה אל הסטרא אחרא שהן העזי פנים כנ"ל. וזה בחי' **הקוף**, היינו כשהמלכות והכבוד אזלא ונדלדלה²², היא כקוף בפני אדם ^[14], דהיינו שנתארך רגל ההא, ונעשה קוף, דהיינו שנתארך מהרגל למטה, בבחי' (משלי ה') **רגליה**

² מתרצו - תאות

¹⁰ בדפדף"ר לא ברור, בתרלד ותשכט- הוא, בתרלד ותצור

¹¹ היא

¹² עיין לעיל ריש תורה מז (י"ע אך משמע בפסוק תאות אכילה ואולי והיא לאלול הטוטה כמבואר בתורה רמז שנקטמו לולל הוא הכפד ללאכל ע"י"ש)

¹³ מתרצו- תאוות

¹⁴ מדרבנן ו' כו

¹⁵ דברים ח' י

¹⁶ מתרצו- תאוות

¹⁷ בתשכט- הוא

¹⁸ וכנ"ל בתורה מז

¹⁹ מתרצו - השלחן

²⁰ מתרצו - השלחן

²¹ עיין תורה לא אות ט'. וברכות נה. וחיגיה כו.

²² שלמדו מפסוק זה ששלחנו של אדם מכפר

²³ שם הלשון חוצפה מלכותא בלא תגא פיוטש שמלת העזות לוקחת לעמסה את כתר המלכות ככה בלא שהעס ישימו מלטן כתר על ראשם. עיין תורה כב אות ד' ובלק"מ תנינא תורה א' אות ג', ובתורה פ'. עזות בקראת חוצפה (כ"ל טעניקון מוז פה כי המאות שלה היא עז שצריך להיות כחון כהה אהם מולא מורו פה כמאמץ ככלבים שסע עזי נפש ואיפא נגדלים כל הלחות חמורות

²⁴ לבלי להשתמש בו לצרכו והגאון לק"ע כבוד יג

ובתורה זו אות ב'

²⁵ לשח"כ בראשית ג' כ/, אם כל חי היינו בינה עיין חסד לאברהם מעין ד' נהר ה', וקהלת יעקב ערך דרך אות ב' ושם ערך חוה

²⁶ מתרצו - שרשה

²⁷ עיין לק"ה חובל בחברו ג' ב' שהכוונה בטרם עת אבל בהגיע זמנו היא זכות גדול כי הוא חלוקא דרבנן בו מתלבשת הנפש לחיות בנעם וכו'. ועיין לקמן אות ו' שצריך והירות בהולדת הנפש מהכבוד, ועיין לעיל תורה סו אות א' שהסתלקות מן ע"י האוח לעילאל ועיין לק"ה הכסר כלים ד' מוט שלפעמים מסתלק על יזה כיון שלא מולא מכה אל הפועל ועיין תורה

²⁸ כשהסתלקות היא אל הכטינה

²⁹ עיין תורה קלא

³⁰ עיין יומא ער. וסוטה יא. וסנהדרין ק': דלא משום רוב פעמים נגוע בה אלא מלשון מדה גדולה. ועיין לק"ע כבוד יד שהשמים הא דמדה טובה מרובה.

³¹ אמנם עיין לק"ה חובל בחברו ג' א' שכן העתיק לשון זה.

³² מתרצו - מאד

³³ עיין לעיל תורה סג ולקמן תורה ד' תנינא פנים לשון רצון, ועיין לק"ה מוזה ג' ג' שעי"ה הפנים זוכה למח והדעת

³⁴ גם בדפדף"ר ותרלד- ממנו, מתרצו- ממני (כלשון הפסוק)

³⁵ ע"ש תרגום אונקלוס לא מנעת

³⁶ מתרצו - להתפולל

³⁷ מתרצו - להשיי"ת

³⁸ עיין חיי מוהר"ן סימן רמא

³⁹ עיין לק"ה מנתת שכבי מרע ב' ב' שמקשה שאין לך אדם וגם צדיק שלא נצרך לחבירו לאיזה דבר וכיצד א"כ זוכה לאמת. ע"ש התיורין.

⁴⁰ תהלים קמו ה'

⁴¹ עיין ים החכמה לרי"מ מורגנשטרן תשסח עמ' שטז תורה זו וז נאמרה בשני של חג השבועות (שחל ביום י' או) שנת תקסו בעיר וסאלאב יומים אחרי פשירת אותו של רבינו (ח"מ) המאורעות שנסמכו לאמירת תורה זו ונכללו בה ברמז עיין ימי מוהר"ג ח"א אות כב וחיי מוהר"ן אותיות קוה קנג קנה קס קסב קסג

⁴² וברכות סא. ושבת צה. וערובין יח. מלמד שקילעה הקב"ה לחזה שכן בכרכי הים קוראים לקליעתא בניתה, פרש"י קליעת שיער. ועיין לקמן אות ו' ענין שערות קלועין.

⁴³ בתקפא ש מנוקד שמאלי וימיני והפ' עמ דגש

אלל הכלכל והענין כי מלכות קדושה היא שרען העס במלך הוא כתר המלוכה שטו ואל"ה לא נקרא מלך אלל מושל בחוקה (כיווע החילוק הזה בשם הגד"ל) וכמלטי בפסוק תהלים כה- כי לה המלוכה ומושל כניוים.

³⁹ מתרצו - השלחן

⁴⁰ בדפדף"ר תיבה זו באות גדול סימן לתחילת עניין.

⁴¹ מתרצו - השלחן

⁴² הערת מוהר"ג בתקפא

⁴³ מתרצו- תאות

⁴⁴ מתרצו- פקודה (במהדו' קרן הרוביץ' החדש תוקן)

⁴⁵ ואותיות צד"ק רומז לזה כפי שמבאר עפ"י בארזי"ל בפרי עץ חיים שער השמירות סוף פ"ה, ובספר טעמי המצוות להאריז"ל פ' ראה מצות צדקה ובשער המצוות להאריז"ל פ' ראה מצות צדקה ד"ה עוד כוונה אחרת.

⁴⁶ בתקדמת הוהר דף ב' סוף ע"ב.

⁴⁷ הנהו זו נמצאת כבר בדפדף"ר

⁴⁸ זו שיטת האריז"ל בה נוהגים עדות המורה והחסידים אבל בכתב ב"י היוד פונה לנון.

⁴⁹ * פרש"י ינון לשון מלכות

⁵⁰ מתרצו - ונדלדלא (במהדו' קרן הורוביץ' החדש תוקן)

⁵¹ לשון הגמ' ב"ב נה. עיין פרי עץ חיים הקדמה

⁵² לשער השבת סוף פ"א

מאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי

מספח"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו נאמרה בברסלב בשנת תקס"ז אחרי חנוכה פרשת ויחי (בלילה האחרון של זמן קדוש לבנה יד טבת ליל יום ד') ונאמרה פסקא פסקא, תחילה ענין פי שנים כרבו (אות א) באמצע השבוע בסעודת ערב (שאכל עם מוהרנ"ת וחתנו יצחק איזיק (ימ"מ טו)) כששמע אחד (משה חניקס) מאנ"ש שאומר ברכת הלבנה בהתלהבות (עין מזה בשיש"ק ח"ב קצו שרמזו עליו שזכה לפי שנים כרבו עי"ש) ואז גם סיפר מעשה מצפורים (בח"מ פב), ובשבת ויחי (בסעודת הבקר כשהגיע אחד שחזר מא"י) אמר ענין שבירת מניעות (אות ד') ובמוצ"ש אמר ענין המשכת רוחו של משיח (אות ב') (פל"ח וחי"מ נט)

פתיחה

אחר שנתבאר בתורה סה מה היא תפילה בשלימות, מבאר כאן רבינו כיצד אפשר שאדם יזכה לשלמות הכוונה בתפילה מכח רבו ע"י שדבק בו עד שמרגיש עליותיו בכל בחינות הסתלקותו מדרגה לדרגה. שעי"ז זוכה לפי שנים כרבו בכח ואז ע"י שמוציא כח זה לפועל, זוכה גם לעשות פי שנים מרבו. הנושא המרכזי בתורה זו הוא ביאור ענין ההוצאה לפועל דקדושה כיצד נעשית, באופן שזוכה להוציא לפועל כל אחד כל מה שיש בכח בנשמתו. מתבאר כאן יסוד שכל עליה ממדרגה למדרגה, דהיינו הוצאה לפועל של מדרגה, נעשה באופן שיוורד אור המדרגה העליונה, להעלות את האדם אליה, וכן בפטירה מעוה"ז לעוה"ב. ועיקר ההוצאה לפועל של כל דבר דקדושה, תלוי במדת האמת, וצריך שיתבטא בעיקר בדיבור. וצריך שיהיה לו חשק גדול להוציא לפועל את הדבר דקדושה שרוצה, תחילה בדיבור ועי"ז במעשה, כי כשיוצא לפועל בדיבור, בנקל שיצא לפועל גם במעשה.

תורה זו נאמרה שבועיים אחרי חנוכה, וממה שכתב מוהרנ"ת שנאמרה אחרי חנוכה, אולי רמז בזה שיש לה קשר לחנוכה. ואולי רמז בה שהנרות שהן בחי' אור הגנוז, בחי' פי שנים, וצריך לפרסומי ניסא לחוץ דייקא, דהיינו להוציא לחוץ מכח אל הפועל, וזהו שחנוכה ימי הודאה דהיינו שלימות הדיבור שמאיר בו אור האמת בשלימות, ועי"ז מוציאים מכח אל הפועל. וזהו שחנוכה בחי' ספירת ההוד בחי' רגלין כלי הולכה אל החוץ, להוציא לחוץ מכח אל הפועל. להאיר אור הנרות הנפלא מאד עד למקום הנמוך ביותר שהם רגלי התרמודים בחי' עד שתכלה רגל מן השוק של התרמודים שאפילו הם יעלו מגשמיות השוק אל הרצון. ועיין תורה ב' תנינא שחנוכה היא להאיר אור ג' קוי האמת בד' חלקי הדבור.

ליקוטי הלכות

או"ח ח"ב דף קל. ברכת הריח ה', מבאר ענין הרצון שעבירה ממעטת אותו ומצווה מחזקת אותו וכל עיקר ההוצאה לפועל מתחיל ברצון ונגמר בתוספת רצון עי"ש
או"ח ח"ב דף קפה: מנחה ג'
או"ח ח"ב דף רב ראש השנה ב' (באות ו) שְׁמַעְתִּי מִרְבֵּנוּ זְכוּנוֹ-לְבָרְכָה: שְׁכָל הַיְסוּרִים וְהַמְּנִיעוֹת שֵׁשׁ לְאָדָם בְּשִׁמְתָּהוּ לְהִתְקַרֵּב לְהִשָּׁם יְתִבֶּר וְלִצְדִּיק הָאֱמֶת - נַעֲשֶׂה מִהֶם כְּלִי לְקַבֵּל אֶחָד כֶּף בְּתוֹכָו קִדְשֵׁי יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שְׁהַמְּנִיעָה הִיא טוֹבָה גְּדוּלָּה, כִּי עַל - יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל אֶת הַקִּדְשָׁה בְּהִדְרָגָה וּבְמִדָּה.
יו"ד ח"א דף קלו: הכשר כלים ד' (נא אותיות)
יו"ד ח"ב דף כד שבועות א'
יו"ד ח"ב דף רמט: תר"מ א' רוח דלעלא שהוא בחינת חכמה, כי כלם בחכמה עשית, כי הוא בחינת יו"ד ראשונה שהוא בחינת מחשבה שְׂבִמֹת, הֵינּוּ בְּחִינַת חֲכָמָה שְׂהוּא נִקְרָא קִדְשׁ. וְעַל כֵּן אֵין לָהּ שְׁעוֹר, כִּי שֵׁם בְּתַחֲלַת הַמַּחֲשָׁבָה שְׂהוּא בְּחִינַת כֹּחַ, בְּחִינַת רִיחַ דְּלַעְלָא

עוד מבאר שם טעם שהוצאה לפועל ע"י דיבור כי הוא ממוצע כמבואר בתורה יא

הנ"ל עדין אין שם שעור ומדה כלל.

ונקרא פי שנים כמבואר בתורה יט ע"ש.

ח"מ ח"א דף יג עדות א'

ח"מ ח"א דף קנ: נזקי שכנים ג'

ח"מ ח"ב דף מה: מתנת שכיב מרע ב'

שיחות השייך לתורה זו

חיי-מוהר"ן, סימן נט – מאמר "ויהי נא פי שנים", (ליקו"מ ח"א) סי' ס"ו, נאמר אחר חנוכה תקס"ז; ובשבת נאמר מענין שבירת מניעות המבואר שם (בסעיף ד'); ובמוצאי-שבת נאמר מענין המשכת רוחו של משיח, המבואר שם (בסעיף ב'). ובאותו העת, היינו באותו הלילה שהתחיל לומר המאמר הנזכר-לעיל, בסעודת הערב, אז סיפר קודם הסעודה המעשה של הציפורים ומזל-טב המבואר במקום אחר (חיי"מ סי' פ"ב):

שיש"ק ח"ב רמז – אָמִירַת הַתּוֹרָה "וְיִהְיֶה נָא פִּי שָׁנִים בְּרוּחָךְ אֱלֹהִים" שְׁבִלִיקוֹ"מ חֶלֶק א' סימן ס"ו הַשְׁתַּלְשֻׁלָּה עַל יְדֵי מִשְׁה הַיִּנְקֻעַס, שְׁאֵמֶר קִדּוּשׁ לְבָנָה בְּהַתְעוֹרְרוֹת גְּדוּלָּה, וּבְשִׁמְעָה רַבָּנָה אִיף שְׁאֻמְרָה בְּהַתְעוֹרְרוֹת כִּנּוּל, אָמֶר: הִנֵּה אֹמֶר הוּא בְּכֶר עוֹד טוֹב יוֹתֵר מִזֶּה בִּי, "הָאֵט זָאגְט עַר שׁוֹיִן בְּאֵלֶּד בְּעֶסְעֶר פֿון זײַן רַעבִיץ? וּמוֹצָאִים בְּאֵמֶת אַצֵּל אֱלִישֵׁעַ שְׁבַקֵּשׁ פִּי שָׁנִים וְכו', וּמִזֶּה הַשְׁתַּלְשֻׁלָּה כָּל אָמִירַת הַתּוֹרָה, וְעַיִן שֶׁם בְּתוֹרָה בְּסוֹף סְעִיף א' וּבִימֵי מוֹהֲרַנ"ת סִימָן טו.

אולי אפ"ל מה שדייקא בקידוש הלבנה זכה משה חניקס להתעוררות כזו נפלאה לרמוז לו שהכל מכח רבו כמו הלבנה שכל אורה מהחמה, עוד לרמוז לו שבענין הלבנה יש תמיד עליות וירידות כמ"ש בקידוש לבנה וללבנה אמר שתתחדש, שבוה רמוז לה מה שמבואר בגמ' חולין ס' לבי מעטי עצמך, שזוה נשתלשל בה ענין המיעוט והחידוש (שמעתי מהריצ"ח) וזוה נשתלשל הדבר הזה בכל ישראל, לכן אם לא יתחזק מאד בירידות יכול להפסיד הכל וכמו שבאמת נעשה עימו בסופו שנעשה חולק גדול על מוהר"ת כמבואר בימי התלאות.

שיחות הר"ן סעיף יד – אָנִי מְקַנָּא מְאֹד אִישׁ בְּשֵׁר שְׁקוֹרִין "עֲרִלִיכֶר יְהוּדִי", בִּי נִדְמָה שֶׁהוּלָךְ בֶּן-אָדָם עִם דִּקְיָן וְכִרְכָּשׁוֹת וְאִיבְרִים בְּשֵׁאֵר כָּל הָעוֹלָם, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן בְּאֵמֶת הוּא עֵינִן אַחֵר לְגַמְרִי, בִּי אִישׁ בְּשֵׁר זָקֵר מְאֹד אֲשֶׁרִי לוֹ. וְהַעֲקָר הוּא הֶרְצוֹן וְהַכְּסוּפִין וְאֶף-עַל-פִּי שְׁאִין לְצֵאתָ בְּזֶה (כְּמִבְאָר בְּמִאמֶר "וְיִהְיֶה נָא פִּי שָׁנִים" (ליקו"מ ח"א, סי' ס"ו, סעיף ד')) בִּי צְרִיכִין לְהוֹצִיא מִכֹּחַ אֵל הַפֶּעַל דִּקְיָא. בִּי אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵנֶס רִחְמָנָא פִּטְרָה" (ב"ק כ"ח:), עִם כָּל זֶה זָהוּ לִמֵּי שְׁרוּצָה לְצֵאתָ הַחוּב. אָבֵל צְרִיף שְׁלֹא לְקַרֵּר דַּעְתּוֹ בְּזֶה בְּמָה הוּא פִּטּוֹר מִחֻמַּת הָאֵנֶס, רַק לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת ה' בְּפֶעַל, (כְּמִבְאָר כָּל זֶה בְּמִאמֶר הַנֶּזְכָּר לְעֵיל עֵינִן שָׁם). אֶף-עַל-פִּי-כֵן גַּם זֶה טוֹב בְּשִׁאֻחֻזִּין בְּזֶה שְׁאִין רוֹצִין לְצֵאתָ עִם הָאֵנֶס רַק שְׁכּוּפּוֹ חוֹק וְרִצּוֹנוֹ תִּקְיָה מְאֹד לְזִכּוֹת לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת ה' בְּפֶעַל. וְזֶה הֶרְצוֹן בְּעֶצְמוֹ טוֹב מְאֹד. וְאֵם אֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא אָנוּס וְאִינוּ זִכָּה אֵל הַעֲבוֹדָה הֶרְצוֹן הַנֶּזְכָּר לְעֵיל בְּעֶצְמוֹ הוּא טוֹב מְאֹד (רֹאה שִׁיחָה"ר סְעִיף ר"ס – רֹאיה שֶׁהֵבִיא רַבִּינוּ זְכָרֹנוֹ-לְבִרְכָּה לְדַבֵּר):

שיש"ק ח"ב סעיף רמ"ט – בְּשִׁיחָה פֶּעַם אֶבְרָהִם פִּיִּיעַס בְּטוֹלֵטִישִׁין, בְּבִיתוֹ שֶׁל הָרֵב הַצְדִּיק רַבִּי בְּרוּךְ מִמְּעֻבָּדוֹ דּוֹד רַבָּנּוּ, שְׁאָלָה אוֹתוֹ וּזְגָתוֹ שֶׁל רַבִּי בְּרוּךְ: "מָה שְׁלוֹם בֶּן אַחוּתָנוּ 'פְּלוֹמֵעֲנִיק'?" בְּהַתְפֹּוֹנָה עַל רַבָּנּוּ, עָנָה לֵה אֶבְרָהִם פִּיִּיעַס, שֶׁרַבָּנּוּ אֹמֶר בְּאֵלּוֹ תוֹרוֹת שְׁלֹא נִשְׁמַעוּ מֵעוֹלָם. וְסִפְרָה זֹאת לְבַעֲלָהּ רַבִּי בְּרוּךְ, נִעְנָה רַבִּי בְּרוּךְ וְאָמֶר: "וְכִי אִם הַצְדִּיקִים אֵינֶם יְכוּלִּים לִזְמֹר תּוֹרָה אֵינֶם צְדִיקִים! – הַמְּגִיד לֹא יָדַע מָהוּ סוֹד אֲטָר יֵד, וְכִי לֹא הִיָּה "הַמְּגִיד"? אַחֶר-כֵּן בְּשִׁחְזוֹר אֶבְרָהִם לְרַבָּנּוּ, וְסִפֵּר לוֹ אֶת דְּבָרֵי רַבִּי בְּרוּךְ, אָמֶר לוֹ רַבָּנּוּ: "אִם-בֶּן נָתַנּוּ לִי בְּחִינָה לְדַעַת מָהוּ סוֹד אֲטָר יֵד..." – "מִהָאֵט מִיר גִּיגַעְבֵּן אֶ לִיִּנְעֵן וְאִס אִיז אֲטָר יֵד...". וְאָמֶר אַחֶר-כֵּן אֶת תּוֹרָה ס"ו שְׁבִלִיקוֹטִי מוֹהֲרַנ"ן חֶלֶק א', וְשֶׁם מְזַכֵּר עֵינִן סוֹד אֲטָר יֵד, עֵינִן שָׁם. וְהָיָה: עֵינִן עוֹד בְּשִׁיחָתוֹ הֶר"ן סִימָן קנ"ב:

שיש"ק ח"ה סעיף תכ"ו – עַל הַמּוֹבָא בְּלִיקוֹטִי מוֹהֲרַנ"ן ח"א סִימָן ס"ו מִעֵינִן שְׁצִרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ הָאֵמֶת מִבְּחִינַת עֲלָמָא דְאֵתִי וְכו', כְּמִבְּוֹאָר שָׁם, שְׁאֵלּוֹ אֲנָשִׁי שְׁלוֹמִינוּ: וְכִי אִיךְ אֲפֻשֶׁר לְזִכּוֹת לְכוּזָה אֵמֶת! וְאִמְרוּ: רַבִּינוּ הַקִּדּוּשׁ בְּתוֹרוֹתָיו וְעֲצוּתוֹ כִּבֵּר הַמְּשִׁיךְ לָנוּ אֵמֶת בְּרוּר וְצַח כּוֹה, שְׁאֵף כִּיּוֹם, אִיךְ שְׁאֵנוּ כְּמוֹ שְׁאֵנוּ, יְכוּלִּים אֲנוּ בְּכַח זְכוּתוֹ שֶׁהִשְׁאִיר אַחֲרָיו לְהַמְשִׁיךְ זֹאת, אִם רַק נִחְפֹּץ בְּאֵמֶת בְּמִידַת הָאֵמֶת:

עד כאן השיחות וכיון שהן רבות ההמשך העתקתי בסוף התורה עיין שם.

הקדמה

הנושא של התורה הוא ביאור ענין ההוצאה לפועל בכלל ובפרט כיצד להוציא לפועל את מה שבכח בנשמתו¹ ולשם כך בא לעולם כדי שיצא לפועל בנפשו², ע"י הרוח המקשר ביניהם, שעיקר הכוונה בזה ע"י הרוח ממללא כח הדיבור שהוא הגדר אדם, להוציא לפועל מתוך בחירה (כמבואר בתורה שעיקר ההוצאה לפועל היא בדיבור).

רבנו פותח בביאור בקשת אלישע מאלהו הנביא ויהי נא פי שנים ברוחך אלי דהיינו שביקש לזכות מכח רבו ליותר מרבו, ומבואר בזוהר ובדרשות הר"ן כי בשעת ההסתלקות זוכה האדם לתוספת רוח מה שאין לו בחייו וממנה יכול התלמיד לזכות לפי שנים. דהיינו שנכפל הבכח שלו וניתן לו כח להוציא לפועל פי שנים כרבו.

¹ עיין ערבי נחל ריש פרשת ויקהל שכל הנרנ"ח של אדם הם בכח ובמעשה דיבור ומחשבה וכוונה מוציא אותם לפועל ומיד באותו היום כשישן עולים למקומם בג"ע (וכדברי האור החיים בראשית מז כט) ועפ"ז מבאר מאמר חז"ל המלבין פני חבירו אין לו חלק לעוה"ב שאין הכוונה לגמרי אלא אותו ניצוץ השייך לאותו היום נפגם ואינו עולה לעוה"ב אלא לסט"א. משמע לפי הערבי נחל שהנשמה בכח ושכר עוה"ב הוא הבפועל.

² כמבואר הרבה פעמים בפתחי שערים לרבי יצחק חבר שהאדם עצמו הוא הרוח שבו שבה מאירה הנשמה עמ"נ שהרוח שהוא ממוצע ומקשר בין הנשמה לנפש יאיר אור הנשמה בנפש ויתקנה. עי"ש נתיב אורות אח"פ וא"ק פתח יג. ונתיב שבירת כלים פתח כ'.

וקושר רבינו לעניין זה את המבואר בזוהר על הפסוק נח נח שרמוז בזה שלצדיק יש שתי רוחות אחת בעוה"ז ואחת בעוה"ב, וע"כ נכפל שמו בתורה וכגון נח נח ואברהם אברהם משה משה ועוד. האריז"ל מבאר את הזוהר הזה בשער מאמרי רשב"י¹ ששתי הרוחות הכוונה לשתי נשמות² שיש לאדם בעת יצירתו כשנפח בו הש"י נשמה בקרבו, שמאירות לו מבינה עילאה (היא הנקרא עוה"ב ועולם התשובה, וממנה נמשך חיות דקדושה לעבוד את הש"י). נשמה אחת היא נעלמת ומכוסה והיא בחי' מקיף מעל ראשו הנקרא צלם³. ואחת שוכנת בתוכו מלובשת ברוח שבלבו. נמצא שהן שתי בחינות אחת רוח דלעילא המכוסה ממנו והשניה רוח דלתתא המחיה המתלבשת ברוח החיים שלו.

וכך זה נשאר אצל צדיקים שלא פגמו או עכ"פ תיקנו מה שפגמו. ובמצב כזה אזי המקיף שהוא הנשמה שמעל ראשו, מקבל שפע מוחין מבינה עילאה⁴ (שהוא מזלו של האדם במחצב הנשמות⁵) ומריקה לנשמתו המלובשת ברוחו (ורוחו מאיר לנפשו שנעשית עי"ז נכספת ומשתוקקת אליו ית' תמיד) ועי"ז זוכה לבניין המלכות ותיקון נפשו.

אבל סתם אדם אזי בעוונותיו מפיל את נשמתו שבתוכו למטה לתחת רגליו, וגורם עי"ז ירידה לשתי הנשמות כי התחתונה יורדת לקליפות ומה שנחסר בראשה נכנס הצלם להשלים, וכשיורד ויוצא כל הרוח שבו למטה ואזי כל הצלם נמצא בתוכו, ואזי אין לו שום מקיף לקבל על ידו חיות מלמעלה (והוא כבהמה בלא צלם אדם). ואח"כ אם ממשיך בעוונותיו אזי גם הצלם יורד ויוצא למטה עד שיוצא כולו ולא נשאר לו חיות ועל זה נאמר ונכרתה הנפש ההיא.

נמצא שבכל עוון כיון שעל ידו יורדת נשמתו למטה, אזי היא מתרחקת ממקור החיים, ונתמעט שפע מוחין וחיות שמקבלת מלמעלה, עד שאצל רשע כל שני חלקי נשמתו ירדו לקליפות ואין לו שום חיות דקדושה כלל. כי לא נשאר כלום שיקבל וישפיע לו חיות ממקור החיים ועל זה אמרו חז"ל רשעים קרויין מתים בחייהם.

לא נתבאר בדבריו החילוק בין הזמן שעדיין חלק מהצלם מקיף אותו לזמן שכל הצלם נכנס בתוכו, וכן כשכל הצלם בתוכו לבין כשכמעט כל הצלם כבר ירד למטה. משמע שכל זמן שאפילו מעט מן הצלם בתוכו עדיין לא נכרתה נפשו ממקורה אע"פ שהיא כבר רחוקה מאד. אמנם כל זמן שחלק מהצלם עדיין מקיף מסתבר שהוא חילוק גדול ממדרגתו כשנכנס כל הצלם בתוכו, וכמבואר בתורה נז"ל ו' שע"י הצלם האדם הוא גדר אדם וכשסר צילו אזי יורד למדרגת בהמה. ועי"ש שעיקר הצלם היא חכמת הבורא המאיר בפניו.

¹ שער מאמרי רשב"י (בפ' נח על מאמר הזוהר בתוספתא דף נ"ט) למה נח נח תרי זמני אלא כל צדיק וצדיק די בעלמא אית ליה תריין רוחין רוחא חד בעלמא דין ורוחא חד בעלמא דאתי, והכי תשכח בכלהו צדיקי משה משה יעקב יעקב אברהם אברהם שמואל שמואל וכו' וכתב רבינו זל"ה וז"ל, הענין הוא כי החלק הנקרא רוח אין לו רק בחינה אחת הבאה מן ז"א הנקרא תפארת. אבל החלק הנקרא נשמה הבאה מן הבינה יש לה ב' בחינות הא' היא בהיותה למעלה במקום ראשו של ז"א ששם האורות סתומים ומכוסים כנודע. והב' היא בדרתה למטה ובהתפשטה בגופו דז"א מן החוזה שבו ולמטה כי שם נפסק ונשלם יסוד דאימא שהיה מכסה האורות ושם נתגלו האורות משם ולמטה. ולכן הנשמה משתנית בדרתה שם אל מקום הגילוי בבחינה אחרת:

.....ואמר ונשמות אני עשיתי פירוש כי הנה שתי בחינות עשיתי בנשמה, ואמר נשמות מיעוט רבים שנים האחת היא המשכת בינה מראש ז"א עד החוזה במקום הסתום. והשנית היא התפשטותה למטה מן החוזה במקום הגילוי אז צריכה אל הרוח הבא מבחינת ז"א שיעטוף וילביש אותה ולא תשאר הנשמה בגילוי וזמ"ש ונשמות אני עשיתי ולכן רוח מלפני יעטוף את בחינת השנית שעשיתי בנשמות, ומ"ש כאן בזוהר דכל צדיק וצדיק אית ליה תריין רוחין לא דק בלישניה והכוונה היא על שתי בחינות הנשמה כנז"ל. ואפשר שלחיותם בז"א קראם רוחין וזמ"ש חד בעלמא דין ז"א שהוא במקום הגילוי וחד בעלמא דאתי בינה שהוא במקום הסתום:

² עי"ש שמבאר מדוע נקרא רוח אע"פ שבאמת היא נשמה, כיון שההתגלות שלה היא ברוח העוטף אותה למטה עי"ש.

³ בכלליות הצלם הוא חיצוניות הנשמה ובכהאריז"ל מאריך לבאר בדיוק כיצד הם ג' בחי' צ' ל' מ'.

⁴ וזה לשונו שם בסוף דבריו – הצדיקים נשמתם התחתונה שוכנת תוך גופם, ונשמתם העליונה עומדת צל על ראשו בסוד אור מקיף ומשם שואבת לו חיים מלמעלה תמיד ומריקה אל נשמתו אשר בתוכו, ויש לו תמיד תריין רוחין חד בעלמא דאתי היא העליונה שהיא בסיתום למעלה מן החוזה, וחד לתתא בעלמא דין מן החוזה ולמטה במקום הנגלה אשר שם בנין הנקבה מלכות הנקראת עוה"ז, וזהו סוד משה משה שמואל שמואל וכו'.

⁵ עיין שערי קדושה למהר"ו חלק ג שער ה באיכות הנבואה מה ענינה: הנה נתבאר כי אור אחד הוא בצורת אדם מתפשט בכל ארבעה עולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, עד סוף ארבעה יסודות העולם השפל, והוא מתדבק באורות אדם העליון הנקרא עשר ספירות, והם מתלבשים בזה האור הנקרא אור מחצב הנשמות, וכל נשמות התחתונים כלולות שם, וברדתם בעולם הזה להתלבש בגופות מניחות שרשיהם בדבוקות במקורם אשר משם חוצבו, וענפי השרשים ההם לבדם הם יורדים בדרך התפשטות לבד ומתלבשות בגופות בעולם הזה כדמיון ענפי האילן שהן בדבוקות ומושרשות בגוף האילן ממש וכופפות עצמן למטה, ונוגעות בקרקע עצמו בעודן נאחזות בגוף האילן. וכאשר האדם חוטא חטא הראוי להכרת, נכרת אותו הענף מגוף האילן ונשאר נפרד ממנו ועומד בעולם הזה כרוח הבהמה, וזהו סוד הכרת תכרת הנפש ההיא. וזהו סוד כי האדם עץ השדה:

וזהו סוד מה שכתוב בצדיקים שנכפל שמם, אברהם אברהם, יעקב יעקב, משה משה, אחד כנגד בחינת השרש הנשאר למעלה דבוק באילן, וזהו הנקרא מזלו של האדם. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (מנחות דף כ"ט ע"ב) שראה משה רבינו ע"ה מזלו של רבי עקיבא יושב ודורש וכו'. כי ממנו נוזל השפע אל הענף שירד ונתלבש בגוף:

נמצא מבואר שרוח דלעילא ורוח דלתתא הן שתי בחינות בנשמת האדם, ומבואר שנשמה שלמטה תמיד יש לאדם להחיותו לכל הפחות שלא ימות. וכל מדרגות הקדושה הן עד כמה נשאר לאדם הנשמה העליונה שעדיין לא נכנסה לגופו וע"ז החלק המקיף שלו דהיינו הצלם אדם שמקבל מבינה ומריק לנשמתו הפנימית גדול יותר וקרוב יותר למקורו. ומדרגת בהמה היא עד כמה יש לו בכלל רוח דלתתא מנשמתו.

ולפ"ז מאירים דברי מוהרנ"ת בלק"ה ברכת הריח ה' שעבירה ממעטת את החשק דקדושה, ומצווה מרבה אותו, כי העבירה מפילה את הנשמה שבתוכו ומצווה בכוחה להעלות אותה, אלא שכיון שכבר פגם אזי צריך את הצדיק עי"ש בעיקר באות ה'.

עוד לפי זה מאירים דברי רבינו ששם את כל הדגש על הדיבור דייקא שבו תלוי ההוצאה לפועל ולא על המעשה, כי הדיבור הוא רוח ממללא (שבו מתלבשת הנשמה הפנימית) דהיינו כח הדיבור המוציא מכח אל הפועל אבל הנפש היוצאת בדברו היא כבר בחי' הפועל היוצא.

ולכאורה לפי דברי האריז"ל הנ"ל לסתם אדם כמעט אין רוח דלתתא כי רובה בקליפות וגם רוח דלעילא שלהם רחוקה ממקור החיים. וכל שכן אם סר צילו אזי אין לו שום מקיף והוא כבהמה.

ונראה שעל כן הקדים רבנו להביא את המעשה מאלהיו הנביא שחידש שבעת ההסתלקות יורדת רוח דלעילא לאסוף את האדם וזה זמן מסוגל לקבל ממנה פי שנים. נמצא שגם מי שפגם יש לו תיקון ע"י שמתקרב ודבק בצדיק לקבל תיקון לנשמתו שבתוכו דהיינו להעלותה בחזרה למקומה הראשון ע"י הרוח של הצדיק שנעשית לגביו בחי' רוח דלעילא שנחסרה ממנו בעוונותיו. נמצא שכשהוא אצל הצדיק אזי חוזר להיות לו שתי רוחות וחוזר ומאיר לנשמתו שבתוכו השפע ממקור החיים דרך הרוח דלעילא של הצדיק. (עיין בזה לק"ה הכשר כלים ד' אות ג' וז' שמי שפגם אין לו תקנה אלא ע"י הצדיק)

כי הצדיק שלא פגם בנשמתו אזי כל חלקה הנסתר עומד מקיף מעליו ושואב ממקור החיים ומריק לתוכו לרוח דלתתא שלו חיות וחשק ורצון נפלא אליו ית' והוא כמו שלהבת הנר העולה מאליה שכל כולה השתוקקות למעלה. (ונ"ל שזהו מנהג המדורות בל"ג בעומר, כי בחיים חיותו אזי הצדיק כולו אש להבה אליו ית', כמ"ש באידרא^ט/ו' (וזהו ח"ג רפת) בחד קטירא איתקטרגא, ולאחר הסתלקותו עושים זכר ודוגמה לרוח דלתתא שלו שכולה שלהבת, במדורה שהיא אש שכולה התלהבות לעלות למעלה.

ומי שדבק בו בשעת הסתלקותו מדרגה לדרגה מקבל ממנו הארה מרוח דלעילא שלו חיות ורצון וחשק נפלא לקדושה, וע"י שעושה בכח זה מצווה מוציא מכח את הפועל את החיות הזו ונעשה לו ממנו כלי לנצח חלוקה דרבנן לעוה"ב. וגם בעוה"ז נוסף לו רצון וחשק לעבוד"ה כמבואר בלק"ה ברכת הריח שבכל מצוה נוסף חשק ורצון לקדושה ובכל עבירה נפגם החשק לקדושה.

ומזה בא רבינו לבאר סוד ענין ההוצאה לפועל דאמנם כל דבר חדש אפילו רק בצורתו החיצונית הוא בחי' הוצאה לפועל (לק"ה הכשר כלים ד' ז' ד"ה כי בעניין), כגון כלי הנעשה מכול עץ וכ"ש אש היוצא מגפרור, אבל עיקר ההוצאה לפועל היא התשובה ודעת ואמונה ושכל לעבוה"ש, שכל זה הוא תיקון הנפש והכנת כלים לעוה"ב, שזה תכלית עוה"ז, והבכח של כל זה נמצא ברוח דלעילא של האדם הקשורה למקור החיים והמוחין דהיינו להקב"ה שע"ז האמונה ודעת והחיות בעבוה"ש.

לכן עיקר ההוצאה לפועל דקדושה היא בדוגמת המבואר אצל אלישע, שמכח הרוח דלעילא שירד לאסוף את אליהו, זכה אלישע להוציא לפועל בשלימות ופי שנים. ורבינו מבאר שענין ההסתלקות באופן הזה שרוח דלעילא יורד להעלות את האדם, נעשה בכל עלית מדרגה, ולכן אפשר לזכות לפי שנים מהצדיק גם בכל עת שעולה מדרגה, ואצל צדיק אמת שהוא תמיד בהתחדשות, הרי בכל עת שבא אליו ודבק בו יכול לזכות לפי שנים.

ולכאורה קצת צ"ע בזה כי סוד ההסתלקות בבחי' תוסף רוחם יגוועון מבואר בספרים, עיין אור החיים ריש פרשת ויחי, עפ"י האריז"ל (הובא בקיצור גם בערבי נחל הנ"ל) שלכל אדם יש צלם שהוא ניצוץ נשמתו ובו ניצוצות כמניין ימי חייו ובכל יום כשהוא ישן עולה הניצוץ של אותו היום מתוקן או פגום כפי עבודת האדם באותו היום ובשעת הפטירה חוזרים ויורדים אליו כל ימי חייו הנ"ל והם רוח דלעילא שעליה כתוב תוסף רוחם יגוועון עד כאן קיצור דבריו. ופשוט שאין כוונת האור החיים לרוח דלעילא הנ"ל^א, שהיא בחי' נשמתו העליונה שהיא בכח שתמיד נשארת בכח כי הוא רוח גדול מאד וא"א להוציא כולו לפועל, אלא הכוונה לכלים שהם בחי' חלוקה דרבנן שהכין הצדיק במעשיו הטובים שעל ידם יזכה בשכרו בעוה"ב, וזה שיעקב אבינו הרגיש ביום פטירתו תוספת המרובה כי באו ימי השילום וע"כ קרא ליוסף אליו.

^ט עי"ש ביאור המתוק מדבש – בקשר אחד נתקשרתי ונתדבקתי בהקב"ה, רוצה לומר רבי שמעון העיד על עצמו שכל ימי חייו כל יום ויום ע"י עסק התורה והמצוות היה עולה מדרגה אחת עליונה משל אתמול והיה מוסיף עוד קשר חדש באהבתו למקום.

^א כי נמצא ששתי הרוחות הן הפועל ולא בכח. וכן קשה כיון שכבר היה בעוה"ז מדוע כל כך לא יכול לסבול עוה"ז. גם קשה דבשלמא רוח זה הוא הרוח שיוורד לאסוף את הצדיק בפטירה כמבואר שם אבל שהוא הרוח שמעלה אותו גם בכל דרגא ודרגא קשה לומר.

ונראה שבעת הפטירה מצטרפים כמה בחינות היורדים לאסוף את הנפטר אחת כמבואר באור החיים כידוע שגם קרובי משפחה באים אז. ועוד עיין עץ הדעת טוב למהרח"ו (כי תשא עה"פ וראית את אחורי) שתוסף רוחם יגועוץ הכוונה להשכינה שיורדת לאספו (וצ"ע קצת עיין תורה סז סוד הפסוק כבוד ה' יאספך שהיא השכינה שיורדת לאסוף כל אדם בשעת פטירתו ולכאורה הם דברי המהרח"ו ושם רבינו לא הזכיר את הפסוק תוסף רוחם יגועוץ וגם לא בלק"ה השייך לה) וידוע שהשכינה היא כנסת ישראל מחצב הנשמות נמצא שגם רוח דלעילא יורדת לאספו. ובזהר וישב הנ"ל מבואר שהוא רוח שנתוסף לו בעת הפטירה שעל ידו יש לו כח לראות את השכינה. עוד בסוד הפסוק תוסף רוחם יגועוץ עיין לק"ה ברכת השחר ג' כג עד כז (בביאורו שם עניין שם העצם ושם הכינוי). בלקוטי מוהר"ן לא נזכר פסוק זה אלא בתורה קט עי"ש.

וכן בכל הסתלקות בכל מדרגה יורדת הרוח דלעילא הנ"ל להעלותו וכדמצינו בתשובה אלא שבכל מדרגה לא מתגלית לאדם אלא כפי אור המדרגה העליונה שאליה באה הרוח להעלותו, והכי נמי עוה"ב יורד להעלות את מי שהגיע זמנו לעלות מדרגה, מעוה"ז לעוה"ב. ואגב זה, גם מאיר אור אמת נפלא, למי שדבוק באותו צדיק שהגיע זמנו להסתלק.

מה שכן נראה ללמוד מביאור האור החיים הנ"ל לעניין שלנו, נראה שבכלליות כל יום הוא בחי' הוצאה לפועל כי בוודאי עניין ההוצאה לפועל אינו בפעם אחת אלא בכל פעם מאיר לו איזה הארת אמת מרוח דלעילא וצריך להוציא אותה לפועל במעשה מצווה או תורה דהיינו תיקון הנפש שע"ז נעשה לו חלוקה דרבנן לזכות בו לתענוג עוה"ב לעתיד לבוא. וזה שבאר האור החיים עפ"י האריז"ל שכל יום הוא ניצוץ מהצלם של האדם שצריך לתקנו באותו היום וכפי מה שנעשה ממנו באותו היום כך הוא עולה למעלה לעוה"ב, נמצא בכלליות ההוצאה לפועל היא בכל יום. אמנם יש עוד בחינה שהיא המבואר בתורה זו והיא שכל פעם שבא לצדיק זוכה להארת אמת גדולה ממנו וצריך להוציא אותה לפועל כנ"ל באיזה מצווה כדי שתיכנס בכלי ולא תאבד ממנו. אלא שמסתבר מאד כיון שהארת האמת שמקבל מהצדיק הוא גדול מאד לכן לא בפעם אחת מוציא אותה לפועל אלא בכמה פעמים וכשגומר אזי צריך לבוא לצדיק שוב ולקבל ממנו הארת אמת חדשה.

נמצא כשיורדת רוח צדיק האמת להעלותו אזי כפי רום מדרגתו מאירה לו הרוח אור עצום ונפלא וא"כ קשה איך תהיה הרוח הזו בחי' רוח דלעילא לתלמיד לתקנו (ועיין לק"ה הכשר כלים ד' ג' א') שמוהרנ"ת מתקשה בזה ומתריך שבהעלם ובאיתכסיה מקבל בכל פעם שבא אליו וכו' עי"ש).

ועיין לק"ה הכשר כלים ד' ז' שגם אחר פטירת הצדיק אפשר לזכות לפי שנים אפילו גדול יותר על קבר הצדיק, כי אחר הפטירה הוא עולה עוד יותר גבוה. עוד עי"ש אות ח' שאע"פ שבתורה נאמר שהתלמיד זוכה לפי שנים אבל באמת כל שכן הצדיק שזוכה לפי שנים עוד יותר גבוה, ופי שנים שזוכה התלמיד הכוונה כלפי מדרגת הצדיק קודם שעלה יותר עי"ז.

ואור המדרגה שאליה עולה הצדיק מאיר בתלמיד ונדבק בו הארת אמת נפלאה שנותנת לו תוספת גדולה בבכח והארת אמת נפלאה להיות מוציא לפועל כל דבר שבקדושה וכמבואר בפנים שכל ההוצאה לפועל דקדושה תלויה בהארת האמת.

וצ"ע לכאורה כל רב כיון שהוא גדול הרבה מהתלמיד אזי בהסתלקותו אפילו ממדרגה למדרגה יכול התלמיד לקבל אור גדול של אמת מהמדרגה העליונה של הרב שיורדת להעלותו אליה ויזכה לבחי' פי שנים כרבו באותה שעה. ולכאורה זה פשוט ממה שאמר וזה בחי' הקבלת פני רבו שזו מצווה שנאמרה לגבי כל תלמיד ורבו. אלא שאינו דומה צדיק סתם לצדיק האמת כמבואר באות ד' שיש נחשק למעלה מנחשק בחי' ט' נקודין ויש נקודת האמת בין הצדיקים שהוא קמץ וסתים (בחי קמץ בכתר), וצדיק שתחתיו אפילו גדול ביותר (בחי' פתח בחכמה) הוא כיחס החכמה אל הכתר. ועיין תורה רעח אמר יש צדיק שאין לו במי לקנא אלא בהקב"ה בעצמו.

והצדיק, כשיורד רוח דלעילא שלו לאספו ולסלקו, אזי בשעת ירידת הרוח דלעילא למטה זוכה להשגה עצומה יותר ממה שהיה לו עד עתה, ואזי נשאבת נפשו אחר תענוג עוה"ב, דהיינו מדרגה הבאה ומסתלקת אליה, ויש בזה מדרגות, שהגדולה שבהן היא מיתת נשיקה (כמבואר במכתב מאליהו). ועיין בתורה סז עה"פ כבוד

"לק"ה הכשר כלים ד' אות ג' – וזה עקר בחינת תשובה שהיא גבה מהתורה, וכמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם, כי אי אפשר לו לשוב לשרשו כי אם על ידי שיקבל חיות וחקון ממקום הגבה יותר. ועל כן באמת אי אפשר להתתקן כי אם על ידי הצדיק הגדול האמתי וכל מה שפגם וקלקל יותר הוא צריך רבי גדול יותר, כמו שמבאר בהתורה מ'ש'רא' וכו'. ועל כן עקר תקון התשובה הוא על ידי בחינת פי שנים הנ"ל, דהיינו בשזוכה לבוא אל הצדיק בכל פעם, שעל ידי זה זוכה לבחינת פי שנים, כמו שמבאר שם, שעל ידי זה נמשך עליו קדושה וחיות ממקום גבה ועליון מאוד בכל פעם יותר, ועל ידי זה יכול להתתקן בכל פעם אף אם עובר עליו מה שעובר, כי בענין פי שנים הנ"ל יש דברים בגו, כי אף על פי שהוא נמוך וקטן במעלה מאוד מאוד ויודע בעצמו שאין בו נקדה כטפה מן הים מקדושת ומעלת והשגת רבו, אף על פי כן דברי התורה הזאת אמת ויציב, כי אף על פי כן אם הוא רגיל לפני רבו בכל פעם מקבל נפשו בהעלם ובאתכסיה, בחינת פי שנים שנמשך עליו חיות וקדושה מהרוח דלעילא שנמשך על רבו וכו', כמו שמבאר שם, שעל ידי זה דיקא יש לו כח להתקיים ולהתתקן,

ה' יאספך דמשמע שכל אדם נפטר באופן הזה וקשה הרי אפילו דוד המלך נפטר ע"י מלאך המות כמבואר בשבת ל': וצ"ל שאע"פ שאת עצם המיתה עושה מלאך המוות אבל ההסתלקות עצמה נעשית כנ"ל וצ"ע.

ועיין שער הגלגולים הקדמה לב (לקמן בהערות) הובא גם בלק"ה הכשר כלים ד' לג שויה נ"א פי שנים ברוחך אלי שביקש אלישע הכוונה שביקש שיתעברו בו נדב אביהו ר"ת נ"א. נמצא לפי זה שכל הארת אמת שמאירים לאדם היא שמתעברות בו נשמות גדולות ועי"ז זוכה להארת אמת גדולה יותר. אמנם עי"ש הקדמה לא שאליהו בעצמו זכה להרבה יותר מזה, כי נדב ואביהו היו נפש דאצילות וע"י שזכה בהם, זכה עוד גם לרוח דאצילות, דהיינו בריתי שלום עי"ש.

הקרקע להוצאה לפועל

הקרקע להוצאה לפועל היא המתקת החרון אף שיש בראשיתה, כי מיד כשמראים לאדם אמת, מיד יש עליו קטרוג, על שלא מתנהג כפי האמת שהאירו לו, לכן תחילה צריך להמתיק את הדין הזה ובעיקר ע"י הזהירות מכעס, כי כעס שלמעלה גורם לאדם ליפול בכעס. עוד ממה שמבואר שתיקון שהעשן מזיק לעינים דהיינו להסתכלות אליו ית' בבחי' שברו על ה' אלקיו, מבואר שעיקר תיקון הכעס הוא ע"י תיקון העינים, דהיינו ההתחזקות באמונה ובטחון, שהם לעומת עשן הכעס המזיק לעינים. וכן מבואר בתורה י' אות ו' בשם הספרי שעיקר החרון אף תמיד הוא על ע"ז דהיינו פגם אמונה, פגם ההסתכלות הנ"ל.

ותיקון הכעס עי"ז מתברר עשן הכעס לרוחו של משיח. נמצא שכל הוצאה לפועל מתחיל מתיקון בחי' משיח אצלי ורק אז יש לי שתי רוחות לפתוח אותן ולהוציא לפתוח אותן ולהוציא לפועל. וכמבואר גם בסוף התורה במעשה מחסיד שרצה שזה בר"ה לאיזה אמת ומיד נעשה עליו חרון אף והשתלשל באשתו שהקניטה אותו והוא קיבל באהבה ויצא מהבית וע"י שנתברר עשן הכעס לרוח, זכה לשתי רוחות ועל ידן זכה לפרנסה.

ההוצאה לפועל

אחרי שכבר יש שתי רוחות כח ופועל אזי צריך לפתוח ולהפריד הפועל מהכח. ענין ההוצאה לפועל הוא בסוד הפסוק פותח את ידיך, ובסוד האות א' ושני השמות הויה אדני שבשילובן יש י' בראש וי' בסוף ושש אותיות באמצע, שהן בחי' ו' שהוא צורת פתח הנ"ל של פותח את ידיך. והשש אותיות רומזות לג' בחינות שיש במחשבה תחילה דהיינו מקום ציור וזמן וכן ג' בסוף המעשה. (שרומו לרוח שהוא זעיר אנפין שהוא בחי' תפארת שיש בה שש קצוות)

ויש בזה עומק שלא נתבאר בתורה אלא בלק"ה הכשר כלים ד' אות ג' ואות יב שם מבאר מוהרנ"ת את דברי רבנו בסוף אות ב' בענין המצווה ועבירה שנעשה בבחי' פותח את ידיך דהיינו הוצאה לפועל. ומבאר שעיקר ההוצאה לפועל נעשית תחילה ע"י שחזור הפועל אל הבכח. ושזה בחי' תשובה שחזור אל השרש להוציא מחדש מכח אל הפועל ועי"ז לבטל את פגם ההוצאה לפועל שהיא נפילת פתיחת הידים שהפיל בעוונותיו.

וצ"ע בזה כגון בבריאת העולם שהיה רק בכח והפועל כלול בו וההוצאה לפועל היתה ע"י בחי' פותח את ידיך, בלא חזרת הפועל אל הבכח תחילה. ונראה שכל הוצאה לפועל עולה הפועל אל הבכח דהיינו המדרגה שנמצא בה עולה אל המדרגה שמעליה ונכלל בה ואז מתחיל הפירוד והוצאה לפועל. וזה בחי' שאור המדרגה העליונה יורד להעלות את התחתונה שמאיר לה את האמת משם ואזי עולה ונכללת בה דהיינו הפועל בבכח ואזי מתחיל הוצאה לפועל חדשה. ואין להקשות מבריאת העולם כי אופן הנ"ל של הוצאה לפועל הוא גם בראשית כל ראשית, במלכות דא"ס שהיא בחי' דקה מן הדקה של זולתו ית' דתחילה כשיצאה לפועל להיות עוד יותר זולתו, כדי לברא עולם המעלים אותו, אזי עשה חלל והמציא את ההסתרה אבל כשרצה להאיר בה את האמת כדי שתתגלה בה מדת רחמנותו ומדת מלכותו אזי נעשה כנ"ל שעלתה המלכות לבינה להכלל בה וחזרה ונפרדה ממנה בסוד הלידה והוצאה לפועל.

עוד עומק בענין ההוצאה לפועל נראה שמתחדש בלק"ה כי בתורה עצמה משמע שההוצאה לפועל היא ענין של פירוד בלבד ובלק"ה (הכשר כלים ד' ג') מחדש שבצד הקדושה העיקר זה הקשר והחיבור שנשאר בין הבכח לבפועל אחרי הפירוד וזה להבדיל מהוצאה לפועל של עבירה ח"ו ששם היא פירוד בלבד בבחי' נרגן מפריד אלוף.

וכנ"ל שנראה שלמד מביאור האריז"ל הנ"ל לתוספתא בזוהר פרשת נח הנ"ל ששם טמון כל סוד השתי רוחות דלעילא ודלתתא. ושם מבואר שכל מעלת הצדיק שרוח דלתתא שלו במקומה אצלו שע"י גם הרוח דלעילא דהיינו הצלם שלו לא נתרחק ממקורו ומשפיע לו מוחין כל הזמן²¹.

²¹ יותר ביאור על היחס בין רוח דלעילא לרוח דלתתא הנ"ל ראיתי בכמה מקומות בביאור הרמ"ז על הזוהר שמבאר עפ"י תוספתא הנ"ל כמה עניינים ומתוך דבריו מתבאר עומק נוסף ביחס שביניהן. עיין בפירושו לפרשת וירא קא. - הרב שפי' על תוספתא דנח בענין תריין

(בעניין הכח והפועל יש עניין שקשה להבין, כי בתחילה עה"פ אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים משמע שימין הוא שמים והם בכח כלפי הארץ שהיא שמאל ואח"כ בסוף אות א' מזכיר עניין האיטר יד ומשמע שם לכאורה שדווקא אצל איטר שכיון שכוחו בעיקר ביד שמאל נמצא עיקר ההוצאה לפועל שלו היא בשמאל ונמצא שימין אצלו היא בכח. אבל אדם רגיל שכוחו בעיקר בימין, אזי הימין שלו, בו נעשה עיקר ההוצאה לפועל, ונמצא אצלו השמאל הוא הבכח וצ"ע.)

עיקר ההוצאה לפועל ע"י דיבור אמת

רבנו מבאר שהוצאה לפועל תלויה בדיבור דייקא, כי כל עשיה יוצאת לפועל תחילה בדיבור. כגון שרוצה לנסוע לצדיק אזי תחילה חושב במחשבתו כיצד יוציא לפועל רצונו ואז עדיין כל הפועל כלול בבכח. ואח"כ שפתיו רחושי מרחשן את כל מחשבתו ואזי יוצא הפועל לגילוי בבחי' דיבור בלבד, אבל המעשה עדיין כלול כולו בדיבור, וכשמתכוון בדיבורו באמת להוציא את הדבר לפועל אזי באה בפועל לידי, אזי יוצא הפועל מהבכח אלא שעדיין הם מחוברים. וכשעושה מעשה בפועל, אזי פותח את ידי ויוצאת מחשבתו ודיבורו לפועל להתגלות גשמית בעשייה.

עניין ההוצאה לפועל ע"י דבור דייקא נתבאר לעיל בתחילת ההקדמה עפ"י עניין התרין רוחין שיש לצדיק ונתבאר שם שרוח דלתתא היא חלק הנשמה המלוכש ברוח הלב וע"ש שמקבל מהרוח דלעילא שהיא חלק הנשמה המכוסה אזי מאיר בנפש לתקנה, ונמצא שעיקר הרוח דלתתא היא הבחי' רוח שבאדם ורוח הינו רוח ממללא כח הדבור בדעת שניתן לאדם. לכן עיקר ההוצאה לפועל היא בתיקון הדיבור ואזי מוציא נפש מתוקנת בבחי' נפשי יצאה בדברו. (ויתבאר יותר לקמן)

תיקון הדיבור מתחלק לשני שלבים –

שלב ראשון הוא תיקון הבחי' בכח של הדיבור, דהיינו שלימות אותיות הדיבור שיהיה כולו לה' ית' בלא פניות. וזה מכונה שלימות אותיות הדיבור, דהיינו להוציא ממחשבה לדיבור בכח, וזה נעשה ע"י הארת אמת. והשלב השני הוא להוציא את הדיבור בפועל בשלימות, וזה נעשה ע"י התגברות החשק.

מה נקרא דיבור שלם, בזה לכאורה יש להספק בכוונת רבינו האם הכוונה להרהור הלב שכבר נקרא דיבור שלם או שדווקא דבור בקול ממש נקרא דיבור.

כי באות ד' רבינו מבאר שתחילה הדיבור תקוע בגרון בבחי' מיצר הגרון בחי' גלות הדיבור וכמו מה שנקרא היזוריק, דהיינו צרוד, ולפ"ז משמע שמדובר שהוא כבר הרהור הלב שצריך להוציאו בקול היוצא מהגרון דהיינו חיתוך הקול לאותיות בה' מוצאות הפה. אלא שקשה לפרש כן כי מבאר שכאן מדובר שצריך לעשות ניקוד לאותיות דמשמע לפ"ז שמדובר בבכח של הדיבור שקודם הרהור הלב.

ונראה שאותיות הדיבור הכוונה לדבור בכח קודם חתוך האותיות, וכמבואר בספרים¹² יסודם בספר היצירה וביאורם בשער רוח הקדש להאריז"ל שכח הדיבור הוא כח אלקי בנשמה בחי' רוח ממללא שיש בה כח אותיות רוחניות ומכח זה נעשה חיתוך הדיבור בפועל דהיינו חיתוך הקול בה' מוצאות הפה¹³.

ונמצא שהארת האמת באותיות הדיבור הכוונה לדיבור בכח, וכ"כ אותיות שבנשמה הכוונה לרוח ממללא ובה צריך להאיר אמת מהנשמה שהיא הרוח דלעילא, דהיינו להאיר אור האמת בשרש האותיות קודם צרופן (עין בהקדמה לאות ג') היכן שעדיין אין שום אחיזה לסט"א בהן כמבואר במהרש"א קדושין ל' שבאותיות אין לו לנחש אחיזה ע"ש. ואזי כשאין לו מקום לינק נופל הרע שבמדות שהן בלב משכן הרוח, ואזי אותיות הדיבור בשלימות ורק צריך חשק להוציאן לחוץ.

נמצא לפ"ז שהוצאת הדיבור עצמו מהגרון אינו כפשוטו אלא כעין משל להוצאתו ממחשבה להרהור הלב. ולפ"ז מובן מה שמבאר רבינו שלפעמים הדיבור יוצא בהעלם, בלא שהאדם מרגיש, שנמצא לפ"ז שאפשר להוציא לפועל ע"י דיבור בהעלם דהיינו הרהור הלב שלא יוצא מהגרון, שהרי אם יצא מהגרון לכאורה היה מרגיש, מאידך מה שכתב שזה בחי' רחושי מרחשן שפוטתיה, משמע שגם בהעלם זה בחיתוך אותיות אלא שיוצא בלחש, לכן נראה שרחושי מרחשן שפוטתיה לאו דווקא בשפתים אלא הוא משל לדיבור בהעלם. ונמצא למעשה שדיבור בשלימות הוא גם בהרהור הלב. אלא שבוודאי שלימות יותר כשמוציא בפיו בקול בחיתוך אותיות ברור.

רוחין דאית לצדיקים ואמר שמה שיוירר למטה כירידת מלאך לעוה"ז הוא בחי' נפש שלו או ניצוץ ממנו ולמעלה לא חסר עיקר עצמותו בגילוי מדרגתו. עוד עיין בפירושו בפרשת ויחי – ידוע מ"ש בתוספתא דריש פרשת נח (נט): שכל צדיק יש לו תרין רוחין וכו' ואותו דעלמא דאיתי שהוא מבינה ה"ס הנבואה והוא חל על הרוח דעלמא הדין כשהוא מכוון לקבלו.

¹² עיין ספר טל אורות ח"א פ"ג אות ג' מבאר שהדיבור אינו ענין טכני שה' מוצאות הפה מחתך את הקול הנעשה מהבל העולה מהראות, אלא זה ענין אלקי שיש כח אותיות נעלמים בנשמה ובכח הרצון שלה נעשה הדיבור. וז"ל שם – אמנם האמת מה שהדבור יוצא מהמוצאות ע"י שינוי התנועות של המוצאות זהו ענין אלוקי בכח הרצון של הנשמה אשר האותיות נעלמים בהנשמה כזיו השמש בשמש וכו' ע"ש

¹³ וכמו שכל הראיה הוא כח רוחני בנשמה ויוצא לפועל הכלי העין הגשמית הכי נמי כח הדיבור הוא כח רוחני בנשמה ויוצא לפועל בה' מוצאות הפה שמחתך הקול לדיבור.

וצ"ע אם המניעה על הוצאת דיבור דקדושה כאן היא המניעה הנזכרת בתורה סב שהיא ע"י ג' שרי פרעה קנה ושת וורידין שיונקים מדיבור שאינו זך ומונעים מלדבר דיבור קדוש לפני ה' בראוי. ולכן לפעמים נשמע שהדיבור יוצא מהעורף ע"ש ובתורה קסב. ועיין לקמן [ודף פד סע"א] שגם אצלנו מה שהדיבור תקוע בגרון הוא בחי' גלות הדיבור שהיה במצרים.

כיצד מתקנים את אותיות הדיבור מבאר רבינו שצריך לזה ביטול הרע דהיינו המדות הרעות ותאוות הגורמות לאדם פניות ממנו ית', לכל מיני כביכול מקור השלמת חסרונן. ולהפיל את הרע הזה, צריך להמשיך הארת אמת דהיינו הארת עוה"ב בעוה"ז.

ואחרי שהדיבור מתוקן בלא פניות כלל רק בבחי' כל עצמותי תאמרנה אליו לבד ית', אזי עדיין הוא בבחי' אותיות בלא ניקוד, כי להוציא אותו לחוץ ממיצר הגרון, צריך כח הולכה אל החוץ שהוא כמו הניקוד שמניע את האותיות וכח זה הוא החשק והרצון להוציא לפועל את הדבר.

וכדי להגביר את החשק עושים לו מניעות על הדבר שבקדושה שרוצה ובפרט מי שעשה עבירות שע"ז נפגם מאד החשק לדבר שבקדושה, אזי צריך יותר מניעות כדי להגביר החשק שע"ז יצא הדבר שבקדושה שרוצה לגלות (לק"ה ברכת הריח ה').

עיין תורה ו' העניין שהבא ליטהר אומרים לו המתן ושם מבארים שהכוונה שמעמידים אותו בניסיון שרק אם חשקו גדול לדבר אזי הוא ראוי לקבלו, וצ"ע שכאן לא מבאר שהמניעה היא ניסיון אלא היא להגביר החשק. אמנם בלק"ה מבאר שהמניעות הן גם שעל ידן נעשים לו כלים לקבל את הדבר שבקדושה.

כיצד מגביר המניעה את החשק לא מבואר ונ"ל שהמניעה מייקרת בעיני האדם את הדבר הנחשק בבחי' אינו דומה מי שפת בסלו למי שאין לו פת בסלו, כי דבר שקל להשיגו הלב גס בו, ואחרי שע"י המניעה נעשה הדבר יקר בעיניו, אזי ליבו חומדו ולפעמים מצד ההתנצחות. (כפי שיתבאר באריכות לקמן)

בביאור טעם שחצי מהתורה רבינו מבאר כיצד לתקן את הדיבור

כי עיקר ההוצאה לפועל תלוי בדיבור דווקא

(עפי" הריצ"ח בתורה כב שיעור 8 דק"ה 29)

הביטוי לרוח הוא חיות וקדושה כנ"ל אבל ההגדרה של רוח היא תנועה כמו שרואים בחוש שרוח היא אויר אבל רק כשהוא נע נקרא רוח.

ולכן מדגיש רבינו שעיקר ההוצאה לפועל היא דייקא בדיבור בבחי' הרוח ממללא שם החיות והתנועה ואילו הנפשי יצאה בדברו או המעשה שבפועל, זה כבר בחי' תוצאה בחי' נפש הנופשת אחר שיצאה לפועל. הבכח והבפועל הם עניין אחד ממש שניהם נקראים רוח. כל ההבדל שבבכח אין שום התגלות לתנועה והחיות אלא בבחי' מחשבה בהעלם ורק בדיבור מתגלה החיות והתנועה ויוצא לגילוי שהיא הנפש. כמשל בית חרושת ליצור אבנים שמצד אחד נכנס החומר שהוא הבכח של האבן ומצד שני יוצא אבן שלימה ורק בתוך הבית חרושת שם יש תנועה ורעש והחיות עצומים כי שם ההוצאה לפועל. ואילו האבן שיוצאת היא כבר הפועל בעצמו, אלא שגם בזה מוהר"ת מחדש שלא סוף דבר האבן אלא רק עד כמה שהיא בבחי' אבן שלימה בחי' אב ובן קשורים שהאבן זוכר מהיכן נעשה ומי בראש.

עוד בעניין מה שעיקר ההוצאה לפועל דקדושה תלוי בתיקון הדיבור, הביאור בזה עפ"י המבואר בשער מאמרי רשב"י על התוספתא בזהר נח (עיין מזה בתחילת ההקדמה לתורה) שכל אדם נברא בשתי נשמות אחת עליונה מכוסה ממנו והשניה מלובשת ברוח ליבו, והעליונה שואבת ממקור החיים חיות דקדושה ומאירה לשניה שלמטה והיא מאירה לרוח והרוח לנפש, וזה בחי' הוצאה מכח אל הפועל, שבכל יום מקבלת הרוח דלתתא ניצוץ הארת אמת מהרוח דלעילא והרוח שבלב פותח ומוציא הארת אמת זו מכח הפועל בעשיית מצווה, ומתקן בזה את הנפש, ואזי יוצא הפועל בנפש, ועולה אותו היום למעלה למקומו בעוה"ב (כמבואר באור החיים בראשית מז כט עה"פ ויקרבו ימי יעקב).

נמצא שעיקר עצם ההוצאה לפועל היא בבחי' הרוח שפותח ומפריד את הפועל מהבכח, וכן מבואר שם שהרוח הוא בחי' זעיר אנפין שהוא בחי' ספירת התפארת שכוללת ו' קצוות ולזה רמז רבינו שההוצאה לפועל היא בחי' א', יוד עליון רומז לרוח דלעילא ויוד תחתון רומז לרוח דלתתא והוא באמצע רומז לפתח שפותח ומפריד ביניהם. וכן ידוע שהרוח בחי' ממוצע ומקשר בין הנשמה לנפש, והרוח הוא בחי' רוח ממללא (אולי בבחי' שהדיבור קולמוס הלב ששם הרוח דהיינו ההתפעלות) דהיינו הדיבור שגם הוא ממוצע (עיין לק"ה תרומות ומעשרות הלכה א' – מבאר שם טעם שהוצאה לפועל ע"י דיבור כי הוא ממוצע כמבואר בתורה יא ונקרא פי שנים כמבואר בתורה יט ע"ש) לכן עיקר ההוצאה לפועל נמצא בדיבור, ואילו בנפש כבר יוצא הפועל עצמו בבחי' נפשי יצאה בדברו, אבל תיקון הנפש לצאת נעשה ע"י הרוח (כמ"ש הריצ"ח הנ"ל).

המניעות הן המגבירות את החשק האם זה ממדת ההתנצחות

צריך ביאור בזה מדוע. ואמרנו לי שזה ממדת הנצחון. והביאור נ"ל כי אחת משבע המדות היא מדת הנצח, וממנה באדם מדת הנצחון, דהיינו שממנה התאוה להיות מנצח תמיד עד שיורה המנוצח שאני המנצח ולזה

מדת ההוד תמיד מצורפת לנצח (כך שמעתי מהריצ"ח). דהיינו שמדת הנצח מצד עצמה, לא בגלל האמת היא נלחמת, אלא רק כדי לנצח ולהכניע, לכן תלוי באמת היכן הוא משתמש בה. כגון כשמתווכח עם חבירו, אם האמת עם חבירו, אזי הנצחון לא סובל את האמת, כי יותר חשוב לו לנצח (עיין תורה קכב). אבל כשהאמת עימו אזי הוא לכאורה נצחון דקדושה. אמנם אינו כן כי גם בזה אפשר שיתערב נגיעה עצמית שרוצה לנצח מצד הישות שלו שרוצה להיות מנצח ושולט, ולא מצד החשק אל הדבר לשם שמים/י^{טו}.

(כמה שדברתי איתם דחו ביאור הנ"ל שזה ממדת ההתנצחות וטענו שהיא ממדת העזות של ישראל. ונ"ל דהיינו דהך כי גדר העזות היא שנכנס למקום שהוא מחוץ לתחום שלו, וזה גם ממדת ההתנצחות והיציאה שהיא בחי' הליכה בנצח והוד) וכשאדם רוצה לעשות דבר שבקדושה כגון לנסוע לצדיק, אזי תחילה צריך להוציא את הדבר לפועל במלכות פה בדיבור תפלה, לדבר את רצונו הזה בפירוש, ועי"ז יבוא בנקל לעשיה. ועל הוצאת הדבור יש עיקר המניעה. ועיין מעשה שסיפר רבינו מרוב ובן יחיד שהבן הרגיש חסרון וביקש לנסוע לצדיק (כי חבריו ספרו לו על צדיק אמת שיש במקום פלוני שזה בחי' הארת האמת שהראו לו בתחילה ואח"כ חטפו זאת ממנו ע"י אביו) ואביו העמיד הדבר על זה שאם תהיה מניעה יחזור וכך היה כ"פ עד שנפטר הבן ואז גילה הס"מ לרב שכל המניעות היו על ידו (גם אמר לו "אם תרצה אהיה בולע אותך" דהיינו שרמז לו שכל המניעות שהיו לו היו בגלל שרצה דהיינו מניעות המח).

לכאורה מבואר שהמניעות לא בהכרח מגבירות את החשק. וצ"ע. עוד עיין לקמן שהחשק צריך להיות כפי גודל הדבר הנחשק ולכאורה צ"ע מדוע לפי גודל הנחשק ולא לפי חוסר החשק של החושק. ומדוע צריך חשק גדול יותר לנחשק גדול יותר. (אמנם) ולכאורה נראה שהעיקר הוא שהמניעה היא לפי גודל הנחשק כדי שרק מי שראוי יזכה בו ולא כפשטות דברי רבנו שהמניעה רק להגביר החשק. ובלק"ה מבואר הטעם כיון שהמניעה עושה כלים לקבל אור הנחשק. אלא שקשה א"כ מדוע רבינו לא פירש דבריו.

מאידך מהדוגמא שמביא רבינו מתינוק משמע שהמניעה בעצמה גורמת לחשק, וכן משמע מהפסוק לחם סתרים יונעם, וכן מהדוגמא השניה שמביא מעבירה שעצם האיסור שיש עליה גורם לחשק, כמ"ש מים גנובים ימתקו ולחם סתרים וכו'.

ומאידך בהמשך דבריו בד"ה על כן ראוי לאדם לדעת כשיש לו מניעות וכו' משמע שמניעה לא מגבירה מעצמה את החשק אלא היא רק סימן לזה שהנחשק הוא דבר גדול לכן אני צריך להגביר את החשק. וכמבואר במעשה הנ"ל מרוב ובן יחיד שהמונע הוא הס"מ ובוודאי על נחשק גדול שכל היהדות תלויה בו הוא יותר עומד למנוע, וכן על אדם גדול הוא יותר משתדל למנוע כמבואר בסוכה נב. וצ"ע בזה. עוד צ"ע מדוע רבינו מביא את הפסוק לחם סתרים יונעם ב' פעמים, דייקא בלא הרישא, היותר שגור שהוא מים גנובים ימתקו.

ובתחילה מביא אותו לעניין שהמניעה מגבירה את החשק בדבר הרשות ורק אח"כ מדבר על עבירה. אע"פ שבכל הספרים מביאים פסוק זה ככפל לשון דהיינו רק לעניין עבירה/י^{טז}.

לכן אולי אפ"ל שזה חידוש של רבינו שהמניעה מגביר החשק גם בדבר הרשות ובדבר מצווה. ולכן ציטט רק את הסיפא של הפסוק לחם סתרים ולא מים גנובים, כי מים גנובים יותר רומז לעבירה אבל לחם סתרים אפשר לפרש גם על דבר מצווה ורשות.

ולפ"ז אולי אפ"ל שכוונתו למאמר חז"ל אינו דומה מי שיש לו פת בסלו ולמי שאין לו. שם הביאור שבשהפת בסלו מרגיש שהנחשק נמצא בהישג ידו בכל עת שירצה על כן נחלשת תאוותו אליו. ולהפך כשאין לו פת בסלו אזי מתגבר החשק אליו כיון שאינו בהישג ידו בכל עת שירצה.

ולכאורה הם הם דברי רבינו שהמניעה מגביר החשק. אלא דלא כפשוטו אלא שהמניעה מיקר את הנחשק וכיון שהוא נעשה יקר אצלו אזי מתגבר בחשק גדול יותר להשיגו. אמנם אם נדמה שהמניעה היא מקרה לא תועיל וכמו שמצינו ברב ובן יחיד.

נמצא שאין הכוונה דווקא להתנצחות אלא שהמניעה גורמת שיהיה כמי שאין פתו בסלו ועי"ז נעשה יקר בעיניו יותר. לכן מתגבר בחשק יותר. וזה לפעמים זה יכול להיות גם מהתנצחות.

^{טו} כי מדת הנצח היא בקו החסד שהיא בחי' אברהם אבינו שרצה להשפיע ולהשליט את האמונה בעולם, ומזה נעשה קליפת ישמעאל שהיא הניאוף שתאוותו להשתלט להשפיע להנאתו. והיכן שנפסק מדת ההתפעלות של החסד, יש בחינה שנמשך פעולת החסד בחיצוניות מצד מדת הנצח שהיא רגלין וההרגל, בחי' חסד שממשיך בלא חיות. וזו מדת ההתנצחות שגם היא בחי' יציאה להשתלטות. (עפ"י משנת חב"ד במאמרו של הרב נחום גרינוולד בביאור ספירת הנצח והוד בבהיכל הבעש"ט גלין יט)

^{טז} כגון בנדרים צא: דסל"ד שהנואף הציל את הבעל ממיתה, כדי שהאשה תישאר אסורה לו, ותשאר אצלו בבחי' מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם.

ועיין סנהדרין סוף פרק בן סורר ומורה דף עה. דאמר רבי יצחק מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה שנאמר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם:

משמע שקרבן התמיד היה מכניס הרהורי תשובה תמיד עד שלא היה לבעל העבירה טעם בעבירה. וצ"ע הרי את ספר משלי כתב שלמה המלך בזמן הבית. ועיין שיחה של רבינו שאפילו כשתעשו עבירה היא תהיה בלי ידיים ובלי רגלים. משמע שהמקורב לצדיק אמת זוכה לדעת כמו בזמן הבית.

ואולי אפ"ל שבאמת למי שזוכה אזי זה כן ממדת ההתנצחות כי באמת סתם מניעה מגביר החשק לא בגלל התנצחות אלא כנ"ל שרק מיקר את הנחשק וגם זה צריך שלא יהיה כהרב ובן יחיד שהמניעות רק הרחיקו אותם. אבל מי שתופס כל מניעה על דבר שבקדושה, שהיא מלחמת הסט"א נגדו, ודייקא בגלל גודל הנחשק אזי צריך להתגבר במדת ההתנצחות בחי' ה' צבקות (שהוא השם של נצח ואלקים צבקות השם של הוד) לעשות מלחמה בסט"א לשבר המניעות.

ונראה שעצם המושג הוצאה לפועל הוצאה דייקא רומז לעניין הנצח והוד שזו תכונתם להוליק ולהוציא מהעלם אל הגילוי.

סיכום התורה

יט נקודות

- טעם שמוהרנ"ת לא ציין אות א' בתחילת התורה אלא בקטע השני. כיון שהרישא שייכת לפסוק שעליו בנויה התורה ולא ביאורו כמו בדרך כלל. ונראה שרצה רבנו להדגיש בזה שאע"פ שעיקר התורה היא כיצד להוציא לפועל מרוח דלעילא לרוח דלתתא כפי שמבאר באות א' עפ"י התוספתא בזוהר פרשת נח, אבל לגבינו דהיינו מי שפגם אזי הרוח דלעילא שלו חייב לקבל בבחי' פי שנים מהצדיק.
- לכן חזר ג"פ בתורה זו שהדוגמא להוצאה לפועל היא הנסיעה לצדיק שזה עיקר היהדות, כי לתשובה מוכרח פי שנים כי ברוח דלעילא של עצמו פגם (כך משמע בלק"ה הכשר כלים ד' אמצע אות ג')
- רוח דלעילא שרשה במזלו של האדם בבינה עילאה שם מחצב נשמות ישראל וממנה יורד ענף להאיר באדם והם נקראים אורות מכוסים ומהם נעשה הצל"ם אדם שהם המקיפים שלו
- הרוח דלעילא מאיר לכל אחד כתר מדרגתו דהיינו האמת שעדין למעלה ממדרגתו ומאיר לו בבחי' מקיף בלבד. והיא בחי' בכח שצריך לצאת לפועל בהחשק והרצון והכוונה בתפילה בלא פניות מרוב התפעלות מהתגלות האמת הנ"ל. (וההתפעלות היא בחו"ג שבלב, דהיינו דחילו ורחימו)
- רוח דלתתא היא האדם עצמו (כי נשמתו בחי' עוה"ב ונפשו אותה בא לתקן והרוח שם הבחירה והיא בחי' ממוצע שמאיר אור הנשמה בנפש (ר' יצחק חבר פתחי שערים)) בזה צריך לצאת לפועל והגילוי, הארת האמת שברוח דלעילא.
- תחילה יוצאת לפועל במחשבה הארת אמת מציאותו ית' ורוממותו, וצריך להוציא אותה לפועל להתפעלות הרוח שבלב (בעיקר בחו"ג ששם) ע"י שהאמת מאירה בבכח של הדיבור, דהיינו באותיות הדיבור כשעדין כלולות בנשמתו, ואח"כ ע"י שמוציא דיבור אמת יוצאת נפשו בדברו מכל עצמותיו בכוונה ודחילו ורחימו זה הבחי' בפועל
- עצם ההוצאה לפועל היא בבחי' לידה (ו' חדשים וכו' יצא לחפשי) דהיינו להפריד את הפועל מהבכח (בשש בחי' ב"פ מקום ציור זמן שבכח והפועל) (בחי' שש קצוות שבו"א שהוא בחי' רוח ממללא בחי' דיבור).
- כשרוצה להוציא לפועל צריך להתחבר אל הבכח ולהכלל בו ולהוליד ממנו את הפועל, וזו כוונת מוהרנ"ת בלק"ה הכשר כלים ד' ג' ויב שראשית ההוצאה לפועל עולה הפועל אל הבכח. וזה בחי' המבואר בתחילת התורה שתלמיד הרוצה להוציא לפועל צריך להיות דבק בצדיק בשעת הסתלקותו כשיורד רוח דלעילא להעלותו מדרגה, ואז הדבק בו מאיר בו גם הרוח דלעילא ומגדיל את הבכח שלו בבחי' פי שנים וגם את הכח להוציא פי שנים לפועל מהבכח הזה.
- ובזה רבינו מחדש שגם הסתלקות השם המבואר בתורה רס שהצדיק מוסר נפשו דהיינו שמו הטוב שיסתלק ע"י שגורם שיבוזהו, נעשית באופן הזה שיורד רוח דלעילא לסלקו וגם זה הזמן לזכות בפי שנים.
- חרון אף שבתחילת ההוצאה לפועל. כי כל הוצאה לפועל בחי' בריאת עולם, שמתחיל מבחי' חלל פנוי. בחי' תחילת הבניין שיורד לפרטים ועוזב את הכוונה הכללית בבחי' העוסק בבנין מתמסכן. עוד כי תמיד מתחיל מהארת אמת גדולה שכלפיה עדין הוא צריך לתקן הרבה את מעשיו.
- רוחו של משיח, שרש לכל הרוחות (לק"ה הכשר כלים ד' יב), ותיקון הברית (תורה לב תנינא), בחי' תפילה התלויה בברית (תורה נ') (ושניהם בחי' רוח שתופס את כל קומת האדם בקדושה לתפלה בחי' כל עצמותי ולהבדיל בטומאה ניאוף) וזה משיח לשון שיחה. היא מתגלית ע"י המתקת החרון אף שבירת מדת הכעס ועי"ז נעשים הבכח והפועל לשתי רוחות אלא שעדין מחוברות.
- מה צריך לצאת לפועל בתחילת התורה מבואר שהמכוון הוא הכוונה בתפילה. ועיין לק"ה ברכת הריח ה' ד' שכל ההוצאה לפועל מתחיל ברצון ונגמר ברצון דהיינו שגם עיקר המעשה מצוה תכליתו הוא התגברות הרצון.
- שלימות אותיות הדיבור ע"י אמת שמפיל את הרשעה שממנה חסרון שלימות אותיות הדיבור שצ"ל בבחי' כל עצמותי, מעומק עצמיותו שמציאות הרע מעלים אותה.
- כשאותיות הדיבור בשלימות עדיין הם בגלות מצרים ועיקר המניעה היא יציאת הדיבור מהגרן בחי' יציאת מצרים, כי אע"פ שכבר יש בו אמת כנ"ל אבל היציאה ע"י חשק שזה עיקר תיקון הדיבור להיות מדבר אמת בחשק ורצון גדול, וזה בהודאה והלל להש"י וזהו שנאמר סמוך לאחר חנוכה דייקא עיין תורה ב' תנינא (חנוכה ימי הודאה ע"י הארת ג' קוי אמת בד' חלקי הדיבור והשלימות בשבת וצריך להאיר לששת ימי החול עי"ש)

- מניעה מגביר החשק, כי על ידה נעשה הנחשק יקר המציאות אצלו, ומכאן זה מתגבר על המניעות להשיגו, וע"י המניעה נעשה כלים לקבל אור הנחשק (לק"ה הכשר כלים ד' יח) לכן בהכרח שתידיה המניעה כגודל הנחשק. עוד מבואר (לק"ה ברכת הריח ה' ה') שהמניעה היא מחמת העוונות שפגמו בחשק וע"כ ההכרח להרבות לו מניעות כדי להגביר החשק.
- מהיכן מתחיל החשק הראשון להוציא לפועל (כך מקשה מוהר"ן לק"ה ברכת הריח ה' אמצע אות ב') הוא חסד ה' שבחמלתו מאיר לאדם מרחוק את האמת, באופן שתשאר הבחירה חפשית ורק הנבון יזכה להמשך אחריה. (עיין עומק העניין בביאור נפלא בלק"ה ערובי תחומין ה')
- פרנסה והכבוד הן שתי המניעות על האמת, ותיקוןן היא עיקר האמת. כי פרנסה דקדושה היא שברו על ה' אלקיו (מבואר יותר בתורה עו), וכבוד הוא תכלית הענווה (תורה ו' וזן בחי' חו"ג אהבה ויראה כי ענוה התאפסות שברו על ה'א בחי' דביקות ואהבה.
- פגם העבירה הוא פגם הרצון והחשק לקדושה (ברכת הריח ה' ה') הנובע מניתוק מהארת הרצון (הכשר כלים ד' יב) הפועל נעלם בבכח. (ובשער מאמרי רשב"י על פ' נח משמע שהחטא מוריד נשמתו למטה ועי"ז מרחיק את הצלם אדם ממקור החיים עד שמאבד לגמרי את הצלם ונעשה כבהמה)
- כיצד מועיל תשובה. בלק"ה (ברכת הריח ה' ה') ביאר כי עיקר הוא הרצון והעבירה פגמה בחשק והרצון ועי"י תשובה מתגבר ברצון וחשק חדש ומתקן הפגם. אבל עומק העניין כי מבאר רבינו שתשובה נלמד מנדר (וכן מבאר גם במסילת ישרים ספ"ד), דהיינו שהחרטה מעלה את האדם למקום ששם חל הנדר ועוקר אותו מעיקרו, כך החרטה של תשובה מעלה את האדם לשרש הרצון (עיין גם ספר המדות תשובה ח"ב אות א' יום שעושה תשובה הוא למעלה מהזמן) היכן שנעלם הרצון מחמת העבירה וחוזר ופותח מחדש ומוציא אותו לפועל (לק"ה הכשר כלים ד' יב). לכאורה יש להקשות קושיית האחרונים שחרטה היא רצון וכיצד מבטל מעשה (דבמשנה בכלים מבואר שמחשבה לא עוקר מעשה, מאידך מצינו בתוהה על הראשונות שמפסיד מעשיו הטובים, ויש בזה אריכות עיין במקומו) ולפי רבינו נראה שכיון שכלה הוצאה מכח לפועל למעשה תלוי בדיבור ממילא לא קשה כיון שמצינו בנדר שחרטה עוקר דיבור הכי נמי בתשובה עוקר את הדיבור ומעשה נעקר ממילא.

עד כאן ההקדמה



תורה סו ו"י

(מלכים ב ב') ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ויאמר וכו', אם תראה אותי לוקח מאתך יהי לך כן וכו'.

והנה נתקיים אחר כך באלישע פי שנים כמבואר במדרש שאלישע עשה פי שנים ניסים מאליהו^(ט)/י^ב, נמצא שהיה אלישע מתפלל בכוונה יותר מאליהו רבו^(כא) משמע שנס נעשה כפי

^א תורה זו נאמרה בשנת תקסו אחרי חנוכה (ח"מ) ונאמרה פסקא פסקא תחילה ענין פי שנים כרבו באמצע השבוע בסעודת ערב אחרי שראה אחר מאנ"ש שאומר ברכת הלבנה בהתלהבות (עין מזה בשי"ק ח"ב קצו שרמו עליו שזכה לפי שנים כרבו עי"ש) ובשבת ענין שבירת מניעות ובמוצ"ש ענין השבת רוחו של משה (פ"ח)

^י **מלכים ב פ"ב** (ח) וַיִּקַּח אֱלִיהוּ אֶת אֲדָרְתוֹ וַיִּגְלֹם וַיִּכֶּה אֶת הַמַּיִם וַיַּחְצוּ הַמָּה וַהֲנָה וַיַּעֲבְרוּ שְׁנֵיהֶם בַּחֲרָבָה: (ט) וַיְהִי כְעֶבְרָם וַאֲלִיהוּ אָמַר אֶל אֱלִישֶׁע שְׂאֵל מֶה אַעֲשֶׂה לָּךְ בְּטָרִם אֶלְקָח מֵעִמָּךְ וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע וַיְהִי נָא פִי שְׁנַיִם בְּרוּחָךְ אֵלַי: (י) וַיֹּאמֶר הַקִּשִּׁית לְשֹׂאוֹל אִם תֵּרָאָה אֹתִי לָקַח מֵאֵתָךְ יְהִי לָךְ כֵּן וְאִם אֵין לֹא יִהְיֶה: (יא) וַיְהִי הַמָּה הַלְכִים הַלּוֹךְ וְדָבָר וַהֲנָה רָכַב אִשׁ וְסוֹסִי אִשׁ וַיִּפְרְדּוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם וַיַּעַל אֱלִיהוּ בְּסַעֲרָה הַשָּׁמַיִם: (יב) וַאֲלִישֶׁע רָאָה וְהוּא מֵצֵעַק אָבִי אָבִי רָכַב יִשְׂרָאֵל וּפִרְשָׁיו וְלֹא רָאָהוּ עוֹד וַיַּחֲזֹק בְּבִגְדָיו וַיִּקְרַעֵם לְשֵׁנָיִם קָרְעִים: (יג) וַיֵּרָם אֶת אֲדָרְתוֹ אֱלִיהוּ אֲשֶׁר נִפְלָה מֵעַלְיוֹ וַיֵּשֶׁב וַיַּעֲמֹד עַל שְׁפַת הַיַּרְדֵּן: (יד) וַיִּקַּח אֶת אֲדָרְתוֹ אֱלִיהוּ אֲשֶׁר נִפְלָה מֵעַלְיוֹ וַיִּכֶּה אֶת הַמַּיִם וַיֹּאמֶר אֵיהָ יְדוֹד אֱלֹהֵי אֱלִיהוּ אֵף הוּא וַיִּכֶּה אֶת הַמַּיִם וַיַּחְצוּ הַמָּה וַהֲנָה וַיַּעֲבֹר אֱלִישֶׁע:

^ט עיין ילקוט שמעוני ח"א רמז צב, ובריייתא דלב מדות מידה א' שער הגלגולים הק' לב ד"ה ועיבור נבד, וברושות הר"ן דרוש ח' ד"ה עניין אלישע עם אליהו. ועיין לעיל תורה יט אות ה'

^כ **ילקוט שמעוני בראשית – פרק כא – רמז צב** ויקח את אדרת אליהו אשר נפלה מעליו אף הוא ויכה את המים מלמד שנעשו נסים לאלישע בקריעת הירדן יותר מאליהו שבפעם ראשונה היתה זכות שני צדיקים עומדת ובשניה לא היה אלא זכות צדיק אחד וכן הוא אומר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי אתה מוצא ח' מופתים ביד אליהו וי"ו מופתים באלישע. ועיין בבריייתא דלב מדות הנ"ל שהקשה שבפסוקים משמע שהיו יותר ניסים ועי"ש מה שתרץ.

עוד עיין דרשות ר"ן דרוש ח' – ונראה לי שזה היה ענין אלישע עם אליהו, שנאמר (מל"ב ב ט – י) ויהי כעברם ואליהו אמר לאלישע שאל מה אעשה לך וגו' ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, ויאמר הקשית לשאול אם תראה אותי לוקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה. והענין בפשוטו וכמשמעו, שהשיב אליהו לאלישע הקשית לשאול, כי אחרי שאתה עלול ממני ומושפע באמצעותי, אי אפשר שתעלה למדרגה יותר ממדרגתי, כי העלול לא יתחזק יותר מהעילה. אבל אם תראה אותי לוקח מאתך, שתהיה שם בעת שימשך השפע עלי יותר ממנה שהוא נמשך היום, והוא בעת אשר אהיה לוקח מאתך, שאין ספק שבעת ההיא נתעלה אליהו על אחת כמה וכמה ממנה שהיה בתחילה, עד ששבו נפשו וגופו כמלאכי השרת. אם תראה אותי בעת ההיא, ויגיע אליך השפע באמצעותי, יהי לך כן, שיגיע אליך

הכוונה בתפילה/כ"י. **כי כל הנסים והגדולות שעשה אלישע, כולם היו על ידי תפילה. כמו שאמרו רז"ל (מגילה כז/ב) על פסוק בספר מלכים שמלך ישראל ביקש מגיחזי משרתו של אלישע [כ"ד/כ"ה] ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע.** ומבאר הגמ' שם שגדולות הכוונה לתפלה כי **ואלישע כי עבד בתפילה הוא דעביד** דהיינו שמלך ישראל הבין שהנסים שעשה אלישע עיקר גדולתם היא גודל כוונת התפילה שגרמה להם. נמצא שכל מה שביקש אלישע מאליהו פי שנים ברוחו הכוונה שביקש להתפלל יותר בכוונה מכח רוחו של אליהו שתאיר בו אמת גבוה בחוזק גדול (עד שיזכה לעשות מכל תפילתו אחד כמבואר בתורה סה לעיל דהיינו ביטול לתכלית עד שעושה מכל התפלה אחד, שזה תכלית הכוונה שאפשר) ותפלה כזו בודאי מתקבלת לכן היה בכוחו לעשות ניסים רבים :

אות א

עתה יתרץ קושיה חזקה בסוגיא זו כיצד יכול היה אליהו להבטיח לאלישע שיקבל ממנו יותר ממה שהיה לו בעצמו (כך הקשה בזוהר וישב).

וצ"ע כי כפי שהולך ומבאר משמע שכל תלמיד יכול לזכות לפי שנים ותלוי רק בו עד כמה דבק בצדיק וא"כ למזה צריך היה אלישע לבקש בקשה מיוחדת על זה ועוד שאחר הסתלקות אליהו היה צריך להזכיר שהובטח לקבל פי שנים כדי שיתקיים בו/כ"י ואולי כיון שכאן זה התחדש לא ידע מזה אלישע.

פי שנים ממה שאני עומד בו היום, באמצעות המעלה שאתעלה בה בעת ההיא. ואם אין לא יהיה, כי אי אפשר שתתעלה באמצעותי למעלה ממעלתי, אם לא שתהיה עמדי כאשר אשיג השפע הגדול, כי אז באמצעותי ובהשתתף עמדי לשפע ההוא, ימשך אליך ממנו יותר ממה שאתה מוכן אליו.

עוד בעניין פי שנים ברוחך עיין שער הגלגולים הקדמה לב – ועיבור נדב ואביהוא, נתנו אל אלישע הנביא בסוד עבור, כשעלה לשמים. וז"ס מה ששאל אלישע, ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. ובספר הקנה כתוב, פי שנים הם נדב ואביהוא. והענין הוא, כי נ"א ר"ת נדב ואביהוא, שהם פי שנים שנתעברו ברוחו של אליהו. גם ר"ת נ"א "פי שנים ברוחך" אלי. הוא נפש בא, ר"ל, כי נדב ואביהוא, שהם מבחי' נפש דאצילות דאדה"ר כנז"ל, שבא אליך בעבור שהרגת לזמרי, תתנם עתה אלי: (צ"ע כי שם בהקדמה לא כתב שרוח דאליהו היא רוח דאדם הראשון וזכה לה במעשה זמרי אלא שלא היה יכול לזכות ברוח עד שתייהיה לו הנפש דאדה"ר ולזה נתעברו בו נדב ואביהו שהם נפש דאדה"ר תחילה ועי"ז זכה גם ברוח) עוד עיין מזה שם בהקדמה יד. ובלק"ה הכשר כלים ד' לג.

עוד עי"ש הקדמה לא – אמנם הרוח דאצילות של אדם הא', לקחו אליהו הנביא ז"ל, ולכן עלה בשמים, ולא מת כשאר בני אדם, כי היה דומה למלאך ה' צבאות, ולא לבני אדם, ואח"כ נעשה מלאך בשמים כנודע. וזהו טעם שלעולם לא הזכיר באליהו ז"ל, אלא בחי' רוח, וכמשה' ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, וכתוב נחה רוח אליהו על אלישע, וכתוב רוח ה' ישאך. אמנם לא זכה אל הרוח הזה דאצילות, עד שהרגו לזמרי במעשה שטים, לפי שמוכרח הוא שאין הרוח שוכן באדם אלא עד היות בו נפש ולכן כאשר פינחס הרג לזמרי, זכה ולקח נפש דאצילות, שהיתה בנדב ואביהוא. ואחר שזכה לנפש דאצילות הזאת, אז זכה לחלק הרוח דאצילות, ועליו נתבשר הנני נותן לו את בריתי שלום, כי הרוח הוא מן הת"ת והיסוד כנודע, ושניהם נקראים שלום, כנודע מפסוק שלום שלום לרחוק ולקרוב, ת"ת ויסוד:

^{כז} עיין שיש"ק ח"א סימן תשכד אליהו הנביא לא בא למדרגתו אלא ע"י התבודדות עי"ש

צ"ע בזה אם הפירוש שכל תפלה בכוונה מתקבלת. האם אליהו התפלל פחות פעמים בכוונה מאלישע. האם הטו ניסים שעשה הפירוש שרק טו תפילות התפלל בכוונה. ואליהו התפלל רק ח' פעמים בכוונה, זה בוודאי לא מסתבר. או שתמיד התפלל אליהו קצת פחות בכוונה, ולכן לפעמים נתקבלה ולפעמים לא וצ"ע כמה כוונה צריך שתתקבל התפלה. עוד האם הצדיק מבקש דבר שיש אפשרות שלא יקבל. ויותר מסתבר שצדיק יודע עד היכן כוחו לפעול בתפילתו לכן לא מבקש למעלה ממדרגתו ואלישע הכיר בעצמו שיש לו יותר כח בתפילתו מכח אליהו ולכן העיז לבקש יותר ניסים. עוד צ"ע בזה דאיתא בגמ' מ"ק טו: צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ולכאורה לא דווקא ע"י תפלה.

מגילה דף כז. – דרש בר קפרא: מאי דכתיב +מלכים ב' כ"ה+ וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים ואת כל בית גדול שרף באש. בית ה' – זה בית המקדש, בית המלך – אלו פלטיין של מלך, ואת כל בתי ירושלים – כמשמען, ואת כל בית גדול שרף באש. רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד אמר: מקום שמגדלין בו תורה, וחד אמר: מקום שמגדלין בו תפלה. מאן דאמר תורה, דכתיב +ישעיהו מ"ב+ ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. ומאן דאמר תפלה דכתיב +מלכים ב' ח' + ספרה נא... הגדולות אשר עשה אלישע. ואלישע דעבד – ברחמי הוא דעבד. תסתיים דרבי יהושע בן לוי הוא דאמר מקום שמגדלין בו תורה, דאמר רבי יהושע בן לוי: בית הכנסת מותר לעשותו בית מדרש, שמע מינה.

^{כח} מלכים-ב ח' ד'

מלכים-ב פרק ח (ד) והמלך מדרב אל גחזי נער איש האלהים לאמר ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע:

הכוונה למלך ישראל והיה השגחה כי באותה שעה חזרה השונמית מארץ פלישתים לשם שלח אותה אלישע בשבע שנות הרעב שעתה נסתיימו, ובאה לבקש מהמלך שיחזירו לה את בית ושרותיה שלקחו ממנה בינתים ונודמן בהשגחה שכשבאה סיפר גחזי למלך הנס שנעשה עם בנה ומיד הסכים המלך להחזיר לה כל אשר לה.

מלכים-ב פרק ב (יד) ויחן את אדרת אליהו אשר נפלה מעליו ויכה את המים ויאמר איה ידוד אלהי אליהו אף הוא ויכה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו אלישע:

רש"י – (יד) איה ה' אלהי אליהו – שהובטחתי שתשרה בי פי שנים ברוחו אלי. אף הוא ויכה את המים – אף הוא, בפרקי רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי. גדולה חציית אלישע כפלים כשל אליהו, שבתחלה זכות שניהם, ועכשיו זכותו יחיד:

דע, שאפשר שיהיה התלמיד גדול מהרב. דהיינו שיהיה לו פי שנים כרבו (הלשון כאן לכאורה סותרת, כי כרבו היינו כמו רבו ופי שנים משמע יותר מרבו, והביאור כי בקש לקבל מהפי שנים שיהיה לרבו בשעת הסתלקותו דהיינו כרבו שבשעת ההסתלקות). **ואעפ"כ הכל יהיה בכחו של רבו** לא רק בשעת ההסתלקות אלא שמכח הפי שנים שמקבל בשעת ההסתלקות ניתן לו כלי לקבל מרבו תמיד בבחי' הלבנה מהחמה (כך משמע מלק"ה הכשר כלים ד' ג'). **וזה בחי' הנ"ל מה שביקש אלישע מאליהו הנביא ויהי נא פי שנים ברוחך אלי/כ"א, ברוחך דייקא, שעל ידי בחי' הרוח דלעילא עצמו של אליהו רבו, יהיה לו פי שנים כמותו [כח/כ"ב]** גם כאן כנ"ל נקט שתי לשונות סותרים פי שנים כמותו) מבואר בזוהר וישב הנ"ל ובדרשות הר"ן הנ"ל שאע"פ שאין אדם יכול לתת יותר ממה שיש לו, אבל בשעת הפטירה זוכה הצדיק לפי שנים ממה שהיה לו בחייו ואז אפשר שהתלמיד הדבק בו מאוד ונמצא בשעת הסתלקותו יקבל פי שנים ממה שהיה לרבו בחייו, וכפי שמבאר רבנו בהמשך:

עתה יבאר שהרוח הנ"ל היורדת לאסוף את הצדיק בשעת הסתלקותו, שעל ידה זוכה התלמיד הנמצא שם דבוק בו לפי שנים כרבו, היא הרוח דלעילא שמבואר בזוהר שיש לצדיקים ובפרט לאותם צדיקים שנכפל שמם בתורה לרמוז על זה.

ונראה שחיבור שתי סוגיות אלו זה חידוש של רבינו, כי בפשטות הם שני ענינים נפרדים. כמבואר באור החיים בראשית מז כט שתוסף רוחם יגועון הם כל נצוצות הצלם כמספר ימי חיי האדם שתיקן ועלו למקומם ובשעת ההסתלקות יורדים לאסוף אליהם את האדם. נמצא שרוח דלעילא היא כל הופעל שהוציא האדם מהבכח שבנשמתו.

ואילו שתי הרוחות הנרמזות בתורה בכפל שמות הצדיקים מבואר בשערי קדושה למהר"ו (ח"ג שער ה'"/ל) רוח דלעילא היא מזלו שהוא שרש נשמתו שבמחצב הנשמות שנוזל ונמשך עד הענף שלו שלמטה המתלבש בגוף, שהוא הרוח דלתתא.

שלפ"ז נמצא ששתי הרוחות הן (או ששתיהן בכח או) שהדלעילא בכח והדלתתא בפועל. ודייקא אצל הצדיק כמבואר בשער מאמרי רשב"י (פ' נח) הנ"ל שאצל הצדיק הרוח דלתתא עדין בגופו כבתחילה, ורוח דלעילא היא הצלם שהוא המקיף שלו ששואב מנשמתו שבמחצב הנשמות ומריק לצלם והצלם לרוח דלתתא שמוציאה הארות אלה לפועל בנפשו ע"י מצוות ותורה.

כ" הלשון אלי ולא עלי צ"ע

ט" עיין זוהר וישב קצא: ובאור הרמ"ק באור יקר שם שער ח סימן ח (דף צ)

ט" **וזה וישב דף קצא: - ומש"כ פי שנים ברוחך אלי** וקשה מאי פי שנים ברוחך אלי מה היתה כונתו בבקשה זו, וכי סלקא דעתך דעל חד תרין שאל וכו' יעלה על דעתך ששאל שיהיה לו נבואה פי שנים מאליהו, מה (ס"ג ד"ו) **דלא תהו בפרשתייה חיה שאל מיניה** מה שלא היה ברשותו של אליהו איך שאל ממנו שיתן לו, וכי יכול אדם להוריש דבר שאין לו, **אלא איהו לא שאל רוח על חד תרין** אלא הוא לא שאל שאליו הנביא יתן לו רוח נבואה פי שנים מרוח שלו, **אלא הכי שאל מיניה** אלא כך ביקש ממנו אלישע, **בהוא רחא דתהו ליה** שבאותו רוח הנבואה שיש לו, **דעביד תרין נמוסין בעלמא בהוא רחא** שיוכל לעשות בזה הרוח עצמו שני נוסים בעולם, (כמו בענין תחיית המתים אליהו החיה רק מת אחד, ואלישע החיה ב' מתים, אחד את בן השתמית, ואחד שריפא את נעמן מצרעתו, ומצורע חשוב כמת, כמבואר כל זה במס' סנהדרין דף מז ע"א), ור"ל כי כמו שאליו היה פועל בכח הנבואה כרצונו, כך ביקש אלישע שיוכל על ידי רוח הנבואה שיקבל לפעול בנסים כרצונו, דהיינו פי שנים יותר ממה שפעל אליהו, כי מה שאליו לא פעל יותר נסים לפי שלא נודמן לו לעשות עוד נס.

מה תני, ואמר אליהו לאלישע **הקשית לשאול, אם תראה אותי לשת מאתך יהי לך כן, ואם אין לא יהיה, מאי טעמא אם תראה אותי** למה תלה בקשתו בזה אם יראה אותו בעת שיסתלק ממנו, **אלא אמר ליה אם תיכול למיקם על עקרא דרחא דשבקנא לך בשעתא דאתנסיבנא מינה יהא לך פדיון** אלא כך אמר לו אם תוכל לעמוד על עיקרו של רוח שלי שאניח לך בשעה שאלקח ממך יהיה לך כן, ר"ל אם באותה שעה יהיה חומרך מוכן כל כך שתוכל לדבק מחשבתך להיות דבוק עמי עד שתהיה עצם אחד עמי והיינו נפשך קשורה בנפשי, כדי שתקבל כל מציאות הרוח ולא יסתלק קצתו בעת שיעבור הרוח ממני אליך בשעה שאסתלק ממך, אז יהיה לך כן. ואמר רבי אלעזר כי כן הוא בכל נביא **דחא פל הווא עקרא דרחא** כי כל עיקרו של רוח הנבואה, **בשעתא דיסתפל ביה** בשעה שיסתכל ויתדבק בו הנביא כראוי, **פד תמי ליה לאליהו** כמו שתדבק אלישע באליהו בעת שראה אותו לוקח ממנו, **יהי דביקשתא ביה פדקא יאת** אז תהיה דביקותו ברוח הנבואה כראוי. (רמ"ק ור"ג ומפ"ק)

(דף קצב ע"א) **תא תוי האי מאן דאסתפל במה דאליף מרביה** בא וראה מי שמתבונן ומעיין במה שלמד מרבו, **ותמי ליה בהוא חכמתא** וראה את צורת רבו באותה החכמה שלמד ממנו, ר"ל כשיעין במה שלמד מרבו ויצייר צורתו בשכלו ע"ז תתדבק ותתקשר נפשו בנפש רבו, או יכיל לאתוספא בהוא רחא יתיר הוא יכול להוסיף באותה רוח החכמה יותר, כי ע"י שיחשוב בחכמה ויתדבק במחשבתו בצורת רבו, והנה יעורר ממש החכמה ממקורה ברבו, ויהיה נובע בו כנביעתו ברבו, וכמו שרבו בטוב עיונו היה מוסיף ונובע תוספת חכמה כך יהיה התלמיד כחכו ממש. ומביא ראיה מיוסף, ואמר **תא תוי דחא יוסף בל מה דאיהו עביד** בא וראה שהרי יוסף בכל דבר שהיה עושה, **תוי תמי ברוחא דחכמתא להווא דיקנא דאבוי** היה רואה בהתבוננותו בכח רוח החכמה שבקברו שלמד מאביו את צורתו של אביו....

ל **עיין שערי קדושה - חלק ג שער ה'** באיכות הנבואה מה ענינה: הנה נתבאר כי אור אחד הוא בצורת אדם מתפשט בכל ארבעה עולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, עד סוף ארבעה יסודות העולם השפל, והוא מתדבק באורות אדם העליון הנקרא עשר ספירות, והם מתלבשים בזה האור הנקרא אור מחצב הנשמות, וכל נשמות התחתונים כלולות שם, וברדתם בעולם הזה להתלבש בגופות מניחות שרשיהם דבוקות במקורם אשר משם חוצבו, וענפי השרשים ההם לבדם הם יורדים בדרך התפשטות לבד ומתלבשות בגופות בעולם הזה כדמיון ענפי האילן שהן דבוקות ומושרשות בגוף האילן ממש וכופפות עצמן למטה, ונוגעות בקרקע עצמן בעודן נאחזות בגוף האילן. וכאשר האדם חוטא חטא להכרת, נכרת אותו הענף מגוף האילן ונשאר נפרד ממנו ועומד בעולם הזה כרוח הבהמה, וזהו סוד הכרת תכרת הנפש ההיא. וזהו סוד כי האדם עץ השדה:

וזהו סוד מה שכתוב בצדיקים שנכפל שמם, אברהם אברהם, יעקב יעקב, משה משה, אחד כנגד בחינת השרש הנשאר למעלה דבוק באילן, וזהו הנקרא מזלו של האדם. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (מנחות דף כ"ט ע"ב) שראה משה רבינו ע"ה מזלו של רבי עקיבא יושב ודורש וכו'. כי ממנו נוזל השפע אל הענף שירד ונתלבש בגוף:

כי איתא בזהר, שיש להצדיק, בחי' שני רוחות^[לא/לב], **רוח לעילא** היא נשמתו במחצב הנשמות הקשורה בצלמו הנעלם ומקיף את מוחו^{לב}, ורוח שניה **רוח לתתא** היא חלק נשמתו הנכנס בתוכו ומתלבש ברוח לבו המקבלת מרוח העליונה. וזה רמוז בתנ"ך **כמ"ש (בראשית ו') אלה תולדות נח נח**, דהיינו רמז שיש בחי' **נח לעילא נח לתתא** וכן כתוב אברהם אברהם, משה משה, שמואל שמואל, פרץ פרץ, תרח תרח^{לד} **לחנכמ"ש שם בזהר** ריש פרשת נח דף נט ע"ב על פסוק זה, **ע"ש בתוספתא/לו** **וז"ל למה נח תרי זימנא אלא כל צדיק וצדיק די בעלמא אית ליה תריין רוחין רוחא חד בעלמא דין** היא חלק נשמתו המלבש ברוחלבו ומאיר בנפשו לתקנה ורוחא חד בעלמא דאתי שהיא עד היכן שמשיג בבחי' עזה"ב השגות אלוקות, כל צדיק כפי מדרגתו והכי תשכח בכולהי^{לז} **צדיקי וכו' ע"ש**^[לח/לט]. **דהיינו שיש לו בחי' חיות למעלה** היכן שמשוטטת מחשבתו משם חיותו^מ השואב

ואמנם ענין תרין רוחין אלין שיש לכל צדיק וצדיק יובן במ"ש הכתוב ונכרתה הנפש ההיא, ויובן במ"ש חז"ל הרשעים בחייהם קרויים מתים. ויובן במ"ש רז"ל כי נשמת הרשע יורדת אל רגליו בסוד ותגל מרגלותיו ותשכב כנז' בס' הוהר ובס' התיקונין (עיי' תיקון ע' דף קל:), והענין הוא כי הרשע כאשר הוא חוטא הוא מוריד נשמתו בגיהנם בהיותו בחיים כי בעת יצירתו נופחה נשמתו בקרבו, ובהיותו

ממקור החיות העליון שבשרש נשמתו, **וחיות למטה** היא נפשו ורוחו שבעוה"ז שמאיר בהם אמת נפלאה מרוח דלעילא עד שנעשה גם גופו כולו בוער להש"י. **והרוח והחיות שלמעלה הוא גדול מאוד מאוד** כי שרשה במזלו שהוא מחצב נשמות ישראל שם חלק נשמתו הנסתר ומכוסה ממנו ומאיר למקיק שלו דהיינו להצלם ואפילו מה שיודע כמעט א"א שיוצא הכל לפועל/מכ"ש מה שלמעלה מידיעתו, ולכן רוח דלעילא זו מכונה פי שנים כלפי רוח דלתתא ובאמת אין הכוונה פי שנים ממש כי אין כלל יחס ביניהן רק מצד המהות מכונה כן פי שנים, וביום הסתלקותו כשיורדת רוח בחי' מהרוח דלעילא אליו לאספו מתגלה לו חכמה עילאה שגם בחייו לא זכה לזה ועיין ערבי נחל ריש פ' ויקהל שיום אחרון זה נאמר בו אין שלטון ביום המוות והוא כבר לא נכלל בימים שצריך לתקן אלא הוא שניתן לאדם לצוות לביתו עי"ש/מנ.

והתלמידים הם עם הצדיק משורש אחד/מדר, רק שהם תלויים בו כענפים באילן. **שהאילן יונק חיותו משרשו** רוח דלעילא הנ"ל, **והענפים יונקים החיות דרך האילן** שהוא הצדיק. **ויש בזה כמה בחינות, כי יש תלמידים שהם בבחי' ענפים הקבועים בו תמיד, ויש שהם בבחי' עלים שנושרים לפעמים, וכן שארי הבחינות** שיש גם המקבלים חיות מהצדיק בהעלם כי הצדיק ממשיך חיות לכל העולם בבחי' כל העולם ניזון בשביל חנינא בני דהיינו בשביל והצינור/מנ שתקן רבי חנינא בן דוסא בגודל אמונתו, כי הצדיק יסוד עולם הוא היסוד המחבר שמים וארץ ודרכו עולה עבודת ישראל מ"ן לעורר השפע ודרכו חוזר המ"ד ונשפע השפע לעולם.

ובשעת הסתלקות הצדיק, אזי הוא משיג הרבה יותר ממה שהשיג בחייו [מין/מנ] בסוד תוסף רוחם יגוען/מנ, **כ"א לפי מדרגתו** כי עולה מדרגה ואזי יורדת ומאירה לו מדרגה אחת עליונה יותר

חוטא מוריד נשמתו דרך מרגלותיו ונשקעת בגהינם וכפי בחינת עונותיו יורדת נשמתו כך מדרגות ולכן בחייו קרוי מת, וכאשר היה רשע גמור גמר להפיל נשמתו בגהינם:

ואם תאמר והרי אנו רואים אותו שהוא בחיים ואיך הוא נקרא מת כמו שהקשו עמ"ש בגמרא כי הרשע נכתב ונחתם למיתה בר"ה והרי אנו רואים אותו שהוא חי, אבל התשובה היא עם הנז' כי שתי בחינות נשמה יש באדם. התחתונה היא נכנסת בפנימיותו והעליונה נשארת בבחינת צלם מקיף על ראשו כמש"ה אך בצלם יתהלך איש כנודע, ובעת שהוא חוטא ויורדת נשמתו מדרגה התחתונה ממנה אל תוך גהינם כך נכנסת בפנימיותו המדרגה התחתונה של נשמתו העליונה הנקראת צלם, וכפי הבחינות שיורדת נשמתו התחתונה בגהינם כך בחינות מדרגות יורדות מנשמתו העליונה אל תוך גופו להחיותו, וכאשר גמרה התחתונה לצאת מתוכו ולרדת בגהינם נגמרה גם נשמתו העליונה ליכנס בגופו ממש ונשאר בלחי צלם על ראשו, ואם עוד יוסיף לחטא עוד גם הצלם ההוא ירד מטה מטה לגהינם מדרגה אחר מדרגה כפי הגדר שחוטא. ואז גם הצלם ההוא נגמר לרדת ולצאת דרך מרגלותיו אל גהינם. אז עליו אמר הכתוב כי אם עונותיכם היו מביילים וכו'. ועליו נאמר גם כן ונברתה הנפש ההיא כי כל בחינת נשמתו תמו נכרתו וירדו לגהינם ונפסקה אחיותם מלמעלה ולא נשאר להם שורש למעלה:

ואמנם הצדיקים נשמתם התחתונה שוכנת תוך גופם, ונשמתם העליונה עומדת צל על ראשו בסוד אור מקיף ומשם שואבת לו חיים מלמעלה תמיד ומריקה אל נשמתו אשר בתוכו, ויש לו תמיד תרין רוחין חד בעלמא דאתי היא העליונה שהיא בסיתום למעלה מן החוזה, וחד לתתא בעלמא דין מן החוזה ולמטה במקום הנגלה אשר שם בנין הנקבה מלכות הנקראת עוה"ז, וזהו סוד משה משה שמואל שמואל וכו' עכ"ל זלה"ה:

^מ עיין תורה כא היכן שארם חושב שם הוא

^{מא} לק"ה הכשר כלים ד' ז' – עצם החיות של הרוח דלעילא אי אפשר לקבל בזה העולם בזה הגוף כלל. כמבאר שם בתחלת התורה הנ"ל, רק על-ידי תורה ומצוות מתקנים בחינת פלים בקדשה ובטהרה באופן שיוכל לקבל החיות מהרוח דלעילא פראוי במדה כפ"ל.

^{מב} שמעתי כמה פעמים מהר"צ"ח (לג ב' 42) לענין הידיעה, שבוה אין קושי כל כך, כי זה יש גם לרשע, אלא העיקר זה המעשה. ואמר ששמע מרבי לוי יצחק בנדר זצ"ל שאמר – שהצדיק הגדול ביותר לא מקיים דהיינו לא מוציא לפועל את מה שהרשע הגדול ביותר יודע.

^{מג} ובוה יובן דברי הכסף משנה על הרמב"ם הלכות טומאת צרעת פ"ב ה"ט מדוע לא פסק לגבי שער לבן שקדם לבהרת כרבה בר נחמני שטחור הרי הקב"ה ומתיבתא דלעילא באו אליו שיפסוק בזה ופסק להם כמבואר בב"מ פו. ותירץ הכסף משנה שכיון שפסק בשעת פטירתו לא בשמים היא.

^{מד} צ"ע א"כ מה יעשה מי שאינו משרש הצדיק האמת לכן נ"ל שהצדיק הוא שרש נשמות כל ישראל אלא שכל אחד כפי דביקותו בצדיק כך זוכה להיות קשור לשרשו וכן"ל שכל אחד יש לו נשמה ותלוי בו עד כמה יקבל ממנה ועיין בתורה כב אות ח' שהצדיק והתלמיד בחי' נפש האדם ונשמתו. וזה לשונו שם – (ח) ולבוא לבחינת בשר הוא על ידי השמוש, על ידי שמשמש את החכם, נעשה בחינת בשר להחכם; וכן על ידי שמשמש הגוף להנשמה בעצמות מצוות מעשיות, נעשה הגוף בחינת בשר להנשמה; ואולי אפשר לומר שזה כמו הרכבת אילן באילן שפוצע באילן אחד ותוקע בו ענף מאילן אחר ונעשה הראשון שרש לשני הכי נמי מי שתוקע עצמו בצדיק אזי נעשה יונק משרשו בצדיק וממנו כל חיותו.

^{מה} אודה ישראל סוף פ' ויקהל

^{מז} זוהר וישב הנ"ל סוד תוסף רוחם יגוען. ובדרשות הר"ן הנ"ל, זוהר ויחי דף רית: ד"ה דתנינן בשעתא דבר נש שכיב, ובמגלה עמוקות ויצא ד"ה והנה באר בשדה. ועיין אור החיים ריש פ' ויחי עה"פ ויקרבו ימי. שכל יום מתקן ניצוצין אחד מהצלם שעולה למעלה וימיו אלה הם סוד תוסף רוחם יגוען.

^{מז} זוהר ויחי דף רית: - אופי הקא בפשעא דדינא דבר נש יחער אף כאן בשעה שמתעורר דין על אדם, ר"ל שמגיע זמן יציאת נשמתו, שארי וקרי ליה מתחיל התרגול וקריא ג' כרוזים דלעיל וליה דידע ליה בר ההוא בר נש דשכיב ואין מי שיודע ושומע את קריאת התרגול רק זה האדם ההולך למות, דתנינן בפשעא דבר נש שכיב שלמדנו בשעה שואדם הולך למות, ודינא שריא עליה לנפקא מהאי עלקא והדין שורה עליו לצאת מזה העולם, אטוסף רחא עלקא ביה מה דלא תהו ביומיו נטוסף בו רוח עליון מה שלא היה בו מימיו, וכיון דשריא עליו ואתדבק ביה וכיון שזה הרוח שורה עליו ומתדבק בו, חמי מה דלא זכה ביומיו רואה מראה השכינה מה שלא זכה לראות בחייו, משום דאטוסף

ממה שהשיג בחייו דהיינו המדרגה שאליה היה נכסף בסוף ימיו. כמו שמצינו ברשב"י באידרא זוטא [ג] בזוהר פרשת באזינו דף רפז: שם מסופר על יום פטירתו של רשב"י והשגות הנפלאות שזכה אז יותר מכל חייו, וברבינו הקדוש [יא] שבשעת פטירתו היה בכוחו לזכות את כל הנמצא שם לחיי עוה"ב/ג, ובשאר צדיקים [ג]/[ג]:

ודע, שזהו על ידי שבשעת הסתלקות, אזי יורד ובא למטה בחי' הרוח והחיות דלעילא, ואזי נתחבקין ונתאחדים יחד הרוח דלתתא עם הרוח דלעילא. כי באמת שניהם אחד כמבואר בשער מאמרי רשב"י פ' נח הנ"ל ששניהם היא נשמתו אלא שהעליונה מכוסה ותחתונה ומתלבשת ברוחו, ותיכף כשנתגלין זה לזה נתאחדין מאוד באחדות גדול. ומחמת שהרוח דלעילא אינו יכול להיות בזה העולם עולם השקר, כי טבעו אינו יכול לסבול כלל זה העולם כי הוא בחי' עוה"ב עולם האמת, ע"כ נסתלק לעילא/ג, ועל ידי זה נסתלק הצדיק/ג, כי כשנסתלק

ביה הווא רחא משום שנתוסף בו זה הרוח ונתן לו כח לסבול את ראיית מראה השכינה, וכך אתוסף ביה חקא פדיו נפיק מהאי עלמא וכשנתוסף בו זה הרוח ורואה את מראה השכינה אז נשמתו יוצאת מזה העולם הקדא הוא דכתיב תוסף רוחם יגעון ואל עפרם ישובון כשנתוסף רוחם אז יגעון ומתים וחוזרים לעפרם, פדיו פתיב פי לא יראני הקדש וחי ואמר חז"ל פתייהו לא זכאן פמיתתוהו זכאן בחייהם לא זוכים לראות את מראה השכינה אבל במיתתם זוכים לראות.

^{מח} פסוק זה נאמר על פטירת האדם אבל נרמז בו כמה בחינות כי בשעת הפטירה יורדת השכינה לאספו כמבואר בעץ הדעת טוב כי תשא עה"פ וראית את אחורי. עוד מבואר שער המצוות פ' ויחי שהכוונה לכל חלקי הצלם הבאים להרגיש צער המיתה. ובאור החיים ריש פרשת ויחי, עפ"י האריז"ל שלכל אדם יש צלם שהוא ניצוץ נשמתו ובו ניצוצות כמניין ימי חייו ובכל יום כשהוא ישן עולה הניצוץ של אותו היום מתוקן או פגום כפי עבודת האדם באותו היום ובשעת הפטירה יורדים אליו כל ימי חייו הנ"ל והם רוח דלעילא שעליה כתוב תוסף רוחם יגעון. ובזוהר וישב הנ"ל מבואר שהוא רוח שנתוסף לו בעת הפטירה שעל ידו יש לו כח לראות את השכינה.

עץ הדעת טוב – פרשת כי תשא – או ירצה במה שנדקדק עוד דהל"ל לפני לא תראה לנוכח כמו שהתחיל וראית את אחורי ולא אמר ואחורי יראו וגם נדייק מ"ש למעלה כי לא יראני האדם והל"ל כי לא יראה האדם את פני כמו שהתחיל לא תוכל לראות את פני. אבל הענין כי הנה משה שאל ממנו משפט כי כיון שמצא חן בעיניו יותר מכל הנבראים לסיבת מעשיו כמ"ש ואדעך בשם א"כ למה יהיה שוה אליהם כי כמו שהם אינה רואים פניו גם הוא לא יראה בעיני בשר שגופו הטהור מכל שאר הגופות ראוי שיזכה לראות את כבודו לז"א וראית את אחורי והענין הוא כי מדרגת האחורי היא הבחינה שנקראת שכינת עוזו ית' אשר היא המדרגה הנקראת רוח הקודש והיא אשר נגלית לצדיק בעת פטירתו בסוד תוסף רוחם יגעון אבל בחינת הפנים עצמו אפילו בעת הפטירה אינם נראים כלל עד היותם בג"ע עצמו וכנודע וז"ש לו הקב"ה לא תוכל לראות פני כי הרי אפילו בחינת אחוריים לא יראני כלל שום צדיק וחי כלומר כ"א דווקא בעת הפטירה ואין אתה רוצה לעלות כ"כ מדרגות לראות הפנים עצמן ואף בהיותך חי בעוה"ז לכן אמר לו עתה די לך שתעשה מדרגה א' על כל הנבראים והיא כי בחינת האחוריים שאין שום נברא יכול לראותם רק בעת פטירתם וראית את אחורי עתה בהיותך בחיים אבל לא בחינת הפנים ג"כ כי הרי לפני לא יראו לשום צדיק כלל ואפילו בעת פטירתה ודי לך שגופך יראה בעיני בשר את אשר לא יראו כל הצדיקים כ"א בעת פטירתם ולא תבקש שענין גופך יראו את אשר אפילו נשמות הצדיקים לא יראו בעת פטירתם וז"ש לפני לא יראו ולא אמר לא תראה, ואחר שהודיעו אשר יעשה בענין "אני אעביר כל טובי" בכל הפרטים הנ"ל בא להשלים הדבר במעשה ואז ויאמר וכו' הודיעו עוד ענין אחר הלא הוא כי להיות לו זכות וכו' אל "וראית את אחורי" מה שלא זכה שום נברא כנ"ל צריך שיבא בזכות קבלת לוחות התורה שנית. וז"ש "ויאמר פסל לך וכו'".

^ס דפיר מדרגות מתולד - מדרגותיו

^ז וזה ח"ג רפז: ורצו: תיאור יום הסתלקותו

^{כא} קדושין עב: כי הנה נחמד נפשיה דרבי וע"ש פרש"י נבואה נורקה מפיו, ובכתובות קג. שמי שהיה בהלוויתו הוא כן עוה"ב וברושלמי ברכות ג' א' בפטירתו אמרו בטלה כהונה

^{כב} ובאמת צ"ע בזה האם הרוח דלעילא נשאר למטה גם אחרי הפטירה עד הקבורה או שמסתלק בפטירה עצמה. ולכאורה ממה שהיה בכוחו של רבי להביא לחיי עוה"ב כל הנמצא בלוויה משמע קצת שעד הקבורה נשאר וצ"ע מתי מסתלק אצל מי שלא ניתן לקבורה או אצל רבי אלעזר בן רשב"י שעשרים שנה אחר פטירתו היה בעלית הגג ביתו וענה לשאלות.

^{כג} כנודקין יא. שטאל הקטן עפרש"י שם נתבאר בשעת מיתתו, ועיין מנחות קט: תוס' ד"ה בתחילה, ועיין כסף משנה על הרמב"ם הלכות טומאת צרעת פ"ב ה"ט שרבה בר נחמני כיון שאמר בשעת פטירתו לא בשמים היא. ועיין אגרא דכלה ריש פרשת ואתחנן

^{יד} צ"ע דלא מצינו שיהושע עשה כפלים ממש, אדרבה איתא בגמ' שזקנים אמרו פני משה כפני חמה לפני יהושע כפני לבנה. וכנראה שיש בזה בחינות, כי ברור שאין תלמיד דבק ברבו כמו יהושע במשה, ומבואר כאן שע"ז בוודאי זוכה לפי שנים. וצ"ע. ועיין תמורה טז. בפרש"י שם ד"ה ונשתכחו – שנצטער משה על יהושע שהוא גדול כמותו. ועי"ש מהרש"א שיהושע התגאה שיודע.

^{נה} צ"ע עיין לקמן שאצל התלמיד כיון שלא הגיע זמנו להפטר נשאר מהרוח הזה וקשה הרי אינו סובל את העוה"ז. ועוד גם אצל הצדיק שלא הגיע זמנו להסתלק אזי כשעולה מדרגה זה ע"י שרוח עילאה יורדת ומעלה אותו למדרגה הבאה ולא מסתלקת עמו לגמרי וגם בזה קשה הרי אינה סובלת את העוה"ז. וצ"ל שפשוט שבכל ירידה של הרוח דלעילא אין הכוונה שכולה יורדת אלא בחינה ממנה שיורדת לכל אחד כפי מדרגתו וגם לפי הצורך להעלותו. ואין הכוונה שנשארת למטה אלא שמאירה לו הארת אמת כפי מדתו ומדרגתו באופן שנמשך אחרי האמת הזו עולה מדרגה בבחי' תשובה, כפי שנבאר בהמשך.

^{יו} עיין מכתב מאלהיו ח"ג עמ' 27 שיש בזה מדרגות ואצל צדיקים בכללן הן שנים אחת מיתת נשיקה שהיא כמישחל בנייתא מחלבה, והשניה היא מיתת המבואר לעיל בזוהר ויחי ריח: והוא שעולם הבא שלהם בחי' שחרם לעולם הבא, יורד לאספם ואזי מתגלה להם מהשגות עוה"ב שהן ביטול הבחירה לכן א"א שיתגלו להם בחייהם. (כמבואר בתורה כא ובתורה סד)

למעלה הרוח הנ"ל, נסתלק עמו הרוח דלתתא, מחמת שנתאחדו מאוד^א באחדות גדול כנ"ל:

וע"כ הוא דבר גדול מאוד להיות בשעת הסתלקות הצדיק, אפילו מי שאינו תלמידו. כי מחמת שאז יורד ונתגלה למטה הרוח דלעילא שהיא מדרגתו הנפלאה שעולה אליה, נמצא שנתגלה אז הארה גדולה מאוד, על כן הוא טובה גדולה לכל מי שנמצא אז שם, והוא טובה להם לאריכת ימים משמע שהרושם הנשאר בהם מהארת הרוח דלעילא היורדת לאסוף את הצדיק, חוקק בהם אמת המוסיף להם איכות חיים, או שהכוונה לתוספת שנות חיים^ב. וכמו שאמרו רז"ל (חגיגה ה ע"ב)^ג על פסוק (תהלים מט) ויחי עוד לנצח וכו', כי יראה חכמים ימותו (עי"ש בתוס' שאין זה פשוט הפסוק אלא דרשת הגמרא) וקצת צ"ע על הגמרא שם שלמדה ק"ו אם במיתתו כ"ש בחייו, ואילו לרבינו וכן בוהר וישב ודרשות הר"ן הנ"ל זה להפך שדייקא במיתתו יש לו יותר מבחייו.

אבל להתלמידים מגיע הארה גדולה מאוד^ד אז ביותר, כי מחמת שהם תלויים^ה בהצדיק, ויונקים משורש אחד דהיינו שניהם הצדיק והתלמיד יונקים מהרוח דלעילא של הצדיק. נמצא שזה החיות דלעילא הוא חיותם ממש. ונתאחדים ונתחבקים גם כן עם זה הרוח באחדות גדול, כי הוא רוחם וחיותם ממש כנ"ל. ועל ידי זה, אם זוכה להיות אצל^ו ולהיות מאד דבוק בו יכול לקבל פי שנים דהיינו השגת האמת בבחי' פי שנים שע"ז תפילתו בכוונה פי שנים. כי הצדיק כיון שהגיע זמנו להפטר מן העולם, נסתלק על ידי האחדות שנתאחד עם הרוח דלעילא כנ"ל. אבל התלמידים שעדיין לא הגיע זמנו, אזי אדרבה נשאר אצלם הרוח דלעילא^ז, לגודל האחדות שנתאחד מאוד^ח עם הרוח דלתתא, כי אי אפשר להם להתפרד עוד זה מזה ונעשה להם כלים הנ"ל של הצדיק, שעל ידם בהתקשרות לצדיק יש להם צינור^י להשגת פי שנים מרוח הצדיק אליהם. נמצא שהצדיק נסתלק על ידי זה, על ידי שמושך עמו הרוח דלעילא את הרוח דלתתא כי רוב הארת האמת שזוכה שואב אותו להמשך אחריו, והתלמידים מגיע להם פי שנים על ידי זה. כי נשאר אצלם בחינות הרוח דלעילא, כי נתאחד מאוד עם הרוח דלתתא כנ"ל:

אך כמה בחי' יש בתלמידים, ומי שמקושר מאוד בהצדיק כמו ענפים באילן ממש, דהיינו שהוא מרגיש בעצמו כל עליות וירידות^א שיש להצדיק, אע"פ שאינו אצל הצדיק נראה שחסר כאן כמה תיבות ורוצה לומר – אזי יזכה לפי שנים ביותר. ועיין בביאור המתוק מדבש על זוהר וישב הנ"ל מה שכתב שם עפ"י פירוש הרמ"ק כאן וזה לשונו – אם באותה שעה יהיה חומרך מזוכך כל כך שתוכל לדבק

^א גם דפירי מאוד, מתוצו - מאד

^ב עפ"י האור החיים ריש ויחי פסוק כט שתוסף רוחם הם ימי חיי הצדיק המלאים קדושה שעשה בהם ועלו למעלה ויורדים לאספו אולי כיון שהם בחי' חיי עוה"ז על ידם נוסף חיים לנמצא שם בעת ירידתם לאסוף אותו.

^ג חגיגה דף ה: – רבי ורבי חייא הוו שקלי ואולי באורחא כי מטו לההוא מתא אמרי איכא צורבא מרבנן הכא נזיל וניקביל אפיה אמרי איכא צורבא מרבנן הכא ומאור עינים הוא אמר ליה רבי חייא לרבי תיב את לא תולול בנשיאותך איזיל אנא ואקביל אפיה תקפיה ואול בהדיה כי הוו מיפטרי מיניה אמר להו אתם הקבלתם פנים הנראים ואינן רואין תזכו להקביל פנים הרואים ואינן נראין אמר ליה איכו השתא מנעתן מהאי בירכתא אמרו ליה ממאן שמייעא לך מפרקיה דרבי יעקב שמייע לי דרבי יעקב איש כפר חייטיא הוה מקביל אפיה דרביה כל יומא כי קש אמר ליה לא נצטער מר דלא יכיל מר אמר ליה מי וטר מאי דכתיב בהו ברבנן ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו ומה הרואה חכמים במיתתן יחיה בחייהו על אחת כמה וכמה.

^ד תוספות – ויחי עוד לנצח לא יראה השחת – פשטיה דקרא בתמיה הוא וכי הרשע לא ימות כמו שהחכמים ימותו:

^ה גם דפירי מאוד, מתוצו - מאד

^ו גם דפירי תלויים, מתוצו - תלוי

^ז עיין לקמן ד"ה "אם תראה אותי לוקח מאתך", "תראה" משמע שיהיה אצלו. ו"מאתך" משמע שמרגיש את הסתלקותו עי"ש.

^ח גם בתלד - זמנו, בדפירי - זמנו, ומתלד - זמנו

^י צ"ע דלעיל אמר שרוח דלעילא לא סובל את העוה"ז לכן מסתלק מיד.

^י מתוצו - מאד

^י כמבואר בלק"ה הכשר כלים ד' ג' שהקבלה מהצדיק אינה חד פעמית אלא שנעשה לו צינור לקבל ממנו בבחי' חמה המאירה בלבנה.

^א צ"ע איזה ירירות יש לצדיק הרי אמר בחי' מוהר"ן אות תא – אני הולך בכל פעם ובכל רגע מדרגא לדרגא. אלו הייתי יודע שאני עומד עכשיו כמו בשעה הקודמת, לא הייתי רוצה את עצמי כלל בזה העולם. ואולי הכוונה לירידת רוח דלעילא, אלא שא"כ היה לו לומר ירירות ועליות שהרי עולה ע"י ירידת הרוח דלעילא. ועיין חיי מוהר"ן – אות שמא (ב) אמר מה שאין יכול לומר תורה לפרקים זהו חדוש יותר, שפער מוכן ומזמן אצלי כמה חדושים גדולים, ובתוך כך הכל נשפך מאתי ואיני זוכר כלום, ואיני יודע כלל משום ספר בעולם ואפילו נגון איני יודע רק הכל באשר לכל נשפך ונעלם ממני, וזהו פלא גדול באמת. וכמה פעמים שמעתי מפיו הקדוש ענן זה, כי זה רגיל אצלו שפמה פעמים הוא אומר עתה איני יודע כלל כלל לא, אף על פי שבשעה הקודמת גלה חדושים נפלאים ונוצרים:

מחשבתך להיות דבוק עמי עד שתהיה עצם אחד עמי והיינו נפשך קשורה בנפשי, כדי שתקבל כל מציאות הרוח ולא יסתלק קצתו בעת שיעבור הרוח ממני אליך בשעה שאסתלק ממך, אז יהיה לך כן. ונראה שזו גם כוונת רבינו אלא שמבאר כיצד מתבטא וכיצד נבחן הדבר.

כי ראוי לו להתלמיד להרגיש בעצמו כל עליות וירידות של הצדיק, אם הוא מקושר באמת כראוי, כמו ענפים באילן. כי הענפים מרגישים כל העליות וירידות שיש להאילן, וע"כ בקיץ הם גדילים^י, ויש להם חיות. כי האילן יונק חיותו משרשו, על ידי הגידין שיש בו, שיונק דרך שם חיותו משרשו, דהיינו שיש בו חללים שיונק דרך שם חיותו. ועל ידי כן בחורף שנתייבש הלחלוחית ונתכוין החללים, על ידי זה נתכווצים גם כל הענפים, ומחמת זה נופלים העלים אז, וכן להיפך בקיץ כנ"ל. ומי שהוא מקושר אל הצדיק כמו כן כמו הענפים והעלים, דהיינו שהוא מרגיש כל העליות וירידות של הצדיק הוא הזוכה לפי שנים, כי זה המבחן על דביקותו בצדיק.

ובהמשך יבאר שזה לא רק מבחן אלא גם תנאי.

ותחילה מבאר שיש ג' סוגי הסתלקות אחת מעוה"ז לעוה"ב, ואחת מדרגה אחת לדרגה הגבוהה ממנה, ואחת^י היא הסתלקות השם, דהיינו כשמבזים את הצדיק ומוציאים עליו שם רע ונעשה מזולזל אצל הבריות ויש צדיק שגורם כל זה לעצמו בכוונה וזה בחי' מסירות נפש על קדוש ה' כמבואר בתורה רס וגם זה בחי' הסתלקות שנעשית באופן הנ"ל בבחי' תוסף רוחם יגוועון.

וצ"ע הביאור בזה, כי אם הכוונה שע"י שנעשה מזולזל זוכה לעלות מדרגות כמבואר בחי' מוהר"ן אותיות תא ותב, א"כ מה החילוק בין סוג הסתלקות השני לשלישי.

עוד צ"ע לכאורה מה שביאר רבינו סוד ההסתלקות משמע שמדבר בצדיק המסתלק בשוב בהדעת, אבל צדיק שנרצח או נפטר בחטף^י האם גם אצלו ההסתלקות היא באופן הנ"ל של תוסף רוחם יגוועון. ונראה שכן אלא שגם זה בחטף.

ולכאורה אפ"ל שהסתלקות השם היא כמו הסתלקות בחטף.

כי הסתלקות השם שע"י הבזיון שהוא שפיכות דמים, גורם לו שחשיבותו גווע, וכאילו אינו בעוה"ז, וצדיק ע"י דייקא בורח אל הש"י יותר, ועולה מדרגה, נמצא שהבזיון כאילו הרג אותו ונסתלק.

אבל יותר נראה שכיון שהשם הוא הנפש אזי היא כמו הסתלקות ממש, וכל זמן ההסתלקות דהיינו כל זמן שמבזים אותו יורד עליו רוח דלעילא, לסעדו ולחזקו בהארת אמת נפלאה יותר שעל ידה דבק בו ית' ועולה מדרגה.

ונמצא החילוק בין הסתלקות סתם מדרגה לדרגה לבין הסתלקות שע"י בזיון, שהסתלקות מדרגה לדרגה היא בחי' תשובה שיורד סיעתא להעלות את השב. אבל הסתלקות השם הוא הסתלקות ממש כמו פטירה כי השם הוא הנפש ונפשו וחיותו מסתלק ממש מעוה"ז.

ובזה יתבאר מדוע סידר רבינו תחילה הסתלקות השם ואח"כ הסתלקות ממדרגה למדרגה.

כי יש כמה וכמה בחינות של עליות וירידות, כי יש כמה וכמה בחינות הסתלקות, כי יש בחינות הסתלקות הנפש דהיינו שעת הפטירה, ויש הסתלקות השם כשמבזין את הצדיק ונעשה שמו מזולזל, שהוא גם כן בחינות הסתלקות, כי השם הוא הנפש, וכמבואר במ"א (טו"ט/י), שזה בחינות מסירת הנפש ממש ע"ש וכן איתא בב"מ נח: המלבין פני חבריו כאילו שופך דמים ובשערי תשובה ג' קלט^י כתב שהיא אבק הרציחה, ועיין אלשיך בראשית ט' ו' עה"פ שופך דם האדם באדם/טו. הרי

^י מתולד - גדלים

^י צ"ע שרבינו נקט סדר תחילה הסתלקות השם ולבסוף הסתלקות מדרגה לדרגה וצ"ע דלכאורה החידוש הגדול יותר היה לו לנקוט בסוף. עיין תירוץ לקמן.

^י אין הכוונה שהצדיק לא יודע שפטירתו קרובה כי מבואר בזהר ח"א ריו: שחודש קודם הפטירה מכיר הצדיק עפ"י הסתלקות הצלם ממנו, אלא השאלה האם גם כשנפטר בחטף אזי יורד רוח דלעילא לאסוף אותו. שהרי אצל צדיקים שהזכיר רבינו אזי כל אותו היום היו להם השגות גדולות ע"י הרוח דלעילא. ונראה שגם הנפטר בחטף נעשה אצלו הכל כנ"ל אלא שגם זה בחטף.

^י לקמן בסימן רס

^י בתולד ציין הערה זו בפנים

^י תורה רס – אכל יש אחד שעושה זאת ברוצח ונפשו על קדוש השם, דהיינו המפרסם ש"ל, שהוא בחינת שם כנ"ל, שהוא בחינת נפש כנ"ל, ומחמת זה אף על פי שהוא מפרסם, אף על פי כן אינו מפרסם כלל כי אדרבא הוא להפך, כי הכל דוברים עליו, ובזדים עליו פונים שלא עלה על דעתו, ויש לו שפיכות דמים ממש מזה ועושה זה בכוונה, כי הוא בחינת מסירת נפש ממש, כי השם הוא הנפש כנ"ל, וגם יש לו שפיכות דמים מזה כנ"ל, והוא מציל את ישראל בזה ממה שהיה ראוי לבוא עליהם, חס ושלום, בשביל היחוד כנ"ל, ועל ידי מסירת שמו שהוא נפשו כנ"ל, הוא מציל אותם כנ"ל:

^י שערי תשובה – שער שלישי אות קלט – והנה אבק הרציחה – הלבנת פנים, כי פניו יחורו ונס מראה האודם, ודומה אל הרציחה. וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (בבא מציעא נח, ב). והשנית, כי צער ההלבנה מר ממות, על כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (בבא מציעא נט, א): לעולם יפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים. ולא אמרו כן בשאר עבירות חמורות, אכן דמו אבק הרציחה אל

שמסירת הנפש לבזיון וזלזול היא מסירת נפש ממש כמו שמוסר עצמו למיתה והחידוש כאן שגם הסתלקות כזו היא באופן שיוורד רוח דלעילא לאסוף את הרוח דלתתא, ונמצא שגם הסתלקות השם היא עליה מדרגה לדרגא^כ. ויש הסתלקות מדרגא לדרגא, שהוא גם כן בחינות הסתלקות ואצל הצדיק האמיתי הגדול היא בכל רגע עולה מדרגא לדרגא^{כא}. והתלמיד שמקושר כל כך, שמרגיש בעצמו כל העלויות וירידות של רבו, אזי יכול לזכות לפי שנים בעת ההסתלקות כנ"ל.

וזה בחינות מה שהשיב אליהו לאלישע (מלכים ב' ב') כשביקש ויהי נא פי שנים ברוחך עלי, ויאמר וכו'.

אם תראה אותי לוקח, דהיינו שתראה אותי לוקח ונסתלק, מאתך. מאתך דייקא, דהיינו שמאתך ומעצמך תרגיש ההסתלקות כנ"ל/כב, ואז תזכה לפי שנים בעת ההסתלקות כנ"ל. כי בכל עת של ההסתלקות מאיזה בחינה שהוא, אזי הוא בחי' ירידת והתגלות הרוח דלעילא בבחי' הנ"ל. רק שההתגלות^{כג} הוא כפי בחי' ההסתלקות, ובשעת ההסתלקות לגמרי, יורד ונתגלה לגמרי כנ"ל:

וזה בחינות הקבלת פני רבו^{כד}, שצריך להשתדל תמיד ולא רק ברגל, להקביל פני רבו, כי פן ואולי כשאיה נמצא אצל^{כה} יהיה עכשיו הוא עת של בחי' הסתלקות ועל כן עיקר הקבלת פני רבו היא ברגל שהוא זמן של שמחה ועי"ז בחי' עליה והסתלקות, ואם יזכה יקבל אז הארה גדולה^{כו}, בבחי' פי שנים כנ"ל. צ"ע כיון שפתח בפן ואולי הרי מדובר במי שלא מרגיש בעצמו ההסתלקות וא"כ איך יזכה לפי שנים? שהרי אמר "אם תראה אותי לוקח ונסתלק מאתך" משמע שגם תראה אותי דהיינו שתהיה אצלי^{כז} בשעת ההסתלקות וגם תרגיש את ההסתלקות, דהיינו את הרוח הבאה לאספני.

הרציחה, וכמו שאמרו (סנהדרין עד, א) כי יהרג ולא ירצח. ודומה לזה אמרו שיפיל עצמו לכבשן האש ולא ילבין פני חבירו ברבים. ולמדו זה מענין תמר, שנאמר (בראשית לח, כה): "היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה וגו'", הנה כי אף על פי שהוציאה לשרף, לא גלתה כי היתה חרה מיהודה, שלא להלבין פניו:

^ט פירוש האלשיך ז"ל – ספר תורת משה על בראשית – פרק ט פסוק ה-ו) ולא עוד כי אם שופך דם האדם באדם מיניה וביה, שהוא המלבין פני חבירו, דאילו סומקא ואחי חוורא, דמו ישפר, ואל תתמה איך יחייב את ראשו מי שלא הוציא נפש ממש, כי הלא בצלם אלהים שעל הפנים עשה את האדם, שבלעדי זה נמשל כבהמה, ועל כן בהלבין הפנים אשר שם הצלם אלהים, חייב מיתה, כי פגם במקום צלם אלהים:

^כ עיין חיי מוהר"ן אות תב – ענה ואמר להם תאמינו לי שיש בידי כח לעשות שלום עם כל העולם שלא יהיה שום חולק עלי, אבל מה אעשה שיש מדרגות והיכלות כאלו שאי אפשר לבא אליהם רק על ידי מחלקת. והראיה, כי משה רבנו עליו השלום בודאי היה לו כח המושף להמשיך את כל ישראל אליו, בדכתיב (שמות ל"ה), "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל", כי הוא היה הדעת של כלל ישראל, והיה בכחו להקהיל ולהמשיך את כלם אליו, ואף על פי כן מה כתיב (שם ל"ג ח') "והביטו אחרי משה ודרשו רבותינו זכרונם לברכה מה שדרשו רבו וכו' וכיצא בזה עוד.

עפרש"י שם שפירש לשבח, אבל עיין חת"ס שם, שבירושלמי דרשו לשבח ולגנאי, ואילו התרגום יונתן דרש רק לגנאי, וביאר חת"ס טעמו שדייק לשון הביטו, שהוא לשון הסתכלות הרבה, ואם היה להם בושח ממש רבו לא היו מסתכלים כך וכן מנהג בעלי לשה"ר להביט הרבה ע"ש.

^{כא} עיין חיי מוהר"ן אות תא – (י) אמר, כל הצדיקים הגדולים הגיעו למעלה ולמדרגה שהגיעו, אבל עמדו בזה, ואני ברוך השם בכל רגע ורגע נעשה איש אחר. ונתן טעם לזה שחולקין עליו, כי הצדיק נקרא אילן, ויש לו שרשים וענפים וכו', וכל צדיק קדם שמגיע למדרגתו יש עליו מחלקת. כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין ז.) האי תגרא דמיא לבדקא דמיא, נמצא שהמחלקת הוא בחינת מים, והמים הינו המחלקת מרימין אותו. אבל אני צריך שיהיה עלי מחלקת תמיד, כי אני הולך בכל פעם ובכל רגע מדרגא לדרגא. אלו הייתי יודע שאני עומד עכשיו כמו בשעה הקודמת, לא הייתי רוצה את עצמי כלל בזה העולם:

^{כב} צ"ע שכאן לא אמר עליות וירידות כנ"ל. ואולי נלמד מכאן שירידות שאמר לעיל הכוונה לירידת הרוח דלעילא ולא ירידה כפשוטו.

^{כג} בתולדו-שהתגלות

^{כד} עיין ריטב"א ר"ה טז: הקבלה בכל תלמיד כפי קירובו לרבו ע"ש

^{כה} כך נראה להוסיף כי צ"ע שמדבר על הסיבה שצריך לילך להקביל פני רבו דהיינו שעתה הוא עדיין בביתו וממשיך בלשון פן ואולי עכשיו הוא עת של בחי' הסתלקות, משמע שמדבר על עת שהוא כבר אצלו.

^{כו} עיין תענית דף כג. אמר (חוני המעגל) לפניו רבונו של עולם בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מכאן עד שתרחם על בניך התחילו גשמים מנטפין אמרו לו תלמידיו רבי ראינוך ולא נמות כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא להתיר שבועתך אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות ירדו בועף עד שכל טפה וטפה כמלא פי חבית ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג אמרו לו תלמידיו רבי ראינוך ולא נמות כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא לאבד העולם אמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה ירדו כתיקנן עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים.

ולכאורה צ"ע מה הפירוש שאמרו לו תלמידיו ראינוך ולא נמות ועי"ש פרש"י שתחילה בקשו שלא ימותו ברעב ובסוף בקשו שלא ימותו משפטון. אבל ראיתי מפרשים עפ"י חגיגה הנ"ל שראית פני הצדיק מוסיפה חיים.

^{כז} כך נ"ל לפרש. וראיתי מפרשים שמי שמרגיש את העלויות של רבו הוא ענף ממנו וזוכה לפי שנים היכן שנמצא ולא דווקא אצלו וצ"ע. יותר נ"ל שצריך שיהיה אצלו ואז מה שמרגיש העלויות וירידות של רבו מלמד על הדביקות בו וכפי הדביקות כך זוכה לבחי' פי שנים. אבל אולי באמת יש בחי' שהתלמיד כל כך דבוק ברבו עד שהוא כמו נמצא אצלו ובבחי' היכן שאדם חושב שם הוא נמצא אבל במדרגה

וכשמקבל פי שנים, אזי אפשר שיתפלל בכוונה, ויעשה עובדות וצדקות כח יותר מרבו. והכל על ידי בחינות רוח של רבו, בבחי' ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, ברוחך דייקא כנ"ל :

כט(ומי שאינו יודע זאת את סוד הרוח דלעילא ודלתתא הנ"ל וסוד הפי שנים ברוחך אלי הנ"ל אינו יודע מהו איטר יד [ל]/ל) כי איטר יד הוא מי ששמאל שלו היא ימין ובה הוא משתמש. ולקמן מבאר רבנו עניין ההוצאה מכח לפועל שימין הוא בכח ושמאל בפועל, ולהוצאה מכח לפועל צריך שהאמת יאיר באותיות הדיבור שלו, נמצא שמי שנתהפך אצלו הימין לשמאל, וגם מבואר במ"א שהיה שקרן בגלגול קודם/ל, נמצא שנתחלף אצלו בין אמת לשקר והין כח לפועל, א"כ קשה איך יהיה מוציא מכח לפועל איזה דבר שבקדושה, כי איטר יד הוא דבר חידוש [לג]/ל צ"ע מה החידוש ואולי כי רואים בחוש שכן יש בכוחו להוציא מכח לפועל וכדמצינו בשבט בנימין שהיו איטרים וקולעים בחוט השערה ולא יחטיא. גם אינו יודע להוציא מכח אל הפועל דהיינו שזה שלא יודע סוד הב' רוחות וסוד איטר יד, הוא גם לא יודע סוד הוצאה לפועל) :

אות ב

גבוהה מאד, שלא כל אחד זוכה לזה. ואעפ"כ זה קצת קשה כי צריך שהרוח הבא לאסוף את הצדיק ולהעלותו מדרגה יורדת גם על התלמיד הדבק בו, וכיון שלא הגיע זמנו לעלות נשאר ממנה אצלו בבחי' פי שנים, וזה בעצמו חידוש שיורדת גם עליו ולמה להוסיף עוד חידוש שיורדת עליו גם כשהוא בריחוק ממקום רק ע"י שברוחניות הוא בחי' ענף של הצדיק. עכ"פ צ"ע.

^ס בכל המנוקדים נקודו צדקות וצ"ע אפשר יותר נכון לנקוד צדקות (עיין תורה נה אות ד' לשון כוח)

^ס הנהגה זו בסוגרים כבר נמצאת בדפוס

^ל עיין שופטים ג' טו וכו' טז ובפרש"י שם ושבת קג. ופרש"י על תהלים סט טז פירוש אינו שולט ביד ימינו.

לא עיין לקמן עה"פ אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים מבואר שם שימין בחי' שמים הוא בכח כלפי שמאל שהוא ארץ בחי' בפועל. וצ"ע כי למעשה אדם שאינו איטר אזי ימין שלו היא עיקר העשיה דהיינו עיקר הפועל ואילו בשמאל קשה לו יותר להוציא לפועל ולכאורה א"כ היא הבכח. וזה הפך הנ"ל. ואדרבה איטר יד שעיקר עשייתו בשמאל לכאורה אצלו הימין היא הבכח וקשה הנ"ל שבפסוק מדבר מהקב"ה שהוא בודאי לא איטר יד.

לכ"צ"ע הקשר בין גלגול זה לקודם, (עיין שיש"ק ח"א תקלח – מאבנ"ה ברזל פרק ב' שיחות מרבינו אות מה (במהדור חדשה אות מב) רבנו יצחק"ל אומר: "אפלו מ'איז שוין א' ערליכער יוד אין דעם גלגול ווער ווייסט וואס מ'האט אן גיאָרבעט אין יענעם גלגול". ואפי' אם יהודי ירא בגלגול הזה מי יודע היה איתו בבגלגול הקודם) (ועיין מהרש"א נדה ל: ד"ה: "ואמר אשר לא נשא" – הרב שליס"א; ועיין חומת אנך לחיד"א על ישעיהו מה סוף לשונו שם – שפירש כך מעצמו בלדוחו)

מהרש"א הנ"ל סוף דבריו שם – ועוד נראה שהקדים בכאן יום המיתה ואחר כך יום הלידה כענין ששמעתי בסוד גלגול נשמות בפסוק שאמר וכן ראיתי רשעים שכבר מתו ושוב ובאו ממקום קדוש בגוף שני והוא משתבח בעיר שהוא הגוף אשר כן עשה כבר ולא שב ממעשיו ראשונים הרעים שעשה בהיותו בגוף ראשון ובו ידבר גם כאן שהקדים יום המיתה בגוף ראשון קודם לידתו שנית וע"כ בהולדו בגוף שני משביעים אותו אף שכל הנשמות מושבעים מהר סיני משביעים אותו בהולדו שנית תהי צדיק ואל תהי רשע כבראשונה ואפי' כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה רשע בעיניך כי מי יודע במה תכופר עונותיך הראשונים שעשית בגוף ראשון וק"ל:

^ס עיין שיש"ק ח"ב סימן רמט ושיחות הר"ן קנב ועיין ספר הנדודות אמת אות טח שקרן מתגלגל באיטר יד והביאור לזה בלק"ה טתנת שכיב טרע הלכה ב' סוף אות ד' ולקמן יתבאר ששתי הרוחות הנ"ל הן בחי' כח ופועל והכל תלוי במדת האמת.

לר' שיש"ק ח"ב רמט – בשהיה פעם אברהם פייעס בטולטשין, בביתו של הרב הצדיק רבי ברוך ממעזבוב דוד רבנו, שאלה אותו זוגתו של רבי ברוך: "מה שלום בן אחרוננו פלומעניק?" בהתפוננה על רבנו, ענה לה אברהם פייעס, שרבנו אומר כאלו תורות שלא נשמעו מעולם. וספרה זאת לבתה רבי ברוך, נענה רבי ברוך ואמר: "וכי אם הצדיקים אינם יכולים לומר תורה אינם צדיקים?!" – המגיד לא ידע מהו סוד אטר יד, וכי לא היה המגיד? אחר-כך בשחזור אברהם לרבנו, וספר לו את דברי רבי ברוך, אמר לו רבנו: "אם-כן נתנו לי בחינה לדעת מהו סוד אטר יד..." – "מ'האט מיר גיגעבן א' ליינען וואס איז אטר יד...". ואמר אחר-כך את תורה ס"ו שפלקוטי מוהר"ן חלק א', וישם מזכר ענין סוד אטר יד, עיין שם.

עיין אבניה ברז"ל גרסה מקורית (אות עו במהדור' תרצה) שם הגרסא שרבי ברוך אמר תורה ולא הוטב בעיני רבנו וכשאמרו לרבי ברוך אמר כנ"ל האם מי שלא יכול לומר תורה לא יכול להיות צדיק.

שיחות הר"ן קנב – שמעתי בשמו שאמר לאחד שמי שהיה בעל מחלקת בגלגול העבר אזי בשנתגלגל נעשה אטר יד. ורמז לדבר מה דאיתא בזהר הקדוש על קרח שהוא בעל מחלקת דבעי לאחלפא ימינא (בהן) בשמאלא (לוי). ובשביל זה ענשו בשנתגלגל נעשה אטר יד שחלף אצלו שמאל בימין. ובספר האלף בית אות א' אמת כתב בענין אחר: מי שהיה שקרן בגלגול העבר וכו' עוד שמעתי מרבי שמואל מטעפליק בעת שנסע עמו לנאורייטש וכו', שאמר לו פעם אחת: איך ישנתי אני ואיך ישנת אתה, אני ישנתי בענין אטר יד. כלומר שבשעת שנה שלו היה עוסק בענין אטר יד. והזכיר אז מענין שבט בנימין שנקרא בהם שהיה בהם "שבע מאות איש אטר יד ימינו"

לקוטי הלכות חו"מ – מתנת שכיב מרע הל' ב' סוף אות ד' – איתא בא"ב (אות א אמת סימן מח) מי שהיה שקרן בגלגול העבר אזי בשנתגלגל הוא אטר יד, עין במאמר ויהי נא פי שנים הנ"ל, ותבין הדבר קצת. כי די ימין ויד שמאל הם כח ופועל ואי אפשר להוציא מכח אל הפועל כי אם על ידי אמת ועל כן בשהוא שקרן וכו' אינו מוציא מכח אל הפועל וקדם שמוציאין מכח אל הפועל אזי הכח והפועל נקשרין יחד ואין נפר בין ימין לשמאל. ועל כן בשנתגלגל הוא אטר יד, שזהו בחינת שאין נפר בין ימין לשמאל, עין שם מבאר שם מענין אטר יד, עין שם היטב. גם על פי הנ"ל שצריכין תחלה להעלות הפועל אל הכח וגם זה תלוי באמת כנ"ל ומי שהוא שקרן אינו יכול לקשר הפועל אל הכח ועל כן נעשה אטר יד, כי נשאר בבחינת שמאל שהוא בחינת פועל מאחר שלא העלה הפועל אל הכח:

עד כאן באות א' נתבאר ענין הרוח דלעילא שהיא המדרגה הבאה דהיינו המקיף של האדם שיורד ומאיר לו הארת אמת בלב למשכו לעלות ולהעשותו פנימי. דהיינו לעלות לכבוש ולהוציא לפועל את המדרגה הבאה. ובלק"ה הכשר כלים ד' ג' מבואר שירידת הרוח דלעילא להעלות את הרוח דלתתא אין זה ע"י הארה בעלמא אלא קשר הרוחות שמאיר רוח דלעילא ברוח דלתתא, כחמה בלבנה, ולכן התלמיד שקיבל פי שנים מרבו צריך תמיד להיות ולהרגיש בחי' מקבל. (וכעין המבואר בתורה ו' שהתשובה רמוז באות א' והכי נמי כאן באות ב' מבאר שההוצאה לפועל רמוז באות א' שנמצא לפ"ז שהנקודה התחתונה מקבל כל הזמן מהעליונה ולא שמאיר פעם אחת ונעלם, כי דייקא הבושה והביטול כלפי העליון הוא הכלי לקבל) וזהו שמבואר בסוף אות ב' ענין העבירה ועיין בזה פל"ח שבעבירה לא רק נמנע ההוצאה לפועל אלא גם חוזר מה שהוציא למקורו ברוח דלעילא. וכנ"ל מלק"ה הכשר כלים ד'. נמצא שהעבירה מקלקל את הצינור הזה והאור חוזר למקורו. ואולי זה בחי' המבואר בגמ' עבירה מכבה מצווה/לה.

עוד מבואר בריש אות א' שעיקר הפי שנים דהיינו ההוצאה לפועל היא שמתפלל בכוונה יותר. וכאן באות ב' מבאר ענין הפרנסה שהיא בחי' "שברו על ה' אלקיך" שרק על ידה זוכים לאמת, ולכן רק על ידה אפשר להוציא מכח אל הפועל, משמע שעיקר ההוצאה לפועל, היא שמקיים יותר בחי' שברו על ה' אלקיך. ששמח בחלקו ע"י שכל שברו רק על השם ולא על שום דבר אחר.

ובזה יתבאר החרון אף שיש בכל תחילת הוצאה לפועל, כי מבואר בספרי פ' ראה (הובא בתורה י' אות ו') כל זמן שיש ע"ז בעולם, חרון אף בעולם. ומובא בשם הבעש"ט עה"פ "וסרתם ועבדתם", שכל פגם בבחי' שברו על ה"א, זה בחי' ע"ז, כי כל בחי' דקה של "וסרתם" דהיינו הסרת המחשבה ממנו ית', זה בחי' ועבדתם אלקים אחרים. כי בכל מדרגה חדשה שרוצה להוציא לפועל, צריך להוציא לפועל מדרגה חדשה של "שברו על ה' אלקיך" שזה בעצמו ענין של המתקת החרון אף כנ"ל.

וזה ענין הפרנסה שעיקר הדינים הם בממון כמבואר בתורה קפ ותורה מא בענין הפדיון שהוא ע"י ממון דייקא שצריך להוציא ממנו את הדינים. כי עיקר המבחן לבחי' "שברו על ה' א" הוא כשיש לו ממון דייקא ואעפ"כ לא בוטח בו, אלא בה' אלקיך.

וזהו "פותח את ידיך", דהיינו הוצאה לפועל, שפותח ומפריד שני היודין, ע"ז "ומשביע לכל חי רצון", אבל כל זה ע"י "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו", דהיינו מדת הבטחון, שהיא "עיני כל אליך ישברו" (כמבואר בתורה עו) והיינו "שברו על ה' א".

וס"ת של "פותח את ידיך" חת"ך הוא שם של הממונה על פרנסה, וכנ"ל שהיא עיקר ההוצאה לפועל, כי היא בחי' "שברו על ה' אלקיך".

צ"ע לעיל באות א' משמע שהכל תלוי בהסתלקות הצדיק ולא תלוי רק בתלמיד ואילו באות ב' משמע שתלוי באדם עצמו כמה מכין עצמו לקבל בנפשו מנשמתו ע"י המתקת החרון אף של ע"ז כנ"ל.

לכן נראה שכאן באות ב' מבאר את עומק המבואר באות א', דהיינו שהתלמיד יכול לזכות תמיד לפי שנים מרבו, כי יש הרבה בחינות בהסתלקות, והצדיק שאינו נח לרגע בכל רגע מסתלק ועולה, נמצא שבכל רגע המקושר אליו יכול לזכות לבחי' פי שנים. וכאמור זה בעצמו בחי' להוציא מכח אל הפועל וכאמור שהוצאה מכח אל הפועל היא הכנת צינור בנפשו לקבל מרוח דלעילא של הצדיק, נמצא שהתקשרות לרבו היא עיקר ההוצאה לפועל. כי כאמור הפי שנים היא הגדלת הבכח שבנשמתו.

כי קודם שמוציאין מכח אל הפועל, אזי הכח והפועל נקשרים ביחד, ואין הפרש ביניהם.

כי סוף מעשה במחשבה תחילה ו'ל', דהיינו כשאדם רוצה לעשות איזה דבר, כגון לבנות בית. צריך לחשוב תחילה במחשבתו, איך יהיה ציור בנין ביתו. ואז כשנגמר במחשבתו דמות ביתו עדיין הכל רק בכח, אזי מתחיל לבנותו. נמצא שסוף המעשה נמצא כבר במחשבה תחילה אלא שזה רק בכח. וקודם שהוציא מכח אל הפועל, אזי סוף המעשה נקשר עדיין בתחילת המחשבה, ואין הפרש והבדל ביניהם כלל. וצריך לראות להוציא מכח אל הפועל, ואזי כשמתחיל להוציא מכח אל הפועל נפתחין ונבדלין הכח והפועל. ויש הפרש והבדל בין תחילת המחשבה שהיא בחינות כח, ובין סוף המעשה שהיא בחי' פועל. לשון רבינו

כפשוטו נראה שכל הוצאה לפועל היא כבריאת העולם שתחילה היה רק כח והפועל כלול בו וצריך לפתוח ולהבדיל להוציא את הפועל מהכח. אבל בלק"ה (עיין הכשר כלים ד' יב) מבואר עומק הענין יותר כיצד מתבטא כאן בעוה"ז עולם הפירוד, שתחילה צריך להחזיר את הפועל אל הבכח ולהוציאו מחדש. ונראה שזה בחי' הנ"ל שפי שנים זוכה רק תלמיד הנמצא בשעת ההסתלקות וגם דבוק בו מאד שזה בחי' שחוזר הבפועל להכלל בשרשו בבכח ומתחדש כוחו וע"ז מוציא את הפועל מהכח מחדש ביתר שאת ועוז בבחי' פי שנים. ועי"ש בלק"ה שבזה מבאר כיצד מועיל תשובה על עבירה וכפי שיתבאר לקמן בסוף אות ב'.

לה ענין זה בלק"ה ברכת הריח ה' ה' שעבירה פוגם ברצון ומצוה מגביר הרצון

לה לשון הומר לכה דודי בקבלת שבת. ועיין לעיל תורה יח אות א' ובספר היצירה פ"א ט"ז

עתה יבאר כיצד רמזו ההוצאה לפועל באות א

וזה בחי' אלף כי סוד הוצאה מכח אל הפועל רמזו בצורת האות אלף, כי **א** היא ב' יודין ווא"ו באמצע, שהיא בחי' ל'פתח. ואלו השני יודי"ן, הם בחי' יו"ד בראש ויו"ד בסוף/לח, שהם בחינות כח ופועל. היינו בחי' היו"ד של שם העצם, שהוא שם הויה ב"ה, שהוא יו"ד בראש, שהוא בחי' מחשבה תחילה, בחי' כח כי בו כל ההויה בכח כמ"ש ה' הוא האלקים, כי אלקים הם כל הפעולות המשתנות שיצאו לפועל משם הויה. והיו"ד השני היא בחי' יו"ד של הכינוי, שהוא שם אדני, שהוא יו"ד בסוף, בחי' סוף מעשה, בחי' פועל כי שם אדני-י הוא השם של ספירת המלכות שהיא בסוף המדרגות ששם התגלות והיציאה לפועל. ובתחילה שני יודי"ן אלו הם נקשרין יחד, ואין הבדל ביניהם כנ"ל. ואחר כך כשמוציאין מכח אל הפועל, הם נפתחין ונבדלין כנ"ל. וזה הפתיחה היא בחי' הוא"ו שבתוך האלף, שהוא בחי' ל'פתח. היינו מה שנפתחין ונבדלין אלו השני יודי"ן, שהם בחינות כח ופועל כנ"ל :

וזאת הוא"ו שבתוך האלף, הוא רומז אל בחי' הוא"ו אותיות שיש בין שני היודי"ן של שני השמות הנ"ל, כזה, יאקדונקי דהיינו שש בחי' המקשרות בין יוד עליונה ליוד תחתונה ושש בחי' אלה הן בחי' רוח/י בחי' זעיר אנפין המקבל מהנשמה ומאיר לנפש לתקנה, וכפי שיתבאר לקמן שעל כן עיקר ההוצאה לפועל היא בדבור דייקא בבחי' הרוח ממללא, וכפי שנתבאר לעיל בהקדמה שעל כן התרין רוחות נקראות רוחות דייקא אע"פ שבאמת הן נשמות כמבואר במאמרי רשב"י הנזכר שם. כי יש ג' אותיות אצל היו"ד של שם העצם, שהוא בחי' תחילת המחשבה. וכן יש ג' אותיות אצל היו"ד של שם הכינוי, שהוא בחי' סוף מעשה. כי בכל דבר שבעולם יש ג' בחי',

^{לז} בתקפא פ מוקד פתח

^{לח} זה בחי' יהודי. כי "יהודי" היינו יוד בראש ויוד בסוף, כי זה עיקר היהדות להוציא מכח לפועל בקדושה. ולזה רומז ג' אותיות שבין שני היודין למקום ציור זמן שיבאר לקמן וכן הו' באמצע לב"פ ציור מקום זמן שבמחשבה ובמעשה. ועיקר הוצאה לפועל ע"י תיקון הדיבור כדלקמן דהיינו הוד לשון הודאה ושבח. והוד בחי' נו"ה בחי' רגלין בחי' יציאה החוצה והיינו בחי' הוצאה לפועל לחוץ.

ובתחילה שני היודים קשורים אזי אין שום גילוי מלכות אלא רק בכח (א"י"ה ח"א שער ד' מדבר מזה) ועיין תורה נא קודם הבריאה הכל טוב וקדש וכו' וקשה מהמבואר כאן שהכל עדיין בכח א"כ מה טוב. והתירוץ תרצתי שם שקודם הבריאה הכל טוב היינו טוב אין סופי של הקב"ה, אבל אין לו שום גילוי ואין זה טוב כאן בעוה"ז, אלא כי דייקא כשהבן רחוק מהאב ואעפ"כ קשור בו ומקבל ממנו כל האור בשלימות, זה תיקון וגילוי המלכות השלם. דהיינו שעיקר הכבוד ושלימות ההוצאה לפועל דייקא כשהנפש כאן בעוה"ז היא מאירה כמו הנשמה שלמעלה. וקודם גילוי המלכות בעוה"ז אזי עוה"ז הוא הסתרת המלכות בחי' כפירות ועל זה עיקר החרון אף וכעס ולכן ראשית ההוצאה לפועל היא המתקת הכעס הוזה בחי' רוחו של משיח כדלקמן.

^{לז} בתקפא פ מוקד פתח

^מ עיין פתחי שערים (לרבי יצחק חבר) נתיב אורות דעקודים – פתח א – וזה נקרא שיעור קומה, והיינו, שיעור ק"ו ומדה שניתן לכלל הבריאה, שזה נקרא אדם שלם, סוד מ"ה. וכלל שם אד"ם הוא מ"ה, זיני נהורין דאתפליג עלמא בהון, שהם ל"ב נתיבות וי"ג עליונים, והיינו, סוד כ"ב אותיות וי"ג נקודות וי"ג טעמים, והוא כלל כל אצילות שכולל ג' עלמין בי"ע (בריאה יצירה עשיה), והם כלל יצירת מע"ב (מעשה בראשית): וענין האותיות ונקודות וטעמים הוא, כי אותיות הם ציורי הרכבת הפעולות, ממש כפי ציור כל חלק שבבריאה. דרך משל, אות א' ציורו א שהם ב' נקודות מימין (היינו מצד ימין למעלה) ומשמאל (ר"ל בצד שמאל למטה) וקו מתפשט באמצע, שמורה שב' ענייני הפעולות שהם החסד והדין הם בסיתום, רק נכללים בבחינות צירוף לבד, אבל קו האמצעי שבו הוא בהתפשטות רחמים. שכן א' הוא בחינת יסוד האויר שהוא ממוצע, ואף שגם אש ומים נכללים בו, הם רק טפלים לבד, ועיקר שבו הוא קו האמצעי. וכן הדרך בכל ציורי האותיות, ואין כאן מקום ביאורם:

שהם מקום וציור וזמן, שהם בחי' ג' אותיות הנ"ל. כגון כשאדם רוצה לבנות בית אפשר
כוונתו במה שבחר בדוגמא של בית כי כל הוצאה לפועל דקדושה היא בחי' בניין המלכות והעשיה היא יחוד
קבו"ש והעוסק בבניין מתמסכן לכן ההוצאה לפועל מתחיל מחרון אף כפי שיבאר לקמן, צריך לחשוב
באיזה מקום לבנותו, ובאיזה זמן, ובאיזה ציור יהיה נבנה הבית, וכן בכל דבר שבעולם
שתחילה כל הג' מצ"ז במחשבתו בכח. וכן אח"כ בסוף המעשה, דהיינו כשעושה את הדבר יש
ג"כ ג' בחינות הנ"ל, שהם מקום וציור וזמן שבפועל. וזה בחינות ג' אותיות הנ"ל שיש אצל
יוד בראש, שהיא תחילת המחשבה, וכן יש ג' אותיות אצל יוד בסוף, שהיא בחי' סוף
המעשה, שהם בחי' הוא"ו שבין שני היודין כנ"ל :

עתה יבאר שכל הוצאה לפועל מתחיל מחרון אף, והוא בחי' כעס, והכעס בחי' עשן בעיני השכל, שפוגם בבחי' עיני כל אליך ישברו, שבוזה תלויה הפרנסה, ובלא פרנסה הוא נצרך לבריות ואזי נפגמת האמת, שבה תלויה ההוצאה לפועל.

נמצא שכל הוצאה לפועל תלויה בהשגת האמת.

והביאור בזה כי כל הוצאה לפועל היא בחי' תשובה, שמתחילה תמיד מהארת אמת, שמאיר לאדם יותר מציאות וגדולת הש"י, שע"ז הוא מבין יותר שעד עכשיו לא היה בסדר¹ ומתעורר לשוב.

וכשזוכה שהארת האמת הזו תאיר במדות, ותחקק בנפש, עד שיצא לפועל באיזה מעשה דקדושה כגון לנסוע לצדיק, בלי שום פניה וכוונה אחרת אלא להתקרב יותר אליו ית', זו ההוצאה לפועל.

והאמת נבחנת בהסתכלות אליו ית'.

לכן בכל פעם שזוכה ליותר שלימות בהסתכלות, דהיינו לפחות פניות למקום אחר, אזי זוכה ליותר אמת ואזי מתעורר לשוב ואז מתחיל עוד הוצאה לפועל.

וההסתכלות אליו ית' היא רק עד כמה שמרגיש נצרך אליו.

לכן כשחסר בהשגת האמת, אזי כפי אותו חסרון, כך הוא פונה לחפש ישועה ממקור אחר. ונעשה נצרך לבריות.

והפרנסה יש בה שני עניינים,

עצם הממון הגשמי, שכשיש לו, אזי לא נצרך לבקש מאחרים. ועוד והעיקר היא הרוחניות של הממון שנובעת ממדת הבטחון בו ית', שזה עצם ההסתכלות אליו ית', שהיא כפי מדת האמת שמאירה לו.

וכמבואר גם בתורה עו שהבטחון הוא בחי' הסתכלות אליו ית' וההסתכלות עושה גבול וכלי לשפע. ע"ש.

נמצא הפרנסה סיבה לאמת והיא נובעת מהאמת.

ולקמן יבאר באריכות עניין הנצרך לכבוד, כמה שהוא רחוק מהאמת כי הוא מלא פניות ובפרט בתפלה שזה עיקר המכוון כאן כמבואר בתחילת התורה ואלישע בתפלה הוא דעביד

וכל הוצאה לפועל מתחילה מחרון אף

ועיקר ההוצאה לפועל היא המתקת החרון אף הזה.

ולעיל בהקדמה לאות ב' ביארתי פשוט כי ההוצאה לפועל היא שעוד יותר מקיים שברו על ה' אלקינו² שזה המתקת החרון אף שיש על ע"ז, כי כל חסרון בבחי' שברו על ה"א הוא בחי' ע"ז, וכל זמן שיש ע"ז יש חרון אף, ע"ש.

ויש בזה עוד עניין שיתבאר לקמן כי כל הוצאה לפועל היא בניין המלכות ובחי' עיבור שהם עניין של הכנת כלים שהם בחי' דין ולכן גם ימי הספירה נקראים ימי דין. וזה בחי' העוסק בבניין מתמסכן, ואפשר שעל כן הביא רבנו (ריש דף פב:) דוגמא להוצאה לפועל בנין בית.

וכאן אבאר עוד עומק בזה.

הביאור בזה נ"ל כי כל הוצאה לפועל דהיינו שאור אמת מנשמתו יאיר ויחקק בנפשו. זה בחי' תשובה. וכל תשובה היא שמאיר לאדם אור אמת מהמדרגה שמעליו, שע"ז מתעורר להבין שהוא לא בסדר.

¹ בתולדו שהוא

² אין להקשות כגון שהיה אנוס עד עכשיו וא"כ במה לא היה בסדר כי אם היה אנוס הרי שכבר רצה לעשות וא"כ ההוצאה לפועל לא מתחילה עכשיו אלא כבר התחילה אז אלא שנתעכב הדבר בגלל המניעות המגבירות את החשק.

³ כך למדתי מעניין הפרנסה שמבואר כאן ועניין לק"ה הכשר כלים ד' אות ב' – שכל אחד מיישר אל כפי קדשיתו כפי קיומו את התורה כמו כן נחשב כאלו הוא ברא את העולם ונחשב שהוא מוציא מבין אל הפעל את הבריאה כפי מדרגתו, כי עקר תקון הבריאה, עקר בחינת מוציא מבין אל הפעל הוא להוציא הדעת והשכל דקדשה מבין אל הפעל, כמו שנאמר במקום אחר (עין תורה כה וענין גם ריש תורה לה); שיש שכל בבין ויש שכל בפעל. ועקר השלמות להוציא השכל האמתי דקדשה מבין אל הפעל, לגלות אלקותו בעולם, שזה עקר תקון הבריאה וקיומו, כי כלם בחכמה עשית, כי עקר שלמות כל פעלה הוא שידע מי פעלו ועשאו, שיתקין וידע כל פעול כי אתה פעלתו וכו', וכמו שנאמר, "מי פעל ועשה קורא הדורות מראש וכו'".

והאמת הזו כלפי מדרגתו של עכשיו, היא גדול מאד ומעורר בו התלהבות גדולה. (בבחי' נכוונה מחופתו של חברו)

ומיד כשמבין ומקבל על עצמו לשוב אזי הוא עולה מדרגה. ונמצא בתחתית מדרגה חדשה. שכלפי אור האמת השייך לאותה מדרגה הוא נחשב כחוטא, כי מעשיו מועטים מאד ביחס לאמת שמאירה לו. לכן כל תחילת תשובה, דהיינו כל תחילת הוצאה לפועל, מתחילה מבחי' חרון אף. שהיא קטרוג על שלא מתנהג כפי האמת המאירה לו. (כי זה כלל שלא דנים אדם אלא כפי האמת המאירה לו) ועיין לק"ה הכשר בלים ד' אות מט עד כמה גדול הקטרוג על זה שלפעמים כיון שזכה לאור אמת מרוח דלעילא ולא מצליח לעשות פתח ולהוציאו מכח לפועל אזי חייב להסתלק ע"ש. ועיין בתורה ו' שגם שם מיד כשמבין לשוב ומזמן עצמו לשוב, יש עליו דינים שבגללם השם הקדוש אהי-ה מתהפך ומאיר עליו בבחי' אחוריים (א אה אהי אהי-ה גמט' דם) ועי"ז באים עליו נסיונות ובזיונות שהם בחי' שפיכות דמים.

וההוצאה לפועל היא המתקת החרון אף

רבינו ממשיך את העניין שתחילה בגלל החרון אף, אזי הרוח דלעילא היא בחי' עשן ומזיק לעינים וצריך לבררו עד שיהפך לרוח אוירי. והנמשל כי כשעולה לתחתית מדרגה חדשה אזי מחמת חרון אף (הנ"ל) מיד נסתר ממנו האמת, (כי כלפי האמת שבמדרגה זו הוא כרשע ומתקיים בו בחי' "ימנע מרשעים אורם" שנאמר על האור הגנוז שהאיר לשעה קלה בבריאת מעשה בראשית) ונשאר רק רושם. והעלמת האמת היא בחי' עננין דמכסין על הענין שזה בחי' עשן הכעס שמזיק לעינים.

ונמצא שמה שמבאר בתורה ו' שאומרים לו המתן ומנסים אותו בנסיונות שגורמים הרחקה, כאן משמע שזה כעס מחמת הקטרוג שיש עליו על שלא מקיים את מה שידוע, והכעס גורם לעננין המכסים על האמת ומקשים עליו להוציא לפועל. ואפשר דהיינו המבואר לקמן שגם ההוצאה לפועל היא ע"י מניעות המגברים את החשק כמו בתורה ו' שהבזיונות גורמים לריחוק לנסותו עד כמה רוצה לשוב.

עוד להבין ממה נובע הקטרוג, דייקא כשכל כוונתו לשוב.

נראה כיון שהתשובה היא בחי' בריאת העולם, שעלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ורק אח"כ שיתף מדת הרחמים. ואין הכוונה שאחר ששיתף רחמים כבר לא נוהג מדת הדין, אלא לעולם, רק מי שלא יכול לעמוד בדין, רק לגביו משתפים את מדת הרחמים, שמלמדים עליו זכות שאע"פ שידוע, אבל אין לו כח, אבל צדיקים נזונים בדין כמבואר בברכות יז: וכמו שמבאר בלק"ה, (נתבאר לעיל בתורה סד) שמה שאמר הקב"ה למשה על ר"ע, שתוק כך עלה במחשבה, הכוונה שר"ע זכה ע"י יסוריו בשכר עצום מצד הדין, כפי שעלה במחשבת בריאת העולם בתחילה.

ולכן בכל תחילת תשובה מתעורר בחי' הדין כפי שעלה במחשבה תחילה לדון את האדם על מעשיו מיד כפי השגתו את האמת.

כי כל תשובה היא בחי' בריאת העולם. דהיינו הוצאה לפועל את מה שעלה במחשבת הבורא לברא עולם. שעל ידו נתגלה מדת מלכותו כמבואר בתחילת ע"ח. ולעיל בריש תורה מט.

וזהו לשון בריאה (מלשון לברא את היער עיין פרש"י יהושע יז טו) דהינו שחתך והפריד מעצמו את ספירת המלכות, כדי תחזור ותגלה את מדת מלכותו ית'. נמצא שתחילה היתה כלולה בו ית' בבחי' פועל הכלול בבכח. וכשנבראת נעשית בחי' זולתו, הדבוק בו. אבל לא נגמר ההוצאה לפועל עד שתייהיה בנויה היטב קומה שלימה נפרדת שתוכל לחזור ולהמליך אותו ית'. בבחי' יחוד.

(וזה בחי' בריאת חוה מאדם כפי שיתבאר לקמן)

וכך גם בתשובה, שמאיר לו אור אמת, וכשמבין לשוב אזי הוא מנתק עצמו מהעבר בחי' חרטה, בחי' פתח חרטה, וזה בחי' ניסור. ותחילה קשור הפועל בבכח ולאט לאט נפרדים עד שנעשה אדם הממליך את הקב"ה כראוי, כפי הארת האמת שמאירה במדרגתו. וזוהי נשלמה ההוצאה לפועל.

נמצא שבתחילת ההוצאה לפועל שהיא תחילת התשובה, הנסיון הוא בבחי' שתי עבודות זרות, אחת חרון אף וכעס, ושניה פרנסה וממון. ועיין תורה נט וסח שהן בחי' אחת ממש בשרשן. והממון דקדושה הוא כפי הבטחון. כמבואר כאן שתלוי בבחי' "עיני כל אליך ישרו". והבטחון הוא שלימות האמונה (דהיינו פרי האמונה כמבואר באמונה ובטחון להרמב"ן) נמצא שעיקר התשובה היא לשוב אל האמונה¹, והאמונה כפי האמת (כמבואר בתורה ז'. בשם הזוהר צדק כד איתחבר בה אמת וכו') והאמת כנ"ל תלוי בהמתקת הע"ז של כעס. דהיינו לברר את העשן המסתיר את האמת.

ועיין בזה דברים נפלאים בדברי הרב רי"מ מורגנשטרן בים החכמה תשסח/ו² שמבאר שכל הוצאה לפועל היא בחי' בנין הנוקבא הרמוז בתורה בבריאת חוה מאדם הראשון. וכפי שמבואר בכתבי האריז"ל בסוד הניסור ובניין

¹ עיין לק"ה הכשר בלים ד' ג' – עקר הפרוד והפגם הוא פגם האמונה, כי על ידי כל עברה נמשך פגם האמונה עד שנגעלם ממנו, שהפעל נמשך מהבחי' ואינו מפיר וזוכר מי בראש.

הנוק' (עיין לק"ה ר"ח ה' ב.). כי ידוע שהנפש היא בחי' נוקבא, וכבר נתבאר לעיל שעיקר עניין ההוצאה לפועל הוא תיקון הנפש.

והכוונה כי תכלית החיבור מחייב פירוד תחילה. כי בתחילה הפועל כלול בבכח, דהיינו שהאור שצריך להאיר בנפש עדין כלול בנשמה, כמו האש בגפרור. ועניין ההוצאה לפועל הוא מכונה בניין הנוקבא, כי הנפש היא בחי' נוקבא והנשמה בחי' דכר. וההוצאה לפועל היא כבריאת האשה מהאדם, שתחילה נעשה ניסור (בחי' ויקח אחת מצלעותיו) ואח"כ צריך לבנות אותה (בחי' ויבן את הצלע) עד שתהיה מוכנה ליחוד (בחי' ויביאה אל האדם).

וכל ימי בניין הנקבה נקראים ימי עיבור, מלשון עברה וכעס, כי הבניין הוא תמיד בחי' דינים (בחי' העוסק בבנין מתמסכן) בחי' נוקבא/ שנוקבת ומציירת ובונה קומה שלימה מטיפת חכמה. נמצא שכל ימי ההוצאה לפועל הם בחי' חרון אף, ועיקר בניין המלכות הוא ע"י המתקת החרון הזה, והשלמת המתקת החרון היא בעצמה גם השלמת ההוצאה מכח לפועל.

נמצא שאע"פ שמשלשון רבנו כפשוטו משמע שכל עניין ההוצאה לפועל הוא הפרדה בלבד כמו אדם שבונה בית תחילה הכל במחשבתו וכשבונה הבית אזי מחשבתו מתגלה ויוצאת לפועל.

אבל באמת אם נתבונן בעומק העניין עפ"י הנ"ל הרי בהנחת האבן הראשונה וכ"ש בחפירת היסודות לבניין עוזב האדם את כל ציור שלימות הבניין השלם בדמיונו ועוסק בפרט ואע"פ שהבכח הוא התכנית שלימה שעל פיה הוא עובד, אבל למעשה כרגע הוא עוסק בחפירת בור אחד, או בסיתות אבן אחת, שזה בחי' עזיבת שלימות הבית בכללותו. וזה בחי' ניסור דהיינו בחי' ויקח אחת מצלעותיו של אדם ובחי' ויבן את הצלע. והעסק בפרטים ובניינם, כלפי לידת הבניין השלם, הוא בחי' דינים בחי' עיבור לשון עברה וכעס כנ"ל לכן הוא מכונה חרון אף.

והוצאה לפועל היא, שבכל מדרגה שעולה אליה מתחיל הוצאה לפועל חדש לגמרי. ובכלליות כל ימי האדם הם בחי' בכח שצריך להוציא לפועל שזה בחי' הבכח שבנשמה וצריך להוציא לפועל בנפש. דהיינו שממה שיודעת הנשמה יאיר ותקיים הנפש/.

ויש צדיק שכל כך הוציא לפועל, עד שגם השגות עוה"ב נעשו אצלו פנימי, ובוה הוא עולה מדרגה לדרגה וזה בחי' נח נח הנ"ל בתחילת התורה, נח דלתתא כמו נח דלעילא, דהיינו שגם נח שלמטה בעוה"ז משיג ומקיים השגות עוה"ב.

וזה בחי' ב' הרוחות הנ"ל, שהם רוח דלעילא רוח עליונה שמושך חיות ממנה בחי' עולם הבא ומחיה אותו כמבואר בע"ח שער ט"ו פ"ה/ ו**רוח דלתתא** רוח השוכנת בתוכו **כנ"ל** והם בחי' מקיף ופנימי ובעת ההסתלקות נעשה עוה"ב למקיף, והצדיקים גם אחר ההסתלקות הולכים מחיל אל חיל וזוכים בכל פעם לרוח דלעילא גדול וגבוה יותר (עיין לק"ה הכשר כלים ד' ז' שזו מעלת קברי הצדיקים), **שהם בחי' כח ופועל** כי המקיף היא המדרגה שצריך לכבוש ע"י שמוציא מכח אל הפועל את ההשגה בה. **שבתחילה הם נקשרים יחד** כגון התינוק שאע"פ שמצד נשמתו לא חסר בכוחו להיות גדול ובר דעת והראיה שכבר למד את כל התורה כולה כשהיה עובר אעפ"כ לא ניכר בנפשו כלום מנשמתו, **ואח"כ נפתחין ונבדלין כנ"ל** שיוצא מכח אל הפועל עד שאצל צדיק נפשו היא בבחי' לבנה במילואה שהוציא בה לפועל מה שמאיר בנשמתו/ עד שנעשית בבחי' אור הלבנה כאור החמה ויש לו שתי רוחות שלימות.

^ה עיין ים החכמה תשסח להרב מורגנשטיין מאיר עמ' שטז בביאור המעשה בצדיק שלן בית הקברות ושמע שתי רוחות נזכר כאן בסוף התורה.

^י לכן בניין הנוקבא התחיל מתרדמה שהפיל אל האדם דהיינו תרד מה דהיינו סילוק הגדר אדם שהוא המוחין כי הנוקבא היא בחי' מוחין דקטנות לכן כדי לברא אותה היה צריך להפיל את האדם לתרדמה ואז לקחת ממנו צלע לבניין הנוקבא.

^י שמעתי כמה פעמים מהריצ"ח (לג ב' 42) בשם רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל שאמר שמה שיועד רשע הגדול ביותר גם צדיק גדול לא יכול לקיים.

^ה עץ חיים שער טו פ"ה – לסיבה זאת נקראת זאת תבונה ראשונה עה"ב והטעם כי הנקבות נקראות עולם כמ"ש בזהר ויחי על פסוק מן העולם ועד העולם וזה התבונה נקרא עולם הבא עלמא דאתי לפי שהיא יורדת למטה ומתגלית תמיד אבל בינה עליונה נשארת למעלה ואינה יורדת לכן בינה נקראת לע"ל כי המוחין עליונים דז"א המלוכשים בנה"י דבינה עליונה הם עתידין לבא אח"כ כאשר יתגדל מעלתו ויהיה לו מוחין עליונים יותר מן בינה ולא מן התבונה ואז יהיה לע"ל אבל מוחין דנצח הוד יסוד דתבונה הם נמשכין בו תמיד ולעולם הם נמשכין ובאין וזהו פ' עולם הבא עלמא דאתי כי תמיד נמשך ובא וזהו ההפרש שיש בין עולם הבא ובין לעתיד לבא כי זהו בתבונה וזהו בבינה בבחי' הנצח הוד יסוד שבהם הנעשין מוחין דז"א. וזהו מ"ש בס' הבהיר ששאלו התלמידים לר' רחומאי מהו עולם הבא א"ל עולם שכבר בא והדבר מובן עם הנ"ל שכתבתי:

^ט אע"פ שבשרש הדברים כל הוצאה לפועל היא חיתוך והפרדה כמבואר לקמן באות ב/, כאן אין הכוונה שהוציא בבחי' פירוד כמו הבית שנפרד לגמרי מהבית שבמחשבתו, אלא שהנפש כלבנה שתיקונה היא שתייהיה מקבלת הארת הנשמה בכל רגע אבל אין הכוונה שנעשית מעצמה מאירה, וכן מבואר בלק"ה הכשר כלים ד' ג' עי"ש.

וזה לשונו שם אות ג' – כי עקר השלמות שיפתחו הידים ויהיה נכר ונתגלה הרוח דלתתא, ויצא מכח אל הפעל, מהרוח דלעילא, כמו שמבאר שם, אבל העקר שאחר התפתחות הידים שהם בחינת שתי הרוחות, שני הידין הנ"ל יהיו עדין גם אחר כך קשורים ומיוחדים בתכלית היחוד, שיהיה הרוח דלתתא מושך ומקבל חיות בכל רגע מהרוח דלעילא, דהיינו שהרוח דלתתא בחינת פעל ידע ויכיר בכל פעם

כי בחי' ב' הרוחות הנ"ל דהיינו הוצאה מכח אל הפועל מרוח דלעילא לרוח דלתתא, **נעשין על ידי המתקת חרון אף. כי יש בחי' חרון אף אצל השם יתברך כביכול [ו'] ואצל בני אדם [יא] כי** הוא זמן בניין המלכות והכנת כלים להשגה החדשה, וכן ידוע שימי הספירה הם ימי דין שע"כ מתו בהם תלמידי ר"ע. אמנם הלשון חרון אף משמע יותר מדינים, ולכן נ"ל עפ"י המבואר בספרי הובא בתורה י' שעיקר החרון הוא על ע"ז וכל הוצאה לפועל היא הארת אמת גדולה שמכוחה האדם צריך לעשות כלים ולהוציא לפועל איזה מעשה שבו תתלבש הארת האמת הזו ובתחילה יש חרון אף על שחכמתו מרובה ממעשיו עד שמכין מעשיו כראוי¹⁷. נמצא שהכנת הכלים היא המתקת החרון אף.

וכשיש חרון אף ח"ו, הוא בחינות עשן שיוצא מנחיריו. כמ"ש (תהלים יח) [יג] עלה עשן באפו ופרש"י שם שכן דרך כל חרון אף להעלות עשן מנחיריו, וצ"ע כוונתו, וגם רבינו אומר בחי' עשן ולא עשן ממש. פשט הפסוק מדבר על הכעס על אויבי דוד ורבינו נראה שלומד את כל הפרק שם בעניין של הוצאה לפועל שעליה צועק דוד שנמנע ממנו להוציא לפועל רצונו בגלל המניעות מאויביו. ולפי רבינו אולי הכוונה שחרון אף, אע"פ שהוא עניין פנימי, הוא עושה רושם חיצוני, המכונה עשן, כי הוא מזיק לעיני השכל, וכדאייתא בפסחים דף סו כל הכועס אם חכם חכמתו מסתלקת, והוא משל לעשן שמזיק לעינים. **וזה העשן מזיק לפרנסה** דקדושה כיון שהיא תלויה בהסתכלות העינים אליו ית', כפי שיבאר לקמן, **ט"ן שעל ידה מוציאים מכח אל הפועל. כי על ידי שיש לו פרנסה, ואינו נצרך לבריות, זוכה לאמת, בחינות עלמא דאתי, בבחינות [טז] אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו, שעל ידי זה ע"י אמת שהיא מדתו של יעקב שתמיד עיניו אל ה' אלקיו, דהיינו יחוד ה' אלקים, שהוא עולם הבא (כמבואר בתחילת תורה נד) מוציאים מכח אל הפועל כדלקמן] כי העשן מזיק לעינים, בבחי' הכתוב (משלי י') כעשן לעינים כנ"ל שמזיק לעיני השכל, כי עינים לענין המחשבה נאמר עיין פרש"י בראשית ג' ד' (עדה"פ ותפקחנה עיני שניהם). שהם בחי' פרנסה, בחי' הכתוב (תהלים קמה) עיני כל אליך ישרו וכו' [יז] כי הממון דקדושה הוא רק כפי הסתכלות אליו ית' דהיינו תיקון הברית ובלא זה הוא ממון השמור לבעליו לרעתו/י¹⁸ כמבואר בתורה כג. כי כעס מזיק לפרנסה, כמו שמובא במ"א שבעס מפסיד העשירות כי עושה מהממון בעצמו כעס (ענין לעיל בסי' נט [כ] ששרש הממון הוא שרש הנפש וכשמשתלשל למטה תלוי באדם שיכול לציירו לממון או ח"ו לכעס. (ועי"ש שכשרוצה הקב"ה להשפיע ממון לאדם מנסה הס"מ להכשילו בכעס). וצריך לשבר ולהמתין חרון אף, דהיינו**

מי למעלה ממנו, כמו שנאמר, "דע מה למעלה ממך", שידע שכל חיותו וקיומו מהרוח דלעילא ועל ידי זה נמשך עליו בכל פעם חיות מהרוח דלעילא, ועל ידי זה הוא בחינת מוציא מכח אל הפועל בכל פעם שמוציא חיות וקיום הבריאה מלמעלה מחדש בכל עת, וכל זה נעשה על ידי קיום התורה והמצוות כנ"ל.

¹⁷ עיין תורה י' אות ו' בשם הספרי ראה, כל זמן שיש ע"ז בעולם חרון אף בעולם, נמצא ההוצאה לפועל את שברו אל ה' אלקיו היא המתקת החרון אף.

¹⁸ עיין לעיל תורה יח אות ב' שם מבואר שמשפיע זה על זה

¹⁹ נ"ל כי הוצאה לפועל היא כגון תשובה שמאיר לאדם אור אמת המדרגה שמעליו כמבואר בתורה ו' ומיד יש עליו קטרוג וחרון אף מדוע אינו מתנהג כפי האמת שמאירים לו, וכמבואר בלק"ה פסח ג' ג' שכל תשובה היא בחי' פסח ומט' ימי הספירה שהם ימי דין וכן מבואר בתורה ו' שמיד שמזמן עצמו לשוב אזי מתהפך שם אהי-ה ומאיר לו בבחי' אחורים גמט' דם ובאים לו עי"ז נסיונות של בזיונות ושפיכות דמים. וממילא מובן שהבחי' חרון אף הוזה שיש עליו משתלשל גם אצלו לבחי' מוחין דקטנות ודינים ולכן גם עיקר המבחן שלו הוא לעמוד בנסיון הכעס וכמבואר שם בתורה ו'. ואין להקשות איזה תשובה יש בנסיעה לצדיק או בבניין בית, כי עיקר כל הוצאה לפועל דקדושה לא המעשה הוא העיקר אלא הכוונה שבו, דהיינו להתקרב אליו ית' ולדעת אותו ולהמליך אותו ית' יותר ויותר וזה תשובה שנמצא בכל הוצאה לפועל דקדושה, ובלא זה כמעט אין ערך לשום הוצאה לפועל.

²⁰ וטוואל-ב כב ט'

²¹ בפרק זה מספר דוד המלך כיצד הציל אותו ה' מאויביו ומתאר את הצרה שנמצא בה וצעקתו אליו ית' ששמע מהיכלו תפילתו ועלה עשן באפו ואש מפיו תאכל גחלים בערו ממנו: (י) ויט' שמים ויירד וערפל תחת רגליו: ונראה שרבינו מצא כאן רמז להוצאה לפועל שקודם שמוציא לפועל מרגיש צרה גדולה מחסרון הדבר שחושק אליו כל כך ונמנע ממנו וצועק אל הש"י על המניעות שיש לו ואזי הקב"ה יורד להצילו אבל תחילה עלה עשן באפו כי אינו ראוי כל כך עד שנמתק הדין.

²² הנהגה זו בסוגרים נמצאת בדפ"ר כאן בלי סוגרים ועיין ביאור הלקוטים את א פתח ה'.

²³ תוליד קטו ה'

²⁴ עיין לקמן תורה עז ולק"ה או"ח מו"ט ד'

²⁵ ונראה שהוא הדוגמא הטובה ביותר לכל הוצאה לפועל שהדבר הגשמי אין לו חשיבות כלל בלא הכוונה שמצורפת אליו שהיא המוחין שיוצא לפועל שהוא הכלי לקבל את הגשמיות באופן שלא יזיק לו. וכגון הבית שרבינו הביא כדוגמא להוצאה לפועל ואייתא בגמ' דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם ופירש המהרש"א מרחיבה להיות כדעתו הרחבה של בלעם הרשע. נמצא שבית יכול להיות הוצאה לפועל דסט"א והעיקר היא הכוונה לשם שמים בבחי' "בחכמה יבנה בית" המצורף לבניין הגשמי.

²⁶ מוהר"ח בתקפא

²⁷ באת ה' שם ולקמן בתורה סו וכן מוזק לכבוד הנ"ל כמבואר באריכות לקמן באת ג' וכמבואר בתורה ו'

להמתיק העשן ולבררו, עד שיהיה נעשה ממנו בחי' רוח. דהיינו רוח אוירי נכא/כב,
שנעשה מהתבררות העשן עיין פל"ח כאן שכותב שנראה לו שרבנו כאן רומז לכלליות ההוצאה לפועל הראשונה שהיא בריאת העולם כפי שמבוארת בכתבי האריז"ל (עיין לעיל בהקדמה לאות זו מש"כ בשם הר"מ מורגנשטרן). (שתחילה עלה במחשבה לברא עולם דהיינו בריאה שהיא זולתו ית' ואז נעשה פועל הכלול בבכח ואח"כ התחיל הניסור ופתיחת הידים שראשיתו היה לעשות חלל פנוי ובתוכו לבנות עולם, והחלל הזה היה הסתרת מציאותו ית' שזה תכלית החרון אף ואח"כ היה בונה עולמות ומחריבן שזה בחי' מיתת המלכים בעולם הנקודים שהוא האור היוצא מהעינים דייקא בחי' כעשן לעינים, ואח"כ ע"י אור מה החדש שהוא בחי' רוח אוירי ברא עולם ואדם ורק כשהאדם חוזר להמליך את הקב"ה ולבטל את ההסתרה אזי נמתק החרון אף ורק אז יצא באמת לפועל כוונת הש"י בבריאה/כב). וידוע שהיא ההקדמה לכל הוצאה לפועל שבעולם, שכל הוצאה לפועל דקדושה היא לתקן את ספירת המלכות שהעיקר הוא שכל העולם ימליכו על עצמם את הקב"ה, וזו עומק כוונת כל הוצאה לפועל דקדושה.

עתה יבאר ענין רוחו של משיח שאע"פ שקצת קשה להבין ענין שייכותו לנושא שלנו אבל בהעמקה יותר נראה שהוא ענין חשוב ועיין בשיחות כיצד נאמרה תורה זו שרבינו יחד לו דיבור מיוחד ולא נאמר אגב אמירת התורה הזו.

ונראה שמתחדש כאן ענין יסודי מאד במה שמבאר שלבחי' רוחו של משיח זוכים ע"י תיקון הכעס, וזה הקרקע לכל הוצאה לפועל דקדושה, ועיין בהקדמה לתורה שעיקר ההוצאה לפועל היא מהצלם שהוא בחי' רוח דלעילא ועיין תורה נז שע"י הכעס מאבד את הצלם, נמצא תיקון הצלם הוא תיקון בחי' משיח דהיינו תיקון הרוח דלעילא, וכאן מתבאר שכל הוצאה לפועל דהיינו אחרי שכבר האיר לי איזה הארת אמת אזי מיד יש חרון אף כנ"ל כל זה הכנה להוצאה לפועל, אבל ההוצאה לפועל ממש מתחיל רק אחרי שממתיק את החרון אף, ואז יש לו שתי רוחות דבוקות כח ופועל/כב, וההוצאה לפועל היא הפרדתן זו מזו לגלות את הפועל מתוך הבכח.

וזה הרוח שהוא המתקת העשן של החרון אף, הוא בחי' משיח, בחי' (איכה ד')/כב, רוח אפינו משיח ה' פסוק זה הוא קינת ירמיהו על הריגת המלך יאשיהו, ועיין תרגום פי' שהיה חביב עליהם כנשמת רוח חיים, ורבינו לומד מהכינוי שמכנה אותו הנביא רוח אפינו ומשיח, שרומזו שמשיח ורוח אפינו שנמתק, הם בחי' אחת, כי המשיח הוא תכלית תיקון הכעס והברית/כב, ותיקון התפלה, דהיינו תכלית תיקון הרוח, עיין מזה בתורה לב תנינא/כב, (ועיין תורה ב'/כב) ויש בזה ענין עמוק יותר, במה שההוצאה לפועל תלוי

כא עיין פל"ח אות י'

כב פל"ח אות י' – ובענין התבררות העשן עד שנעשה ממנו רוח אוירי וכו' ככל המבואר בפנים, הגם כי אין אתנו יודע עד מה לבאר בזה, אך אף על פי כן נראה לעניות דעתי שרימוז בזה לכל סדר השתלשלות אצילות של הבריאה, שמתחלה היה הצמצום של בחינת חלל הפנוי והצמצום הוא כביכול מבחינת דין, וכמבואר בכתבים ואולי זה בחינת העשן וכו' ועיין זוהר בראשית דט"ו קיטרא בגילמא וכו', ויש מפרשים שם קיטרא כמו בחינת עשן וכו', ואחר כך היה בחינת שבירת כלים ומיתת המלכים מגדול הדינים שבהם, ועיקר השבירה היתה בבחינת אור העינים כידוע ואולי שזה בחינת כעשן לעינים ואחר כך היה התיקון על ידי אור מה החדש שהוא בבחינת רוח אוירי כמובא בכתבים, וגמר תיקון הבריאה היה על ידי בחינת הנסירה, שזה בחינת שם חת"ך כמובן לקמן בפנים בס' ק"ח, ועדיין צריכין עיונא רבא לבאר קצת בזה ביותר והוא רחום יכפר:

כג והאדם הזה היה יעקב אבינו דייקא, שקיים שברו אל ה' אלקיו בשלימות כנ"ל. וזהו דאיתא במדרש תהלים צא ובווהר (ויחי דף רלא). שהאבן ששם יעקב מראשותיו ואח"כ עשה ממנה מצבה, עשה ממנה הקב"ה את אבן השתיה שממנה הושתת העולם, והקשו בוזהר שם הרי העולם נברא יותר מאלפים שנה קודם ותיירץ כיון שהוא ע"י מעשיו הטובים תיקן את השכינה נחשב כאילו על ידו הושתת העולם.

כד צ"ע בזה כי כך נראה ממה שמבאר שרוחו של משיח היא תיקון רוח דלעילא נמצא שהמתקת הדין מכין את הרוח דלעילא, וכן ממה שנתבאר בסוף התורה על המעשה בחסיד אחד ע"ש, אבל צ"ע בזה דלעיל ביארתי שכל זמן ההוצאה לפועל הוא זמן של חרון אף ודין, ונמצא לפ"ז שכל ההוצאה לפועל היא המתקת הדין, ולא שהמתקת הדין היא רק הכנה להוצאה לפועל. וצ"ע.

כה איכה פ"ד (ב) רוח אפינו משיח ידוד נלכד בשחיתותם אשר אָמְרָנו בְּצִלּוֹ נְחִיָּה בְּגוֹיִם:

תרגום יונתן – (ב) מלכא יאשיהו דהוה חביב לנא כנשמת רוח חין דבאפנא והוה מתרבי במשח רבותא דיי אחתד במיצד חיבוליהון דמצראי דהוינא אמרין עלוהי בטלל זכותיה נחי ביני עממאי: (ע"ש משאת מלך לר"ש דיסקין שדן מדוע נקרא משוח הרי מלך בן מלך א"צ משיחה).

כו נ"ל כי כעס הוא תכלית ההתפעלות דסטרא אחרא, שהדם העכור מהכבד עולה לראש ונעשה מנהיג את כל קומת האדם (עיין תורה נז אות ו'), ואזי הוא מנותק מכל קדושה וזה תכלית פגם הברית (עיין שיחות הר"ן רמט מעשה באדם אחד שהיה כעסן ורבינו אמר שזה בגלל פגם הברית שהיו פגום. ועיין תורה ו' שהיא תיקון הברית ועיקר התשובה בה היא תיקון הכעס ע"י ידום וישתוק למחרפיו) (כי גם פגם הברית הוא עניין שתופס את כל הקומה בהתפעלות התאוה). כי הברית היא בחי' רוח, דהיינו כח ממוצע ומחבר בין שני דברים, בבחי' איש אשר רוח בו שמחבר את העם להקב"ה, וזה גם בחי' הרוח שמאיר הארת הנשמה בנפש כנ"ל, וגם הברית נקרא רוח כמ"ש ולא קמה עוד רוח באיש, וכשהרוח מתוקן אזי האדם הוא בחי' ואני תפלה, שגם היא עניין שתופס את כל קומת האדם לחיבור אליו ית' (עיין לק"ה גילוח ה' ו') וכן מבואר בתורה ב' ותורה נ' שהתפלה היא כפי תיקון הברית

כו תורה לב ידוע, שכל אחד ואחד צריך לשמור את בחינת משיח שיש לו. כי כל אחד כפי קדושתו וטהרתו, כן יש לו בחינת משיח, וצריך לשמור מאד, שלא יתקלקל בחינת משיח שלו. ועקר הדבר שבו תלוי בחינות משיח הוא שמירה מנאוף. כי משיח הוא בחינת חטם, בבחינות (איכה ד): "רוח אפינו משיח ה'", ונאוף תלוי בחטם, כמו שפתיב (שמות כ): "לא תנאף". ואיתא במדרש (רבה פרשת נשא פרשה

ברוחו של משיח דייקא, כי היא שרש כל הרוחות/כט, וכן מצינו בבריאת העולם/ל, "בראשית ברא וכו'" היא הארת האמת רוח דלעילא (בחי' אור התשובה שמאיר לזמן קצר, בחי' שמראים לתינוק דבר נחמד ומיד חוטפין ממנו, המבואר באות ד') ומיד "ותוהו ובוהו וחשך על פני תהום" זה החרון אף שיש בתחילת ההוצאה לפועל ומיד "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", זה המתקת החרון אף שע"ז נעשה רוח אוירי רוחו של משיח שהיא שרש לכל הרוחות דהיינו שרש לרוח דלעילא, ומיד "ויאמר אלקים יהי אור" זה אור הגנוז רוח דלעילא. ועיין מזה בלק"ה הכשר כלים ד' אות יב/לא בסוד טהרת המקווה מים.

עתה יתבאר כהמשך להנ"ל שכל הוצאה לפועל היא בחי' תשובה כי בכל מעשה של האדם צריך שיהיה כוונתו רק להתקרב אליו ית' יותר ויותר לעשות רצונו ולגלות מלכותו, ועיקר גילוי המלכות מתגלה במלכות פה דהיינו תפילה בכוונה.

עתה יבאר שאע"פ שהאדם כבר מבין שצריך לשוב על מעשיו כפי השגתו החדשה את הש"י אבל כל זמן שלא החליט לשוב אלא רק מבין שצריך לשוב עדיין אין זו תחילת ההוצאה לפועל. ורק כשמחליט להוציא בפועל את מחשבתו, זה בחי' שהביא את מחשבתו אל ידי העשיה וההוצאה לפועל, וזה בחי' שכבר ניכר הפועל והבכח כשני דברים אלא שהן מחוברים. וככל שמוציא לפועל למעשה אזי מפריד את הפועל מהבכח עד שנעשה בפועל קומה שלימה כמו הבכח. בבחי' תרין רוחין הנ"ל.

כי יש ג' שלבים בהוצאה לפועל בתחילה הפועל כלול בבכח ואח"כ נפרדים אבל מחוברים ואח"כ נפרדים ממנו.

ונ"ל ששתי הידים כאן הכוונה גם לנצח והוד/לב, שאמנם הם גם בקו החסד והדין כידוע/לג (שעשר ספירות הן בג' קוין חח"ן דתי"מ בד"ה), וידוע שההחלטה וההוצאה לפועל נעשית ע"י הנצח וההוד/לד, ולכן נקרא הוצאה

(י): 'לא תהנה אף'. וצריך לשמור עצמו מאד אפלו מריח נאוף, כי הוא פוגם בחינת משיח שלו, שהוא בחינת חטם כנ"ל. ובחינת משיח הוא שורה על אנפי אוריתא, דהיינו הספרים הקדושים שמגלין הפנים של תורה, ושם מרחף רוחו של משיח, בבחינת (בראשית א): "ורוח אלקים מרחפת על פני המים". ורוח אלקים דא רוחו של משיח (וזהו ויחי דף רמ), 'שמרחף על פני המים', ומים הוא התורה, כמובא (א): ודע, שבחינת "רוח אפינו משיח ה'" נעשה רוח קנאה, שהולך ומקנא: בכל מקום שמוציא שם נאוף.

כח שם מבואר שהתפלה בחי' חטם ומשם חיותו של המשיח שעי' התפלה נמשך לו חיות מחטם דאריך אנפין, ולכאורה משמע מזה שרוחו של משיח היא כבר בחי' הוצאה לפועל כי היא שלימות התפילה, ואפשר שהכוונה לרוחו של משיח בבחי' בכח דהיינו רוח דלעילא.

כט עיין לק"ה הכשר כלים ד' אות יח – כי עקר טבילת המקוה היא כדי לחזר ולהפיל בשרש כל הרוחות שהוא בחינת רוחו של משיח שמרחף על פני המים, כדי לחזר ולהמשיך משם בחינת הרוח חיים דקדושה, שהוא בחינת מוציא מבח אל הפעל כנ"ל.

ל בראשית פרק א (א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: (ב) והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים: (ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור:

לא לק"ה הכשר כלים ד' אות יב – וזה בחינת טבילת מקוה, שעל-ידי-זה כל הטמאים יוצאין משמא לאטהרה, כי כל הטמאות שהם בחינת עברות, שעל ידם שורה רוח הטמאה, חס ושלום, כלם נמשכין על-ידי פגם התפתחות הידים, שהוא בחינת פגם מוציא מבח אל הפעל דקדושה, פגם בחינת פי שנים הנ"ל, כמובן ומבאר בהתורה הנ"ל.

בי על-ידי כל עברה, חס ושלום, נסתלק הרוח חיים דלתתא ונתעלם למעלה וחזר ונתעלם מהפעל בהכח בבחינת הסתרה ואזי שורה עליו בחינת רוח הטמאה שהיא בחינת חיות שנפרד משרשו מבחינת רוח דלעילא, בחינת נרגן מפריד אלוף, שהוא בחינת חיות דסטרא אחרא שנמשך דרך העלמה והסתרה, שזה החיות הוא בחינת מיתה, בחינת רשעים בחייהם קרויים מתים.

ועל-כן התקין על-ידי טבילת מקוה מים, כי מאחר שנטמא ונסתלק החיות מהפעל ונסתר ונתעלם בהכח כנ"ל, הוא צריך לחזר ולעלות לתחלת השרש, לבחינת הכח, לבחינת הרוח דלעילא לחזר ולפתח שם הפתח דקדושה בחינת התפתחות הידים הנ"ל, לחזר ולהוציא מחדש מבח אל הפעל, שזהו בחינת תשובה שהוא בחינת פתח חרטה שצריך לחזר לשרשו, לחזר ולהמשיך בחינת התפתחות הידים הנ"ל. וזהו בחינת מקוה מים, כי שם רוח אלקים מרחפת על פני המים דא רוחו של משיח, שהוא תכלית שרש כל הרוחות והנפשות והחיות של כל באי עולם, שמשם עקר המשכת החיות דקדושה מהכח אל הפעל, כמבאר שם בהתורה הנ"ל. ועל-כן הוא מרחף על פני המים, כי מים הוא בבחינת כח נגד כלל הבריאה, כי גם בהבריאה בעצמה יש בחינת כח ופעל כנ"ל. ומים הם בבחינת כח נגד כלל הבריאה, כי מתחלה היה העולם מים במים, כמו שאמרו רבותינו וכוונם לברכה, ואז היה כל העולם וכל אשר בו בכח בתוך המים, ושם היה רוח אלקים, שהוא רוח של משיח, מרחפת, שהוא כלל כל הרוחות והחיות דלעילא ולתתא של כל באי עולם ואחר כך יצא הכל מבח אל הפעל. ועל-כן הטמא שנטמא שהוא על-ידי שנסתלק ממנו החיות בחינת פעל, ונתעלם בבחינת הכח, הוא צריך לטבול במים כדי לחזר לשרשו לשרש הרוח דלעילא, בחינת כח העליון כדי לחזר ולהתבטל שם, כדי לחזר להוציא משם מחדש מבח אל הפעל שיהיה נמשך עליו רוח חיים דקדושה מבחינת רוח דלעילא שהוא בחינת רוח אלקים, רוחו של משיח, המרחף על פני המים, שמשם כל הטהרות והקדושות, כי עקר הטהרה והקדושה נמשכת על-ידי בחינת מוציא מבח אל הפעל דקדושה כנ"ל, ...

לב צ"ע בזה כי הידים שעל ידם נפתח ונפרד הפועל מהכח האחת קבועה והשניה יוצאת ואילו נצח והוד תמיד ביחד.

לג עומק העניין מבואר נפלא במאמר ספירת הנצח והוד של הרב נחום גרינולד חוברת היכל הבעש"ט של חב"ד גליון יט

לד (בחי' שחקים שם שחקים מן לצדיקים) ונ"ל שמכאן יוצא המושג "עומד על דעתו" עומד דייקא דהיינו רגלין נצח והוד ששם ההחלטה וגמר קומת המחשבה קודם שיוצא אל המלכות פה וידי העשיה. וכידוע שהדעת הוא המקשר בין מח ללב בין מחשבה לעשיה. כי הוא ממוצע בין שכל למידות.

דייקא כי יוצא מבחי' מחשבה אל דיבור ועשיה וכל יציאה היא ע"י כלי ההליכה שהם הרגלין והם בחי' נצח והוד/ל^י. (ולכן גם בפועל בגוף בנו"ה מתלבש ומתגשם הטפת חכמה לצאת אל יסוד ומלכות) אמנם בהמשך מצייר רבנו את העניין במשל הפרדת הידים ובוה נראה שכוונתו לימין ושמאל שהם חסד ודין. כי המשפיע הוא תמיד בחי' חסד והמקבל בבחי' דין. והכי נמי הבכח והבפועל הם בחי' משפיע ומקבל בחי' חסד ודין. שתחילה הדין כלול בחסד (בחי' אשה באיש) ואח"כ נפרדים עד שנמתק הדין ונעשה גם הוא חסד בבחי' תרין רוחין הנ"ל.

וכל זמן שלא בא בחי' זה הרוח אל בחי' הידים, עדיין הוא קודם ההוי' כי כמו שבגשמיות כל עשיה דהיינו שמוציא לפועל את מחשבתו, כגון לבנות בית, אזי בפועל, זה מתחיל בפעולת הידים, כך גם כל הוצאה לפועל רוחנית, מתחילה מבחי' ידיים רוחניות, דהיינו בכוונתו להוציא לפועל בעשייה גשמית את מחשבתו. כי עיקר ההוי' דהיינו התהוות הדבר בפועל, הוא בבחי' הידים, שהם כלי העשיה, ששם הוא עיקר התגלות בחי' הרוח דהיינו שבתחילת הוצאת הדבר לפועל, אזי על מנת שהידיים יגלו בפועל את מחשבתו אזי ע"י כוונתו להוציא לפועל ממש, הוא כמו מניח בידיו את כל בחי' הבכח שבמחשבתו. בבחי' (תהלים לא) בידך אפקיד רוחי, ובבחי' (איוב יב) אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש/ל^י. ואחר כך כשנתגלה הרוח בבחי' הידים, עדיין שני הרוחות הנ"ל, שהם בחי' כח ופועל, בחי' שני הידים ימין ושמאל, הם שניהם ביחד עדיין. דהיינו שעדיין לא נפתחו ונתפרדו הידים, ששם התגלות ב' הרוחות כנ"ל. כי עדיין הכח והפועל נקשרים יחד, ואין הבדל ביניהם כלל, ואזי אין ניכר בין ימין לשמאל כנ"ל אע"פ שלכאורה למעשה אפשר להוציא לפועל את מחשבתו גם ביד אחת, רבנו מתאר את ההוצאה לפועל בבחי' הפנימית שלה, שזה בחי' הפרדת הידים זו מזו. ואז עדיין בחי' קודם הבריאה דהיינו כמו שהבריאה בתחילה היתה כולה בכח במחשבת הבורא, דהיינו קודם שמוציאין מכח אל הפועל, שאז הן נקשרים יחד כנ"ל. ואחר כך כשמוציאין^ל מכח אל הפועל, כשיוצאת כל הבריאה ומתגלית בפועל אז הוא גמר הבריאה. ואז נפתחין הידים דהיינו שאז הן כבר פתוחות ונפרדות, וניכר בין ימין לשמאל, בבחי' (ישעי' מח) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים כי שמים בחי' בכח בחי' ימין/ל^י בחי' חסד, וארץ בחי' בפועל בחי' שמאל בחי' דין, והבריאה (לשון חיתוך כמו לברא את היער) נפרדה הארץ ויצאה לפועל מהשמים. כי אז יש הפרש והיכר בין הכח והפועל, שהם בחי' ב' הידים, ב' הרוחות כנ"ל.

וכ"ז נעשה על ידי המתקת החרון אף כנ"ל, וזה בחי' אף ידי, אף דייקא כנ"ל. וזה בחי' [לט] פותח את ידיך, שהידיים נפתחין וניכרין בין ימין לשמאל כנ"ל. וזה את ידיך, בחי' שני יודי"ן הנ"ל מא(כמ"ש בזוהר ובתיקונים בהקדמה דף ז' ע"ב ומובא בפע"ח בשער הזמירות פ"ה ע"ש), אל תקרי ידיך אלא יודיך [מב]. כי הידים הם בחי' שני יודין הנ"ל יוד חכמה בחי' מחשבה שבכח ומחשבה שיצאה לפועל, שהם בחי' כח ופועל שזה בחינות ב' הידים ימין ושמאל כנ"ל :

וזהו פותח את ידיך ס"ת חתך כמובא [מג], היינו בחי' שהידיים נפתחין ונחתכין וניכר בין ימין לשמאל כנ"ל/מד כי תחילה היה רק ימין והשמאל כלול בו וכשנפתח ונחתך אזי ניכר השמאל, בחי' אף ידי יסדה ארץ וכו' כנ"ל דהיינו שאז ניכר הפועל שהוא בחי' יד שמאל בחי' ארץ.

וזה מ"החת"ך בגימט' ב' פעמים רוח (כמובא בפע"ח שם), היינו בחי' שני הרוחות הנ"ל, שהם בחי' שני היודין, שני הידים כנ"ל, שנפתחין^מ ונחתכין כשמוציאין מכח אל הפועל כנ"ל.

^{לה} עיין לקמן בעניין המניעות המגבירות את החשק שביארנו שהמניעה היא לעורר מדת ההתנצחות שעל ידה מתגבר בחשק יותר לנצח לכבוש ולהוציא לפועל הדבר. ולפי המבואר כאן אולי אפשר עוד לומר המניעה מעורר הנצח לא רק לתכונת ההתנצחות אלא גם לעצם ענין ההוצאה אל הפועל.

^{לו} מדוע נקט עוד פסוק

^{לז} גם דפיר - כשמוציאין, בתשכס - כשמוציאין

^{לח} לכאורה צ"ע כי עיקר פעולותיו עושה האדם בימין ומדוע היא נקראת בכח ולא בפועל.

^{לז} תהלים קמה טו

^{לז} מתוצו - יודין

^{לז} מוהר"ת בתקפא

^{לז} בענין אחר נזכר גם בתיקונים דף קו. ועיין סדר היום לרבי משה טכיר בכוונת ברוך שאמר ופסוקי דמרא.

^{לז} פרי עץ חיים הנ"ל ובשער העמידה פ"ב ד"ה ברוך עלינו. שער הכוונות תפילת השחר דרוש א. הר"ם מפאנו מאמר תיקוני התשובה פ"ז

^{לז} מד וסיפא דקרא ומשביע לכל חי רצון דהיינו פרנסה שעל ידה לא נצרך לבריות וזוכה לאמת שעל ידו ההוצאה לפועל כנ"ל

וזהו פותח את וכו', בבחי' מ"פתח הנ"ל. וכל זה נעשה על ידי המתקנות החרון אף, בבחי' רוח אפינו משיח ה' כנ"ל כי מהלך הוצאה לפועל הוא בחי' דין והמתקנתו היא ההוצאה לפועל בחי' עיבור לשון עברה וכעס שהוא בחי' הדין שעל ידו נבנה הדבר שרוצה להוציא לפועל כגון הבריאה ולידה ובנין הבית שהעוסק בבנין מתמסכן מחמת הדין שעוסק בו כי כל הוצאה לפועל היא בחי' שכושב דבר או מקום או מידה חדשה שזה בחי' מלחמה ודין והנצחון עד כדי הודאה של המנוצח בחי' נצח והודו היא המתקנת הדין והוצאה לפועל שע"י הנצח והודו.

וזה פותח את ידיך ר"ת אפי, היינו בחי' רוח אפינו נ"מ וכו' הנ"ל. מ"כ ע"י בחי' רוח אפינו וכו' משיח ה', שרומז לדין ממותק, נפתחין ונחתכין הידים^י שהם בחי' ב' הרוחות כנ"ל :

וכל המצות והעבירות תלוין ג"כ בזה/נא^י, בבחי' התפתחות הידים הנ"ל, בחי' כח ופועל כנ"ל כמבואר באר היטב בלק"ה הכשר כלים ד' ג'י^י. כי יש בהם ג"כ ג' בחי' הנ"ל, שהם מקום וציור וזמן.

וזה בחי' (אבות פ"ב) יי הסתכל בשלשה דברים מאין באתה, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דו"ח/י^י ואי אתה בא לידי עבירה, לידי עבירה דייקא, כי עיקר העבירה חס ושלוש נעשה על ידי בחינות הידים הנ"ל לכן אם תסתכל בג' דברים הנ"ל אזי אפילו הוא אמינה לעבירה לא תהיה לך, דהיינו שלא תבוא העבירה כלל לשום מחשבת הוצאה לפועל. ובתחילה העבירה בכח ככסיל החפץ בהתגלות תאוות ליבו, שחושב לעשותה חס ושלוש. ואחר כך כשמוציאה את מחשבת תאוות ליבו מכח אל הפועל ועושה אותה חס ושלוש אזי פוגם את נפשו ע"י מעשה העבירה בפועל ומורידה לקליפות, אזי הוא רשע גמור, וחשוב כמות כי אין לו נפש דקדושה הקשורה אל הש"י מקור החיים, כי רשעים בחייהן קרוין^י מתים (ברכות יח ע"ב)י^י ועיין שער מאמרי רשב"י פ' נח הובא בתחילת התורה בענין השתי רוחות שיש לצדיק שם מבאר למה לרשע אין שתי רוחות ומזה הטעם נקרא מת בחייו כי אין לו רוח דלעילא לקבל על ידה חיות דקדושה אלא הוא כבהמה/י^י.

^י מתולד - חתן

^י מתולד - כשנפתחין

^י פתח ודגש בתקפא

^י מתולד - אפינו (העביר את המרכאות מאחרי י' לאחר פ', וצ"ע דנראה שבכוונה חילק אפי לחד כי הוא הר"ת פותח את ידיך כנ"ל)

^י בדפוס - ששל יד בחינות רוח אפי' וכו' נפתחין

^י אולי אפשר לרמוז שלכן כיוור בין אולם ומזבח ובגשתם לאהל מועד ולמזבח ירחצו ידיהם ורגליהם כי כל עבודה היא בחי' הוצאה מכח לפועל ועצם ההוצאה היא בחי' רגלין שמולין מפנים לחוץ וזה בחי' פתיחת הידים לכן צריך טהרת הידים במים וכן טהרת הרגלים

^{יא} חובות הלבבות - שער ד' שער הבטחון פ"ד - כי מעשי העבודה והעבירה לא ייתכנו לאדם, כי אם בהיקבץ שלשה דברים: האחד - הבחירה בלבו ומצפוניו, והשני - הכוונה וההסכמה לעשות מה שבחר בו, והשלישי - שישתדל לגמור המעשה באבריו הנראים ויוציאהו אל גדר המעשה.

^{יב} ליקוטי הלכות י"ד הכשר כלים הלכה ד' אות ג' - כי להפך, כשחס ושלום, עובר עברה אזי נסתלק החיות דקדושה מהפעל וחוזר למעלה ונעלם בהפך ונשאר כמות בלי חיות, ואזי שורה עליו רוח הטמאה, חס ושלום, כפי פגמו, ועליו נאמר, ונרגן מפריד אלוף, כי כל ענין הנ"ל כלול בתמונת אל"ף, כמו שמבאר שם, כי הרוח דלעילא בחינת יוד בראש, הוא יוד שעל האלף, והרוח דלתתא שהוא יוד בסוף, הוא בחינת יוד שתחת האלף, והקו שבאמצע הוא בחינת ואו, בחינת פתח וכו', כמו שמבאר שם. ועקר השלמות כשהיוד בסוף מקבל מהיוד שבראש על ידי האו שבאמצע, אבל כשעובר עברה, חס ושלום, פוגם בהתפתחות הידים, כמו שמבאר שם, ואזי נסתלק החיות מהפעל ואין היוד שלמטה יכולה לקבל חיות דקדושה מהיוד שלמעלה. ועל כן הוא נרגן מפריד אלוף, שעושה פרויד בין האלף, כי עקר היחוד והתקון הוא בבחינת והחיות רצוא ושוב, שיהיו נפתחין הידים שהם השני יודין. ואף על פי כן יהיו מקשרים ומיוחדים בתכלית היחוד, אבל כשפוגמין, חס ושלום, אזי נסתלק החיות מהפעל וחוזר ונתעלם בהפך, אזי נשאר הפעל נפרד משורשו ושורה עליו רוח החיצוני ומקבל חיות דרך הסטרא אחרא. וזהו עקר הפרוד בחינת נרגן מפריד אלוף, חס ושלום, ועקר הפרוד והפגם הוא פגם האמונה, כי על ידי כל עברה נמשך פגם האמונה עד שנעלם ממנו, שהפעל נמשך מהפך ואינו מכיר וזוכר מי בראש. ועל כן יש תקנה בתשובה ועקר התשובה שישוּב מיד לשורשו בבחינת אלקה ואשובה אל אישי הראשון,

^י ובתולד תיקון (אבות פ"ג) וצ"ע כי נמצא במשנה א' בשני הפרקים

^י עיין פל"ח אות ג' שם בחי' ציור מקום וזמן

^י דפוס - קרוין, מתולד - קרוין

^י הגמ' שם לומדת מיהוואל כא ל' או דברים יז ו'

^י שער מאמרי רשב"י פ' נח - ואמנם ענין תרין רוחין אלין שיש לכל צדיק וצדיק יובן במ"ש הכתוב ונכרתה הנפש ההיא, ויובן במ"ש חז"ל הרשעים בחייהם קרויים מתים. ויובן במ"ש רז"ל כי נשמת הרשע יורדת אל רגליו בסוד ותגל מרגלותיו ותשכב כנו' בס' הוזהר ובס' התיקונין (עיין תיקון ע' דף קלב:), והענין הוא כי הרשע כאשר הוא חוטא הוא מוריד נשמתו בגיהנם בהיותו בחיים כי בעת יצירתו נופחה נשמתו בקרבו, ובהיותו חוטא מוריד נשמתו דרך מרגלותיו ונשקעת בגיהנם וכפי בחינת עונותיו יורדת נשמתו כך מדרגות ולכן בחייו קרוי מת, וכאשר היה רשע גמור גמר להפיל נשמתו בגיהנם:

וזה בחי' (תהלים פח) כמו חללים שוכבי קבר וכו' שליבם חלול מהקדושה והקשר אל מקור החיים שהוא הקב"ה, היינו הרשעים שהם בחייהן קרוים מתים כי אין להם שום חיות דקדושה בנפש מהארת הנשמה חלק אלוך, אלא כל חיותם כחיות הגוי, ומקבלים חיות מהסט"א שמחיה אותן כדי לינק מהעבירות שלהם.

וזהו [נ"ח] מידך נגזרו, נגזרו לשון חת"ך, כמו שפירש רש"י [נ"ט]. היינו שהעבירה נעשה ע"י בחי' חיתוך הידים, בחי' פותח את ידך ס"ת חת"ך. ומנפילת חיתוך והתפתחות הידים אלו שבקדושה, נעשה העבירה בבחינות והמה מידך נגזרו, לשון חת"ך כנ"ל כי בקדושה אזי מוציא לפועל מחשבת יצה"ט שבלבו לגלות כבוד שמים ולהמליך את הש"י ומתקן ומאיר את נפשו, אבל נפילת התפתחות הידים היא שמוציא לפועל את מחשבת יצר הרע שבלבו פוגם בנפשו/ו.

עתה יבאר כיצד מועיל תשובה על עבירה ובוה מתרץ קושיא מפורסמת/ס"א כיצד אפשר במחשבת חרטה לבטל מעשה רע שעשה והרי אין רצון מבטל מעשה/ס"ב. ומבאר רבנו כאן שתשובה והתרת נדר הם בחי' אחת, ועיין תורה נז שהנדר הוא בבינה עילאה ולכן מי שנודר עולה לבינה/ס"ג ובחרטה על הנדר שאומר שאם היה יודע שיתחרט לא היה נודר מעיקרא עוקר את הנדר מעיקרא וכאילו לא נדר. כמבואר בהלכות נדרים בש"ע. רבינו לא מבאר כיצד החרטה על נדר מועילה לעקור את הנדר מעיקרא אבל כך מצינו שהוא דין תורה. ואולי נלמד על הנדר מהתשובה שהנדר הוא הוצאה לפועל בבחי' פותח את ידך לכן אפשר ע"י חרטה לעקור את פתיחת הידים שעיקר בדיבור לכן מועיל לנדר שהוא בדיבור.

דברי רבנו סתומים ונראה כוונתו שטעם שמועיל תשובה כיון שהיא נעשית באופן של הוצאה לפועל דהיינו פותח את ידך. ועיקר התשובה היא החרטה וחרטה היא בחי' פתח חרטה שמצינו בנדר שבכווחו לעקור הנדר מעיקרא. כך ע"י החרטה חוזר הפועל אל הבכח וחוזר ויוצא מכח אל הפועל בקדושה מחדש (כך משמע בלק"ה הכשר כלים ד' יב עיין בהערה לקמן). ולכאורה קשה כי נדר הוא בדיבור בלבד ואילו עברה היא במעשה. אבל לפי מה שיבאר לקמן באות ד' שעיקר ההוצאה לפועל היא ע"י שהאמת מאיר בשלימות בדיבור, רק עי"ז המעשה שמוציא לפועל הוא כולו לשם שמים באמת. משמע שעיקר ההוצאה לפועל תלויה בדיבור, ואם ע"י החרטה נעקור את הדיבור מעיקרא ממילא גם המעשה נעקר.

ועיין מסילת ישרים סוף פרק ד'/ס"ד גם שם מדמה תשובה לעקירת הנדר ע"י חרטה אלא שכותב שהוא חסד ה' שמועיל על המעשה של העבירה. ונראה שנתקשה כנ"ל כיצד התשובה שהיא רצון עוקר מעשה, נלמד מנדר

ואם תאמר והרי אנו רואים אותו שהוא בחיים ואיך הוא נקרא מת כמו שהקשו עמ"ש בגמרא כי הרשע נכתב ונחתם למיתה בר"ה והרי אנו רואים אותו שהוא חי, אבל התשובה היא עם הנו' כי שתי בחינות נשמה יש באדם. התחתונה היא נכנסת בפנימיותו והעליונה נשארת בבחינת צלם מקיף על ראשו כמש"ה אך בצלם יתהלך איש כנודע, ובעת שהוא חוטא ויורדת נשמתו מדרגה התחתונה ממנה אל תוך גהינם כך נכנסת בפנימיותו המדרגה התחתונה של נשמתו העליונה הנקראת צלם, וכפי הבחינות שיורדת נשמתו התחתונה בגהינם כך בחינות מדרגות יורדות מנשמתו העליונה אל תוך גופו להחיותו, וכאשר גמרה התחתונה לצאת מתוכו ולרדת בגהינם נגמרה גם נשמתו העליונה ליכנס בגופו ממש ונשאר בלתי צלם על ראשו, ואם עוד יוסיף לחטא עוד גם הצלם ההוא ירד מטה מטה לגהינם מדרגה אחר מדרגה כפי הגדר שחוטא. ואז גם הצלם ההוא נגמר לרדת ולצאת דרך מרגלותיו אל גהינם. אז עליו אמר הכותב כי אם עונותיכם היו מבדילים וכו'. ועליו נאמר גם כן ונכרתה הנפש ההיא כי כל בחינת נשמתו תמו נכרתו ויורדו לגהינם ונפסקה אחיותם מלמעלה ולא נשאר להם שורש למעלה:

^נ סוף הפסוק הנ"ל

^ס מידך נגזרו פרש"י (ממצותך) ממכותך נגזרו מן הפועלם.

^ס צ"ע לפי המבואר בלק"ה הכשר כלים ד' אות ג' ואות יב שהוצאה לפועל היא שתחילה עולה הפועל ונכלל בבכח ורק אח"כ יוצא מכח אל הפועל צ"ע כיצד נעשה עניין החזרה של הפועל אל הבכח בעבירה. עיי"ש בלק"ה שעיקר פגם העבירה היא מה שחוזר הפועל אל הבכח ועי"ז הפסיק את חיותו דקדושה שהיה מקבל מהבכח דהיינו מהרוח דלעילא, ולכן מעתה נקרא מת בחייו. וזה לשונו שם באות ג' – כְּשֶׁחָסַד וְשָׁלוֹם, עוֹבֵר עֲבָרָה אֲזִי נִסְתַּלַּק הַחַיּוּת דְּקִדְשָׁה מִהַפְעֵל וְחוֹזֵר לְמַעְלָה וְנִעְלַם בְּהִכָּח וְנִשְׁאַר כְּמַת בְּלִי חַיּוּת, וְאֲזִי שׁוֹרֵה עָלָיו רוּחַ הַטְּמָאָה, חָס וְשָׁלוֹם, כְּפִי פְגָמוֹ, וְעָלָיו נֶאֱמַר, וְנִרְגַּן מִפְּרִיד אֱלֹהִים, כִּי כָל עֲנִין הַכֹּל בְּתִמְנוּת אֱלֹהִים, כְּמוֹ שְׁמִבְּאֵר שֵׁם, כִּי הָרוּחַ דְּלִעְלָא בְּחִינַת יוֹד בְּרָאשׁ, הוּא יוֹד שְׁעַל הָאֱלֹהִים, וְהָרוּחַ דְּלִתְתָּא שְׁהוּא יוֹד בְּסוּף, הוּא בְּחִינַת יוֹד שְׁתַּחַת הָאֱלֹהִים, וְהָקוּ שְׁבָאֲמַצֵּעַ הוּא בְּחִינַת וָאוֹ, בְּחִינַת פֶּתַח וְכו', כְּמוֹ שְׁמִבְּאֵר שֵׁם.

^{סא} עיין חיד"א בספר אהבת דוד שמקשה כיצד מועילה תשובה שהיא חרטה שבמחשבה לבטל מעשה עבירה שעשה ועיין מסילת ישרים ספ"ד כתב שהוא חסד ה' והקשה עליו רבי אלחנן וסרמן בקובץ הערות מקדושים דף מ. ויש תירוצים באחרונים עיי"ש. ומהירצ"ח שמעתי לתרץ עפ"י רבנו כנ"ל שע"י חרטה עולה ללמעלה מהזמן ואזי נחשב כמוסר מודעה לפני עשיית העבירה וממילא אין לה תוקף ומתבטלת. ויכול לחזור ולתקן הפתיחה הנ"ל. עיין האריכות בזה בחברותא לתורה ו' בסוף בהוספה א לאות ב'

^{סב} עיין משנה כלים פרק כה (ט) כְּלִי הַקֹּדֶשׁ אֵין לָהֶם אַחֲזֵרִים וְתוֹרָה, וְאֵין לָהֶם בֵּית צְבִיעָה. וְאֵין מְטַבִּילִים כְּלִים בְּתוֹךְ כְּלִים לְקַדְשׁ. כָּל הַכְּלִים יוֹרְדִין לְיָדֵי טְמֵאָתוֹן בְּמַחְשָׁבָה, וְאֵינָן עוֹלִים מִיָּדֵי טְמֵאָתוֹן אֶלָּא בְּשֵׁנֵי מַעֲשֵׂה, שֶׁהַמַּעֲשֵׂה מְבַטֵּל מִיד הַמַּעֲשֵׂה וּמִיד מַחְשָׁבָה, וּמַחְשָׁבָה אֵינָה מְבַטֵּלֶת לֹא מִיד מַעֲשֵׂה וְלֹא מִיד מַחְשָׁבָה.

^{סג} שם בתורה נז מבואר שע"י הנדר עולה לשרש שממנו מקבלים החכמים את חכמתם בבינה עילאה ועי"ז יכול לתקן פגם האמונה עיי"ש
^{סד} מסילת ישרים סוף פ"ד – הַתְּשׁוּבָה תִּנְתֵּן לַחוּטָאִים בְּחֶסֶד גָּמוּר, שֶׁתִּחַשֵּׁב עֲקִירַת הָרָצוֹן פְּעֻקִירַת הַמַּעֲשֵׂה, דְּהֵינּוּ, שְׁפָהִיּוֹת הַשֵּׁב מְכִיר אֶת חֻטָּאוֹ וּמוֹדָה בּוֹ, וּמִתְבּוֹנֵן עַל רַעְתּוֹ וְשֵׁב וּמִתְחַרֵּט עָלָיו חֲרָטָה גְּמוּרָה דְּמַעַקְרָא בְּחֲרָטַת הַנֶּדֶר מִמֶּשׁ, שֶׁהוּא מִתְנַחֵם לְגַמְרֵי וְהֵיָה חֲפִץ

שרצון עוקר רק דיבור, ולכן כתב שהוא חסד ה', ועל זה הקשה רבי אלחנן וסרמן מקדושין מ: דמצינו בצדיק התוהה על הראשונות שמפסיד מצוותיו הרי שרצון עוקר מעשה אפילו לרעה/סה).
ונראה שלפי רבנו מתורץ הכל שבתשובה א"צ לומר שהוא חסד ה', שכיון שעיקר המעשה תלוי בדיבור לכן עקירת הדיבור עוקר ממילא את המעשה, והכי נמי בתוהה על הראשונות. וזהו שהתחיל רבינו את דבריו שמצוות ועבירות הן נעשות באותו אופן, שתיהן בבחי' פותח את ידיך, ממילא כמו שחרטה עוקרת עבירה כך המתחרט על המצוות שעשה עוקר את המצוות. (וצ"ע מה הדין של תוהה על הראשונות ומתחרט האם כיון שכבר נעקרו המצוות מעיקרא הפסיד או שבחרטה על התהיה חוזר ועוקר את התהיה מעיקרא)
ועוד עיין לק"ה הכשר כלים ד' ג' ס"ו שלתיקון העבירות א"א אלא ע"י הצדיק כי הכלל שא"א לתקן במקום שפגם אלא צריך להמשיך תיקון ממקום גבוה מאד שלא נפגם לכן צריך לבא לצדיק בכל פעם להמשיך ממנו פי שנים שע"ז נתקן הפגם ע"י קדושת הצדיק ע"ש.

ועל כן מועיל תשובה על עבירה [ס"ו] כי עיקר התשובה היא חרטה על העבר שמתחרט על העבירה מעיקרא, וזה בחינות [ס"ט] פתח חרטה [י"] דהיינו שחז"ל אמרו שהחרטה על הנדר היא פתח

ומשתוקק שמעולם לא נעשה הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר, ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו יחשב לו כעקירת הנדר ומתקפר לו. והוא מה שאמר הכתוב (ישעיה ו, ז), "וְהָיָה עֲוֹנְךָ וְחַטֹּאתֶיךָ תִּכְפֹּר", שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעבשו ומצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע. ע"ש שמבאר מדוע אינו חסד גמור כי צער החרטה במקום הנאת העברה.

רבי אלחנן וסרמן בקובץ הערות הקשה מקדושין מ: שרשב"י אמר (עפ"י יחזקאל לג יב) שצדיק שמרד כיון שתהה על הראשונות מפסיד מצוותיו מן הדין ע"י שרצון עוקר מעשיו הראשונים וכן הדין ברשע ותוהה על הראשונות ושואל א"כ על איזה חסד דיבר המסילת ישרים.

סה עיין מסילת ישרים עם ביאור מאור המסילה שתירץ לחלק בין מצוה שאפילו למ"ד א"צ כוונה אם כיוון שלא לצאת לא יצא, אבל עבירה לא תועיל לפטור אותו אם כיון שלא לעבור. לכן בתוהה על מצוותיו מן הדין מועיל לבטלן כי לומדים מנדר שמחשבתו של עביו כאילו היתה בשעת העשיה וכאילו כיוון אז שלא לצאת. אבל מתחרט על עבירה זה חידוש שהרי אם בשעת העבירה חשב שלא לעבור לא היה מועיל.

סו לק"ה הכשר כלים ד' ג' – פי זה כלל, פי בשאדם מקלקל ופוגם, חס ושלום, אי אפשר לו לתקן על ידי אותה הבחינה בעצמה שפגם שם, רק הוא מכרח לקבל התקון ממקום הגבה ביותר מהמקום שפגם בו ועל ידי זה יתתקן. וזה עקר בחינת תשובה שהיא גבה מהתורה, וכמו שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה, במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם, כי אי אפשר לו לשוב לשרשו כי אם על ידי שיקבל חיות ותקון ממקום הגבה יותר. ועל כן באמת אי אפשר להתתקן כי אם על ידי הצדיק הגדול האמתי וכל מה שפגם וקלקל יותר הוא צריך רבי גדול יותר, כמו שמבאר בהתורה 'מישרא' וכו'. ועל כן עקר תקון התשובה הוא על ידי בחינת פי שנים הנ"ל. דהיינו כשחזרה לבוא אל הצדיק בכל פעם, שעל ידי זה זוכה לבחינת פי שנים, כמו שמבאר שם. שעל ידי זה נמשך עליו קדושה וחיות ממקום גבה ועליון מאד בכל פעם יותר, ועל ידי זה יכול להתתקן בכל פעם אף אם עובר עליו מה שעובר, כי בענין פי שנים הנ"ל יש דברים בגו, כי אף על פי שהוא נמוך וקטן במעלה מאד מאד ויודע בעצמו שאין בו נקדה כטפה מן הים מקדשת ומעלת והשגת רבו, אף על פי כן דברי התורה הזאת אמת ויציב, כי אף על פי כן הוא רגיל לפני רבו בכל פעם מקבל נפשו בהעלם ובאחסא, בחינת פי שנים שנמשך עליו חיות וקדושה מהרוח דלעיל שנמשך על רבו וכו', כמו שמבאר שם. שעל ידי זה דיקא יש לו כח להתקין ולהתתקן, כי ה' יתברך גדול מאד ולגדלותו אין חקר והוא יתברך חושב מחשבות לכל ידח ממנו נדח. וכל מה שהאדם חותר ומתיגע למצא דרך לשוב לה' יתברך, אף על פי שאינו עולה בידו אין שום יגיעה נאבדת. חס ושלום, כי לית רעותא טבא דאתאבד. והעקר הוא התקרבות לצדיקי אמת ואנשיהם, כי עקר שלמות הצדיק האמת הוא שאינו עומד על מדרגה אחת, רק בכל פעם הוא עולה מדרגא לדרגא שזה בחינת ההסתלקות, כמו שמבאר שם. ומי שזוכה לעמוד לפני צדיק כזה בכל פעם, נמשך עליו בכל פעם בחינת פי שנים, שעל ידי זה מקבל חיות בכל פעם ממקום גבה יותר, כי בכל פעם נמשך עליו בחינת הארת פי שנים ממדרגה גבה כפי המדרגה שזכה הצדיק לעלות ולהסתלק אליו עתה. ועל ידי זה אין שום קלקול ופגם שלא יוכל להתתקן, רק העקר שלא יתרחק מהצדיק לעולם, חס ושלום, בכל מה שיעבר עליו:

סז עיין לק"ה ברכת הרי"ה ה' ה' כי עבירה פגם הרצון והתשובה התגברות הרצון.

לק"ה ברכת הרי"ה ה' ה' – ועל כן בקל יכולין לשוב מכל העבירות אם ירצה באמת, כי עקר הוא הרצון. ותכף כשיתגבר וירגיל את עצמו שיהיה לו רצונות חזקים דקדושה להתקרב לה' יתברך ולצדיקיו ולא ירפה את הרצון בודאי יוכל להתגבר על כל המניעות הבאים על ידי העבירות וחטאות נעורים שלו. ובודאי ישבר כלם ויזכה לחיים נצחיים כי עקר פגם העברה הוא מה שנחלש הרצון דקדושה על ידי העברה כנ"ל שעל ידי זה עברה גוררת עברה. ועל כן נדמה לו שאי אפשר לו לצאת ממה שנלכד בו. אבל הבחינה חפשיית תמיד. ותשובה קדמה לעולם. וה' יתברך נתן כח באדם שאפילו אחר כל העבירות והחטאים חס ושלום. יש לו כח עדין להתגבר ברצונות חזקים לה' יתברך. שעל ידי זה ישבר כל המניעות ויתקרב לה' יתברך כנ"ל. ועל כן הזהיר התנא הוי רץ למצוה קלה וכו' רץ דיקא. כי צריכין לרוץ למצוה בזריזות גדול. כי זה סימן על תקף חשקו ורצונו החזק. ועל כן רץ לשון רצון בחינת משכני אחריו נרוצה. שפרושו גם לשון רצון כמו ששמעתי מפי אדונינו מורנו ורבנו זכרונם לברכה בשם צדיק אחד וקלסה. פי שניהם אחד כי הריצה והזריזות הגדולה לדבר מצוה זה סימן על תקף הרצון והחשק שעל ידי זה דיקא זוכין לגמר המצוה ולעשות מצוה אחרת וכו' וכנ"ל:

סח עיין פלי"ח אות ד' – שם, לידי עבירה דייקא וכו' ועל כן מועיל תשובה על עבירה וכו' נראה לעניות דעתי דרוצה לומר, כי כשעושה איזה מצוה ומוציאה מכח אל הפועל על ידי זה ממשיך אור בחינת הכח שהוא בבחינת הרוח דלעילא, ומקשרו עם בחינת הפועל שהוא בחינת הרוח דלתתא, ונעשה על ידי זה יחוד גדול וקדוש בין שני הרוחות הקדושות מה שאין כן כשמוציא חס ושלום איזה דבר עבירה מכח אל הפועל, או אדרבא נסתלק גם בחינת הרוח דלתתא שהוא בחינת החיות הקדושה שיש בו, ועולה ובלבל בשרשו שזה בחינת שהפועל חוזר אל הכח, ואז הוא כמו מת ממש מאחר שנסתלק ממנו גם בחינת הרוח דלתתא, ושורה עליו רוח חיצוני רוח הטומאה חס ושלום, שזה בחינת מה שמבואר בזהר הקדוש שכשאדם חוטא חס ושלום מסתלק ממנו אור הנשמה וכו', ועל כן מועיל תשובה כי עיקר תשובה היא חרטה וכו' בחינת פתח חרטה וכו' רוצה לומר כי עיקר מה שצריכין פתח חרטה הוא כדי לעקור דבר הנדר וכיוצא מעיקרו ושורשו, כי החרטה שמתחרט רק מעכשיו לבד אינו מועיל אלא אם כן הוא מתחרט ועוקר הנדר מעיקרו, כי אם היה יודע שיהיה כך אזי

להתרת הנדר ועקירתו מעיקרא, ורבנו לומד משם גם על חרטה שמתחרט על עבירה/ע"א שהיא פתח לעקור את מעשה העבירה מעיקרא. **שזה בחינות ע"פ פתח כנ"ל, בחי' פותח את ידיך כנ"ל** [ע"ג] כי החרטה היא שמתחרט מעיקרא על העבירה ורוצה שלא היתה כלל כדמצינו בנדר שהחרטה עליו מעיקרא עוקרת אותו מעיקרא, וזה ע"י שהמתחרט בתוקף רצונו שלא היה הדבר, עולה לשרש שמשם נמשך ויצא הדבר על הפועל, וחוזר ומוציא מכח אל הפועל בקדושה מחדש. וזהו פתח חרטה דהיינו שהחרטה עושה פתיחה מחדש. ועיין לק"ה הכשר כלים ד' יב שזה בחי' מקוה שמטהר מכל הטומאות ע"י שבטבילה מחזיר את כל עצמו לשרשו בבכח ע"ש/ע"י. ועיין פל"ח אות ד' שכיון שמתחרט על כל השש בחינות שיש בנפילת פתיחת הידים ע"י נעקר כל ההוצאה לפועל של העבירה וכדמצינו בהתרת הנדר. וצ"ע שלא נתבאר כיצד זה מועיל בנדר/ע"ה:

אות ג

באות ב' באר שההוצאה לפועל בקדושה כראוי תלויה במדת האמת ועתה יבאר שההוצאה לפועל מחייבת שלימות הדיבור דהיינו שעיקר האמת צריך להתבטא בדיבור דווקא, כי עיקר ההוצאה לפועל היא בכח הדיבור דייקא דהיינו הרוח ממללא רוח דייקא.

בעניין הדבור מאריך מאד מכאן עד סוף התורה. כאן מבאר עניין שלימות אותיות הדבור שנעשה ע"י האמת ובאות ד' יבאר כיצד לדבר את האותיות השלימות ולהוציא את הדיבור בשלימות ע"י החשק. נמצא שרוב התורה היא ביאור עניין תיקון הדיבור.

והסיבה היא כי הבכח הוא בחי' מחשבה. ומחשבה דיבור ומעשה, הם ג' שלבים. ויש בהן שתי הוצאה לפועל כמ"ש "הוא אמר ויהי", דהיינו הוצאה לפועל מ"הוא" ל"אמר" ואח"כ מ"אמר" ל"ויהי". שכיון שהן ג' מדרגות א"א לדלג על הדיבור, ולהוציא ממחשבה מיד למעשה בלא דיבור, אלא בהכרח שיצא לפועל בבחי' דיבור ורק אח"כ במעשה. אלא שלפעמים היציאה לפועל בדיבור הוא נעלם מאד, אבל בהכרח שהוא קיים, כמבואר באות ד'.

מעיקרא לא היה נודר וכמו כן לענין התשובה שעיקר הוא החרטה, היינו גם כן להתחרט על הדבר ולעקור אותו מעיקרו ושרשו, היינו שצריך להתחרט גם על בחינת העבירה שבכח, היינו מה שהניח את מחשבתו להרהר כלל בעבירה שעל ידי זה בא לידי עבירה גם בפועל רחמנא ליצלן, ובשמתחרט באופן זה נמצא שמתחרט על כל הששה בחינות שיש בכח ובפועל שזה בחינת הפתח כנ"ל בפנים, ועל ידי זה מוחלץ לו, כי חוזר ומייחד בחינת הכח והפועל בקדושה על ידי התשובה והחרטה כנ"ל ועיין בלקוטי הלכות יו"ד הלכות הכשר כלים הל"ד (ע"ש בעיקר באות ג') מבאר בזה ביותר עיין שם ותראה נפלאות ועיין מזה גם בהל' נזקי שכנים הל"ג:

^ס * נדרים כב: שם הלשון פתחין בחרטה ע"ש ובדף כא: ועיין: (שהתרת נדר כפתח או חרטה והטוב לעשות פתח מהחרטה כמבואר ברמ"א יו"ד סימן רכח ז') אמנם לשון רבינו פתח חרטה נמצא בראשונים רש"י כתובות סא: ומאירי נדרים יח: ועוד

^ע עיין לק"ה הכשר כלים הל' ד' אות ד"ה כי עיקר התשובה, וע"ש אות ג' ואות יב, ובנוקי שכנים ג'. ובפל"ח אות ד'.

^א עיין לקוטי הלכות יו"ד הלכות הכשר כלים הל"ד אות לג - כי עקר תקון התשובה הוא בבחינת התרת נדרים, שהוא על-ידי פתח חרטה, שעל-ידי-זה ממשכין בחינת פתח הנזכר בתורה הנ"ל שהוא בחינת פותח את ידיך כמו שכתבנו שם. כי העקר לעשות פתח באור העליון הסתום ונעלם מאתנו מאד לרב גבהו. והצדיקים בעצם פתח פותחים שם פתח, שעל-ידי-זה הם ממשכין לנו חיות דקדושה משם מבחינת יו"ד דלעלא ליו"ד דלתתא כנ"ל. שעל זה אנו מתפללים בתחלת ראש השנה, "שאו שצרים ראשיכם והנשאו פתחי עולם", שיפתח לנו ברחמים פתחים ושערים. ועל-ידי-זה, "ויבא מלך הקבוד", שיגלה אלקותו לעין כל. וזה בחינת יום הכפורים שאז נפתחין כל הפתחים העליונים מאד לצדיקי אמת, עד שיש רשות לכוון גדול, שהוא בחינת הצדיק האמת לכנס לפני ולפנים, להמשיך רוח חרטה משם, שעל-ידי-זה עקר סליחת עוונות כנ"ל. וזה בחינת תפלת נעילה, שאז צועקין ומתפללין על פתיחת השער, כמו שאומרים, "פתח לנו שער וכו'", כי עקר התקון על-ידי בחינת פתח הנ"ל, שזוכין על-ידי פתח חרטה, שהוא עקר התשובה, שהוא בחינת התרת נדרים וכנ"ל:

^פ נקוד פתח בתקפא

^פ וזה לשון פתח חרטה דהיינו שהחרטה על העבר עוקר מעיקרו את ההתפתחות הגפולה ומתקנה. ואע"פ שהחרטה רצון ומבטל מעשה עקומת שפתים של הנדר וכו"ש עברה אחרת שיש בה מעשה ממש שפתים, עיין מסילת ישרים ספ"ד שהוא חסד התשובה, ועיין ספר המדות תשובה ח"ב אות א'.

^ד עיין לק"ה הכשר כלים ד' יב ועל-כן התקון על-ידי טבילת מקוה מים, כי מאחר שנטמא ונסתלק החיות מהפעל ונסתר ונתעלם בהכח כנ"ל, הוא צריך לחזור ולעלות לתחלת השרש, לבחינת הכח, לבחינת הרוח דלעלא לחזור ולפתח שם הפתח דקדושה בחינת התפתחות הידים הנ"ל, לחזור ולהוציא מחדש מכח אל הפועל, שזהו בחינת תשובה שהוא בחינת פתח חרטה שצריך לחזור לשרשו, לחזור ולהמשיך בחינת התפתחות הידים הנ"ל. וזהו בחינת מקוה מים, כי שם רוח אלקים מרחפת על פני המים דא רוחו של משיח, שהוא תכלית שרש כל הרוחות והנפשות והחיות של כל באי עולם, שמשם עקר המשכת החיות דקדושה מהכח אל הפועל, כמבאר שם בהתורה הנ"ל. ועל-כן הוא מרחף על פני המים, כי מים הוא בבחינת כח נגד כלל הבריאה, כי גם בהבריאה בעצמה יש בחינת כח ופעל כנ"ל. ומים הם בבחינת כח נגד כלל הבריאה, כי מתחלה היה העולם מים במים, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, ואז היה כל העולם וכל אשר בו ככח בתוך המים, ושם היה רוח אלקים, שהוא רוח של משיח, מרחפת, שהוא כלל כל הרוחות והחיות דלעלא ולתתא של כל באי עולם ואחר כך יצא הכל מכח אל הפועל. ועל-כן הטמא שנטמא שהוא על-ידי שנסתלק ממנו החיות בחינת פעל, ונתעלם בבחינת הכח, הוא צריך לטבול במים כדי לחזור לשרשו לשרש הרוח דלעלא, בחינת כח העליון כדי לחזור ולהתבטל שם, כדי לחזור להוציא משם מחדש מכח אל הפועל שהיה נמשך עליו רוח חיים דקדושה מבחינת רוח דלעלא שהוא בחינת רוח אלקים, רוחו של משיח, המרחף על פני המים, שמשם כל הטהרות והקדושות, כי עקר הטהרה והקדושה נמשכת על-ידי בחינת מוציא מכח אל הפועל דקדושה כנ"ל.

^ע אמנם בתשובה מצינו במקום אחר ביאור שמקבל סיעתא דשמיא ועולה לבחי' למעלה מהזמן (ספר המדות תשובה ח"ב אות א' יום שאדם עושה תשובה עולה ללמעלה מן הזמן ועיין תורה עט תנינא תשובה ביטול הזמנים, וביאר הריצ"ח שעי"נ נעשית החרטה שלו כמסירת מודעה קודם העבירה ובוזה נתבטלה העבירה. ואולי הכי נמי הנדר נידון ע"י החרטה כמסירת מודעה לפניו וכדמצינו בליל יום הכיפור שמוסרים מודעה על כל הנדרים שנדור במשך השנה.

ונמצא לפ"ז שההוצאה לפועל במעשה, היא רק מה שיצא מהמחשבה לדיבור, נמצא שרק דיבור השלם דהיינו רק כשמוציא ממחשבה לדיבור הארת האמת בשלמות, רק ע"ז גם ההוצאה לפועל במעשה תהיה בשלמות. לכן התנאי ראשון להוצאה לפועל כראוי היא שלימות הדיבור.

ושלימות הדיבור הוא לדבר אליו ית' דיבור היוצא מכל הקומה כולה בשלימות בלא שום פניה, ולזה צריך לבטל את כל הרע שבי (עיין תורה קנו שם הלשון טהרת הלב) שלא ישאר בשום מידה איזה רע הגורם לפניה ממנו ית'.

ולזה זוכה ע"י שמאיר בלבו אמת באור הגדול, דהיינו שמציאותו ורוממותו ית' מאירה לו בלב בחזק גדול. ואור אמת כזה הוא בחי' עוה"ב, נמצא שלשלימות הדיבור צריך שיאיר לו אמת של עוה"ב בעוה"ז, עולם האמת בעולם השקר (בחי' רוח דלעילא ברוח דלתתא, בחי' פי שנים שיאיר ברוח חיים רוח ממללא) כי הדיבור הוא הנפש ועיקר ההוצאה לפועל היא להאיר את האמת שמשיגה הנשמה בנפש לכן עיקר הכל תלוי בדיבור שהוא הנפש, עד כמה מאיר בו האמת ואזי המעשים הם ממילא יוצאים בשלמות. ושלימות הדיבור היא דיבור אמת היוצא מכל קומת האדם כמו שלעתיד לבוא שלימות הדיבור היא רק כשגם העכו"ם יפנו את כל דיבורם רק אל הש"י הכי נמי בפרטיות בעולם קטן של כל אדם שלימות הדיבור היא כשבכל מידותיו וכל נפשו וכל עצמותיו מדבר רק אליו ית' בלי שום פניה. וכפי התגלות האמת כן הכנעת הרשעים והכי נמי בפרטיות כפי התגלות האמת לאדם כן נכנע כל הרע שבמדות ונכנע היצה"ר וזוכה לטהרת הלב ואזי הדיבור הוא דבר ה' יוצא בשלימות. ותחילה צריך שיאיר האמת באותיות הדיבור וע"ז מתבטל הרע ומדות רעות ואזי יש דיבור בכח מושלם ולקמן באות ד' יבאר כיצד להוציא אותו בבחי' נפשי יצאה דהיינו שלימות הדיבור עצמו. ונראה שאותיות הדיבור הכוונה לדבור בכח קודם חתוך האותיות, וכמבואר בספרים^ע שכח הדיבור הוא כח אלקי בנשמה בחי' רוח ממללא שיש בה כב אותיות ברוחניות ומכאן נעשה חיתוך הדיבור בפועל דהיינו חיתוך הקול בה' מוצאות הפה.

אותיות הדבור

רבינו לא מבאר מה פירוש אותיות הדבור, ונראה שיש כאן עומק עצום, שכוונתו לראשית דראשית כל הוצאה לפועל כי כל פרט ופרטי פרטים בבריאה העולם נבראו ע"י כב אותיות התורה כידוע, וכפי שמבואר בעמק המלך (שער א' פ"ב) שהתורה שקדמה אלפים שנה לעולם הכוונה לצרופי אותיות ברל"א שערים פנים ואחור, דהיינו יסוד כל כח הצירוף שבין כל האותיות לביניהן, שע"ז נעשו הכלים לבריאה, והוא הנקרא עולם המלוש. ועל כן גם בפרטיות כל הוצאה לפועל של כל פרט ונחשק בבריאה כשרוצים להוציאו לפועל בקדושה בתכלית השלימות צריך להתחיל את תיקון ההוצאה מראשית צרופי האותיות של הדבר דהיינו קודם שנצטרפו, שם להאיר בהם שלימות האמת של עוה"ב, שע"ז אזי ממילא כל צירוף שנעשה אח"כ, על מנת להוציאו לפועל, יהיה מאיר בו אור אמת נפלא, שע"ז יצא לפועל בקדושה שלימה. ועיין מהרש"א קדושין דף ל. שמבאר שבאותיות אין לסט"א שום אחיזה, כי כל אחיזתם מתחיל בצרופי אותיות, ולפ"ז מבואר נפלא מדוע צריך את אור האמת להאיר כבר באותיות דווקא קודם שנצטרפו לתיבות ההוצאה לפועל.

ואולי אפ"ל שעל כן נקט רבינו שהאמת שצריך להאיר באותיות היא דייקא אמת של עוה"ב ולא סתם אמת, כי לכאורה נראה לחלק שבעוה"ז יש שקר שהוא אמת במחז"ל שמותר לשנות בשביל השלום (ועיין אריכות בזה בהקדמה לתורה נא שגם לגבי עוה"ז נחלקו אם זה בחי' "דחוייה" דהיינו שקר שמותר או "הותרה" שנחשב לאמת), אבל אמת של עוה"ב לא שייך לשנות בה כי שם אין צורך לשנות כי כולם אחוים באמת. ואע"פ דאיתא בחז"ל שגם הקב"ה שחותמו אמת שינה כשדיבר את שרה אמנו צ"ל שזה בחי' ותשלך אמת ארצה דהיינו בעוה"ז דייקא אבל בעוה"ב לא שייך כל זה. ועיין ספר המדות שהרוצה לילך מהיכל להיכל צריך להזהר משקר אפילו בטעות, ונ"ל כנ"ל כי הרוצה להכנס לפרד"ס או לעלות למקום שיש חדש דהיינו בחי' למעלה מהשמש שם יש רק אמת גמורה בלא שום שינוי. והכי נמי כאן כשרוצה להוציא מכח אל הפועל אמת מרוח דלעילא שהיא בחי' חוץ מעוה"ז אל עוה"ז חייב להאיר אמת שאין בה שום שינוי אלא אמת של עוה"ב בשרש בחי' המלוש ואריגת האותיות של הכנת הכלים לאמת הזו. וזהו שאמר שצריך להאיר אמת של עוה"ב תחילה באותיות דייקא.

ונמצא שהארת האמת באותיות הדיבור הכוונה לדיבור בכח, שהם כב אותיות שבנשמה הכוונה לרוח ממללא ובה צריך להאיר אמת מהנשמה שהיא הרוח דלעילא, ואין לסט"א שום אחיזה באותיות, ואזי כשאין לה מקום לינוק נופל הרע שבמדות שהן בלב משכן הרוח, ואזי אותיות הדיבור בשלימות ורק צריך חשק להוציאן לחוץ כפי שיבאר באות ד' לקמן.

ולהוציא מכח אל הפועל, הוא על ידי שלימות הדיבור. וצריך שיהיו אותיות הדיבור בשלימות, וזה נעשה על ידי בחינות עלמא דאתי עולם האמת עולם הבינה שממש מאיר האמת,

^ע עיין ספר טל אורות ח"א אות ג' מבאר שהדיבור אינו עניין טכני שה' מוצאות הפה מחתך את הקול הנעשה מהבל העולה מהראות, אלא זה ענין אלקי שיש כב אותיות נעלמים בנשמה ובכח הרצון שלה נעשה הדיבור. וז"ל שם – אמנם האמת מה שהדיבור יוצא מהמוצאות ע"י שינוי התנועות של המוצאות זהו עניין אלוקי בכח הרצון של הנשמה אשר האותיות נעלמים בהנשמה כזיו השמש בשמש וכו' ע"ש

שעל ידי זה נשלמין אותיות הדיבור. כי לעתיד לבוא יהיה הדיבור בשלימות, כי אפילו העכו"ם יקראו את השם יתברך עם הדיבור. כמה שכתוב [ע"ז/ע"ח] כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' וכו' שפה ברורה פי' מבוררת מרע, כי לשונות הגויים כל לשון היא התבטאות המדה הרעה שלהם שממנה חיותם (עיין תורה לו אות א' שכל אומה מע' אומות יש לה מדה רעה שהיא חיותה), ולעתיד כשיתבטל המדות הרעות, אזי ממילא כולם ידברו לשון הקדש שהיא התבטאות של הקדושה, נמצא שיהיה להדיבור שלימות ואדם עולם שלם שלימות הדיבור שלו היא כשגם העכו"ם שבו מתבטל ופונה אל הש"י בכל דיבורו. כי עכשיו הדיבור חסר ואינו בשלימות, מאחר שאין כל העולם בכלל ובפרט קוראין להש"י עם הדיבור. אבל לעתיד יקראו כולם להש"י עם הדיבור, אפי' עכו"ם, וע"כ אז יהיה הדיבור בשלימות,

¹⁷ * צפניה ג' ט'

ע"ז צפניה פרק ג (ח) לכן חכו לי נאם ידוד ליום קומי לעד כי משפטי לאסוף גוים לקבצי ממלכות לשפך עליהם זעמי כל חרון אפי כי באש קנאתי תאכל כל הארץ; (ט) כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ידוד לעבדו שכם אחד; מצודות דוד – (ט) כי אז אהפוך – אשר אז אהפוך על העכו"ם שידברו שפה ברורה תמורת עמקי השפה אשר עמכם ר"ל שידברו בלשון הקדש במקום הלשון שמדברים עכשיו. לקרוא כולם – ר"ל אחדות הלשון יהיה סבה שיתייחדו באמונה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד ובדעה אחת:

בחי' שפה ברורה, מאחר שהכל יקראו להש"י עם הדיבור, נמצא שיש להדיבור שלימות. וכל זה יהי' לעתיד, כי עיקר גדולתינו ותפארתינו יתגלה לעתיד לבא, שאז ידעו ויראו הכל את גדולתינו. כי אז יראו הכל את גדולת ותפארת הצדיקים והכשרים, אשריהם אשרי חלקם, מה רב טובך הצפון להם [א], ולהיפך מפלת הרשעים, כמה שכתוב (מלאכי ג') ועסותם רשעים וכו'. [ב] כי אז יהי' יומא דדינא רבא [ג], שיהיה האדם נידון על כל מעשה, על כל פרט ופרט, ולא יוותרו לו על שום דבר קטן, כי אין שכחה לפניו יתברך [ד], והכל יהיה נזכר לו אז [ה]. ואזי כשיהיה מפלת הרשעים, וישובו ויראו בין צדיק לרשע וכו', י' (כמ"ש שם במלאכי [ו]), ושביתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו. כי אז דייקא ביומא דדינא יראו החילוק בין צדיק לרשע וכו'. [ז] ואזי יתהפכו כולם להשם יתברך על ידי זה, ויקראו כולם בשם ה', בבחינות אז אהפוך אל כל העמים וכו' כנ"ל. ואזי יהיה הדיבור בשלימות בחי' שפה ברורה כנ"ל כי לעתיד לבא בחי' עולם הבא עולם האמת שבו האמת ברורה בלא מסך הנ"ל על העינים.

נמצא שעל ידי מפלת הרשעים שיהיה לעתיד, על ידי זה יהיה נשלם הדיבור אז כנ"ל. אבל צריכין להמשיך בחי' עלמא דאתי גם בעולם הזה, דהיינו שיהיה מפלה לרשעים גם בעולם הזה, וזה נעשה על ידי אמת:

עד כאן דיבר שהאמת היא מה שיתגלה לעתיד לבוא דהיינו שלהדיא יתגלה רק הש"י (כמו ששמעתי מהריצ"ח פי' "ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים" שהיום להדיא רואים גשמיות ואת האלוקות צריך לחפש, אבל בעתיד יהיה עולם הפוך, שמה שיראו להדיא יהיה את האלוקות ואילו את הגשמיות יצטרכו לחפש) ממילא כשזוכים בעוה"ז לאמת כזו אזי האדם הוא ביחודא עימו ית' (ונראה שכאן מדבר מיחודה תתאה ולא דווקא יחודא עילאה כמו שדיבר בתורה סה)

ומכאן מתחיל לדבר על מה שמפריע לאמת.

דהיינו מה שהזכיר בכמה מילים לעיל באות ב' שהוצאה לפועל תלויה באמת ואמת זוכה רק מי שלא נצרך לבריות ושם דיבר בעיקר מהנצרך לבריות לשם פרנסה והזכיר בקיצור מאד הנצרך לבריות לשם כבוד וכאן מאריך בענין הנצרך לבריות לשם כבוד ומתאר באריכות עד כמה שהוא מלא פניות תמיד ורחוק מהאמת עי"ז.

ועיקר האמת הוא, כשאין האדם נצרך לבריות אלא רק להש"י בלבד. כי כיון שנצרך האדם לבריות משתנה פניו ככרום לכמה גוונים כמבואר בגמ' (ברכות ו' ע"ב) [א] הפשט שם שהגמ' דורשת את הפסוק "כרום זולות לבני אדם", שפירושו שמי שהוא מזול אצל הבריות, כגון הנצרך לבריות, אזי מחמת הבושה מהם משתנה פניו, כמו שמשתנה צבעו של העוף הנקרא כרום, שנמצא בכרכי הים, וכשהחמה זורחת עליו משתנה צבעו לכמה גוונים. ורבינו מפרש לשון "משתנה פניו" שאמרו על הנצרך לבריות לפי דרכו, שפנים רומז לאמת (עיין תורה קצב ועוד), לפ"ז הכרום שמשתנה צבעו הוא משל, כי החמה היא בחי' פועל והכרום נפעל על ידה לכמה גוונים וזה משל לאדם שנצרך לבריות שנעשה נפעל ומשנה מעשיו והתנהגותו כדי למצא חן בעיני בני אדם שהם פועלים עליו כמו החמה על צבע הכרום. **כי מי שהוא נצרך לבריות קשה לו מאוד להתפלל ברבים, וטוב ונוח לו להתפלל ביחיד. כי ברבים נופלין עליו פניות גדולות ושקרים, שעושה תנועות ושקרים בתפילתו בשביל בני אדם, מאחר שהוא נצרך להם נקט תפלה דייקא אולי כיון שזה עיקר ההוצאה לפועל כמבואר בתחילת התורה שאלישע ע"י שזכה לפי שנים זכה להוציא לפועל פי שנים כוונה בתפילה מאלהו. ואפילו מי שאין נצרך לבריות בשביל פרנסה, כי מתפרנס משלו, אף על פי כן יש שהוא נצרך לבריות בשביל כבוד או בשביל דבר אחר, דהיינו שיש לו תאוה של כבוד וחשיבות וכיוצא בזה שרוצה למצא חן בעיניהם ועי"ז פונה מההשתדלות למצא חן בעיני הש"י. נמצא שהוא נצרך לבריות, שהוא צריך לכבוד וחשיבות**

* תהלים לא כ'

² עיין ילקוט שמעוני מלאכי רמז תקצג וזוהר חדש לך לך טב: ורות לג:

³ פירוש יום הדין הגדול. ועיין הקדמת זוהר דף יד: וזוהר לך לך דף ע"ב וסוף דף רב. ובלק דף קצט:

⁴ ספר הקנה ד"ה סוד ג' ספרים פתחים, שערי אורה ספירה עשירית (ד"ה ואחר שיעורדנך) מדרש שמואל על אבות פ"ג כב. ילקוט שמעוני במדבר פ"ג רמז תשמג, ומיכה רמז תקנט

⁵ * עיין קהלת יב יד כי את כל מעשה וגו' ובתרגום שם. ובתהיגה דף ה.

⁶ ביאור מוהר"י בתקפא

⁷ פרק ג' פסוק יח

⁸ הסוגר הזה חסר בתקפא ותולד ותרלו ועיין דפוס שער באן היא הערת מוהר"י בתקפא. ובתרגום העמיד את הסוגר אחרי תיבות לא עבדו. וכן העתיק בתשכס, ולפי הדפוס נ"ל שעות.

⁹ עי"ש שלמדו מתהלים יב ט כרם זלות לבני אדם, מאי כרום, עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה זורחת מתהפך לכמה גוונים.

שלהם. ואזי כשהוא נצרך לבריות באיזה בחי', יוכל ליפול בשקר גדול בתפלתו, דהיינו לעשות תנועות בשקר בשביל בני אדם כנ"ל. ויש מי שהוא איש כשר קצת, וירא את ה' במקצת, ומתבייש בעיניו לעשות שקר מגונה בתפילתו בשביל אחרים, ומתכוון להתפלל באמת. אבל האמת היא הרבה מאוד יותר מדאי, וגם זה אינו אמת. כי לא נמצא הרבה אמת, כי האמת הוא רק אחד, כמה"י שמובא במקום אחר כגון לומר על עץ שהוא עץ רק זה אמת אבל שקר אפשר לומר עליו הרבה שקרים כגון שהוא כסף וזהב וחול וכיו"ב הרבה (י"לעיל בהתורה אר"ע בסי' נא) הכי נמי האמת בתפילה היא רק כשכל כוונתו רק להש"י, אבל כשיש לו עוד פניות בלבו למצא חן בעיני בריות, אזי אפילו כשהוא כשר קצת ולא עושה תנועות להדיא למצא חן בעיניהם אבל מרמה עצמו ועושה תנועות שלא היה עושה אותם אם היה לבדו עם הש"י בלבד, נמצא שיש לו הרבה אמת. דהיינו מחמת שהוא בוש בעיני עצמו להתפלל בשקר גמור כנ"ל, על כן הוא רוצה לכסות על השקר, ולהלביש השקר באמת. דהיינו למשל, שחפץ לעשות איזהו תנועה או המחאת כף בשביל אחר, אבל הוא מתבייש בזה שיעשה שקר בתפילתו בשביל בני אדם, על כן הוא גונב דעת עצמו, ומסבב לו היצר הרע סיבובים במחשבתו, עד שנתגלגל הדבר במחשבתו שהוא צריך באמת לעשות תנועה זו בתפילתו, או להכות כף אל כף, דהיינו שמוצא לעצמו איזה אמת שהוא צריך לעשות אותה התנועה בשביל אותו האמת. נמצא שהוא מכסה השקר באמת, נמצא שיש לו הרבה אמת יותר מדאי כי פונה בלבו אליו ית' וגם לפנים נוספות, כי העיקר האמת אינו רק אחד, דהיינו להתפלל באמת לאמיתו בשביל השם יתברך לבדו להרגיש לפניו ית' בלבד. אבל זה האמת של שקר הוא הרבה מאוד, כי יש בזה כמה גוונים, וכמה מיני אמת שמוצא לעצמו לחפות על השקר.

וזהו שאמרו בגמ' כנ"ל כיון שנצרך האדם לבריות, שאז נופלים עליו פניות ושקרים כנ"ל, אזי משתנה פניו לכמה גוונים. פניו, זה בחי' האמת וי"י/ד', שהוא בחי' פנים הביאור בזה נ"ל כי פנים ופניות הן שרש אחד וכשהוא פונה אל פניו ית', דהיינו שלנגד עיני שכלו אין אלא פני ה' ית', ובכל מחשבתו ובכל ליבו פונה רק אל פניו ית', אזי זה פנים דקדושה, דהיינו אמת, אבל כשפונה למצא חן בעיני בני אדם אזי הוא פונה ממנו ית', ואזי הם פנים דשקר, ואם הוא איש כשר פונה גם אליו ית' וגם אל בני אדם ואזי יש לו הרבה אמת כנ"ל, כי כמו שבגשמיות אדם מפנה פניו להיכן שפונה ליבו, כך גם ברוחניות להיכן שלבו פונה, שם נחשב שנמצאים פניו, וכן איתא בתורה כא היכן שחושב שם הוא נמצא לכן רק כשכל ליבו אליו ית' אזי נקרא פנים דקדושה בחי' אמת, בחי' (תהלים כד) מבקשי פניו יעקב סלה, שהם פנים של אמת בחי' (מיכה ז) תתן אמת ליעקב כי יעקב אבינו היה הראשון בעולם שהיה בלא פניות כלל, רק כולו בשלימות פונה אליו ית' וי"י ועל כן יעקב אבינו נקרא בחיר האבות (ב"ר עו א'). אבל הנצרך לבריות משתנה פניו דהיינו

⁷ גם בדפדפני-היא, בתרלז ומתלז-הוא

⁸ גם בדפדפני-תולז-כמה, ומתלז-כמו

⁹ מוהר"ן בתקפא

¹⁰ עיין תורה קצב אמת הוא הפנים של כל הפנים דקדושה ובתורה כג אות א' ואמת הוא אור הפנים ובתורה זו והארת פנים הוא תיקון ואמת ועיין עץ חיים שער יג פרק יד

¹¹ י"י תורה כג - וְאָמַתְּ הוּא אֹר הַפָּנִים פִּדְוֶע. תורה קצב פי הדבור שהיא (הצדיק אמת) מְדַבֵּר הוּא אָמַת, וְאָמַתְּ הוּא הַפָּנִים שֶׁל כָּל הַפָּנִים דְּקָדְשָׁה, בְּבָחִינוֹת (תְּהִלִּים כ"ד): "מִבְּקֵשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֵלָה", בְּחִינוֹת (מִיכָה ז): "תִּתֵּן אָמַת לְיַעֲקֹב",

ועיין תורה מז והארת פנים הוא תיקון ואמת והכוונה שבי"ג תיקוני דיקנא של אריך אנפין אחת המידות היא ואמת ומקומה בתרין תפוחין הפנויים משיער תחת העינים ומקום זה נקרא פני ה' (ושם מאיר שם א-ל)

עיין עץ חיים שער יג פרק יד - ובענין הש"ע נהורין הנזכר באדרא קכ"ח ומהאי אתפשט אורכא דאנפוי לש"ע רבוא עלמין שמעתי ממורי זלה"ה כמה בחי'.....גם יש ש"ע באופן אחר כי הנה בחי' פנים העליונים הוא תיקון ז' של י"ג ת"ד ובמקומו ביארנו כי הם מתחילין ממטה למעלה תיקון א' הוא א"ל והוא המלכות כו' תיקון ז' שהוא אמת הוא בחסד הנקרא א"ל וא"כ בב' פנים הללו יש ב' שמות א"ל וכשיהיו במילוי אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד הם גימטריא ש"ע. גם באופן אחר כי הפנים הם תיקון ז' הנקרא ואמת והנה הוא כללות פרצוף פנים עם החוטם כי ג' שמות ס"ג יש בפן אחד וג' שמות ס"ג יש בפן ב' והרי הם גימטריא ש"ע"ח וס"ג א' בחוטם עצמו כי כן חוטם גימטריא ס"ג וז"פ ס"ג גימטריא אמת. אמנם הששה ס"ג לבד אשר הם בב' הפנים הם גימטריא ש"ע"ח וה"ס ח' חוורתא דרישא המתפשטין בפנים לש"ע נהורין כנ"ל והרי הם ש"ע ועם ח' חוורתא הם ש"ע"ח כנ"ל.

¹⁰ לכאורה קשה דמה היה חסר לאברהם ויצחק בזה. ושמעתי מהריצ"ח בתורה לא בביאור החילוק בין חסד לתפארת שאצל אברהם מדת חסד שבקו הימין היה הכח הפועל בו ויעקב מדת הרחמים שבקו האמצע פעל בו, והמשל בזה הוא למי שמאכיל תינוק בבקבוק שממדת החסד היא להגדיל את חור המוצץ בלא יחס לתינוק וכן מדת הדין הרוצה לסגור לגמרי את החור. ורק התפארת שהיא מדת יעקב מחשב את חור המוצץ בדיוק כפי צורך התינוק כי זו מדתה לרחם על התינוק ולא עצם ההשפעה של מדת החסד. ולכן מאברהם אע"פ שהיה שלימות מדת החסד יצא ממנו קליפת ישמעאל שהיא ניאוף שהוא השפעה בלא גבול ובלא פנים. ורק יעקב מטתו שלימה כיון שכל כולו פונה רק להש"י בבחי' בריח התיכון העולה מהעקב עד י' הכתר.

שהאמת שלו, שהוא בחי' פנים, נשתנה לכמה גוונים, דהיינו שיש לו כמה מיני אמת, שמלביש בו השקר. דהיינו שמוצא לעצמו אמת, שכוונתו בשביל כך, או בשביל כך, נמצא שנשתנה הפנים שהוא אמת, לכמה גוונים, כי העיקר האמת אינו אלא אחד כנ"ל:

וזה פירש (תהלים קמו) אהללה ה' בחיי, היינו שפסוק זה רומז על כשאין נצרך לבריות. וזה בחיי, בחיי דייקא, היינו שאני חי מחיים שלי, שאינו נצרך לחיות שום אדם. כי הנצרך לבריות חיי אינם חיים כמבואר בגמרא (ביצה לב ע"ב) ט"ז [י'], היינו שאינם חיים שלי, כי הוא חי מאחריים^{יח} כי החיות שלו דהיינו הדבר המחיה ומפעיל אותו במעשיו זה המציאת חן בעיני הבריות או הכבוד שיתנו לו, נמצא שכדי לקבל חיות מהבריות הוא במעשיו מהלל את עצמו ולא את הש"י. אבל כשאינו^{יט} נצרך לבריות ואני חי חיים שלי, אזי אוכל להללו ולהתפלל לפניו באמת כנ"ל, וזהו אהללה ה' בחיי דייקא כנ"ל:

וזהו (שם) כיון שנצרך האדם לבריות עולם חשך בעדו וכו' [כ] דהיינו כיון שנצרך האדם לכבוד או פרנסה מהבריות אזי כשהוא בין בני אדם (דהיינו בין העולם) זה מונע ממנו להתפלל באמת, כי חשך לשון מניעה כמ"ש ולא חשכת את בנך ממני. וכפי שיבאר בסוף התורה כ"א(ענין למטה [כב]):

עד כאן דיבר על המונע את האמת, ונרמז בפסוק אהללה את ה' בחיי, כי צריך שלא יהיה לי חיות משום מקור אחר לבד ממנו ית' ועי"ז כל החיות והחשק יהיה רק לעשות את רצונו ית', ולא שום רצון אחר. ועתה יבאר שהאמת האמת היא מפלת הרשעה ורק אז שייך שלימות אותיות הדיבור, דהיינו שהדיבור כל כולו פונה רק להש"י ולעשיית רצונו. ולא חסר רק הוצאתו מהכח אל החוץ להתגלות בפועל. ותחילה מבאר כיצד עניין זה יהיה לעתיד לבוא בעוה"ב ואח"כ יבאר שצריך את הבחינה הזו של אמת של עוה"ב להאיר בעוה"ז ועי"ז בעוה"ז יהיה מפלת הרשעה. וצ"ע בפשטות מלשון רבינו שהתגלות האמת היא מפלת הרשעים משמע שהרשעה נובעת מהסתרת האמת, אבל כשיודע האמת דהיינו מציאות ורוממות הש"י עד כמה הוא נמצא מאד ומשגיח אזי לא שייך כלל רשעות/כ"ג. וכן בפרטיות אצל האדם הרשעות והרע והפניות היא רק כשנסתר ממנו האמת. אבל מלשון שהביא את הפסוק "משלם לשונאיו וכו'" ואת הגמ' והזוהר שהרשעים משא על פניו ומהמבואר לעיל בריש עמוד ז, שמפלת הרשעים תהיה בבחי' הכתוב "ועסותם רשעים" ואז יהיה יומא דדינא רבא, שיהיה האדם נידון על כל מעשיו ולא יוותרו על שום מעשה, משמע יותר שהקב"ה בעצמו יעניש אותם ולא שתבטל ממילא רשעתם. אלא שלענינינו שצריך להאיר את האמת הזו בעוה"ז בפרטיות לא שייך אלא כנ"ל שהאמת האמת היא שתבטל ממני את הרע.

וכשיש אמת אזי הוא מפלת הרשעים, כי עיקר מפלת הרשעים לעולם הבא, הוא על ידי האמת שיתגלה אז. כמ"ש (משלי יב/כד) שפת אמת תכון לעד דהיינו שהאמת תתבסס בעולם, כוננת לעד לא כתוביה^כ אלא תכון כי רק לעתיד לבוא תכון ותתבסס האמת בעולם אבל עד אז השקר שולט {זוהר תשא קפח: כ"ב} ובתיקון סג [כ"א]. כי לעתיד לבא יתגלה האמת, כמו שאמרו

^{יח} בתקפא – (ביצה לא ע"ב), ובתשכט תוקן

^{יט} הלשון שם ג' חייק אינם חיים וכו' הנמצא לשלחן חבירו וכו'

^כ בתקפא לא ברור ונראה מאסרים

^{כא} גם בדפוס כשאניו, בתשכט – כשאני (תוקן בקרן הורוביץ החדשים)

^{כב} ביצה לב: הג"ל אמר רב כל המצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו שנאמר באיוב טו כג נדד הוא ללחם וגו' בידו יום חשך. רב חסדא אמר אף חיי אינם חיים.

^{כג} הערה זו נמצאת כבר בדפוס

^{כד} בסוף דף פד.

^{כה} **לכאורה צ"ע** שהרי היו רשעים גדולים להכעיס דייקא שידעו היטב כל האמת והרשיעו להכעיסו כמבואר בפרש"י על פרשת נח בדורות ראשונים וכן בסנהדרין קג: בתקופת המלכים. ואולי לכן מדבר רבנו מהאמת שתייהיה לעתיד ואז כמו היום כמעט אין מציאות כזו של להכעיס, אלא כל הרשעה היא רק מחמת ההסתרה.

^{כז} **מי משלי פרק יב (יט) שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר:**

רש"י – (יט) שפת אמת תכון לעד – תתבסס ותקיים. ועד ארגיעה – למעט רגע הוא כלה והולך שהשקר אין לו רגלים:

ביאור הגר"א – – שפת אמן תיכון לעד שפת הוא הדברים שמדברים מן השפה ולחוץ ואין אלו הדברים התכלית ולשון הוא העיקר הדברים ואמר שאצל האנשי אמת אפי' שפתם מה שדברו מן השפה ולחוץ ואין כוונתם העיקר ע"ז אף זה תיכון לעד ואצל הבעלי שקר אף הלשון שלהם שהוא העיקר אף זה אינו רק עד ארגיעה כי יתגלה שקרם:

^{כח} גם בדפוס ותולד- כתוב, ומתולד - כתיב

^{כט} **זוהר כי תשא דף קפ. –** חדא זמנא דהוינא אזיל בהדי ר' אלעזר פגע ביה הגמונא (חד) א"ל לר' אלעזר אנת ידעת מאורייתא דיהודאי, א"ל ידענא, א"ל לית אתון אמרין דמהימנותא דלכון קשוט ואורייתכון קשוט ואנן דמהימנותא דילן שקר ואורייתא דילן שקר, והא כתיב שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר, אנן מיומין דעלמא קיימין במלכותא ולא אעדי מינן לעלמין דרא בתר דרא תכון לעד ודאי,

רז"ל [כח]. ועל ידי האמת שיתגלה לעתיד, על ידי זה יהיה מפלת הרשעים בבחי' (דברים ז')/כט^א ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו/ל^ב, פניו, זה בחי' אמת כנ"ל. שעל ידי זה משלם לשונאיו ומאבדן מן העולם כנ"ל שיהיה יומא דדינא רבה ולא יוותרו על שום דבר. כמוכא בזוה"ק [לא]/לב^ב וכן אמרו רז"ל בגמ' (עירובין כב.)^ג שכביכול הם כמשא על פניו הכוונה לגויים שהם הרע בעצם אבל ישראל נחצבו מהטוב ונדבק בהם הרע של הגויים לכן גבי ישראל הכוונה שהרע שלהם משא על פניו ולא הם בעצמם, כי הפנים שהוא בחי' האמת של השם יתברך, אינו יכול לסבול את הרשעים נראה שהדיוק הוא מלשון הגמ' שהם משא על פניו ופנים היינו אמת, לכן מבאר שהכוונה שהאמת, דהיינו פניו, עליהם דייקא מכביד המשא הזה של הרשעים, ולא סובלם כי הם שקר, וכאן מדובר בעוה"ב, עולם האמת, כי בעוה"ז מאריך אף לרשע הרבה, כי עוה"ז הוא עולמם של הרשעים, עולם השקר, אבל בעוה"ב עולם האמת, אין להם מקום, בבחי' אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת (דהיינו שבחי' זו בעוה"ז גורם להסתלקותו ית' ובעוה"ב גורם להסתלקות הרשע). וכשנתגלה בחי' הפנים דהיינו האמת, אזי הוא מפלת הרשעים כנ"ל. ועל ידי זה יהיה מפלתם לעתיד, כי אז יתגלה האמת כנ"ל/יד^ד:

עתה יבאר שאת האמת הנ"ל של עוה"ב צריך להמשיך לעוה"ז

ואתון זעיר הוה לכו מלכותא ומיד אעדי מנכון וקרא אתקיים בכו דכתיב ועד ארגיעה לשון שקר, א"ל חמינא כך דאנת חכים באורייתא, תפח רוחיה ודף קפח עמוד ב' דההוא גברא, אלו אמר קרא שפת אמת כוננת לעד הוה כדקאמרן אבל לא כתיב אלא תכון, זמינא שפת אמת דתכון מה דלא הכי השתא דהשתא שפת שקר קיימא ושפת אמת שכיבא לעפרא ובההוא זמנא דאמת יקום על קיומיה ומגו ארץ תצמח כדן שפת אמת תכון לעד וגו', א"ל ההוא הגמון זכאה אנת, וזכאה עמא דאורייתא דקשטו ירתין, בחר יומין שמענא דאתגיר,

^ה דף צה.

^ה שם בזהר ותיקונים הנ"ל ועיין תורה מח נא וקו'

^ט דברים פרק ז (י) ומשלם לשנאיו אל פניו להאבדו לא יאחר לשנאו אל פניו ישלם לו:

עו"ש אבן עזרא שמפרש על פניו דהיינו שמשלם להם גמולם על ששנאו אות האמת. ועיין רבנו בחיי שכתב והמדה הזאת אמת לעולם. ועיין אור החיים שפירש לא יאחר להראות לרשע קודם שיטמנו פניו באדמה את גמולו הרע שיקבל בעוה"ב.

אור החיים – ומשלם לשנאיו וגו' קשה למה אמר שונאיו לשון רבים, וגמר אומר פניו להאבדו, לשון יחיד ואולי כי טעם אומרו לשון רבים, כי לא ישלם לרשע אל פניו אלא כשיראה כי לא הוא בלבד שונא, אלא גם הבאים ממנו כיוצא בו שבזה אין לו תקוה, והוא אומרו ומשלם לשונאיו לשון רבים, אבל אם לא יהיה שונא אלא הוא וזרעו הבא ממנו לא יהיה שונא ברא מזכה אבא (סנהדרין קד). ולא ישלם לו להאבדו: וגמר אומר בלשון יחיד, כי ביחיד מדבר הכתוב, אלא שהעירך בדבר האמור במה שאמר לשונאיו לשון רבים, וחזר לומר לא יאחר וגו', פירוש ואם אין הרשע בא ברבים אלא הוא לבד שונא, ולא הבאים אחריו יתחכם ה' עמו באופן אחר, לא יאחר לו בעולם הזה לשלם לו עונשו כדי שלא ירשיע עוד, ותאבד תקותו אלא ימהר לשלם לו מיתה שהוא חייב בה, או יסורין שיש לו תקוה שיזכה באמצעות בנו:

^ל **מה שנקט** להאבדו לשון יחיד עיין כאן אור החיים הנ"ל, שביאר שמאבד אותו רק כשרואה שלא יצא ממנו זרע טוב.

^{לא} * מקץ קצו.

^{לב} **זהר מקץ קצו.** וירא יעקב כי יש שבר במצרים ואמר יעקב לבניו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה יב) משא דבר יי על ישראל נאם יי נוטה שמים ויוסד ארץ ויוצר רוח אדם בקרב. האי קרא אית לאסתכלא ביה. משא דבר יי, בכל הני אתר דקאמר משא, משא אמאי. אלא, בכל אתר דאיהו על דינא דשאר עמין ואמר משא, לטב. בכל אתר דאיהו על ישראל ואמר משא, לביש.

ומפרש כי בכל אתר דאיהו על דינא דשאר עמין לטב בכל מקום שהוא דין על שאר העמים הוא לטוב ולמנוחה להקב"ה, בגין דמשא מטולא איהו כי משא פירושו משא כבד כפשוטו, והנה כביכול מטולא איהו עליה דקדשא ברין הוא שלום דעמין כביכול כמשא כבד הוא על הקב"ה שלומם וטובתם של העמים, וכד אתגזר דינא עליהו מעבר מניה הווא מטולא איהו סביל עליהו וכאשר נגזר דין עליהם מעביר הקב"ה ממנו אותו המשא שסביל בשבילם, בכל אתר דדינא אתגזר עליהו דישאל ואמר משא ובכל מקום שנגזר דין על ישראל ואמר משא, אז כביכול מטולא איהו עליה דקדשא ברין הוא כביכול צערן של ישראל הוא משא כבד על הקב"ה, ובגין קד משא, מהאי גיסא ומהאי גיסא מטולא איהו ולפיכך שייך לשון משא בין כשנאמר משא על האומות ובין כשנאמר על ישראל. (רמ"ק ורא"ג ומפרשים)

^{לד} **עירובין דף כב.** ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו אמר רבי יהושע בן לוי אילמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול כאדם שנושא משוי על פניו ומבקש להשליכו ממנו.

מהרש"א – כאדם שנושא וכו'. לא משמע ליה לפרש אל פניו של רשע כל זמן שהוא קיים בעוה"ז כפרש"י בחומש משום דמשמע ליה דכינוי של פניו כמו כינוי דלשונאיו דקאי אהקדוש ב"ה וע"כ דריש אל פניו כמו על פניו כביכול כו' ונראה דמפרש ליה כתרוממו דקאי על מיעוט הטוב שעשה הרשע בעוה"ז וכפרש"י שם והיינו שאותו מיעוט הטוב שעשה הרשע הוא תמיד על פניו של הקב"ה כמשאוי הזה כדי למהר לשלם לו בעוה"ז ולהאבדו לעוה"ב אבל הרמב"ן (דברים ז' ט') פי' שם דקאי שמשלם לרשע על הרע שעשה ולא משמע כן לפי דרש דהכא וכן לקמן לשונאיו הוא דלא יאחר כו' היינו נמי לענין תשלומין גמול הטוב שעשה אבל לענין פורענות לשלם על רשעו הא מסיק ארץ אפים לרשעים וק"ל:

^{לד} **ואולי אפ"ל** שזה בחי' המבואר בגמ' ע"ז ה' שלעתיד לבא מוציא הקב"ה חמה מנרתיקה דהיינו את האמת מהכיסוי ומנסה את בני אדם במצוות סוכה שהיא לעשות סכך וצמצומים לאור האמת והגויים שרואים גדול האמת כמה שהם רחוקים ממנה מתייאשים ובוועטים בה וישראל רגילים בקיום המצות ועשיית כלים אור שמחים בו. נמצא שגודל האמת בעצמה שתתגלה היא שתפיל אותם לבעוט ולאבד הכל. והטעם כי רק לבעל תשובה מגלים את האמת מעט מעט אבל לעתיד לבוא אין מקבלים גרים ובעלי תשובה לכן תתגלה כל האמת בפנים והבושה תהיה גדולה ועצומה.

וע"כ כשזוכין לאמת בעולם הזה כנ"ל, על ידי זה נתגלה בחי' הפנים כנ"ל. ואזי ממשיכין בחי' עולם הבא בתוך העולם הזה, דהיינו שאדם יכול ע"י דביקות גדולה במדת האמת לעשות מעוה"ז עוה"ב, ולהמשיך אותו ית' שחותמו אמת לכאן ואזי נעשה מפלתם על ידי האמת גם בעולם הזה כמו שיהיה בעולם הבא כנ"ל נראה שצ"ל שצריך להאיר את האמת בעוה"ז כמו שהיא בעוה"ב, אבל הדין שנעשה עי"ז, אינו כמו בעוה"ב, שאז הקב"ה ידון כנ"ל, ואילו בעוה"ז כשמאירה האמת אזי מתבטל ממילא הרע, שע"י שמגלה להם פניו דהיינו האמת, מתגלה להם גודל פגם העוון ועי"ז נאבד הרשעות מהם/לה, וכן בפרטיות כשמגלה האדם את האמת מתבטל ממנו כל התאוות ומדות רעות. וזה פירוש "ונתתי פני באיש ההוא" ועיין תורה צח על מאמר חז"ל נתן בן עיניו ונעשה גל של עצמות ועיין בעש"ט עה"ת בראשית אור פא :

עתה חוזר לעניין שלימות הדיבור הנ"ל בתחילת אות ג' – ולהוציא מכח אל הפועל, הוא על ידי שלימות הדיבור. וצריך שיהיו אותיות הדיבור בשלימות, וזה נעשה על ידי בחינות עלמא דאתי, כי רק ע"י מפלת הרשעה שנעשית ע"י התגלות האמת של עוה"ב, אפשר לדבר דיבור באותיות שלימות, שכולו לפניו ית', בכל עצמותיו.

ועי"ז דהיינו ע"י התגלות מדת האמת מעה"ב ממשיכין שלימות אותיות הדיבור^{לה} שיהיה לעתיד, בחי' שפה ברורה בתוך העולם הזה. כי בחי' שפה ברורה נעשה על ידי מפלתם שעל ידי זה נתהפכין כולם אל השם יתברך כנ"ל דהיינו דיבור בבחי' כל עצמותי תאמרנה שיוצא מעצמיות האדם מקירות לבו באמת בלא שום פניה, זה אפשרי רק ע"י שמפיל את כל הרע שבמדות ע"י התגלות האמת כנ"ל :

וזה בחי' (ישעיה נח) ודבר דבר הנאמר בשבת כי בשבת עולין כל העולמות והאדם זוכה בו ליותר אמת וצריך שיאיר בדיבור לכן נצטוונו בשבת יותר לשמור את הדיבור. היינו שצריך להמשיך בחינות דיבור של שבת, שהוא

^{לה} מלשון רבנו משמע שהרשעים בעצמם נאבדים ונ"ל כי יש כאלה שהם רשעים בעצם וכל חיותם מהרע ממילא בהתגלות האמת הם יאבדו אבל יש קליפת נגה שמדם יתברר הטוב ע"י התגלות האמת ורק הרע שבהם יתבטל ע"י התגלות האמת

^{לה} בתולדו- הדבור

בחינות עלמא דאתי, בתוך הדיבור של עולם הזה, להשלים הדיבור בעולם הזה. כי עיקר שלימות הדיבור הוא מבחינות שבת, כמו שאמרו רז"ל (שבת קיג:): שלא יהא דבורך של שבת כדיבורך של חול. כי בשבת הוא שלימות הדיבור [א], כי שבת הוא בחינות עולם הבא כנ"ל, וצריך להמשיך דיבור של שבת בתוך הדיבור של חול כנ"ל:

עתה יבאר כיצד רמזו ענין הנ"ל של מפלת הרשעים ע"י הארת האמת במאמר קצר של האריז"ל – "קל הויה ביצירה" [ב], ומבאר שקל רומז לאמת והיה למפלת הרשעים ויצירה לעוה"ז. וצריך להמשיך את קל שעל ידו הויה מפלת הרשעים אל העוה"ז.

וזהו בחי' אל הויה ביצירה [ג] [ד], שעל ידי בחי' השם אל, שהוא בחי' אמת, בחי' (במדבר כג) לא איש אל ויכזב, פשט הפסוק שבלעם אומר שהקב"ה אינו איש שמכזב, ורבנו לומד מכאן רמז שהשם א-ל הוא בחי' אמת שהוא בחי' יעקב, כמו שאמרו רז"ל (מגילה יח) מנין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב אל, שנאמר [ה] ויקרא לו אל אלקי וכו', והטעם שקרא ליעקב דווקא בשם א-ל ולא בשם אחר כי יעקב בחי' אמת כנ"ל.

וזה האמת שהוא בחינות עלמא דאתי תלוי בפרנסה. כי כשיש לו פרנסה ואין נצרך לבריות יוכל להתפלל באמת כנ"ל [ו]. וזה בחי' (תהלים קמו) אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו, כי כששברו על ה' אלקיו ואין נצרך לבריות, אזי אל יעקב בעזרו, כי אל יעקב הוא בחי' אמת כנ"ל:

ואזי כשזוכין להמשיך בחינות עלמא דאתי, בחינות אמת, בחינות פנים בתוך העולם הזה, אזי נעשה מפלת הרשעים כנ"ל.

עתה בביאורו למאמר קל הויה ביצירה מבאר רבנו על איזה שם הויה מדובר (כידוע ששם הויה הקדוש יש לו ד' מילויים – יוד הי ויו הי גמט' עב. יוד הי ואו הי גמט' סג. יוד הא ואו הא גמט' מה. יוד הה וו הה גמט' בן). ומבאר שמדובר בשם הויה במילוי ה' ובו רמזו מפלת הרשעים כמבואר בנבואת יחזקאל פ"ב, שם רומז למפלת הרשעים בלשון ה' שהוא קיצור של נהי ובכי שבוכים הרשעים על מפלתם. נמצא לפ"ז ש"קל הויה" רומז למפלת הרשעים ע"י האמת כי "קל" רומז לאמת ו"הויה" המילוי שלו רומז למפלת הרשעים. לכאורה צ"ע הרי הנביא נקט ה' ויותר מדויק לומר שרומז לשם עב או סג ששם אות ה' במילוי יוד כזה ה'. ולמה נקט רבנו מילוי בן שבו המילוי הה ולא ה'. ונראה כיון שרוצה לומר שדייקא המילוי גורם, דהיינו שעיקר הרמז הוא בה' השניה שהיא המילוי בעצמו ולא בראשונה. ואם היה ה' הרי זה מילוי של יוד שהוא רומז לחכמה ולא על ידו מפלת רשעים. כי ידוע ומובא הרבה בזהר שעיקר מי שמכניע את הרשעים היא ספירת המלכות הרמוזה באות ה' ורמוזה בשם ב"ן דייקא.

^א לעיל תורה נח אמת י', וזהר בראשית דף לב, ולקמן תורה ב' תנינא אמת זו ואמת זו.

^ב פרי עץ חיים – שער הזמירות – פ"ה – הללויה הללי נפשי את ה'. מלכות דיצירה הנקרא נפש. ומסיים אלהיך ציון שהוא מלכות, ויש בו ט' פסוקים ט' הויות, נגד ט' נקודות. ופ"ג תיבין כשם ב"ן ושם אל, שאל הויה הוא ביצירה, וכאן במלכות הויה דב"ן:

^ג פרי עץ חיים שער הזמירות כמזמורת הללי נפשי. עין פל"ח

^ד פל"ח אות ה' – וזה בחינת אל הויה ביצירה וכו' וזה בחינת הויה במילוי ההין וכו' נראה לעניות דעתי דרוצה לומר, על פי המבואר בפרי עץ חיים בשער הזמירות כמזמורת הללי נפשי את ה' (תהלים מ"ו) מלכות דיצירה וכו', ומסיים אלהיך ציון שהיא מלכות, ויש בו ט' פסוקים ט' הויות נגד ט' נקודות, ופ"ג תיבין כשם ב"ן ושם אל, שאל הויה הוא ביצירה, וכאן במלכות הויה דבן וכו', וכן הוא גם כן במשנת חסידים ובה מבוארים קצת דברי רבינו ז"ל, כי כאן מדבר גם כן ממזמור זה שזה בחינת (תהלים קמ"ו) אהללה ה' בחיי שהזכיר לעיל, וגם כאן מבאר הפסוק (שם) אשרי שאל יעקב בעזרו ואפשר לומר בזה גם כן קשר הענין, כי מאחר שאמר אהללה ה' בחיי היינו שאני חי חיים שלי ואיני נצרך לבריות כנ"ל, וזה אומרה לאלקי בעודי היינו בעודי בחיי וחיי רוחי מלווים עדיין בתוך גופי, שזה בחינת מוציא מכח אל הפועל שהרוח דלתא מלווה עדיין בתוך הגוף, ואינו נכלל ונסתלק לבחינת הרוח דלעילא לגמרי חס ושלום, רק אדרבא מושך בכל פעם חיות והארה מבחינת הרוח דלעילא, שהיא בחינת כח אל הפועל, שהוא בחינת הרוח דלתא וזה שסיים (שם) אל תבטחו בנדיבים וכו' היינו שמוזהר להאדם שלא יהיה נצרך לבריות ולא יבטח בנדיבים (שעל ידי זה הוא רחוק חס ושלום מבחינת אמת שלימות הדיבור ולא יוכל להיות מוציא מכח אל הפועל), בבן אדם שאין לו תשועה תצא רוחו ישוב לאדמתו ביום ההוא אבדו עשתנותיו, כי איך אפשר לבטוח באדם מאחר שהוא בעצמו אינו בטוח בעצמו שיוכל להוציא מחשבותיו ועשתנותיו מכח אל הפועל, כי הלא אם תצא רוחו היינו שהרוח דלתא יסתלק למעלה לשרשו שהוא בהרוח דלעילא בחינת כח, וכן הגוף ישוב לאדמתו שהוא שרשו גם כן. בחינת (בראשית ב) ויצר וכו' את האדם עפר מן האדמה, ואז ביום ההוא אבדו עשתנותיו ומחשבותיו ולא יצאו מכח אל הפועל, ואם כן איך אפשר לאדם אחר לבטוח בו וזה שסיים אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו וכו' כמבואר בפנים, וזה שסיים גם כן השומר אמת לעולם וכו':

^ה בראשית לו ב'

^ו צ"ע הרי לעיל אמר שאפילו כשיש לו פרנסה יש שנצרך לכבוד. ונראה דאין הכי נמי אבל כיון שרוצה לקשר ליעקב. לכן פתח בפרנסה תחילה כי בפרנסה דייקא נתבאר לעיל שהיא בחי' שברו על ה' אלקיו שנאמר על אשרי שא-ל יעקב בעזרו.

וזה שם הויה שדברנו עליו הוא **בחי' הויה במילוי ההין** [י] שרומז למפלת הרשעים, **יחי ה' היא בחי' שילום שכר**, כמה שארז"ל (**עירובין כא**)^ט **על פסוק (יחזקאל ב)** וְהָגַהּ יְהוָה וְהָיָה זֶה שִׁילוֹם שֹׁכֵר לַרְשָׁעִים בַּעֲלֹם הַבָּא לְשׁוֹן הַגֹּמ' שם והי' זו היא פורענותן של רשעים לעתיד לבא, דהיינו התשלום ושכר על מעשיהם הרעים, וצ"ע כוונת רבנו מדוע שינה מלשון הגמ'.

וזה בחי' אל הויה, דהיינו **אל** שהוא בחינות אמת, שעל ידו נעשה שילום שכר לרשעים, שהוא בחינות הויה במילוי ההין כנ"ל, צריך להמשיכה בתוך העולם הזה. שהוא בחינות ודבר דבר, להמשיך דיבור של שבת וימים טובים הן בבחינת בריאה, וששת ימי החול הן בבחינת יצירה (פל"ח). בבחינות (תהלים קלט) **ימים יוצרו' ולא אחד בהם**, דהיינו שימי החול הם בחינות יצירה, כשאין אחד בהם שהוא בחינות שבת דהיינו שימי החול מכונים ימים שלא אחד בהם כי רק בשבת עולים העולמות אליו ית' אל האחד, אבל בימי החול אנו רחוקים ממנו ית'. וצריך להמשיך לבחינות יצירה, שהוא בחי' ימי החול, את בחינות אל הויה, שהוא בחינות עלמא דאתי, בחינות שבת.

וזה הויה במילוי ה' דהיינו שם ב"ן היא בחינות [יג] **מלכות פה** כשמאיר בה שם קל אזי היא מפלת את הרשעים, שעל ידי זה נשלמים אותיות הדיבור כנ"ל :

אות ד

אחר שבאר באריכות באות ג' שצריך שלימות אותיות הדיבור, עתה יבאר שזו רק הכנה לשלימות הוצאת הדיבור מהגרן. נמצא שקודם שיוצא הדיבור מהגרן הוא נקרא אותיות בלבד ורק כשמוציאו מהגרן הוא נקרא דיבור ועתה יבאר כיצד להוציאו בשלימות.

כי שלימות האותיות זה ע"י שיאיר בהם האמת ועי"ז יתבטלו כל הפניות והרע שבו, זה עדיין בבחי' בכח, דהיינו תיקון ראשית יציאתו אל הפועל, שיהיה כולו לשם שמים בדביקות עצומה, וזה הקרקע להוצאה לפועל דקדושה, שהיא השלב השני המבואר כאן הוא להוציא אותן מהגרן בשלימות הדיבור.

רבינו מבאר כאן שתחילה הדיבור תקוע בגרון בבחי' מיצר הגרון גלות הדיבור וכמו מה שנקרא היזוריק, דהיינו צרוד, ולפ"ז משמע שמדובר בהרהור הלב שצריך להוציאו בקול היוצא מהגרן דהיינו חיתוך הקול לאותיות בה' מוצאות הפה. אלא שקשה לפרש כן אחר שביאר שכאן מדובר שצריך לעשות ניקוד לאותיות דמשמע לפ"ז שמדובר בבכח של הדיבור שקודם הרהור הלב, כי בהרהור כבר יש ניקוד.

¹ יוד - ה - ו - ה - נס"ק

² בפזיר הגוסס כאן כי הויה היא בחי' שילום שכר כמה שאמר חז"ל מל פ' והנה וחי' הויה זה שילום שכר

^ט **עירובין כא**. - אמר רב חסדא דריש מרי בר מר מאי דכתיב (תהלים קט-צו) לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד דבר זה אמרו דוד ולא פירשו אמרו איוב ולא פירשו אמרו יחזקאל ולא פירשו עד שבא זכריה בן עדו ופירשו אמרו דוד ולא פירשו דכתיב לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד אמרו איוב ולא פירשו דכתיב (איוב יא-ט) ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים אמרו יחזקאל ולא פירשו דכתיב (יחזקאל ב-י) ויפרש אותה לפני והיא כתובה פנים ואחור וכתוב אליה קינים והגה וחי'. קינים זו פורענותן של צדיקים בעולם הזה וכן הוא אומר (יחזקאל לב-טז) קינה היא וקוננה. והגה זו מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא וכה"א (תהלים צב-ד) עלי הגיון בכנור. והי' זו היא פורענותן של רשעים לעתיד לבא, וכן הוא אומר (יחזקאל ז-כו) הוה על הוה תבא. עד שבא זכריה בן עדו ופירשו דכתיב (זכריה ה-ב) ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר אני רואה מגילה עפה ארכה עשרים באמה ורחבה עשר באמה וכי פשטת לה הויה לה עשרין בעשרין וכתוב היא כתובה פנים ואחור וכי קלפת לה כמה הויה לה ארבעין בעשרין וכתוב (ישעיה מ-יב) מי מדד בשעלו מים ושמים בורת תכן וגו' נמצא כל העולם כולו אחד משלשת אלפים ומאתים בתורה.

צ"ע מדוע לא היה כתוב במגילה שהראה הקב"ה ליחזקאל לא שכר ולא פורענות הרשעים בעוה"ז. ואולי השכר לא הראה כמו של אראה שכר הצדיקים בעוה"ז ופורענות צ"ע.

^י **יחזקאל פ"ב (ט)** וְאָרָאָה וְהָנָה יָד שְׁלוֹחָהּ אֵלַי וְהָנָה בּוֹ מְגִלַּת סֵפֶר: (י) וַיִּפְרֹשׂ אוֹתָהּ לִפְנֵי וְהָיָה כְּתוּבָהּ פָּנִים וְאַחֲרֵי וְכְתוּבָהּ אֵלַיָּהּ קִנִּים וְהָגָה וְהָיָה:

רש"י - פנים ואחור. מה דהוה מן שרואי ומה דעתיד למהו' בסופא : קינים. פורענות של צדיקים בעולם הזה : והגה. מתן שכרן שירננו עליו לעתיד לבא : והי' נהי של רשעים לעולם הבא :

מצודת ציון - קינים. מל' קינה : והי'. הוא ענין מספד ונהי :

¹¹ מחזקו - הנה (בפסוק והנה)

¹² בחזקו- יצור (וכן בפסוק יצור)

¹³ * פתח אליהו וקצין מל"ח אות ז'

ולכן לעיל בהקדמה לאות ג' ביארנו שתיקון אותיות הדיבור הכוונה לאותיות הרוחניות שבנשמה, דהיינו תיקון הבכח של הדיבור שע"ז כל מה שידבר יהיה דיבור אמת.

נמצא לפ"ז שהוצאת הדיבור עצמו מהגרון אינו כפשוטו אלא כעין משל להוצאתו ממחשבה להרהור הלב. ולפ"ז מובן מה שמבאר כאן רבינו שלפעמים הדיבור יוצא בהעלם, בלא שהאדם מרגיש, שנמצא לפ"ז שאפשר להוציא לפועל ע"י דיבור בהעלם דהיינו הרהור הלב שלא יוצא מהגרון, שהרי אם יצא מהגרון לכאורה היה מרגיש, מאידך מה שכתב שזה בחי' רחושי מרחשן שפוותיה, משמע שגם בהעלם זה בחיתוך אותיות אלא שיוצא בלחש, לכן נראה שרחושי מרחשן שפוותיה לאו דווקא בשפתים אלא הוא משל לדיבור בהעלם. ונמצא למעשה שדיבור בשלימות הוא גם בהרהור הלב. אלא שבוודאי שלימות יותר כשמוציא בפיו בקול בחיתוך אותיות ברור/י. (ושמעתי מהריצ"ח שזה רמזו בהזריק דהיינו ה' מוצאות הפה זריק דהיינו כביכול זרוק מכאן ולא נמצא) (ואולי בזה נבאר גם טעם שמוהרנ"ת כתב הזוריק כי רמז לה' זריק ונתחלף הקמץ שבאות ז' בחולם) וצ"ע אם המניעה על הוצאת דיבור דקדושה כאן היא המניעה הנזכרת בתורה סב שהיא ע"י ג' שרי פרעה קנה ושת וורידין שיונקים מדיבור שאינו זך ומונעים מלדבר דיבור קדוש לפני ה' כראוי. ולכן לפעמים נשמע שהדיבור יוצא מהעורף ע"ש ובתורה קסב. ועיין לקמן [ודף פד סע"א] שגם אצלנו מה שהדיבור תקוע בגרון הוא בחי' גלות הדיבור שהיה במצרים.

עוד יבאר כאן רבנו שכל ההוצאה לפועל תלוי בתיקון הדיבור וזה כיון שא"א לבוא ממחשבה לעשיה אלא דרך הדיבור ואפילו כשאין כוונת האדם לדבר, בהעלם יוצא כל דבר לפועל תחילה בדיבור, ורק אח"כ בעשיה בפועל, ולכן ההכרח שתחילה יצא הדבר לפועל בשלימות בדיבור, ורק ע"ז אפשר שיצא בשלימות גם בעשיה. דהיינו שתחילה יאיר האמת בשלימות בדיבור וע"ז בנקל להוציא גם בעשיה. עוד מבאר רבינו כאן שיש מניעה גדולה דייקא על הדיבור השלם, להוציאו מהגרון, ונראה עיקר המניעה שיש על ההוצאה לפועל היא בדיבור יותר מעל העשיה (ואולי לזה התכווין מוהרנ"ת כשאמר היכן שרואים חסרון, החסרון הוא בתפלה) עד כדי כך שתולה את עיקר המניעה על ההוצאה לפועל במניעה על יציאת הדיבור מהגרון. וכן איתא בחז"ל (ויקרא רבה י' ה' טו) הובא בפרש"י ויקרא י' יב) שתפילה עושה מחצה, שבפשוטו הכוונה שעושה רק מחצה, אבל לפי רבינו משמע אדרבה שרק ע"י המחצה הזו אפשר לעשות את המחצה השני בעשיה (נמצא שהיא עושה מחצה והיא עושה הכל ע"ש במדרש שנחלקו בזה).

ג' סוגי מניעות

לעיל נתבאר באות ב' שבתחילת כל הוצאה לפועל מתגבר חרון אף שגורם לעננין המכסין על העינים שמסתירים את האמת והרי זו מניעה ראשונה שצריך להתגבר באמונה חזקה לבטלם. וכאן מבאר שיש עוד מניעה עצומה על הוצאת הדיבור השלם מהגרון והמשל לזה הוא אות בלי ניקוד שאין לה תנועה לצאת החוצה מהכח אל הפועל, לכן צריך להתגבר בחשק גדול כדי להוציא הדיבור מהגרון, דהיינו שהחשק הוא כמו ניקוד לאותיות הדיבור ומניע אותם אל השפה ברורה.

ולקמן יבאר שעל כן משמים עושים לו מניעות (לכאורה הכוונה שמשמים נותנים רשות לס"מ לעשות לו מניעות/טו) על ההוצאה לפועל כדי שהמניעות יגבירו את החשק.

ונמצא שההוצאה לפועל תלויה,

באמת, ובדיבור, ובחשק,

ותחילה יש מניעה על האמת ע"י עננין שמכסין עיני השכל,

ואח"כ מניעה על הדיבור שהוא נתקע בגרון,

ועל החשק יש רק מניעת המח. (עיין בזה תורה מו תנינא)

ובשמתגבר על מניעות הנ"ל אזי המניעה על העשיה בפועל אינה מניעה.

לכן תחילה צריך להתחזק באמונה ובטחון בחי' שברו על ה' אלקינו, לבטל החרון אף שממנו מניעה א',

ואח"כ להתגבר בחשק גדול לבטל המניעה על הוצאת הדיבור.

ועל מניעת המח צריך להבין שכל המניעות אינן מקרה אלא מלחמת הס"מ נגדו על כל דבר שבקדושה וממילא יבין שהמניעה מלמדת על גודל הנחשק.

נמצא עיקר ההוצאה לפועל דקדושה תלוי בתיקון הדיבור, והביאור בזה/י נראה עפ"י המבואר בשער מאמרי רשב"י על התוספתא בזוהר נח (עיין מזה בתחילת ההקדמה לתורה) שכל אדם נברא בשתי נשמות אחת עליונה מכוסה ממנו והשניה מלובשת ברוח ליבו, והעליונה שואבת ממקור החיים חיות דקדושה ומאירה לשניה

^י עיין ספר המדות ערך קרי ח"ב אות ג' – הדבור שאדם מדבר בחצי דבור, שאינו מוציא אותיות הדבור יפה יפה, זה בחינה כמו בחינת קרי:

^{טו} מדרש רבה ויקרא פרשה י פסקה ה – ר' יהודה וריב"ל ר' יהודה אומר תשובה עושה מחצה ותפלה עושה הכל ריב"ל אמר תשובה עשתה את הכל ותפלה עשתה מחצה. ועי"ש מהיכן לומדים.

^{טז} וגם מניעות המח הן מהס"מ כי הוא המדמה הפגום כמבואר בתורה נד ועיין מעשה מחיגר שהש"ד יכול להפך למחשבה אצל האדם להתעורר.

^{יז} הריצ"ח ביאר העניין בתורה כב שיעור 8 דקה 29 נמצא בהקדמה לתורה

שלמטה והיא מאירה לרוח והרוח לנפש, וזה בחי' הוצאה מכח אל הפועל, שבכל יום מקבלת הרוח דלתתא ניצוץ הארת אמת מהרוח דלעילא והרוח שבלב פותח ומוציא הארת אמת זו מכח לפועל בעשיית מצווה ומתקן בזה את הנפש ואזי יוצא הפועל בנפש ועולה אותו היום למעלה למקומו בעוה"ב (כמבואר באור החיים בראשית מז כט עה"פ ויקרבו ימי יעקב).

נמצא שעיקר עצם ההוצאה לפועל היא בבחי' הרוח שפותח ומפריד את הפועל מהבכח, וכן מבואר שם שהרוח הוא בחי' זעיר אנפין שהוא בחי' ספירת התפארת שכוללת ו' קצוות ולזה רמז רבינו שההוצאה לפועל היא בחי' א', יוד עליון רומז לרוח דלעילא ויוד תחתון רומז לרוח דלתתא והוא באמצע רומז לפתח שפותח ומפריד ביניהם. וכן ידוע שהרוח בחי' ממוצע ומקשר בין הנשמה לנפש, והרוח הוא בחי' רוח ממללא (אולי בבחי' שהדיבור קולמוס הלב) לכן עיקר ההוצאה לפועל נמצא בדיבור, ואילו בנפש כבר יוצא הפועל עצמו בבחי' נפשי יצאה בדברו, אבל תיקון הנפש לצאת נעשה ע"י הרוח (כמ"ש הריצ"ח הנ"ל).

וכשנשלמין אותיות הדיבור כנ"ל וזכה לדיבור שכולו אמת, שאז הבכח כבר קומה שלימה ורק חסר שיצא לגילוי, אבל עדיין הוא אותיות בלבד בלא תנועה וע"כ **צריך לראות להוציא הדיבור בשלימות** דהיינו שע"י תנועת ההוצאה הוא נעשה מאותיות לדיבור. **כי לפעמים נתחבין אותיות הדיבור במיצר הגרון** בחי' גלות מצרים (כמבואר לקמן עה"פ וירד מצרימה אנוס עפ"י הדבור ועיין תורה נו אות ז' ו"ט) שבמצרים היה הדעת והדיבור בגלות, ועיין תורה סב אות ה' ו"ט) שמיצר הגרון בחי' גלות מצרים, ואי אפשר להוציא הדיבור בשלימות, שזה בחינות מה שקורין בל"א היזוריקי/כ"א דהיינו קול צרוד. וצריך לראות להוציא הדיבור ממיצר הגרון שיוכל לדבר בשלימות בחי' גאולת מצרים שנגאל הדיבור לבחי' פה סח/כ"ב, דהיינו להמשיך נקודות/כ"ב אל האותיות. **כי בלא נקודות אי אפשר לדבר שום אות** דהיינו להניע ולהוציא אותה אל החוץ אל הגילוי דהיינו מכח אל הפועל, **כידוע בחוש**, כי רק ע"י הניקוד יש לאות תנועה. ואזי כשממשיכין נקודות אל האותיות, ומוציאין הדיבור בשלימות, אזי יכולין להוציא מכח אל הפועל ולקמן יבאר שתנועת הניקוד הוא החשק והרצון להוציא מכח אל הפועל (דהיינו שהחשק הוא רגלים דהיינו כלי הליכה לדיבור בחי' נצח והוד). והטעם שעיקר ההוצאה לפועל תלוי בדיבור דייקא **כי כל המחשבות שיש לאדם, כולם באים בתוך הדיבור כדאיתא בזהר (כ"ד) רחושי מרחשן שפוותיה/כ"ד** לשון הזהר שם הוא – כל מה דיסתכל בלבו לא עבד מלה עד דאפיק ליה בשפוותיה ואע"ג דאיהו לא אתכוון ביה, ורבינו מפרש ש"בשפוותיה" הכוונה בהעלם ובדקות בלא שירגיש בכך. ואף שאין האדם מרגיש זאת, אף על פי כן הוא בדקות גדול משמע שבשפתיים הוא בדקות גדול עד שלא מרגיש זאת אלא הוא קרוב יותר להרהור. **כי כל מחשבה שבעולם שיש לאדם, כולם מוכרחים לבוא בתוך הדיבור בשעת המחשבה, רק שהוא בדקות מאודי. ולכן כל עשיה שעושה האדם צריכה לבוא בתחילה בתוך הדיבור,**

^ח תורה נו – וזה בחינת, (שבת ק"ד): 'מאמר פתוח נאמן פשוט'. 'מאמר פתוח' זה בחינת התגלות הדעת. כי הדבור הוא התגלות הדעת, כמו שכתוב (משלי ב): 'מפיו דעת ותבונה'. ובמצרים שהיה הדעת בגלות, כמו שכתוב (שמות ו): 'ישמי' ה' לא נודעתי להם', היה גם הדבור בגלות (זהר ו'ארא כ"ה): בבחינת: "כבד פה וכבד לשון" (שם ד). וכשיצאו מצרים, שיצא הדעת מהגלות, יצא ונפתח הדבור וזה בחינת 'מאמר פתוח', שנפתח הדבור ונתגלה הדעת.

^ט תורה סב – ומחמת שאלו השירים (ג' שרי פרעה בחי' קנה וושי וורדין שיוניקס מהדיבור) הנ"ל, הם סמוכים להדבור, וכשמתגברים, אזי ממשיכין את הדבור לגלות מצרים, בחינת מצר הגרון, בחינת (תהלים ס"ט): "נחר גרוני", ואינו יכול לדבר שום דבור לפני השם יתברך. נראה לחלק בין המבואר כאן לשם – שבתורה סב החסרון הוא שמחמת היניקה לא מצליח לדבר דיבור לפני ה', אבל כאן כבר יש אמת באותיות ורק להוציא לחוץ יש מניעה.

^ז בנפוחי הידיות, וסח"ט – הידיות, ובנפוחים הידיות

^{כא} שמעתי מהריצ"ח רמז ה' זריק דהיינו שה' מוצאות הם כביכול זרוקים ממנו ולכן לא מצליח לחתך אותיות הדיבור לעשותן דיבור.

^{כב} כמבואר לקמן ועיין משנת חסידים – מסכת סדר ליל פסח – פרק ה אות א' – מגי"ד הוא סוד יסוד הבינה שבפה התבונה שהיא הפסח אותיות פה סח ומספר יציאת מצרים והוא יציאת החסידים ממצר הגרון שעל ידי דבורינו אנו ממשיכים ומוציאים אותם דרך הפה כדי שיהיו בבחינת מקיפים:

^{כג} לקמן בעמוד הבא יתבאר שיש ג' בחינות מניעה וחשק ונקודות ובמקום אחד כותב שהן בחי' אחת ובמקום אחר מבאר דבריו שהכוונה שאחד גורם לשני שמניעה גורמת לחשק והחשק גורם לניקוד שהוא בחי' תנועה שמניע ומוציא את הדיבור מכח אל הפועל.

^{כד} עיין אידרא זוטא [פ' האוינו] דף רצ"א – כל מה דיסתכל בלבו לא עבד מלה עד דאפיק ליה בשפוותיה ואע"ג דאיהו לא אתכוון ביה, ועי"ש פי' המתקן מדבש שפי' באופן אחר שלפ"ז נאילס לון תש"א ואילו לרצונו גם נאילס עי"ש

^{כה} הלשון הזה לא נמצא בזהר אלא במגילה כז: וסנהדרין צ: ובמגיד מישרים לב"י בסוף ביאורו למשלי כג – וכד את מיקץ מגו דאת נאימת' בהרהורא דמתנייתא היא היא ממללא בפומך ורחושי מרחשן שפוותי:

כי כל הדברים צריכין לבוא בבחינות מחשבה דיבור ומעשה/כ"ו. נמצא שעל ידי הדיבור נגמר המעשה ויוצא מכח אל הפועל. כי קודם שיוצא המעשה מכח אל הפועל, צריכה לבא תחילה בבחינות דיבור ואפילו בדיבור נעלם העיקר שיהיה יוצא בחשק, ונראה שהכוונה להרהור הלב וצ"ע/כ"ז. ע"כ כדי להוציא מכח אל הפועל צריכין להשלים אותיות הדיבור כנ"ל ע"י הארת האמת. ואח"כ ולהוציא הדיבור בשלימות ממיצר הגרון, דהיינו להמשיך בחינות נקודות אל האותיות. ואזי כשיוצא הדיבור בשלימות אזי יוצא הדבר מכח אל הפועל כנ"ל:

עתה יבאר שהכח המניע את הדבור אל החוץ הוא החשק לדבר והחשק לעשות, ותחילה נותנים לו חשק משמים (הכוונה שמאירים לו את האמת לאיזה זמן וחוזרים וחוטפין אותה ממנו, אבל נשאר לו רשימו ממנה שכבר ראה ועי"ז נעשה לו חשק, אלא שלפי מדרגתו מסתמא בתחילה היא הארת אמת חלשה בבחי' מרחוק ה' נראה לי כמאן דאריח ריחא (עיין לק"ה ברכת הריח ה' אות ב')/כ"ח).

העניין הזה שתחילה מראים לאדם את האמת כמבואר בלק"ה הנ"ל שהיא הארה חלשה צ"ע מדוע היא חלשה וכיצד מראים לו את האמת. נראה שיש בזה עניין עמוק מאד עיין לק"ה ערובי תחומין ה' בביאור כוונות האריז"ל ק"ש מבאר שם שיש יחוד חיצון תדיר לקיום העולם שהוא חיות העולם ממנו מאיר הארת אמת חלשה בעולם תמיד והיא קיום העולם. עי"ש אריכות העניין. ורק מי שמוכן לעזוב הבלי עוה"ז דהיינו להתגבר על כל מניעות העוה"ז, הוא נמשך אחר האמת הזו ומעלה מין נוק' שע"ז זוכה ליחוד פנימי יותר שממנו נמשך הארת אמת גדולה יותר.

ועניין הזה שמצינו בכלליות צ"ל שנמצא גם בכל מדרגה, דהיינו שיש בחי' אור ממדרגה העליונה ממנה שמאיר תמיד למדרגה שמתחתיה למשוך אליה את הרוצה לעלות מדרגה/ל', וזה בחי' החשק הראשון שמקבל כדי להוציא לפועל עלית מדרגה והיא בחי' רוח דלעילא והיא בחי' הארת התשובה לרוצה לשוב, וכשמתחיל לשוב בפועל אזי באים המניעות להגביר את החשק.

וכדי להוציא מכח אל הפועל צריך להתגבר מעצמו בחשק גדול כפי מעלת הנחשק כפי שיתבאר לקמן.

ולא המשיך נקודות אל האותיות כדי שלא יהיה הדיבור תקוע בגרון כנ"ל, דהיינו לעשות לו רגלים שיצא לחוץ, הוא על ידי החשק והכיסופין שחושקין לעשות המצוה או שאר דבר שבקדושה שאיש ישראלי חושק לעשות אע"פ שמדובר כאן על הוצאת הדיבור לא אומר שהחשק הוא על הוצאת הדבור אלא על עשיית הדבר שרוצה. בבחינות (שיר השירים א) נקודות הכסף, שעל ידי הכיסופין והחשק נעשין נקודות שהם כח תנועה אל החוץ דהיינו מכח אל הפועל. כי אי אפשר לעשות שום דבר כ"א על ידי חשק וזה עיקר תכלית האדם/ל"א, דהיינו למשל כשמדבר איזה דיבור, צריך שיהיה לו מתחילה חשק לדבר כאן חוזר החשק על הדיבור. וכן כשעושה איזה פעולה, אם לא היה לו חשק מתחילה לעשותה, בוודאי לא היה עושה אותה : וע"כ כל דבר שבקדושה שהאדם צריך לעשות, כגון לנסוע להצדיק או שאר דבר שבקדושה שהאדם צריך לעשות, נותנין לו מתחילה חשק דהיינו מאירים לו לאיזה זמן גודל

כ"ו צ"ע אולי גם זה כנגד ו' בחי' הנ"ל כי בכל אחד מהם יש בכח ובפועל.

כ"ז צ"ע דלעיל שחוסר חשק נמשל לאדם צרוד שהדיבור תקוע בגרון משמע שהחסרון רק בהוצאה מהגרון א"כ היינו להרהור הלב ואילו מהדמיון לחוסר ניקוד משמע דלא דמי להרהור כי בהרהור הלב כבר יש ניקוד.

כ"ח לק"ה ברכת הריח ה' אות ב' – כי בתחלה בשעה שבא לעשות המצוה או להתקרב לאנשי אמת אינו רואה אמת מעלתם. ועל ידי זה יש כח להמניעות להשתטח כנגדו למנעו חס ושלום. וצריך להתגבר בחשק חזק על המניעות דיקא לשבר המניעות כנ"ל. אבל אם כן מאחר שהמניעות מעלימין מעלת הדבר שבקדושה אם כן. מהיכן יקבל כח לשברם, אך עקר הכח לשברם נמשך מרחמי ה' יתברך. מה שה' יתברך מאיר מרחוק בדעת כל אדם. שיתנוצץ לו האמת מרחוק. בבחינת מרחוק ה' נראה לי. וזהו בחינת הרמזים הבאים אל האדם בכל יום שיתקרב וישוב אליו. ומי שחפץ בחיים באמת ואינו מטעה את עצמו. ומסתכל על האמת לאמתו. הוא רואה מרחוק אמת האמת, כי האמת עד לעצמו. ועל ידי זה מתגבר בחשק חזק כפי המניעות עד שמשבר כל המניעות ומתקרב אל האמת. וזאת הבחינה שרואה האמת מרחוק כדי שיוכל להתגבר בחשק חזק לשבר המניעות זאת הבחינה היא בחינת ריח טוב, כי עדין אינו רואה האמת ממש כי אם כן לא היה מניעה כלל כנ"ל. והאדם בהכרח שיהיה לו מניעות, רק זאת הראיה וההתנוצצות מרחוק. היא בבחינת ריח שמגיע לו ריח טוב מהאמת כמאן דאריח ריחא בבחינת ריח טוב קלט.

ל' וזה בחי' בת קול שיש בעולם לך מלאך וממולדתך וכו' כמבואר בשפת אמת עה"ת שמאמר זה נמצא תמיד בעולם ונכתב בדיבור אל אברהם אבינו כיון שרק הוא התייחס לקול הזה, ועי"ז עשה ממנו דיבור וכמבואר בתורה יט אות ט' עה"פ עושי דברו לשמוע בקול דברו, ועיין לקוטי הלכות אפוטרופוס ג' שמאריך בזה עפ"י תורה ג'.

ל"א לק"ה ברכת הריח ה' אות ד' – ועיקר תכלית עבודת האדם הוא הרצון לכסף ולהשתוקק תמיד לה' יתברך בתכלית הרצון כמו ששמענו מפיו הקדוש כמה פעמים כמבאר בספרי הקדושים וזה תכלית כל המצוות והעבודות הקדושות, כי ההתחלה היא מרצון והסוף והתכלית הוא שלמות הרצון בחינת רצון שברצונות.

מעלת הנחשק וחוטפין זאת ממנו ונשאר רשימו בחי' כמאן דאריח ריחא שמכח זה מתגבר על המניעות (לק"ה ברכת הריח ה' ב'), **כדי שעל ידי זה יעשה הדבר** ותכלית העשיה וההוצאה לפועל היא שיזכה עי"ז לעוד יותר חשק (שם אות ד')/לבו, דהיינו חשק שנוסף אצלו ע"י בחי' מצוה גוררת מצוה ולא שיסתפק בחשק לבד וכפי שיתבאר לקמן שאפילו באונס גדול צריך להתגבר להוציא לפועל ממש ולא להסתפק בכאילו עשאה :

עתה יבאר שאע"פ שכבר קיבל חשק ע"י הרשימו שנשאר לו ממה שכבר הראו לו את האמת, אבל עיקר החשק נעשה ע"י מניעות שמזמנין לו. (כך גם יש לדייק מלשון "ועיקר" דמשמע שאת הטפל כבר קיבל ואת העיקר צריך בעצמו להתגבר ע"י המניעות.)
(ובאמת המניעות הן גם מה שחטפו ממנו את ההשגה הראשונה. נמצא שהמניעות הן המחלשות את החשק הראשון כי מעלימות את ההשגה הראשונה והן מגבירות חשק שני ע"י שעושות את הנחשק לדבר יקר המציאות שאינו בהישג יד. ועיין לק"ה הכשר כלים ד' יח שמבאר שע"י המניעות והטרדות שטורח על ההוצאה לפועל זוכה למדת השפלות שהיא הכלי להשיג את האור הנערב (כמובא שהמניעות דייקא נהפכות לנעימות), ועי"ש זה בחי' מטי ולא מטי המבואר בתורה כד שיש אור עליון מאד למעלה מרוחק ונפשו שרק ע"י רדיפה ומעכב נעשה כלים להשיגו בבחי' מטי ולא מטי עי"ש.)
וזהו שיבאר לקמן שהמניעות הן בהכרח גדולות כפי גודל מעלת הנחשק, כי ההכרח שיהיה החשק גדול כפי מעלת הנחשק.

ועיקר גודל החשק נעשה ע"י המניעה שמזמנין לו כי המניעה מייקרת את הנחשק בעיניו ועי"ז מתגבר יותר להשיגו, **כי כשאישי ישראלי צריך לעשות דבר הצריך לו ליהדותו, בפרט כשצריך לו לעשות דבר גדול הצריך ליהדותו, שכל יהדותו תלוי בזה, כגון לנסוע לצדיק אמיתי, אזי מזמנין לו מניעה עיין לק"ה [ל"ה] שזה עיקר עבודת האדם שנברא רק לשבר מניעות. וזאת המניעה היא בשביל החשק, כדי שעל ידי זה יהיה לו חשק יותר לעשות אותו הדבר. כי על ידי המניעה שמונעין את האדם מן הדבר, על ידי זה נעשה התגברות החשק מאוד הביאור בזה נ"ל לבאר על דרך השלילה כי דבר המצוי ובהישג יד בלא מניעות רואין בחוש שהחשק אליו חלש וכגון הברזל כיון שהוא מצוי החשק אליו אינו דומה כלל לזהב שאינו מצוי כל כך, הכי נמי כשהצדיק בהישג ידו אזי לבו גס בו והחשק מועט ואזי גם כשיבוא אליו יהיה בלא התפעלות ושפלות כראוי שרק זה הכלי לקבל ממנו.**

עתה מביא רבנו משל מתינוק שמראים לו דבר נחמד ומיד חוטפין ומחביאים ממנו ואז הוא רודף. והנמשל נ"ל מה שתחילה מראים לו דבר נחמד זה בחי' הארת האמת שמגלים לו מעלת הנחשק (וזהו שנקט דבר נחמד דייקא), ומה שמחביאים ממנו זה המניעה להשיג את הנחשק, נמצא שהוא חושק ורודף בגלל שכבר הראו לו את הדבר שהוא נחמד. נמצא שתחילה נודע לו מעלת הנחשק ואח"כ נמנע ממנו להשיגו, לכן הוא מתגבר בחשק גדול, ועיין לק"ה ברכת הריח ה' שמה שהראו לו לא נשאר מזה אלא בחי' ריח בחי' מרחוק נראה לי ה'"/לה.

^{לב} לק"ה ברכת הריח ה' אות ד' – כי כבר מבאר שעקר ההתחלה על ידי הרצון, כי אי אפשר לשבר מניעות הגוף שלו ושל אחרים וכו' כי אם על ידי תקף הרצון והחשק וההשתוקקות והכסופין וכו' וכו"ל. שעל ידי זה משברין כל המניעות שבעולם ומוציאין מכח אל הפעל. ואחר כך כשזוכין להוציא מכח אל הפעל וגומרין המצוה או הדבר שבקדשה שרצה לעשות. עקר התכלית והפעלה שפועלין על ידי המצוה הוא מה שזוכין על ידי המצוה להתגבר ברצון חדש וחזק יותר לה' יתברך. עד שישתוקק וירצה לעשות מצוה אחרת וכן להלן יותר, כי כל נפשות ישראל וכל המצוות הם אחד כידוע וכלם נמשכין ממקור הרצון שהוא בחינת רצון שברצונות. שהוא בחינת נשמת משה רבנו. שהוא שרש וכלל כל התורה והמצוות וכל נפשות בית ישראל.

^א בתרלז - הישראלי

^{לד} עיין לק"ה ברכת הריח ה' א' – זה כלל כל עבודת האדם בזה העולם שנברא רק בשביל זה לשבר מניעות וזוהי מעלתו על מלאכים ושרפים. ועיין בזה דברים נפלאים בלק"ה הכשר כלים ד' יח בביאור מדוע המקוה מטהר בקרקע דווקא.

^{לה} לק"ה ברכת הריח ה' ב' – כי התגברות החשק בשעת המניעות הוא על ידי בחינת ריח. כי באמת עקר כל המניעות הם מניעות המח כמו שכתוב במקום אחר, כי עקר המניעה מחמת שמבלבלין מחו בעקמימות וקשיות ובלבולים על צדיקי אמת או על שאר דברים שבקדשה שצריך לעשות עד שאינו יודע מעלתם ועצם קדשתם שיכול לזכות על ידם לכל טוב נפלא וגורא מאד, כי בודאי אם היה האדם רואה בעיניו גדל עשירותו והצלחתו בזה ובבא לנצח שיזכה על ידי הצדקה שיתן בודאי כל אדם היה נותן צדקה הרבה בשתי ידים,

...וכן להתקרב לצדיקי אמת ולאנשיהם שיכולים לקרב אותו לה' יתברך שזה עולה על הכל. וזוהי תלוי כל קדשת יהדותו. אם היה רואה נפלאות ערבות נעימות התקוה שיזכה על ידם לנצח. בודאי היה משליך הכל והיה רץ אחריהם בכל כחו. ולא היתה שום מניעה והסתה ודחיה נחשבת בעיניו לכלום, אבל עקר המניעה היא מניעת המח, דהיינו שאין רואין כל זאת בעיניו בתחלה, כי בתחלה בשעה שבא לעשות המצוה או להתקרב לאנשי אמת אינו רואה אמתת מעלתם. ועל ידי זה יש כח להמניעות להשתטח כנגדו למנעו חס ושלו. וצריך להתגבר בחשק חזק על המניעות דיקא לשבר המניעות כנ"ל.

ולקמן מביא ראיה מעבירה וצ"ע אם גם זה דווקא במפירה (דהיינו בחי' שהראו לו וחספו ממנו) אבל מי שלא מכיר אין לו תאוה אליה וכדמצינו ברחב דאיתא בגמ' שזינתה בשמה ודווקא למפירה, וצ"ע/י.¹⁰ לפ"ז לכאורה לא המניעה גרמה לחשק אלא התגלות מעלת הנחשק.

וצ"ע א"כ מה המניעה עשתה.

ונראה שהביאור בזה הוא בדרך השלילה דייקא

דהיינו שבלי המניעה אזי היה לבו גס בה ובבחי' פת בסלו שכיון שמזומן נחלשת תאוותו. נמצא המניעה שומרת על החשק שלא יאבד. (ועוד יש עניין של התנצחות דקדושה כשמבין שכל המניעות על דבר שבקדושה הם מהסט"א)

לכן נ"ל כפי שכתבתי בתחילת התורה שעיקר ההוצאה לפועל היא בחי' תשובה וכמבואר בלק"ה שהיא בחי' פסח שתחילה פוסחים מאירים לאדם את האמת למעלה ממדרגתו ומיד מעלימים ממנו, והרושם שנשאר לו ממנו יש לו כח להתגבר על כל המניעות, לבד מהסיעתא דשמיא שמקבל מבינה עילאה כמבואר בגמ' דלא מסתייע מלתא לשוב מהיכן שנפל.

מה שמביא רבינו כאן ראיה מתינוק דייקא, צ"ע כיצד רוצה ללמוד ממנו על גדול, כי קשה אולי דווקא בקטן בגלל המוחין דקטנות לכן המניעה מגבירה את החשק, וכן הדוגמא שמביא מעבירה כיון שאמרו חז"ל אין אדם עובר עבירה א"כ נכנס בו רוח שטות הרי הוא בבחי' קטן וכן מצינו (שיחות הר"ן ו') ביצה"ר שרץ באגרוף קמוץ וכל אחד סובר שתאוותו שם ורץ אחריה, ולכאורה אין מכאן ראיה על גדול בר דעת. ואמרו לי (החברותא אליהו מ') סברא להפך שדייקא גדול יש לו מניעות המוח, לכן אצלו המניעה לא תמיד מגבירה את החשק, לכן צריך ללמוד מקטן, בבחי' בהמות הייתי עמך. וכן יש ללמוד מבעל עבירה כיצד לרדוף אחר הצדיק בלי הרבה שאלות.

כמו למשל כשמראין לקטן/י¹¹ דבר הנחמד לו דהיינו שמראים לו באופן שמספיק לקלוט שהוא נחמד/י¹², ותיכף ומיד חוטפין ממנו ומחביאין ממנו, אזי הוא רודף מאוד אחר האדם, ומבקש וחושק מאוד לאותו הדבר מסתמא כוונת רבינו לדבר שרק נחמד בעיניו לכן קודם שחטפו ממנו לא כל כך התעניין בו, ורק החטיפה ממנו גרמה לו לחשק אליו, **נמצא שעיקר החשק נעשה על ידי שחטפו ממנו והחביאו את הדבר. כמו כן מונעין את האדם במניעות מהדבר הצריך לו, כדי שעל ידי זה יהיה לו חשק יותר. בבחינות (משלי ט') לט' מים גובים ימתקו ולחם סתרים יונעם, פסוק זה בכל הספרים מתפרש על היצה"ר ורבינו מביא ממנו ראיה גם על היצה"ט שכל מה שהדבר נמנע ונסתר מן האדם ביותר, הוא חושק אליו ונעים/י¹³ לו ביותר** נ"ל שאין הכוונה כפשוטו שהמניעה עושה חשק אלא שהמניעה מייקרת את הדבר בעיניו וכיון שנעשה דבר יקר לכן חושק בו, וכעין שאמרו חז"ל אינו דומה מי שפת בסלו למי שאין לו פת בסלו/י¹⁴, דהיינו שדבר המצוי לאדם בקלות כיון שבכל רגע יש

אבל אם כן מאחר שהמניעות מעלימין מעלת הדבר שבקדושה אם כן. מהיכן יקבל כח לשברם, אך עקר הכח לשברם נמשך מרחמי ה' יתברך. מה שה' יתברך מאיר מרחוק בדעת כל אדם. שיתנוצץ לו האמת מרחוק. בבחינת מרחוק ה' נראה לי. וזהו בחינת הרמזים הבאים אל האדם בכל יום שיתקרב וישוב אליו. ומי שחפץ בחיים באמת ואינו מטעה את עצמו. ומסתכל על האמת לאמתו. הוא רואה מרחוק אמתת האמת, כי האמת עד לעצמו. ועל ידי זה מתגבר בחשק חזק כפי המניעות עד שמשבר כל המניעות ומתקרב אל האמת. וזאת הבחינה שרואה האמת מרחוק כדי שיוכל להתגבר בחשק חזק לשבר המניעות זאת הבחינה היא בחינת ריח טוב, כי עדין אינו רואה האמת ממש כי אם כן לא היה מניעה כלל כנ"ל. והאדם בהכרח שיהיה לו מניעות, רק זאת הראיה וההתנוצצות מרחוק. היא בבחינת ריח שמגיע לו ריח טוב מהאמת כמאן דארח ריחא בבחינת ריח טוב קלט.

י¹⁵ צ"ע כי בשיחות הר"ן אות ו' אמר רבינו שהיצה"ר דומה למי שרץ וידו סגורה וכולם רצים אחריו כי נדמה להם שיש בה הדבר היקר שמתאוה לו. ולכאורה ידו סגורה היא המניעה שיש על הדבר וכולם רצים ומתגברים על המניעה אע"פ שלא ראו כלום עדיין וזה הפך מה שאמרנו. ואולי כי יש חילוק בין הדמיון שגורם היצה"ר כאילו יש דבר יקר בידו כי מבואר בתורה נד שהמדמה הוא היצה"ר כי עיקר אחיזתו של היצה"ר הדמיון של האדם דהיינו בחי' אם תרצה "אהיה בולע אותך" דהיינו אם תתן לי את המדמה שלך. אבל לעומת זה בקדושה אדרבה מראים לו תחילה את האמת דייקא כדי שלא ירוץ רק בגלל דמיונו אלא בגלל הזכרון (שגם הוא מכוחות המדמה אבל בו אחיזת היצה"ר פחות) דהיינו הרשימו ממה שראה.

י¹⁶ צ"ע שמביא ראיה מקטן דייקא ולקמן מביא ראיה גם מעבירה וגם היא בחי' מוחין דקטנות כמבואר בגמ' סוטה אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. נמצא שכל הראייה למניעה גורמת לחשק הוא רק ממוחין דקטנות דייקא. ואולי זה ראייה קצת שהמניעה מגביר החשק מצד מדת ההתנצחות שהיא בחי' רגלין שהם המנהיגים אותו כמו בקנאות שהיא מהשם אלקים צבקות שהוא בחי' נצח בחי' רגלין וכחז"ל שאם ישאל הקנאי אם מותר לעשות יאמרו לו שאסור כי הקנאות בלבד צריכה להיות הכח הפועל במעשה זה. ואולי הכי נמי החשק הבא ע"י מדת ההתנצחות הוא בחי' מוחין דקטנות. וצ"ע לכאורה לפ"ז היא לא דוגמא מדויקת כל כך לגבי מי שאינו קטן ולגבי מצווה.

י¹⁷ צ"ע הרי קטן אפילו בשלא מראים לו שהדבר נחמד הוא רודף כיון שחטפו ממנו, וכדמצינו בשיחות הר"ן ו' הנ"ל ביצה"ר שרץ באגרוף קפוץ, אלא שרבונו רוצה להביא ממנו ראיה על גדול לכן נקט באופן שראה שהוא נחמד וכנ"ל.

¹⁰ עיין אבן עזרא שם כל הנמנע היצר להוט אחריו

¹¹ נקט נעים מלשון הפסוק יונעם. ועוד י"ל כדאיתא במ"א שהמניעות דייקא נעשים הנעימות.

¹² המושל מדבר מלחם שכל אדם יודע שזה דבר הכרחי לו אבל המניעות על דבר שבקדושה צריך גם שידע שזה הכרחי לו וזהו שאמר לעיל שתחילה הראו לו דבר נחמד ורק אח"כ חטפו ממנו, עוד נראה שהמניעה מועילה להגביר החשק דווקא כשתופס שהיא בגלל

באפשרותו להשיגו אינו חשוב לו להשיגו/מב, מלשון ונעים לו ביותר נראה כוונת רבינו שעיקר החשק צריך להפך לכלי להשגת הנחשק וכשהנחשק מצוי בקלות אזי כשיבוא אליו יהיה בלא התפעלות אבל כשבא לנחשק שקשה להשיגו אזי יש לו יותר התפעלות שזכה להשיגו ואזי לבו כלי לקבל ממנו (וכן מפורש בלק"ה כנ"ל).

בפסוק לחם סתרים יונעם, נקט רבנו דייקא את הסיפא של הפסוק שכולל גם נעימות שנעשה ע"י המניעות מדבר התר שזה עיקר הנושא כאן. ואילו הרישא מים גנובים ימתקו יותר רומז לדבר עבירה **שמוזה בא תאוות והתגברות החשק אל עבירה חס ושלום ר"ל** [מג]/מד, **כי מחמת שהעבירה נמנעת מאוד מן האדם,**

הנחשק, ואולי מזה הטעם המניעות של הרב ובן יחיד במעשה שסיפר בנו לא הגבירו את החשק כיון שחשבו שזה מקרה וחסרון בעגלה והסוס ולא תפסו את הצירוף מקרים שמלמד שיש מניעה מצד גודל הנחשק שרחוק מהישג ידם.

מב **בכלליות** גדול יש בזה גם ענין של הטבע שתענוג תמידי אינו תענוג כי מורגל בו, כי עיקר התענוג הוא החידוש, והמניעות עושות את הדבר אצלו כחדש בכל פעם, כמו שאמרו חז"ל על טומאת האשה לבעלה כדי שתייהיה כחדשה אצלו בכל פעם.

מג וזהו שאמרו חז"ל בזמא דף יח. סו. עד. אינו דומה מי שיש לו פת בסלו, וכן אמרו בקדושין לא. גדול המצווה וכו' וע"ש תוס'. ועיין שיטה מקובצת כתובות סב: ד"ה וז"ל הגאונים, ועיין ירושלמי יומא פ"ו ה"ד אין יצה"ר תאב אלא לדבר האסור לו

עיין אור החיים בראשית כט ל' – ותמצא כי כפי הטבע ההתמדה תמעיט אהבה וכמו שאמר הכתוב (משלי כה יז) פן ישבעך ושנאך, וההרחקה תוליד התאוה, והוא סוד מים גנובים ימתקו (שם ט יז)

בעל שם טוב על התורה – פרשת נח יב. עוד יש לומר והחיות רצוא ושוב, כי תענוג תמידי נעשה טבע ואינו תענוג, לכך האדם עולה ויורד בעבודת השם יתברך כדי שיהיה תענוג שהוא עיקר עבודת ה' כמו ששמעתי ממורי: (תולדות יעקב יוסף תוריע דצ"ב ע"ג, שלח דקל"ט ע"ג):

בעל שם טוב על התורה – לראש השנה ויום כפור אות לה. נודע שיש הפרש בין תענוגי הגוף הגשמי ובין תענוגי הנשמה, כי הגוף מצד שהוא בעל גבול ומיצר וסוף, לכן גם תענוגי הגוף כשהוא תמידי נעשה טבע וחק קבוע, ושוב אין לו תענוג, מה שאין כן תענוגי הנשמה שהוא רוחני שאינו בעל גבול ומיצר, אין סוף ואין תכלית להתענוג ההוא, שהוא קיים והולך תמיד, וזה שדרשו חכמינו ז"ל בספרי אשר אנכי מצוך היום שיהיו בעיניך כדיוטגמא חדשה וכו', שהוא על התענוג חדש שיהיה לו מהתורה ועבודה כל יום והבן זה וכו', וכיוצא בזה שמעתי ממורי תקעו בחודש שופר וכו': (תוי"פ פ' נשא דק"ל ע"ד): וכן כתב רמב"ם על משנה סנהדרין י' א'.

מד **ועיין סנהדרין** עה מיום שחרב ביהמ"ק ניטל טעם ביאה וניתן לעוברי עבירה שנאמר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם וצ"ע מדוע רק משחרב ביהמ"ק ולא תמיד.

וראייתי מפרשים שמים גנובים ימתקו זה מצד רוח שטות שנכנס בחוטא, ואולי משחרב ביהמ"ק התגבר הרוח שטות הזה יותר.

עיין כתב סופר על במדבר ה יב איש איש כי תשטה אשתו. פירש"י אין המנאפים מנאפים אלא א"כ נכנס בהם רוח שטות. וצריך להבין למה כתב כן כאן, הלא אמרו חז"ל (סוטה ג.) אין אדם חוטא אלא א"כ נכנסה בו רוח שטות. ונ"ל דצריך להבין דהלא איפכא אמרו חז"ל (קידושין ל:) כי קשה לכבוש יצר הרע כי טבע האדם לחטוא, וכבר האריך החובת הלבבות (שער עבודת האלקים פרק ב') כי אדם עלול לכך מחמת גופו עפר מן האדמה, ואין יאמר על החוטא כי רוח שטות הוא. ונ"ל כי זה באותן דברים שיוכל לעשותן בהיתר (ולמלאות) (וממלא) תאוותו באיסור באופן זה עצמו, רק כבר אמרו חז"ל בסוף נדרים (צא:) במעשה דנואף מים גנובים ימתקו, שתואב יותר לעבירה מלהיתר, זה ודאי רוח שטות, ואין תאות הטבע בזה רק מעשה יצר הרע שרוצה להדיחו, ואין לך שטות גדול מזה השומע לו ומפותה לו, כנ"ל. והנה אשה המנאפת תחת בעלה יש לה למלאות תאותה בהיתר בבעלה ומנאפת עם אחרים, ועל זה אמרו מים גנובים ימתקו, והיינו איש איש כי תשטה אשתו, וע"ז פירש"י מה שפירש, וק"ל:

כי אנו מצווים ומוזהרים ומופקדים עליה שלא לעשותה, נמצא שהיא נמנעת מאד מאתנו, ע"כ יש התגברות החשק אליה כנ"ל בבחינות ולחם סתרים יונעם.

כאן לכאורה מחדש רבינו חידוש שלא מצאתי בספר אחר שלחם סתרים יונעם הוא לא רק על עבירה אלא גם בקדושה. ואולי זה בחי' מאמר חז"ל אינו דומה מי שאין פתו בסלו למי שפתו בסלו, כי המניעה היא בבחינות אין פתו בסלו שעל כן הוא רעב יותר מזה שפתו בסלו אע"פ ששניהם לא אכלו. ומשל זה מובא בחז"ל בין על עבירה ובין על רשות/א'.

כמו כן בקדושה, כשיש מניעה לאדם, החשק מתגבר ביותר. וכל מה שהדבר הנחשק גדול ביותר, המניעה יותר גדולה רבינו לא מבאר מדוע ונראה כנ"ל שהמניעה מגבירה את ההתפעלות מהדבר כשמשגיג אותו מתוך שבירת מניעה. כי טבע האדם שדבר שקל להשיגו נעשה ליבו גס בו ואין לו כל כך חשק אליו, וכדמצינו בחז"ל טעם לטומאת נדה שתהא חביבה עליו. וככל שהנחשק גדול יותר ראוי שיהיה החשק אליו גדול יותר. ועוד מסתמא המניעות הם גם מבחן לאדם אם הוא ראוי להשיג נחשק גדול כזה, אלא שכאן לא זה הנושא כי הנושא הוא כיצד להוציא לפועל את השגת הנחשק, לכן מדבר רק מהמניעות והחשק שמשבר אותן.

כי יש חשק וחושק ונחשק [2], דהיינו האדם החושק, והדבר הנחשק, והחשק שחושקין לדבר הנחשק. וכפי מעלת הנחשק, כן צריך להיות גודל החשק. ועל כן כשהנחשק גדול מאד, נמצא שצריך שיהי' לו חשק גדול מאד. אזי יש לו מניעה גדולה ביותר, שעל ידי זה החשק גדול ביותר. כי כל מה שהמניעה יותר גדול, החשק מתגבר ביותר כנ"ל.

וע"כ ראוי לאדם לדעת כשיש לו מניעות גדולות מאד מאיזה דבר שבקדושה, ידע ויבין מזה, שזה הדבר שרוצה לעשות, הוא נחשק גדול מאד, ודבר יקר מאד, שמחמת זה המניעה גדולה מאד כנ"ל. ובפרט כשרוצה לנסוע לצדיק האמת [1], כי יש צדיקים הרבה, אבל יש בחינות נקודות/י' האמת דהיינו נקודת האמת (לק"ע) בין הצדיקים עיין תורה קצב/ה' כדמצינו בספורי מעשיות ז' בעטלערס שעם העיור היו עוד ט' צדיקים גדולים במעלה מאד אבל הוא עלה עליהם הרבה דהיינו שהיה נקודת האמת שביניהם וכן החרש שם וכל האחרים, נמצא שכל הז' בעטלערס היו ז' נקודות האמת שבין הצדיקים. אבל מוהרנ"ת בלק"ע כתב נקודת האמת כי הוא הכיר צדיק אחד שכולל את כולם, שכשרוצים להתקרב אליו, שבזה תלוי הכל, אזי יש להאדם מניעות גדולות רבות מאד, ומזה בעצמו יבין האדם גודל מעלת הנחשק כנ"ל דהיינו שלא יחזור על הטעות שהיה לרב ובן יחיד שתלו את המניעה במקרה (כמבואר בספורי מעשיות) אלא ישכיל להבין שהמניעה היא מחמת גדול הנחשק:

והנה הכלל, שכל המניעות הם רק בשביל החשק, כדי שעל ידי זה יהיה לו חשק גדול ביותר כנ"ל אין הכוונה שהמניעה מעצמה גורמת אלא כיון שכבר הראו לו את האמת כנ"ל במשל מהתינוק שכבר ראה כמה נחמד הדבר, ועל כן התאמץ להשיגו כשחטפו ממנו, נמצא שבאמת האמת שמאירה לו דהיינו שכבר הבין קצת גדולת הצדיק זה מה שעושה לו את החשק ונותן לו כח להתגבר על המניעות להוציא מחשבתו לפועל ולהשיג את הנחשק. ועל כן כשאדם חושק ביותר, בוודאי יוכל לעשות הדבר, ויוכל להוציאו מכח אל הפועל רוצה לומר שכיון שהמניעה רק בשביל החשק לכן בוודאי יש חשק

^א דביומא עד: נאמר על פתו כפשוטו לבאר את הפסוק ויענך וירעיבך שנאמר על אכילת המן. וביבמות לו: נאמר על רב ורב נחמן שכשהיו באים לכפר מרוחק מביהם היו מייחדים להם אשה יחודי בעלמא רק כדי שלא יתאו לאסורה להם. וצריך להבין העניין אבל עכ"פ מבואר כאן שהמאמר הזה מתייחס גם על עבירה וגם על רשות.

^ב לשון דומה תמצא באור החיים שמות ב' ועיין רמב"ן דברים י' ז' חשק הוא קהל אומין מלשון וסוקוסים כסף שמות כז' י. שם קנועים ומוקדים היטב עיין בחי' פס. ועיין בחי' דברים ו' ה' חשק ענינו לניקות ומעלת החשק גדולה ממעלת האהבה כי מחשבתו אינה נפרדת מן החשק כלל ע"ש

^ג עיין ספורי מעשיות טעם מרב ובן יחיד

^ד צ"ע לכאורה צ"ל נקודה ולא נקודות. וכן נקט מוהרנ"ת בלק"ע מניעות אות ב'. ונ"ל שיש בזה עומק נפלא מה שרבינו נקט נקודות ומוהרנ"ת נקודות. כי נקודות הכוונה כגון הז' בעטלערס בספורי מעשיות שכל אחד היה נקודת אמת כלפי חבריו שהיו צדיקים אבל נמוכים ממנו. אבל מוהרנ"ת הכיר צדיק אחד שכולל את כל הנקודות הנ"ל כי היה גם עיור וגם חרש וגם צווארו עקום וכו' לכן כתב בליקוטי עצות שיש נקודת אמת בין הצדיקים דהיינו אחד שהוא נקודת האמת מכולם ונקט נקודה דייקא שהיא דבר שאין לו רוחב ולא אורך ולא עומק אלא נקודה לבד כי יש צדיק שהוא נקודת האמת בין הצדיקים שעולה על כולם ואין לנו תפיסה בו אלא בבחי' נקודה דקמין וסתים לגמרי.

^ה תורה קצב – דע שדבור אמת שיוצא מפי הצדיק האמת אפלו במלי דעלמא, הוא יקר מדברי תורה של צדיק אחר, כי בהדברי תורה של האחר יכול להיות שם תערובות הרבה, אבל זה הדבור היוצא מפי הצדיק האמת הוא רק אמת לבד, וכיון שהוא רק אמת ואין בו שום תערובות אין יקר ממנו, ומי ששומע דבור מפי הצדיק האמת שהוא דבור אמת, ובפרט פשוטה אותו אצ. בבחינות (ישעיה ל): "והיו עיניך רואות את מוריי". הוא מקבל בחינות הפנים של הצדיק, ובחינות שכלו ונשמתו,

^ו גם בדפדפיר ותולד – שעל ידי זה, ותולד – שעל זה (תיבת ידי נחמק) וכן גרסת משר הנחל. בתורת נצח תוקן וכן בקרן (הורובין החדשים)

שיכול לשבר אותה. על כן בוודאי אם לא שיש לו מניעות המח שמחלישות אותו בוודאי היה משבר את כל המניעות¹². **כי על ידי החשק נעשין נקודות, שעל ידי זה מוציאו מכל אל הפועל כנ"ל. כי החשק משבר המניעה, כי עיקר המניעה אינו אלא בשביל החשק כנ"ל, וע"כ כשאדם חושק ביותר כפי המניעה, ממילא נשבר המניעה :**

וזה שנתבאר לעיל שהמניעות הן בשביל החשק זה בחי' המבואר בתקוני הזוהר ט' נקודין כלולים בז"א וכן ט' רקיעין כלולין בו (ח')¹³ ורבנו מצא בזה רמז לקשר בין הנקודין לרקיעין. **כי הנקודות הם בחינות רקיעין, שהם בחינות מניעות ולעיל אמר שהנקודות ע"י החשק והחשק ע"י המניעות, ונראה ששם עיקר והכוונה שהמניעה עושה חשק שמניע ומוליך דהיינו ניקוד שמניע את אות הדיבור מהכח אל הפועל. כי המניעה היא בחי' רקיע, שהיא בחי' מסך, שמפריש ומיסך לפני האדם, ומונעו מן הדבר. כמו שכתוב (בראשית א') יהי רקיע ויהי מבדיל, שהרקיע הוא בחי' מניעה, שמפריש ומבדיל בין החושק והנחשק. ועל כן גם הארץ נקראת רקיע, כמה שכתוב (תהלים קלו) לרוקע הארץ על המים, כי גם הארץ היא שטח המבדיל ומפריש נראה כוונתו לארציות שמונעת מהשגת הרוחניות ואלקות. ועל כן הט' נקודין הם בחי' ט' רקיעין. כי הנקודות נעשין על ידי החשק כנ"ל, ועיקר החשק על ידי המניעה שהיא בחי' רקיע כנ"ל.**

ויש ט' נקודין, ט' רקיעין. כי יש כמה בחינות בהנחשק נראה כוונתו שהן ט' מניעות לט' חשקים לט' מדרגות בנחשק, **כי יש נחשק למעלה מנחשק** כמו שמצינו במעשה מז' בעטלערס שהיו שבעה צדיקים גדולים מאד כל אחד מהם היה נקודת האמת של מדה אחרת, וכל אחד מהם סיפר על עוד צדיקים שהיו מהבחינה שלו זה למעלה מזה אבל הוא עלה על כולם. כגון העיור שהיו עימו עוד שמונה עורים והוא היה התשיעי שעלה על כולם וכן החרש והכבד פה וכו' ע"ש. **ולפי גודל מעלות הנחשק, כן צריך להיות גודל החשק. ועל כן יש לו מניעה גדולה כנ"ל, שעל ידי זה נעשה הנקודה כנ"ל. וזה בחי' ט' נקודין ט' רקיעין, שהם מקמץ עד שורק** כנגד הספירות קמץ בכתר, ופתח בחכמה, צירה בבינה, סגול חסד, שבא דין, חולם תפארת, חיריק נצח, קבוץ הוד, שורוק יסוד (והם ט' ספירות שבז"א לכן הם ט') כי במלכות אין ניקוד, **שהם נקודה למעלה מנקודה, רקיע למעלה מרקיע, דהיינו נחשק למעלה מנחשק** כי עיקר הנחשק הוא הצדיק והצדיק הוא מרכבה לזעיר אנפין וכפי שזוכה בזה להיות מרכבה ליותר ספירות שבז"א כן הוא גדול יותר דהיינו נחשק גדול יותר. **שלפי גודל הנחשק, צריך שיהיה גודל החשק, שהיא בחי' הנקודה, שהיא בחי' רקיע. כי הנקודה נעשית על ידי הרקיע, שהוא בחי' מניעה כנ"ל. עד שיש נחשק שהוא בחי' קמץ, קמץ וסתים, שהוא בחי' נקודות קמץ, שהיא למעלה מכל הנקודות, כי הנחשק הוא צדיק האמת לאמיתה אור נעלם קמץ וסתים מאוד :**

וכלל הדברים האלה, שכל מה שהאדם חושק באמת, בוודאי יוכל לגומרו ולהוציאו מכל אל הפועל [יא']¹⁴, ולא יוכל למונעו מזה שום מניעה ואונס. רק צריך שיהיה החשק גדול

¹² עיין תורה מו תנינא – ודע, שהמניעות שיש לכל אחד לעבודת הבורא יתברך שמו, כגון לנסע להצדיק האמת וכיוצא, ולכל אחד ואחד נדמה לו, שהמניעות שלו גדולים יותר משל חברו, וקשה לעמוד בהם: דע, שלכל אחד אין לו מניעות רק כפי כחו, כפי מה שיכול לשאת ולעמוד בהם אם ירצה. ובאמת אין שום מניעה, כי גם בהמניעה בעצמה מלבש שם השם יתברך, וכמבאר במקום אחר (בליקוטי א' סימן קטו). והמניעה הגדולה שבכל המניעות היא מניעת המוח, דהיינו מה שמחו ולבו חלוקים מהשם יתברך או מהצדיק, כי אפלו בשמשבר המניעות שיש לו לנסע להצדיק האמת ובא לשם, עם כל זה, בשמחו חלוק וקשה לו קשיות על הצדיק, ויש לו עקמומיות בלבו על הצדיק, זאת המניעה מונע אותו יותר מכל המניעות:

¹³ עיין בהקדמת התיקונים [דפים ג. יב:] ובתיקון יח [דף לו:]

¹⁴ בהקדמת התיקונים דף ז. מבואר המראות שראה יחזקאל ובמראה ראשון מבואר שם שז"א הוא רקיע ובמראה השני מבואר שכלולים בו ט נקודין

ובסוף תיקון יח ד"ה שבע אינון מהאי עשר.

¹⁵ דפ"ד (154 א) ותולד – שהיא, ותחצו – שהוא

¹⁶ עיין זוהר תרומה קסב: כל מלין דעלמא לא תליין אלא ברעותא. וכן שגור בפי העולם (י"א שמקורו בפתגמי הגויים) מובא בספרי האחרונים – אין לך דבר העומד בפני הרצון. עוד נמצא בספר אוצר משלי ישראל – הכל אפשר למי שירצה. ועיין זוהר ח"ג דף קלה. כד אתתקן רישא דעמא אתתקן כולא עמא.

¹⁷ צ"ע הרי בודאי יש דברים שא"א כגון להיות צפור ולהפוך סדרי בראשית אלא שלא בזה עסקינו שהרי הנושא כאן הוא להוציא לפועל כל דבר דקדושה ובוודאי אין זה קדושה לעשות הפך רצון הש"י אלא לעשות רצוני כרצונו, ועדיין צ"ע הרי איני יכול להיות משה רבנו

מאוד, כפי מעלת הנחשק. וזה יוכל להבין מהמניעה בעצמה, שכשרואה המניעה מתגברת ומשתטחת^י ועומדת לפניו, ומונעת אותו מאוד, ידע ויבין מזה, שהנחשק גדול מאוד כנ"ל. ועל כן צריך להתגבר שיהיה לו חשק גדול מאוד מאוד כפי הנחשק וכפי המניעה כנ"ל, ואז בוודאי יוכל לגומרו כנ"ל:

כי אין להאדם לפטור א"ע ולמצוא לעצמו תירוץ, על ידי המניעה, לומר שהוא חפץ לעשות אותו הדבר, רק שאי אפשר לו מחמת המניעה והאונס, ועל כן יהיה נחשב לו כאילו עשה כמו שאמרו רז"ל (ברכות ו')^{טו} חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה כאילו עשה. כי באמת בוודאי כשיש לו אונס, נחשב כאלו עשה כמו שארז"ל. אבל כל זה נאמר על מי שרוצה לצאת בזה מלשון רבנו רוצה ולא כתב שמוכן או מסכים משמע שבסתר ליבו רוצה ולכן לא מתגבר בחשק הראוי, אזי יוצא^{טז} בזה, כי מה לו לעשות, כי יש לו אונס. אבל מי שאינו רוצה לצאת, רק שהוא רוצה המצוה בעצמה, או הדבר שבקדושה שרוצה לעשות, הוא חפץ בהדבר עצמו. אם כן מה מועיל לו, מה שמקילין לו שנחשב כאלו עשה, כי אינו מקרר דעתו כלל בזה. כי הוא תאב וחפץ ומתגעגע מאד לעשות המצוה בעצמה^{יז}, ולא לצאת עם הכאלו, שנחשב כאלו עשה^{יח} צ"ע הרי אמר שהוא אונס, א"כ מה יועיל לו שאינו מקרר עצמו בכאלו עשה. אלא רואים מכאן שאצל רבינו אין כזה דבר אונס על דבר שבקדושה, כי

ואע"פ שכתב הרמב"ם יד החזקה הלכות תשובה פרק ה (ב) אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גזור על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם. אין הכוונה ממש אלא כדאיתא בסוכה דף כח. תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו. ראויים דייקא ולא כמשה ממש. וכבר אמר רבי זושא (לקט מאוצר החסידות עמ' 155) כשאעלה למעלה לא ישאלו אותי למה לא הייתי משה רבנו אלא למה לא הייתי זושא. דהיינו להוציא מכח אל הפועל את כל מה שאני דייקא באתי לעולם בשבילו. שזה דייקא רצונו ית' ולא שכולם יהיו משה רבנו.

^ט גם בדפדפ"ד (154 א) - ומשטתחת (כלוח התיקון שם צ"ל לתקן ומשטתחת) בתקפא ותולד ומשטתחת, ומתולד - ומשטתחת

^י דפדפ"ד (154 ב) כאילו, מתרצו - כאלו

^{טו} ברכות דף ו. מאי ולחושבי שמו? אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה.

עיי' בניהו בן יהוידע שם - יש לדקדק מהיכא מוכח דקאי על המצוה, דקרא אמר [שם] לחושבי שמו ולא אמר ולחושבי מצותו, ונראה לי בס"ד כי ידוע אותיות מצוה הם אותיות שם הוי"ה, כי מ"צ בא"ת ב"ש הוא י"ה, ופרשתי בס"ד הטעם להורות שצריך האדם לקיים המצוה בשלימות, ארבעה חלקים שהם מעשה ודבור וכוונה ומחשבה, שהם רמזים בארבע אותיות שם הוי"ה ב"ה כנודע, ולכן אותיות מצוה הם אותיות שם הוי"ה, ולהיות כי המחשבה והכוונה הם נסתרים, לכן אותיות י"ה שהם כנגדם באו בהסתר והעלם, שהוא בחילוף מ"צ בא"ת ב"ש, ובוה מובן בס"ד מה שאמר ולחושבי שמו ולא אמר ולחושבי מצותו, כי באמת אותיות מצוה הם אותיות שמו, ובא ללמדינו דכל זה איירי בחושב לעשות מצוה שלימה בארבעה חלקים הרמזים באותיות שמו יתברך, ואז היא נחשבת כמעשה ממש:

ועיי' קידושין דף מ. מחשבה טובה מצרפה למעשה שנאמר (מלאכי ג-טז) או נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שנאמר (תהילים סו-יח) און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' ואלא מה אני מקים (ירמיה ו-יט) הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם מחשבה שעושה פרי הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה מצרפה למעשה ואלא הא דכתיב (יחזקאל יד-ה) למען תפוש את [בית] ישראל בלבם אמר רב אחא בר יעקב ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב דאמר מר חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמורה בכל התורה כולה.

^{טז} מתרצו - בה, ובמהד' הקרן תשס"ז תוקן - בזה

^{יז} בביאור הגמ' בברכות ו. יש מחלקים (עיי' מתיבתא ילקוט באורים עמ' צא בשם אמת ליעקב קמינצקי) בין מצוה של בין אדם לחבירו ובין מצוה של בין אדם למקום שדווקא בין אדם למקום כיון שאין הקב"ה צריך את מעשינו אלא את העבודות והכנעה וחשק לכן הרוצה לעשות ונאנס נחשב לו כאילו עשה. ועיי' לק"ה ברכת הריה שמוהר"נ מברא שצריך המצוה היא הרצון והחשק ולכאורה צ"ע א"כ מדוע לא סובר כמאן דאמר שכאילו עשה ממש. ובפרט עפ"י לקוטי הלכות ברכת המזון (ד' כ') שם מאריך בגודל מעלת הכסופים אפילו יותר מהמצווה עצמה כי הם שלימים יותר מהמצווה שאפשר שיש בה פניות. וכן איתא בספרי צדיקים שגדול מעלת הרצון לעשיית המצוה אפילו יותר מהמצווה עצמה עיי' אור לישירים עמ' מז ובני יששכר חדש תשרי (הובא בגלילין מסיב לשלחן וירא מדור מברא החסידות) ועיי' עוד בזה בביאור תורה קמב.

^{יח} עיי' ירושלמי גיטין פ"ו ה"ו אונסא כמאן דעביד לא אמרין, ועיי' ספרי פ' ראה פס"ד ותוספתא פאה פ"ד ה"ו שהחושב לעשות מקבל שכר מחשבה ולא שכר עשיה. אמנם י"א שמקבל שכר משלם עיי' חיר"א פתח עינים על ברכות ו. ועל קדושין מ. מחשבה טובה מצרפה למעשה, ובחז"ל שו"ת חו"מ סימן א' ד"ה ולפי. ובפירושו לגמ' חולין פו. ד"ה ותייבו ר"ג. עוד עיי' לקוטי בתר ליקוטי ד"ה אמר רב אשי בשם החזוהי מלובלין שיש מעלה בחושב לעשות יותר מהעושה, וכעין זה עיי' בלק"ה ברכת המזון ד' כ'. ועיי' תורה קמב שנחשב לו כלומד ממש

^{יט} מבוואר שדעת רבינו שמה שדרשו חז"ל החושב לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, הכוונה שמעלה עליו רק כאילו ולא מקבל שכר מעשה ממש. וצ"ע הרי רחמנא ליבא בעי וזה לא היה שום חסרון ולכאורה המצווה רק היכי תמצא להתחבר אליו ובכוונה שלימה מתחבר (עיי' כעין זה במהר"ל ונעם אלימלך הובא במתיבתא אות כה). ואמנם יש מבארים כגון החיד"א בפתח עינים וחת"ס דלא כרבינו. אבל בספרי ותוספתא מבוואר כדעת רבינו שמקבל רק שכר מחשבה ולא שכר מעשה. ובדקדוק לשון רבינו נראה הרבה יותר מזה דמשמע שסובר שאם לא עשה בפועל יש חסרון גם במחשבה כי חסר בחשק כי אם היה מתגבר בחשק השווה למעלה הנחשק בוודאי היה משבר המניעה.

אין זה אונס אלא יאוש/כ, וכמו שכתב בתורה מו תנינא שלא מביאים לאדם מניעה שאין בכוחו להתגבר עליה (דהיינו על השגת הנחשק שצריך להשיג) ועי"ש שצריך המניעות הן מניעות המח ובאמת אין מניעות כלל אלא באחיות עינים (עי"ש המשל בשם הבעש"ט). **כי באמת ראוי לאיש ישראלי, שיגמור חפצו ורצונו בכל דבר שבקדושה מכח אל הפועל** וכמבואר בתורה עח תנינא אין שום יאוש בעולם כלל :

ואזי כשחושק מאד באמת ואינו מקרר דעתו כלל במה שנחשב עליו כאלו עשאה, אזי בוודאי יגמור הדבר ויוציאו מכח אל הפועל. וישבר ויבטל כל המניעות ואונסים. כי הם לא באו רק בשביל החשק, וכשיש לו החשק הראוי לאותו המניעה, כפי גודל מעלת הנחשק, אזי ממילא נתבטל האונס והמניעה כנ"ל :

וזה מה שנתבאר לעיל כשאותיות הדיבור שלימות אעפ"כ עדין לפעמים נתקע הדיבור בגרון ולא יוצא זה **בחי'** מה שציוותה התורה [כא] שהמביא בכורים לבית המקדש יאמר לפני ה', ארמי אובד אבי וירד מצרימה/כב, ובעל ההגדה של פסח כתב על זה **אנוס על פי הדיבור** [כג] דהיינו שיעקב אבינו כשירד למצרים, שבוה נתקיים גזרת הגלות ישראל במצרים, היה אנוס על פי הדיבור שאמר לו ה'/כד. ורבינו מבאר שרמזו בזה **שכשהדיבור יורד במיצר הגרון כנ"ל** בתחילת אות ד' שאע"פ שאותיות הדיבור בשלימות לפעמים הוא נתקע בגרון ולא יוצא, כי חסר לו ניקוד דהיינו חשק, **שזה בחי' גלות מצרים** [כה] כמבואר גם בתורה נו אות ו' (עפ"י זוהר וארא כה) שבמצרים היה הדיבור בגלות, **אזי הוא אנוס על פי הדיבור. שאין הכוונה בפשוטו שהדיבור אנס אותו אלא שהדיבור אנוס מלצאת מהגרון היינו שיש לו אונס ומניעה ע"י שאין נקודות להאותיות, ואינו יכול להוציאו ממיצר הגרון, שמזה באין כל המניעות ואונסים כנ"ל. וזהו בחי' אנוס על פי הדיבור, שע"י שאין הדיבור בשלימות הדיבור דייקא ולא אותיות הדיבור, הכוונה שאע"פ שאותיות הדיבור כן בשלימות כנ"ל, אבל כיון שחסר ניקוד לכן הדיבור אינו בשלימות, עי"ז הוא אנוס במיצר בגרון ולא יוצא כנ"ל :**

עד כאן באות ד' נתבאר כיצד להוציא את הדיבור אחר שאותיותיו כבר שלימות בהארת האמת. ועתה חוזר רבינו למה שנתבאר באות ג' שכשאין אמת אזי נצרך לבריות ולא יכול להתפלל באמת דהיינו להוציא לפועל בקדושה בראוי.

וזהו (ביצה דף לב ע"ב)כו הנזכר לעיל באות ג' [דף פג. אמצע טור ב']

^כ **צ"ע** הרי בוודאי יש מדרגות בקדושה שאין בכוחו לעשות וצ"ל שרק מה שעדין בבחי' במופלא ממך אל תחקור דהיינו שהוא מקיף דמקיף ולא המקיף שהגיע זמנו לכבוש. דהיינו שכל מה שבאמת הוא אנוס לגבי זה בגלל שבאמת אין זה רצון הש"י שישג. אלא שצריך ישוב הדעת בזה ולא לפטור עצמו בדמיון הזה שאולי אין זה רצונו, כי אם זה כן רצונו, הרי נפל בקליפת היאוש.

^{כא} * דברים כו ה'

^{כב} **דברים פרק כו** (ה) **וְעֵנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְדֹדְךָ אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אָבִד וַיִּרְדֵּךְ מִצְרִימָה וַיִּגְדֵּךְ שָׁם בְּמִתִּי מִעַתָּה וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עֲצוּם וָרֵב:**

^{כג} * הגדה של פסח

^{כד} **יש בזה** כמה דעות לאיזה דיבור התכוין בעל ההגדה, האם לאברהם ב' לך ידוע תדע או ליעקב ב' ויגש "אל תירא מרדה מצרימה".

עוד עיין טעמי המנהגים עמ' רכג בהגה על אות תקח שהיה אנוס עפ"י הדיבור שאמר "רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות" ואע"פ שאח"כ היה מיצר על כך כמו שפרש"י עה"פ אל תירא מרדה מצרימה כבר היה אנוס על פי דיבורו הנ"ל

וצ"ע וירד הוא לשון ברצון דלא כתיב הורד (מלבי"ם) וכן הקשה השל"ה בביאורו מצה שמורה ולכן נדחק לפרש שאין הכוונה בפשוטו אונס הירידה אלא אונס אחר שארמי אובד אבי הוא בלעם גלגול לכן ירד מצרימה ושם ביקש לאבד את הכל ע"י העצה לפרעה והאונס לא קאי הירידה אלא על הגלגול כי רוב המוקבלים הסכימו שאין גלגול בגוי והכא בענין הוראת שעה היה שלבן יתגלגל בלעם.

^{כה} שער הכוונות פסח דרוש א' עין תורה סב אות ה' ובתורה ענ תנינא ערכי הכנויים לרבי משה זכות אות ח' ס"ק קנו משנת חסידים סדר ליל פסח פ"י אות ד'. שער רה"ק להאריז"ל.

^{כו} **ביצה דף לב:** ואמר רב נתן בר אבא אמר רב: כל המצפה על שלחן אחרים – עולם חשך בעדו, שנאמר +איוב טו+ נדד הוא ללחם איה ידע כי נכון בידו יום חשך. רב חסדא אמר: אף חייו אינן חיים. תנו רבנן: שלשה חייהן אינם חיים, ואלו הן: המצפה לשלחן חבירו, ומי שאשתו מושלת עליו, ומי שישורין מושלין בגופו. ויש אומרים: אף מי שאין לו אלא חלוק אחד. ותנא קמא – אפשר דמעין במניה. עי"ש מהרש"א דדמי למה שנדרש על המן דכתיב ביה למען ענותך שהסומא אינו שבע. וכן יש לדמותו למי שאין לו פת בסלו.

כיון שנצרך לבריות עולם חשך בעדו רמז שמי שאין לו אמת אזי כשהוא בין העולם דהיינו בציבור אזי נמנע ממנו להתפלל באמת דהיינו בלי פניות, כי **חשך לשון מניעה, כמו"ש** שאמר יוסף לאשת פוטיפר **(בראשית לט)** ^א **ולא חשך ממני** כי אם אותך באשר את אשתו, והתרגום לא מנע מני, וכן כתוב/י בעקדת יצחק שאמר המלאך לאברהם **ולא חשכת את בנך וכו' (שם כב)** ^ב והתרגום לא מנעת. **היינו כשנצרך לבריות** וחשוב לו למצא חן בעיניהם לצורך פרנסה או כבוד או כיו"ב, **אזי יש לו מניעות להתפלל באמת בלא פניות, וזה** שאמרה הגמ' הנ"ל על הנצרך לבריות **עולם חשך בעדו**, עולם דייקא **היינו כשהוא בין העולם דהיינו בין בני אדם אזי יש לו מניעות, וקשה לו להתפלל באמת כנ"ל, כי כשנצרך לבריות נוח וטוב לו יותר להתפלל ביחיד כנ"ל. אבל מי שאינו נצרך לבריות שאינו צריך להם לשום דבר, יוכל לעמוד בין אלפים אנשים, יולהתפלל באמת להש"י לבדו** וכמו שסיפר רבינו על עצמו שהוא מתבודד בשעה שכל העולם עומדים סביבו וצועק לה' ואף אחד לא שומע ^ג **מאחר שאין נצרך לשום בריה, לא לפרנסה/ט ולא לכבוד ולא לשום דבר, רק שברו על ה' אלקיו [ז]:**

עתה חוזר לבאר כיצד מה שנתבאר לעיל באות ב', רמזו במעשה בחסיד אחד וכו'

^א **בראשית פרק לט (ח) וימאן ויאמר אל אשת אדניו הן אדני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידי: (ט) איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך באשר את אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים:**

^ב גם בדפ"ר ותולד: ממנו, מתוצו: ממני (כלשון הפסוק)

^ג **צ"ע מדוע הוצרך להביא ראיה מעוד פסוק. ואולי רצה לרמוז לשתי מניעות אחת על הדבור ואחת על המעשה.**

^ד **בראשית פרק כב (יב) ויאמר אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני:**

^ה מתוצו - להתפלל

^ו מתוצו - להשי"ת

^ז עיין חיי מוהר"ן אות רמא

^ח **עיין חיי מוהר"ן** אות רמא – גדולת נוראות השגתו: (א) **שמעתי בשמו** שאמר מתי יש לי התבודדות ואמר שבשעה שכל העולם עומדים סביבי והוא יושב בתוכם אז יש לו התבודדות. כי הוא יכול לצעק בקול דממה דקה וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו. וגם אנכי שמעתי מפיו הקדוש בעצמו שיש לו קול דממה דקה, שיכול לעמוד בין העם והמון אנשים ויצעק בקול דממה דקה מסוף העולם ועד סופו, וכל האנשים סביבו לא ישמעו כלל. וכן לענין רקודין אמר שכשהוא יושב בין העולם הוא יכול לרקוד רקוד נפלא מאד וגם פעם אחת שמעתי בעצמי שאמר, בשעה שיושב בין העולם אני דומה כמי שכל העולם עומדים סביבו והוא מרקד מאד ובתוך כך באו כלי זמר של חתנה. אחר כך באיה זמן דבר עמנו וגלה גם לנו קצת ענין זה שנוכל לעמוד בין אנשים ולצעק בקול דממה דקה וכו' כמבאר במקום אחר:

^ט **עיין לק"ה** מתנת שכיר מרע ב' ב' שמוהר"ת שואל כיצד הצדיקים שהיו מקבלים זכו לאמת. זה לשונו שם – כי באמת לכאורה קשה אם בן הצדיקים הגדולים שרבים ככלם פרנסתם ממה שמקבלים מהמון עם, אם בן לפי זה הם רחוקים חס ושלום מן האמת חס ושלום: וכבר שמעתי בפרוש מעין קשיא זו מפי רבנו הגדול זכרוננו לברכה בזה הלשון, על מה שאנו מבקשים, ואל תצריכני לידי מתנת בשר ודם. איך אלו המקבלים שפרנסתם מזה איך הם מכונים בתפלה זו (כל זה שמעתי מתוך שיחותיו הקדושות שספר מזה בציחות לשונו הקדוש ולא שמעתי התרוץ על זה). אף באמת עקר בקשתנו הוא: ואל תצריכני לידי מתנת בשר ודם, 'בשר ודם' דיקא, כי באמת עקר התכלית שצריכים לידע כי אין עוד מלבדו אין עוד ממש, דהיינו שאין שום דבר נמצא בעולם כלל רק הוא יתברך לבדו כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, 'אין עוד' ממש, כי אין שום דבר נמצא בעולם כלל לא רק הוא לבדו יתברך כי הכל הכל. וכלא כלא קמה, כלא ממש וכן ראיתי בשל"ה שפרש בן הפסוק הנ"ל וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, ולפי פשוטו הכונה שאין עוד אלקים וזאתו יתברך, אבל הוא ז"ל פרש שהכונה שצריך לדעת ולהשיב אל לבו שרק ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד שום נברא ושום נמצא כלל, כי הכל אין ואפס ממש והכל בטל במציאות ממש נגדו יתברך. והן למעלה והן למטה בשמים ממעל ועל הארץ מתחת הכל הכל ואפס ממש רק ה' הוא האלהים ואין עוד שום דבר כלל, ודבר זה אי אפשר להסביר רק כל חד לפיו מה דמשער בלבה. נמצא שעל פי האמת שהכל בטל נגדו יתברך. והפעל נכלל בבח בחינת סוף מעשה במחשבה תחלה. ועל בן אפלו בשמקבלים מאחד פרנסה או כיוצא הוא מקבל ממנו יתברך בעצמו מאחר שיודע שהכל אין ואפס וממש הפעל אל הכח כנ"ל אזי הוא מקבל רק מהכח הראשון דהיינו מהבורא יתברך. וזה עקר בקשתנו שאנו מבקשין, ואל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם, 'מתנת בשר ודם' דיקא שלא לטעות ולחשוב חס ושלום שמקבל מהבשר ודם ממש, דהיינו מגשמיית הגוף רק אפלו בשמקבל מאדם ידע שמקבל מהכח הראשון, כי הפעל מקשר בהכח וכו"ל. וזה בחינת מה שכתב רבנו זכרוננו לברכה שעקר האמת הוא בשאין נצרך לבריות כנ"ל, כי עינינו רואין שרוב בני אדם הם נצרכין לבריות, כי מתפרנסין זה מזה וכל אחד צריך לטובתו של חברו ומאחר שהוא צריך לאיהו דבר לחברו הוא בכלל נצרך לבריות, כמובן שם במאמר הנ"ל ואם בן בודאי כמעט כל העולם הם נצרכין לבריות. אף העקר הוא בחינת הנ"ל, דהיינו לידע שהכל מקשר בו יתברך ובטל נגדו יתברך ממש וכל מה שמקבל מחברו הכל מקבל ממנו יתברך ממש וכו"ל ואיזי הוא בודאי אינו נצרך לבריות אף על פי שמקבל מהם כנ"ל מאחר שיודע זאת בדיעה ברורה וזכה. וזהו בחינת אמת, כי זה עקר האמת בשיודעין שהפעל מקשר בהכח וכלא חד ואין שום דבר בלעדו יתברך כנ"ל.

^י תהלים קמז ה'

וזה סוד (ברכות יח ע"ב) ^א מעשה בחסיד א' שהקניטתו אשתו והלך ולן וכו', ושמע שתי רוחות שמספרות זו עם זו, וסיפורם הי' על אודות פרנסה, כמובא שם בגמרא. שהקניטתו, זה בחי' החרון אף. שתי רוחות, זה בחי' ב' רוחות הנ"ל, הנעשין ע"י המתקת החרון אף, דהיינו כשמוציאין מכח אל הפועל כנ"ל. וזה תלוי בבחי' פרנסה שעל ידה מוציאין מכח אל הפועל כנ"ל: דהיינו שהחסיד היה צריך להוציא מכח אל הפועל לפי מדרגתו את גילוי מלכותו ית' בעולם, ותחילה נעשה חרון אף ונשתלשל באשתו שהקניטתו, והוא המתקת החרון אף ע"י שלא נתקוטט עימה, ע"י שהלך ללון בבית הקברות לזכור יום המיתה ^ב, ועי"ז זכה לפרנסה ולא נצרך לבריות ועי"ז זכה לאמת ויכול היה להוציא מכח אל הפועל.

ולא גילה יותר, איך כל התורה הזאת מרומזת במאמר זה ^ג:

עד כאן ביאור חברותא לתורה סו



המשך שיחות השייך לתורה סו

מהספר באש ובמים חלק ג פרק יג

פי שניים לתלמיד-מכח הרב

בזמן סעודת הצדיקים הזאת שמע רבינו את ר' משה חנקעס אומר קידוש לבנה בהתעוררות והתלהבות מעומק הלב כדרך אנשי שלומינו, והוטב בעיני רבינו מאד מאד והתחיל לדבר מזה (היינו שהתלמיד מתפלל יותר טוב מרבו) ועל ידי זה השתלשל הדבר שרבינו גילה תורה נפלאה על הפסוק "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי", יש

^א **ברכות יח: – והתניא:** מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ראש השנה בשני בצורת והקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות. ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו, אמרה חדא לחברתה: חברתי, בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם. אמרה לה חברתה: איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים, אלא לך את ומה שאת שומעת אמרי לי. הלכה היא ושטה ובאה. ואמרה לה חברתה: חברתי, מה שמעת מאחורי הפרגוד? אמרה לה: שמעת, שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו. הלך הוא וזרע ברביעה שניה. של כל העולם כולו – לקה, שלו – לא לקה. לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות, ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו. אמרה חדא לחברתה: בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם. אמרה לה: חברתי, לא כך אמרתי לך: איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים? אלא לך את ומה שאת שומעת בואי ואמרי לי. הלכה ושטה ובאה. ואמרה לה חברתה: חברתי, מה שמעת מאחורי הפרגוד? אמרה לה: שמעת, שכל הזורע ברביעה שניה שדפון מלקה אותו. הלך וזרע ברביעה ראשונה. של כל העולם כולו – נשדף, ושלו לא נשדף. אמרה לו אשתו: מפני מה אשתך של כל העולם כולו לקה ושלך לא לקה, ועכשיו של כל העולם כולו נשדף ושלך לא נשדף? סח לה כל הדברים הללו. אמרו: לא היו ימים מועטים עד שנפלה קטטה בין אשתו של אותו חסיד ובין אמה של אותה ריבה. אמרה לה: לך ואראך בתך שהיא קבורה במחצלת של קנים. לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן רוחות שמספרות זו עם זו. אמרה לה: חברתי, בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם. אמרה לה: חברתי, הניחני, דברים שביני לביןך כבר נשמעו בין החיים.

^ב **עין תורה צ' תניא** שמי שיש לו ואשה רעה, אזי ביום המיתה מודה מאד על זה, כי לא רואה פני גהנם.

^ג **עין ים החכמה** לרי"מ מורגנשטרן תשסח עמ' שטז – ע"ש.

ואלו סוף דבריו שם בעמ' שיט – הנה חסיד זה לא היה לו פרנסה והיה לו הניסיון של כעם בזה שהקניטתו אשתו, אך זה החסיד לא נפל עי"ז לכעס, אלא הבין הרמז שהקניטת אשתו היא בסוד הנסירה של השכינה שנקראת אשת חיל מקב"ה בעלה כביכול, וזו הנסירה נעשית כל שנה מחדש בר"ה שאין נסירה זו לשם חרון אף ח"ו אלא לשם הוצאת השפע מן הכח אל הפועל, שזה בחי' הפרדת ב' הרוחות הפרדת רוח דלתתא מרוח דלעילא, וזהו הרמז שמצא החסיד ב' הרוחות בבית הקברות דייקא, שביט הקברות הוא מקום הנפילה והמיתה, והיינו במי שמקבל הנסירה כפשוטו שהיא בחי' חרון אף ובה נופל לבחי' מיתה ח"ו, אך החסיד לן בבית הקברות שהתבונן בעמקות הנסירה, ומצא שם שכל הנסירה לשם הפרדת ב' רוחות, שזה נרמז בב' הרוחות שמצא שם בבית הקברות, המרמזים על הורדת השפע ע"י ב' הרוחות שנגסרים בבחי' פותח את ידך כנ"ל וגם כפשוטו הרי רמז עניין זה בב' רוחות המתות שמצא שם בבית הקברות שנתגלה לו שאף בבית הקברות אין המיתה גמורה וחיות שם הרוחות ומטיילות ושומעות הכרוזים דלעילא. והרי בזה מתגלה שבאמת אין כלל נפילה ומיתה אמיתית שאף המיתה הגשמית החיצונית היא רק בבחי' נסירה כדי לשוב לתחייה ביתר שאת לחיים נצחיים בגופים מזוככים ואמנם זכה החסיד לשפע פרנסה בזמן שלכל העולם היו שנות בצורת, שזה החסיד המתקת את הנסירה החיצונית שיש בשנות בצורת והפך מחרון אף להשפעת עשירות. וזה המשך הביאור בגמ' שרוח א' היתה מונחת בבגדים נאים, ורוח ב' במחצלת קנים, שאין יכול לעוף, שב' הרוחות מרמזות כנ"ל על ז"א ונוק, והז"א שבבחינת המחשבה שבכח הוא בבחינת בגדים נאים שיכול לעוף ולעלות מעל הפרגוד (שהוא בחי' היי"ד העליונה דהוי"ה שבים [אולי הכוונה שבכח] בחי' היי"ד שמעל הוא"ו שבוטא אל"ף שבבחי' הפרגוד כמבואר שם בלק"מ). והנוק' כשנסתרת מהז"א היא עניה ודלה ומונחת בארץ בבחינת מחצלת קנים שאינה יכולה לעלות מעל הפרגוד. (בבחי' היי"ד המתתן דאדני' שתחת הוא"ו דאות אל"ף ונ"ל) והיה צריך החסיד ללון ב' שנים בבית הקברות עד שבשנה ג' רמזו לו משמים שא"צ יותר לשמוע הגילויים מב' הרוחות המתות שכידוע כל גילוי מתגלה בג' מדרגות של אח' ופנים ויחוד ובשני שנים הראשונים שעוד לא היה החסיד בדרגה דיחוד הוצרך לצאת לבית הקברות ובשנה הג' שזכה להשגה השלימה בבחי' יחוד א"צ לזה.

הרבה פרטים בתורה זאת שמרמזים על מניעותיו של מוהרנ"ת להיראות אצל רבינו בתקופה זו ושכלל זאת יכול התלמיד להרגיש את כל עליותיו וירידותיו של רבו אם הוא מקושר אליו באמת וכו'. ואמר שבבחינות מסוימות יתכן שהתלמיד יהיה גדול מרבו, וכמו שמצינו אצל אלישע הנביא שביקש "ויהי נא פי שנים מרוחק אלי" ... אולם כל זה הוא מכוחו של רבו (ראה ליקוטי מוהר"ן סי' ס"ו). על התורה שגילה רבינו כותב מוהרנ"ת: אשרי אוזן השומעם!

מעלת ההתבודדות

"בעת שאמר רבינו זצוק"ל התורה ס"ו, (ויהי נא פי שנים ברוחך אלי) דיבר עם מוהרנ"ת מענין מערת אליהו ז"ל, והבין מוהרנ"ת שאלהיו הנביא לא בא למדריגתו כי אם על ידי התבודדות. ונתעורר מוהרנ"ת והלך לעזרת נשים ועסק בתהילים והתבודדות בהתעוררות גדול. ובתוך כך היה אחד מאנשי העיר עושה מסיבת "תנאים" (מסיבת אירוסין). ורצה שמוהרנ"ת ג"כ יהיה על התנאים, וחיפשו אותו ולא מצאו אותו, והבינו מסתמא הוא עוסק בהתבודדות, והתחילו לצעוק ברחובות: ר' נתן, ר' נתן, ואז יצא לחוץ והלך אל התנאים" (אבני"ה ברו"ל סי' ב"ד).

מסופר, שרבינו אמר למוהרנ"ת שבעת שהיה בארץ ישראל וביקר במערת אליהו הנביא "האב איך זיך אויסגעמאלט אט דא איז געשטאנען אליהו הנביא און זיך אויסגערעדט דאס הארץ פאר השי"ת" (ציירתי לעצמי שכאן עמד אליהו הנביא והשיח את לבו להשי"ת) וזוהי הבין מוהרנ"ת שגם אליהו הנביא לא הגיע למדריגתו כי אם ע"י העצה הזאת של שיחה בינו לבין קונו כנ"ל.

הגעגועים שוברים מניעות

מוהרנ"ת נשאר אצל רבינו עד לאחר השבת. לקראת שבת הגיעו לרבינו כמה אורחים, ביניהם היה אחד שחזר זה עתה מארץ ישראל. רבינו דיבר בשבחו של יהודי זה שזכה לעלות לארץ ישראל, ואמר עליו: "בודאי בהכרח שהיו לו געגועים לארץ ישראל מאחר שזכה להיות שם" ועל ידי כך שבר את כל המניעות. "על ידי זה נסתבב הדבר" כותב מוהרנ"ת "שאמר רבינו על השולחן תורה נוראה מענין שבירת מניעות. וכן אח"כ במוצאי שבת קודש אמר גם כן תורה נוראה מענין המשכת רוחו של משיח" (שני הענינים הללו נמצאים בליקו"מ סי' ס"ו).

עד כאן מבאש ובמים

חיי מוהר"ן - אות פב (ב) שנת תקס"ז ברסלב פרשת ויחי אחר שהייתי מקדש הלכנה בעצמי, ואמר לי אם הייתם שמחים היה טובה גדולה להעולם: אחר כך ספר זאת שראה בחלום היו הולכים חילות רבות מאד והיו פורחים אחריהם צפרים רבים מאד גזמא גדולה, ושאלתי לאותו שאצלי על מה הם פורחים הצפרים שאחריהם ואמר לי שהולכים לעזר לאותן החילות. ושאלתי איך יעזרו להם והשיב לי שהצפרים האלו מניחין מעצמם לחה שעל ידי אותה הלחה נסתלקים שפגגדם וכו' הם עוזרים לאותן החילות. והיה קשה לי זאת הלא במקום ההוא שמניחין הלחה נמצאים אותן החילות גם כן שם ויזיק להם גם כן. בתוך כך ראיתי והתחילו הצפרים להוריד עצמן למטה עד שעמדו כלם על הארץ, והלכו אחרי החילות והיו מלקטים מן הארץ פניהם. והדבר שלקטו היה דבר עגל ולא היה דבר מאכל. והיה קשה לי איך יבואו וילכו אלו הצפרים אחרי החילות, כי בהליכה האדם הולך מהרה יותר מן הצפרים, ומהו זה שמלקטים. ואמר לי שזה שמלקטים מזה נעשה לחה הנ"ל שממית אותן שפגגדם כנ"ל, ובכל מקום שמניחין הלחה על ידי זה נסתלקים ומתים שפגגדם במקום שהם (והיה קשה לי בזה כמה דברים ואיני זוכרם): ונכנסתי למקום מצנע וראיתי שהיה פתח נמוך מאד, ונכנסתי לשם ושכבתי עצמי שם ולא היו שום חלונות באותו החדר, והיה שם חשף. ונכנסתי לשם שהייתי מפרים בידי לא הועיל מחמת השונא: התחילו לבס לשים כל הצפרים, והייתי לגרשם והייתי מפרים בידי, ועמדה שונא (חתול) בפניהם ודרך הצפרים לברח מפני השונא ומחמת זה נכנסו כלם לתוך החדר. וכל מה שהייתי מפרים בידי לא הועיל מחמת השונא: ושאלתי על מה הם באין לכאן, ואמר לי שהם באין לכאן להיות להם פאקין (אבנעבות). ושאלתי למה זה ואמר לי שהלחה של הפאקין, היא הלחה הנ"ל שממיתה אותם שפגגדם, ושאלתי הלא פאקין יכולים למות מהם גם כן ואמר לי שכן הוא באמת, ומאותן הנבלות שמתין מהם זה מוזק לאותו המקום שהם מתים שם. והיה לי צער גדול, כי יראתי שלא אגוע חס ושלום מסרחון הנבלות, כי היו שם צפרים הרבה מאד, והייתי מתפלל להשם יתברך על זה. בתוך כך עברו עליהם הפאקין וחרזו לבריתן ופרח משם צפור בשמחה וכן פרחו כלם אחרי, ונעשה צעקה בעולם מזל טוב מזל טוב, וגם אני שאגתי מזל טוב:

כיון שנאמר באותו זמן שהיה רבנו עסוק בתורה סו נראה שמעשה זה קשור לתורה שלנו וצ"ע כיצד. ובכלליות נראה שמדבר מהדינים שיש בתחילת הוצאה לפועל ונמתקים בסופה והם בבחי' חבלי לידה לפועל שצריך להוולד וזהו שצעקו מזל טוב בסופם וצ"ע. ועיין תורה יא אות ז' שצפור בחי' דיבור שהוא בחי' ממוצע ועיין בלק"ה תרומות ומעשרות א' על התורה שלנו שהדיבור בחי' ממוצע ועיין בתורה אות ג' שע"י האמת שבדיבור נופלים הרשעים ולזה רומז הצפרים שבפיהם ליחה שנעשית מבחי' עגול דהיינו המקיפים העליונים וממית את החילות של הרע והסט"א הנ"ל

ימי מוהרנ"ת, סימן ט"ו - בשנת תקס"ז שהתחיל גלותי וטלטולי למאהלוב וכו' והנה נתעכבתי שם עד ימי חנוכה הנוצר-לעיל. ושבת חנוכה היה אצלנו מהזמנים הקבועים לבוא אליו, כפי פקודתו כמבואר במקום אחר. והתחלתי לכסוף ולהתגעגע לנסוע לברסלב על שבת חנוכה. אך רבו המניעות בלי שיעור, בפרט שמא אולי בתוך כך יבוא חותני בעת שאהיה בברסלב, כי היו מצפים בכל יום שיבוא כנזר-לעיל וכו'. ובודאי היה לי יסורים מנסיעה זאת הרבה מאוד. אך השם

יתברך ברחמי בלי שיעור חיזוק את לבבי והתגברתי על כל המניעות ונסעתי לברסלב. והשם יתברך עזרני כי בתחילה לא היה לי על הוצאות ולא עגלה. אבל הבא ליטהר מסייעין לו ומי שרוצה באמת בחשק חזק כראוי נתבטל המניעות וכו'. ועזרני השם יתברך והזמין לי עגלה והוצאות הדרך ובאתי לרבינו זכרוננו לברכה אור ליום ו' ערב שבת קודש ראש חודש טבת, שהוא ימי חנוכה, וזכיתי לדבר מיד עם רבינו זכרוננו לברכה, אף על פי שכבר היה שוכב על מיטתו. וסיפר לי מיד מענין המעשה שעבר עליו באלו הימים שנמצא איש רע ובליעל שבדה עליו דבר כזה שאין הדעת סובלתו והיה לו יסורים רבים מזה. ואמר שנדמה לו שמעולם לא היה לו יסורים כאלה וכו' (יתבאר במקום אחר). והיכן? והנה זכיתי להיות אצלו על שבת חנוכה ושמעתי תורה נפלאה וכתבתי אותה לפניו ודיברתי עימו הרבה. ואחר-כך נסעתי לקהילת קודש נעמירוב וכו' וחזרתי ונסעתי לברסלב ובאתי לשם ביום ג' בערב. ואני עדיין לא קידשתי את הלבנה באותו החודש. ואותה הלילה היתה הלילה האחרונה של זמן קידוש הלבנה והיה ענן וחושך גדול ולא נראה שום רשם בעלמא של הלבנה וכו'. והיה לי צער ביותר וגם בלא זה התגברה עלי עצבות ומחמת זה ביותר. ואחר-כך נכנסתי אליו באותה הלילה ושאל אותי על מה אתה במרה שחורה כל-כך ושתקתי וכו'. ותליתי עיני למרום וביקשתי השם יתברך קצת ונראית הלבנה יותר מבתחילה. ותיכף ברכתי ברכת הלבנה ונכנסתי אצלו זכרוננו לברכה בשמחה. ותיכף כשבאתי לפניו ענה ואמר הלא ראיתם שעתה הוא איש אחר לגמרי. והיה לו נחת גדול וענה ואמר עלי ועל כל אנשי שלומנו אם אתם הייתם בשמחה היה טובה גדולה להעולם. אחר-כך דיברנו עימו קצת. ואחר-כך סיפר לפני ולפני חתנו ר' יצחק אייזיק זכרוננו לברכה מעשה נוראה מענין מזל טוב מזל טוב. ואחר-כך צוה שאנחנו נאכל עימו יחד. כי המנהג היה בעת שישבנו אצלו שבחול לא אכל עימו יחד, רק לפעמים כשהיה איזה עת רצון ובדיחא דעתי, היה מצוה שנאכל עימו יחד. ואז בלילה הנזכר-לעיל היה גם-כן שעת רצון ושמחה קצת וצוה שנאכל עימו ואכלנו יחד. הוא זכרוננו לברכה וחתנו הנזכר-לעיל ואנכי. ובתוך הסעודה שמע שאחד מאנשי שלומנו⁽¹⁾ היה גם-כן מקדש את הלבנה ואמר ברכת הלבנה בהתעוררות והתלהבות מעומק הלב כדרך אנשי שלומנו. והוטב לרבינו זכרוננו לברכה מאד מאד, והתחיל לדבר מזה. ועל-ידי זה נסתבב הדבר עד שגילה תורה נפלאה לפנינו על פסוק 'ויהי נא פי שנים ברוחך אלי'. וכבר ידוע אצלנו שעל כל דיבור ודיבור שזכינו לשמוע מפיו הקדוש זכרוננו לברכה אנו צריכין לומר כמה פעמים "אלמלא לא אלא לעלמא אלא למשמע דא", מכל שכן כשזכינו לשמוע המושך כזה. אשרי און השומעם. ונתעכבתי שם עד שבת. ועל שבת קודש באו אורחים מהם היה מאריך ישראל וסיפר רבינו זכרוננו לברכה עימו מאריך ישראל, שבודאי בהכרח שהיה לו געגועים לארץ ישראל, מאחר שזכה להיות שם. ועל-ידי זה נסתבב הדבר שאמר רבינו זכרוננו לברכה על השולחן תורה נוראה מענין המשכת רוחו של משיח וכו'.

שיחות הר"ן, סימן קנ"ב – שמעתי בשמו שאמר לאחד שמי שהיה בעל מחלוקת בגלגול העבר אז כשנתגלגל נעשה איטר יד. ורמז לדבר מה דאיתא בזהר הקדוש על קורח שהוא בעל מחלוקת דבעא לאחלפא ימינא בשמאלא. ובשביל זה עונשו כשנתגלגל נעשה איטר יד שנחלף אצלו שמאל בימין. ובספר הא"ב אות א' – אמת – כתב בעמוד אחר מי שהיה שקרן בגלגול העבר וכו'. עוד שמעתי מר' שמואל מטעפליק בעת שנסע עימו לנאווירטש וכו' שאמר לו פעם אחת איך ישנתי אני ואיך ישנת אתה. אני ישנתי בענין איטר יד. כלומר שבשעת שינה שלו היה עוסק בענין איטר יד, והזכיר אז מענין שבט בנימין שנאמר בהם שהיו בהם מאות איש איטר יד ימינו.

ימי מוהרנ"ת, ח"ב סימן כ"ה – אחר-כך הלכתי לבית ר' נפתלי שנמצא שם איש אחד מאריך ישראל וכו'. וסיפר לי כל נסיעתו מאריך ישראל עד הנה. כי באותן העתים היו שעת מלחמה וכו'. ואני אמרתי בלבי שכל המניעות האלה הם רק בשביל החשק כדי שיתגבר חשקי יותר להנחשק הנפלא הקמוץ וסתום הזה שהוא לנסוע לארץ הקדושה. ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחיל לאבותינו עד אשר נתגברתי יותר על-ידי המניעות והבלבולים האלה והחזקתי עצמי ביותר לבלי להשגיח על כל זה והשם יתברך עזרני לנסוע ואז שמעתי מהאיש מאריך ישראל הנזכר-לעיל כל סדר נסיעתו וסיפר לי וכו'. וכל הדברים האלה היו לי קצת למניעה גדולה מחמת ששמעתי גודל הרעש והסכנה. אבל אחר-כך נתחזקתי יותר על-ידי זה כי פניתי לצד אחד והסתכלתי הלא אם אף-על-פי-כן נסעו מאריך ישראל לחוץ לארץ וסיכנו עצמם בשביל פרנסה לגדול הדוחק שלהם. והשם יתברך עזרם שבאו בשלום. על אחת כמה וכמה אני מחוייב לסכן עצמי בשביל תיקון נפשי לנסוע מחוץ לארץ לארץ ישראל והשם יתברך יעזרני בחסדו לבוא לשם כי לארץ ישראל אי-אפשר לבוא כי אם על-ידי יסורים. וגם רבינו זכרוננו לברכה נסע בשעת מלחמה גדולה ואם (כ"כ?) מי אנכי להשוות עצמי לרבינו זכרוננו לברכה אשר אין מי נדמה אליו מכל שכן פחות כמוני, אף-על-פי-כן לענין דבר שבקדושה מחוייב אפילו הקל שבקלים לבקש גדולות כאשר שמעתי מפיו הקדוש בעצמו זכרוננו לברכה. אדרבא אני מחוייב למסור נפשי יותר ויותר אלף פעמים לבוא לארץ ישראל. כי רבינו זכרוננו לברכה אפילו קודם שבא לארץ ישראל היתה קדושתו ופרישתו מעלתו וצדקתו גבוה ונשגב ונעלה מאוד מאוד בתכלית המעלה ולא נסע לארץ ישראל כי אם לפעול להשיג השגות נשגבות יותר ויותר. כי לגדולתו יתברך אין חקר. וכמבואר מזה בדברינו בסיפורי שבחיו הנוראים עיין שם. אבל אנו יתמי דיתמי אנו צריכין להתגולל ברפש וטיט ולרחוש על הארץ בין נחשים ועקרים עד שנוכה לנשק עפר ארץ ישראל ולהתגולל בעפרה הקדושה ולשאוב מאוירה הקדוש והנורא ואף-על-פי שאין אנו יודעים כלל מהו ארץ ישראל הלא גם אין אנו יודעים מהו ציצית ומהו תפילין ומהו סוכה ולולב וכיוצא בשארי מצוות. כי טעמי המצוות לא נודעו לשום אנושי, מכל שכן לנו. וכמו שכתוב נפלאות עדותיך וכו', וכמו שכתוב וכל מצוותיך אמונה (עיין במקום אחר מזה). וכי חס ושלום נפטור מלעשות המצוות מחמת שאין אנו יודעין טעמן, כמו כן אנו חייבין להתגולל לא"י אף-על-פי שאין אנו יודעים מהו ארץ ישראל. כי כבר הודיעה לנו התורה הקדושה בעצמה ורבותינו זכרוננו לברכה בגמרא במסכת כתובות ובשאר מקומות ובמדרשים ובפרט רבינו זכרוננו לברכה בתורתיו הנוראות שכולם גילו לנו מגודל מעלת ארץ ישראל. ושכל קדושת איש הישראלי תלויה בארץ ישראל. ואם אין אנו זוכים לקבוע דירתנו שם מחמת גודל המניעות שיש לכל אחד ואחד על זה, על כל פנים נזכה להיות שם פעם אחת כל ימי חיינו לילך שם ד' אמות על כל פנים. שגם זה טוב מאוד כמו שהפליגו רבותינו זכרוננו לברכה. וגם אולי על-ידי זה שנלך שם ד' אמות נזכה אחר-כך לנסוע עוד הפעם לקבוע דירתנו שם. ועל כל פנים איך לא נחוש להיות פעם אחת במקום חיינו במקום קדושתנו בארץ חמדה שהבטיח הקדוש ברוך הוא לאבותינו כמה פעמים וחזר הבטחה זו כמה פעמים הרבה

¹ עיין שיש"ק ח"ב סימן קצו שהיה זה משה חניקס ונראה שרבו רמז בזה שהוא זכה לפי שנים כרבו ועיין ימי התלאות שאחר פטירת רבינו היה הוא עיקר גורם המחלוקת של הסווארנער רב על מוהרנ"ת עד שהתירו דמו ושל כל חסידי ברסלב למיתה ממש ע"ש. וצ"ע מהמבואר באות א' שפי שנים זוכה מי שמרגיש מעצמו את העליות וירידות של הצדיק קשה לומר שמשה חניקס זכה יותר ממוהרנ"ת.

בלי שיעור לגדול חיבתה (ועיין בדברינו מזה במקום אחר באריכות). הן על כל אלה ויותר מזה שאי-אפשר לבאר כאן, נתחזקתי על-ידי המניעות העצומות יותר ויותר וכו'.

ימי מוהרנ"ת, ח"ב, סימן ל"א – והנה בליל שבת שירה בא על דעתי מענין הפרשה שמדברת מנסיעה לארץ ישראל. כי הפרשה מתחלת ויהי בשלח פרעה את העם וכו' דהיינו שיצאו ישראל ממצרים וזה ידוע שכל יציאת מצרים היה לבוא לארץ ישראל. כמו שכתוב אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה וכו'. וכן הפרשה הזאת מדברת תיכף מענין הדרך לארץ ישראל כמו שכתוב שם: "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלישתים" כי קרוב הוא לארץ ישראל שהיו הולכין לשם כפירוש רש"י וכו'. וכל ענין הפרשה הזאת מצאתי בה היטב כל ענין נסיעתי לארץ ישראל. כי מבואר בהפרשה הזאת שצריכין לסבב הדרך ולבוא לארץ ישראל כמו שכתוב "ולא נחם אלקים דרך וכו' ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף". כי גם אנחנו היסב אלקים אותנו וכו'. ואז התחלתי לחשוב בדעתי איזה ענין וטעם לזה מה שצריכין לסבב דייקא הדרך כשרוצין לבוא לארץ ישראל. אבל עדיין לא מצאתי טעם נכון ומבואר היטב רק מרחוק נראה איזה רמזים לזה. ודיברתי מענין שיחה זאת בסעודת ליל שבת לפני העולם איך שמבואר בהתורה שלבוא לארץ ישראל צריכין לסבב הדרך. והם לא הבינו מה כוונתי בזה. כי לא ידעו שבדעתי לנסוע לארץ ישראל בנסיעה הזאת. והנה אחר-כך בא על דעתי איזה טעם קצת מה שצריכין לסבב הדרך לבוא לארץ ישראל הוא מבואר לעין על פי תורתו של רבינו זכרוננו-לברכה. אמרתי אגב גררא אכתוב גם זה כאן והוא כי מבואר בהתורה "ויהי נא פי שנים ברוחך" (בליקוטי מוהר"ן ח"א, סימן ס"ו) שכל המניעות שבעולם מדבר שבקדושה כולם הם בשביל החשק כדי שיתגבר החשק ביותר. וכל מה שהנחשק גדול ביותר אז המניעה גדולה ביותר כדי שיתגבר החשק ביותר. כי המניעה היא רק בשביל החשק. כי על-ידי המניעה מתגבר החשק ביותר. כמו שמראין איזה דבר לפני תינוק וחוטפין ממנו שאז מתגבר חשקו ביותר ורץ ורודף מאוד אחרי הדבר הזה. כמו כן על-ידי שמונעים את האדם מהדבר שבקדושה על-ידי זה מתגבר חשקו יותר ויותר. ועל-כן כל מה שהנחשק גדול יותר נותנין לו מניעות יותר ויותר כדי שיתגבר חשקו יותר ויותר וכו'. עיין שם כל זה היטב כי הם דברים המוכרחים מאוד מאוד למעשה. ומי שיקח דברים אלה בלבו היטב באמת, יוכל על-ידי זה לשבר ולעבור על כל המניעות שבעולם, ולהשיג ולהגיע לכל הדברים שבקדושה שירצה. כי אין דבר שימנעוהו. כי אם יתגבר חשקו ישבר כל המניעות. כי כל המניעות לא באו כי אם בשביל החשק. כי על-ידי המניעות יוכל להבין כמה גדול מעלת הנחשק. וכל מה שהמניעות מתגברין יותר ויותר, על-ידי זה יוכל להבין כמה גדול מעלת הנחשק וכו' עיין שם כל זה היטב:

ועתה מבואר לעין שבשביל זה סיבב אלקים את העם ולא נחם אלקים בדרך הקרוב כי בכונה סיבבם בדרכים רחוקים והרחיקם מארץ ישראל שלא יבואו מיד לארץ ישראל כדי שיתגבר חשקם יותר ויותר על-ידי גודל המניעות של ריחוק הדרך ותוקף המלחמות שראו. שעל-ידי כל זה יתגבר חשקם יותר ויותר של כל הרוצים לבוא באמת לארץ ישראל. ומי שלא יוכל לעמוד בנסיון הזה באמת לא יבוא לארץ ישראל. כי כך מידתו של הקדוש ברוך הוא שמנסה את האדם על-ידי המניעות הגדולות שמונעין קודם כל דבר שבקדושה. בפרט קודם כל דבר שבקדושה שכל היהדות תלוי בו, כגון לבוא לארץ ישראל, או להתקרב להצדיק האמת, שאז מומין לו מניעות הנדמות למניעות גדולות וקשות מאוד. והכל בשביל החשק כדי שיתגבר חשקו ביותר כנזכר-לעיל. כל על-ידי המניעות גדולות ועצומות יוכל להבין כמה גדול מעלת הנחשק ואז יתגבר שיהיה לו חשק וכיסופין גדולים כפי תוקף המניעה ואז אם יתגבר בחשק וכיסופין בודאי ישבר כל המניעות ויבוא אל הצדיק האמת ולארץ ישראל. כי המניעות לא באו אלא בשביל החשק כנזכר-לעיל. ולהיפוך מי שלא יוכל לעמוד בנסיון יתרחק על-ידי זה כי כל מה שמסבב ומגלגל השם יתברך עם כל אדם שבעולם מגדול ועד קטן הכל הוא בשביל נסיונות. כי האדם לא בא לעולם הזה השפל כי אם בשביל נסיונות כידוע. ויתר מזה אין להאריך כאן.

ליקו"ה ראש-השנה ב' ו' – ועל – ידי-זה, הינו על – ידי המניעה והחשק נעשה כלי לקבל בתוכו את האור בהדרגה ובמדה, הינו כשיזכר אחר כך שיהיה לו חשק גדול כפי המניעה, ומשבר את המניעה, וזוכה למה שהוא חושק, אז נעשה מהמניעה שהיה לו קדם כלי לקבל בתוכו את האור הנחשק. וכמו ששמעתי מרבינו זכרוננו-לברכה: שכל היסורים והמניעות שיש לאדם כשמתחיל להתקרב להשם יתברך ולצדיק האמת – נעשה מהם כלי לקבל אחר כך בתוכו קדשת ישראל. נמצא, שהמניעה היא טובה גדולה, כי על – ידי זה נעשה כלי לקבל אור הקדושה בהדרגה ובמדה. (וע"ע בהל' נזקי שכנים גח, מובא להלן בתו' קפ"ה)).

ליקו"ה ברהמ"ז ה' ב' – כי עקר קדשת איש הישראלי ועקר עבודתו הוא רק הרצון והכסופין דקדושה, כמבאר בדברי רבינו זכרוננו-לברכה בכמה מקומות, וכמו שאמר הוא זכרוננו-לברכה (שיח"ר נא) שלעבד את ה' אין מי שיתפאר בזה שיוכל לעבדו יתברך. ואפלו מלאך ואפלו שרף אינו יכול להתפאר בזה שיוכל לעבדו יתברך, רק העקר הוא הרצון והכסופין, שצריך להתגבר שיהיה לו תמיד רצונות חזקים וכסופין גדולים לעבודת השם-יתברך וכו'. (כמבאר שיחה זאת קצת בסוף ספורי מעשיות, עין שם). ויותר מזה שמענו מפיו זכרוננו-לברכה בעצמו מגדל מעלת הרצון דקדושה שהוא עקר עבודת ה'. וכל העבודות תורה ותפלה ומצוות ומעשים טובים כלם כלולים בזה. ואי אפשר לזכות לשום דבר שבקדושה כי אם על – ידי זה, על – ידי רצון וחשק והשתוקקות וכסופין וגעגועים חזקים, ולא ירפה את הרצון בשום אופן, רק כל מה שהמניעה מתגברת ביותר, יראה לגבר את עצמו בחשק וכסופין וגעגועים ורצונות חזקים ביותר ויותר, וכן לעולם, עד שיוכל לגמור להוציא מבפח אל הפעל את המצוה או הדבר שבקדושה שהוא רוצה. וכן אחר כך בשאר עבודות ודברים שבקדושה שירצה אחר כך עוד לעשות. יתגבר גם – בן ברצונות חזקים. וכל מה שהמניעות והעובדים והבלבולים מתגברים יותר, יתגבר את עצמו ברצונות חזקים יותר, עד שיוציא מבפח אל הפעל, ויזכה גם לאותה המצוה והעבודה, וכן לעולם, כמבאר בהתורה "ויהי נא פי שנים" (ח"א, סימן סו) שהמניעה היא רק בשביל החשק, ואם יתגבר שיהיה לו חשק גדול כפי המניעה, בודאי ישבר המניעה. נמצא, שעקר ההתחזקות להתגבר על המונעים מהקדושה הוא רק הרצון והחשק, וזהו עקר ההתפארות מה ש' יתברך מתפאר עם כל אחד מישראל, שעקר ההתפארות מהעזות והעקשנות שלהם. שעל – ידי זה עקר קבלת התורה. שהיא כלל ההתפארות כנזכר-לעיל. ועקר העזות והעקשנות הוא בהרצון, שצריך האדם שרוצה לכנס בעבודת ה' – שיהיה עקשן גדול ברצון, לכל יעזוב ולא ירפה את הרצון משום מניעה בעולם. וזה עקר העקשנות דקדושה. וזה עקר התפארותו יתברך מה שהוא יתברך מתפאר בעבודת ישראל, כי באמת עקר ההתפארות הוא רק מה ש' יתברך מתפאר עם הרצון והחשק והכסופין דקדושה של כל אחד מישראל, מה שכל אחד מישראל לבו בוער תמיד ברצון חזק לזכות לעבודת ה' באמת, וזה עקר התפארותו יתברך שמו, כי העבודה בעצמה אינה יקרה כל כך, כי הכל מאתו יתברך, כמו

שבתוב, "מי הקדימני ואשלם" (איוב מא, ג) וכו'. ואי אפשר לנו לעשות שום דבר שבקדשה, ולא להנצל משום עברה – כי אם על – ידי יצועתו יתברך, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (קידושין ל): "בכל יום יצרו של אדם מתגבר, ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו, היה נופל בידו". ועל – כן עקר ההתפארות הוא רק בפרצון, מה שכל אחד מישראל רוצה בפרצון חזק לעבדו יתברך, וכפי התגברות הפרצון שמתגבר כל אחד לכסף לה' יתברך בפרצון חזק, כמו כן זוכה לעבודת-השם, וכמו – כן השם יתברך מתפאר עמו, כי עקר ההתפארות הוא העזות והעקשנות של ישראל, מה שאיש הישראלי הוא עקשן גדול בעבודת-השם, שהוא עקר התפארותו יתברך בנזכר – לעיל. ועקר העקשנות הוא בפרצון, שהוא עקר ההתגברות על המונעים לזכות לפעל מה שהוא רוצה בעבודת ה', כי אפילו אם יהיה עקשן גדול ביותר בעבודת ה', אף – על – פי – כן בודאי יש מניעות באלה שאי אפשר לאדם לשברם, למשל כשאדם צריך לנסע לצדיק אמתי, ויש לו מניעות רבות ועצומות, כגון מחותנו ואשתו ואביו ואמו ושארי בני העולם וכו'. והוא מתגבר ומתחזק ומשבר כל המניעות האלו, ועדין יש לו מניעות מחמת קמון, והוא משבר גם מניעות אלו, כגון שמפקיר כל מה שיש לו, ומזכר או ממשכן כסותו בשביל לנסע להצדיק או שהולך רגלי, אף – על – פי – כן אם מתגברת מדת הדין חס-ושלום, למנעו חס-ושלום, יכולים למנעו חס-ושלום, בודאי במניעות באלה שלא יוכל לשברם, כי בודאי יש מניעות רבות בעולם שאי אפשר לשברם, כגון תפיסה בכבלי ברזל חס ושלום, או חולאת חס ושלום, וכיצא באלה רבות חס ושלום. וכן למשל בענין שאנו עוסקין בו לילך לנסע לארץ-ישראל שהוא עקר נצחון המלחמה בנזכר – לעיל. אבל אף – על – פי – כן אם יהיה האדם עקשן אלה פעמים, אם הם עומד לפניו, ואין לו ספינה לעבר בו, ואין בידו מעות, או שאין נמצא ספינה כלל, או שהוא שעת מלחמה חס ושלום, וכיצא, מה יועיל העקשנות שלו, כי בודאי אי אפשר לקפץ לתוך הים, כי לא כל אדם זוכה שהשם יתברך יקרה בשבילו את הים, על – כן עקר העקשנות הוא רק בפרצון, שאין שהוא על כל פנים לא יחליש את הפרצון. ואפילו אם מונעים אותו באלפים ורבבות מניעות שנדמה לו שאי אפשר לשברם בשום אופן, אף – על – פי – כן הוא יעשה את שלו, וירצה בכל פעם בפרצון חזק יותר, כי החשק והרצון צריך שהיה כפי המניעה, כמבאר בהתורה "ויהי נא פי שנים" (ליקו"מ ח"א סימן טו). ואם יהיה עקשן בפרצון לבלי להניח את הרצון והכסופים דקדשה בשום אופן, אף אם מפילין אותו כמו שמפילין אותו חס-ושלום רחמנא-לצלח, אזי סוף כל סוף בודאי יעזרו ה' יתברך לשבר ולבטל כל המניעות, ויזמין לו כל מה שצריך לנסיעה לארץ-ישראל, או לשאר דברים שבקדשה, ויחזרו ויסיעו בכל מיני סיועות, כי המניעה לא היתה כי אם בשביל החשק, שהוא עקר הנסיון שמנסין את האדם אם יעזוב ויניח את החשק והרצון דקדשה מחמת המניעה, וכשהוא עקשן בדעתו ועומד בנסיון מניח את הרצון והחשק דקדשה בשום אופן, אזי בודאי ישבר את כל המניעות. והמניעות יתהפכו לישועות, שיעזרו ויושיעו ה' יתברך, ויסבב עמו סבות לטובה, באופן שיגמור ויוציא אל הפעל הדבר שבקדשה שהוא רוצה: (-עיי"ש).

שיש"ק ח"א, תשכ"ד – בעת שאמר רבנו זצוק"ל את תורה ס"ו, דבר עם מוהרנ"ת מענין מערת אליהו, זכור לטוב, והבין מוהרנ"ת מרבנו, שלא בא אליהו למדרגתו כי-אם על-ידי התבודדות, ונתעורר מזה מוהרנ"ת זכר-צדיק וקדוש-לברכה, והלך אחר-כך לאיזה עזרת נשים, ועסק בתהלים והתבודדות בהתעוררות גדולה. בתוך כך היה אחד מאנשי העיר עושה סעדת ארוסין, ורצה שמוהרנ"ת גם-כן יהיה על התנאים, וחפשו אותו ולא מצאו אותו, והבינו: מסתמא הוא עוסק בהתבודדות והתחילו לצעק ברחובות: "רבי נתן!" "רבי נתן!" ואז יצא לחוץ והלך עמו לסעדה: (-אבנ"ה ברזל, שיחות וסיפורים ממוהרנ"ת סכ"ד;).

שיש"ק ח"א, סעיף שצ"ד – וספר מוהרנ"ת זכרונם לברכה, שפעם אחת בליל מוצאי-שבת קדש דבר עמו אדוננו מורנו ורבנו זכר-צדיק-לברכה ממערת אליהו, שהיה שם בעת היותו בארץ-ישראל, ואמר לו רבנו זכרונם לברכה אז בתוך דבריו הקדושים: "צירתי לי בדעת, כן עמד אליהו והתבודד!" – "האב איך מיר אויס גימאלט, אט דא איז געשטאנען אליהו און האט גיהאט התבודדות!" וכשאדוננו מורנו ורבנו זכר-צדיק-לברכה אמר לו זאת, נתעורר ונתחדש מאד בזה, כי הזכיר את עצמו: הלא גם אליהו היה בן-אדם בזה העולם, והיתה לו התבודדות, ועל-ידי-זה זכה למדרגה בזה, שלא טעם טעם מיתה וכו', כי הבין מדבריו הקדושים, שגם אליהו לא זכה למדרגתו כי-אם על-ידי-זה, כי כל הצדיקים הגדולים לא באו למדרגתם כי-אם על-ידי-זה! וכמוכא בדבריו הקדושים במקום אחר (לקוטי מוהר"ן חלק ב', סימן ק'): (-כוכ"א אנשי מוהר"ן שיחות וסיפורים ממוהרנ"ת אות כ"ג (עמ' ק"ב);).

שיש"ק ח"ב, סעיף קצ"ו – אמירת התורה: "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי" – שבליקו"מ ח"א, סי' ס"ו – השתלשלה על-ידי משה חינוקעס, שאמר "קידוש-לבנה", וכשמעה רבינו זכרונם לברכה איך שאמרה בהתעוררות בנזכר – לעיל, אמר: "הנה אומר הוא כבר עוד מעט טוב יותר מהרבי?" – "האט זאגט ער שוין באלד בעסער פון זיין רעבי?" ומוצאים באמת אצל אלישע שביקש "פי שנים" וכו', ומוזה השתלשלה כל אמירת התורה. ועיין שם בתורה סעיף א', ובימי מוהרנ"ת סעיף ט"ו – מובא לעיל): (-).

שיש"ק ח"ג, סעיף קל"ה – בשנת תר"ד השיא מוהרנ"ת את בנו רבי נחמן עם בתו של הרב החסיד רבי ישראל מעיר ליפאווין (כשנה לפני הסתלקותו בהיותו בגיל ששים וארבע), כשהתקרב יום החתונה נסע מוהרנ"ת עם אנשי-שלומו לחתונה. ומנהג היה בימים ההם שלקראת ביאת החתן יצאו הורי הכלה ובני משפחתם לקבל את פני החתן ומלוויו בשירה ובזמרה מחוץ לעיר והלאה. אולם כשנודע למתנגדים תושבי העיר מביאת מוהרנ"ת, יצאו לקבל את פניו במקלות ואבנים. ואכן בהתקרב מוהרנ"ת עם בנו החתן לאנשי-שלומו, התנפלו עליהם. והנה מוהרנ"ת בראותו את כל הרעש והצעקות שהיו שם, היפנה עצמו לצד ונכנס ליער סמוך, בינתיים הלך המחזות רבי ישראל וקרא לשוטרים ובאו מהרה והשתיקום. כששקט המריבה הבחין ר' נחמן במוהרנ"ת שנעלם, והבין שהלך ליער הסמוך. והלך לחפש את מוהרנ"ת ביער ומצאו יושב ומתפלל ושמעו טוען בתפילתו לה' יתברך ואמר: "רבש"ע! וכי למי יש כוז קבלת פנים בשלי. לאיזה שואב מים פשוט מקבלים את פניו כמו שמקבלים את פניו? וכל זה הרי אינו אלא משום שאני מדבר מרבינו ומגלה ומפרסם גדולתו ותפארתו" – "אז א טרעגער מאכט חתונה אקינד האט ער אזא קבלת פנים? איז דאך דאס נאר דער פאר ווייל איך רעד פון דעם רעבן". וניחם את עצמו על פי הכתוב בתורה ס"ו חלק ח"א, שמבואר שם "שעיקר גדולתו ותפארתו (של כל היראים והכשרים) יהיה רק לעתיד לבוא". ושר תיבות אלו בניגון של אשת חיל הידוע: "אונזער גרויסקייט און אונזער שיינקייט, וועט מען זעהן ווען משיח וועט קומען". "אונזער וכו' וועט נאר זיין אויף יענער וועלט", וחזר מוהרנ"ת לעגלה, ונכנסו לעיר, וערך את החופה כדת וכדין: (-).

שיש"ק ח"ג, סעיף תס"ב – הִתְבַּטָּא פֻּעַם רַבִּי אַבְרָהָם בְּרַבִּי נַחֲמָן זְכוּרָוֹנוֹ לִבְרָכָה עַל עֲצָמוֹ, וְאָמַר: "בְּרִיךְ ה', עֲבַרְתִּי עַל כָּל הַלְקוּטֵי מוֹהֲרֵי בְּצוּי רַבְנֵינוּ, דִּהְיֵינוּ לְהִיּוֹת שְׂקוּעֵי אֵיזָה מִשָּׁךְ זְמַן עִם תּוֹרָה אַחַת, גִּעְזָה מִיֵּט אַ תּוֹרָה", וְשָׁקַל עֲשִׂיּוֹתָיו וְלִמּוּדוֹ יִהְיֶה עַל פִּי תּוֹרָה זֹאת. וְגַם סִפְּרִים שֶׁעִם תּוֹרָה ס'וֹ שְׁבַלְקוּטֵי מוֹהֲרֵי חֶלֶק א', חִי בְּדִרְךָ זֶה בְּמִשָּׁךְ חֲצִי שָׁנָה בְּרַצִּיפוֹת: (–).

שיש"ק ח"ג, סעיף תקמ"ט – לֵאחֲרֵי שֶׁלֵּמַד פֻּעַם רַבִּי אַבְרָהָם בְּרַבִּי נַחֲמָן עִם כַּמָּה מֵאֲנָשִׁי-שְׁלֹמֹנִי בַתּוֹרָה ס'וֹ שְׁבַלְקוּטֵי מוֹהֲרֵי ח"א, הִתְלַהֲבוּ מִדְּבָרָיו אֲנָשִׁי-שְׁלֹמֹנִי הַשּׁוֹמְעִים כָּל-כֶּךָ, עַד שֶׁנֶּעֱנָה רַבִּי יִשְׂרָאֵל כְּהֵן וְאָמַר: "אִם נֹכַח לִשְׁמוּעַ מִמִּשְׁחֵי רַק כֹּאֲלוֹ תּוֹרוֹת, הֲרִי שְׁבֹאֲמַת כֹּבֵד כְּדֹאִי לְהִתְגַּעֵגַע וּלְצַפּוֹת אֵלָיו:

שיש"ק ח"ד, סעיף ע"ט – עַל הַמּוֹבָא בִּסְפֵר "יְמֵי מוֹהֲרֵי" סִימָן ס'וֹ, שְׁכּוֹתֵב שֵׁם מוֹהֲרֵי שְׁבַע שְׁהוּצִיא בִּיחֻד עִם אֲנָשִׁי-שְׁלֹמֹנִי אֶת מִיֵּת רַבִּינוּ לְקַבְּרוֹ הַתְּנוּצֵץ בְּדַעְתּוֹ גְּדוּלַת הַבּוֹרָא כָּל-כֶּךָ עַד שֶׁאִי-אֶפְשָׁר לִסְפֹּר מִזֶּה אֲפִילוֹ לַעֲצָמוֹ וְכוּ', עֵינַי שֶׁם. אִמְרוּ אֲנָשִׁי-שְׁלֹמֹנִי שֶׁהוּא לְסִיבַת קִבְּלָתוֹ אֶת בַּחֲיַת ה'פִּי שְׁנִים" מִרְבִּינוּ (כַּמְבּוֹאֵר עֲנִינוּ בַתּוֹרָה ס'וֹ לִיקוּטֵי מוֹהֲרֵי ח"א):

עַד כֵּאֵן הַשִּׁיחֹת

✱

הוספה בעניין הנשמה שהיא בחי' בכח ועניין תוסף רוחם יגועון

ערבי נחל שמות ויקהל – דרוש א – נודע היות הנשמה באה לעולם לבלתי תאכל נהמא דכסופא (מגיד מישרים של הבי' בראשית יד טבת), וכתבו הקדמונים (בעל העיקרים מג פ' ג' ה') כי הנשמה ניתנת באדם והוא בכח, וניתנת לו להוציאה מכח אל הפועל. ולהבינך ענין זה בבירור כך הוא (ענין מ"ש בפרשת וישלח (דרוש א) מהשייך לזה, ונבאר עתה כל הדברים היטב) הענין הוא, כי יש באדם נר"נ ונשמה לנשמה, והענין, כי חלק הנפש היא כח המעשה הניתן באדם, כי דומם אין לו תנועה ולא יעשה מאומה, וניתן באדם נפש חיה ועי"ז יש לו כח לעשות כל מה שחפץ. הרוח, הוא כח וחיות מאת ה' ניתן באדם אשר בכחו יוכל לדבר, ולזה מתרגם (בראשית ב, ז) לרוח ממללא. נשמה, הוא חיות וכח מאת ה', אשר בו יחשוב האדם כל מה שחפץ, והוא מעולם המחשבה. נשמה לנשמה הוא השכל שניתן באדם חיות וכח מאת ה', אשר בו ישיביל בכל המושכלות, כל אחד כפי ערך שכלו כך ישיביל. הרי אלו ארבעה מיני חיות באדם, ואחרי מותו הגוף כלה, ולא נשאר רק ד' חלקי נשמה הללו, כי זה כל האדם, אבל הגוף אינו רק לבוש שפושטין אותו (זוהר ח"א כ:).

ואמנם כל אלו החיות ניתנו באדם בכח והוא יוציאם לפועל, ולהסביר דבר זה נדבר מאחד וממנו תדין על כל הד' חלקים. ונדבר מחלק הרוח ממללא, הנה ניתן באדם כח וחיות שע"י יש לו כח לדבר בכל עת שירצה, הרי זה בכח, וכאשר מדבר דבר, הרי הוציא חלק מהרוח לפועל, והוא הוא עצמיות חיותו ונשמתו כמו שאמר הכתוב (שה"ש ה, ו) נפשי יצאה בדברו, שכל דיבור שיוצא מפי האדם הוא אבר וחלק מנשמתו אשר הוציאה לפועל עתה (וכן בכל מעשה ותנועה שמתנועע מוציא חלק מנפשו לפועל, וכן בכל מחשבה שמהרהר ומחשב מוציא חלק מנשמה לפועל, וכן בכל מושכל שישכיל ומחדש איזה שכל מוציא לפועל אבר וחלק מן נשמה לנשמה).

ונודע כי כל דבר שהוא בכח מקבל שינוי והתהפכות, אל אשר יחפץ יטנו, כמו כח הפרי תוך הארץ, ולפי שאינו רק בכח, אז אם יטנו אילן זה יוציא פרי זה, ואם יטנו שם אילן אחר יוציא פרי אחר, משא"כ אחר שיצא לפועל אינו מקבל התהפכות, כי אחר שגדל הפרי באילן כן יהיה לעולם לא יקבל שינוי לעולם, וכמו שאמר הכתוב (קהלת ג, יד) ידעתי כי את כל אשר עשה אלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף בו, עשה דייקא, ר"ל אשר יצא לפועל נשאר כך תמיד, ולזאת באה הנשמה תוך האדם שיוציאה לפועל לא זולת. ולפי זה, מיד כשהאדם מדבר איזה דיבור (וכן בשכל ומחשבה ומעשה כאשר הקדמנו שכל מה שנסביר בחלק אחד ממנו תדין על שאר חלקי הנשמה) אזי הוציא חלק ההוא לפועל, אזי מיד נבדל חלק חיותו ההוא והולך למקומו למעלה, דהא עיקר ביאתה לזה העולם איננו רק בעבור הוציאה לפועל, וכאשר יצאה לפועל אין לה להיות עוד בזה העולם.

וזהו ענין אומרו ז"ל (זוהר חדש) שמהמצוה שאדם עושה נברא מלאך קדוש ובא מיד לפני ה' ואומר פלוני בנך עשיתי. ענין בריאת הנמצא הקדוש הזה, הוא חלק מנשמתו אשר יצאה לפועל, ומיד פורח למעלה, כי אין לו להתעכב עוד בזה העולם אחרי שגמר פעולתו אשר בשבילו בא הנה.

ולפי שהדבר אשר הוא בכח מקבל שינוי והתהפכות כאשר אמרנו, לזאת הנשמה ביד האדם כחומר ביד היוצר אל אשר יחפץ יטנו וכל אשר חפץ יעשה ממנה, ולכן כשמדבר האדם דיבורי קדושה בתורה ותפלה ודומיהן, ולפי שאורייתא וקב"ה חד (זוהר ויקרא עג), הרי עשה החלק כהכלל, ונעשה ממנה אלהות כביכול. וכאשר מדבר דברים אסורים כלשון הרע ורכילות ודומיהן, או דברים בטלים שהם דיבורים אשר אין צורך לאדם לדברם כלל, אמרו חז"ל (יומא יט ב) שעבר בעשה ול"ת, כל עבירה היא קליפה וס"א, נמצא עשה מנשמתו וחיותו ס"א, כי דבר שהוא בכח מקבל שינוי מן הקצה אל הקצה, וכאשר יצא לפועל כך נשאר לעולם. והתורה ניתנה בעבור זאת להאדם, כדי שידע ע"י מה יניח נשמתו באלהות, וע"י מה נעשה ממנה ס"א ח"ו. וכל זמן שהנשמה מלוכשת תוך הגוף אין האדם מרגיש בזאת, ואחרי הפטירה, במקום שהניח כל ימיו חלקי נשמתו (שהם המעשים והדיבורים והמחשבות והשכליות) שם ימצאנה, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, כי אין חשבון ודעת בשאול כו' (קהלת ט, י).

.....הנה כאשר האדם לא ישכח בזה בכל רגע, ודאי ישמור את עצמו מדיבורים רעים ומחשבות רעות ומעשים רעים ושכלים רעים, כי ראינו כל רשע מישאל חפץ בכל נפשו ולבו שיהא פטירתו מהעולם בתשובה, כדי שתצא נשמתו מתוך תשובה, ולו חכמו ישיבילו זאת כי אין האדם נפטר ברגע אחד בעת פטירתו, אלא בכל רגע מימי חייו הוא עת פטירתו, כי בכל מעשה ודיבור ומחשבה הוא פטירת אבר אחד וחלק מנשמתו כאשר אמרנו, רק בעת פטירתו הכללית כתב באור החיים (בראשית מז, כט) שנקבצים כל חלקי נשמתו שהלכו מאתו בכל יום ויום, ובאים ומתאספים כולם גם יחד ויצאו כאחד, והוא בסוד תוסף רוחם יגועון (תהלים קד, כט) ע"ש באורך בפרשת ויחי כי מתוך הוא, ועיין גם מ"ש בפרשת ויחי (דרוש ב) מהנ"ל.

הוספה לאות ב'

ביאור כללי ועפ"י הפל"ח אות ד' ולק"ה הכשר כלים הלכה ד' אות ג' ואות יב

כי כל אחד יש נשמה שהיא חלק אלוך ממעל והיא משיגה את האמת ומציאות ורוממות הש"י ומכח זה נכספת לעשות רצונו ולגלות כבודו ולהחזיר לו ית' את כל הכחות שמקבלת בהמלכתו ובגילוי כבוד שמים בשלימות דהיינו שמצד הנשמה האדם הוא צדיק גמור ויש לאדם נפש בהמית שמצדה הוא חיה שכל חיותה הוא הקיום הגשמי שלה, ועוד יש לו רוח ממללא נפש שכלית שמצידה הוא במדרגת בן אדם גוי שנוסף לו גם קיום רוחני יותר, אבל הכל סובב סביב עצמו, וכל זה יש לו מטבעו. אבל ליהודי יש נשמה קדושה הנ"ל ויש בכח כל יהודי להאיר בנפש את אור הנשמה הנ"ל ולהעביר אליה את האמת שמשגיגה ומכח זה לגרום לה שתתעורר בכסופים הנ"ל להמליך רק אותו ית' ולהחזיר אליו בעבודת הש"י וכבוד

שמים את כל הכוחות שקבלה ממנו. ומי שמתגבר על יצרו אזי ע"י כל מצווה ומצווה ועסק התורה ועשיית רצונו ית' גם במה שיותר בבחי' התקדש במותר לך ע"י מאיר אור הנשמה בנפש וכשמכניע יצרו שמעלים מהנפש את אור הנשמה ומצליח להאיר בה את כל אור הנשמה אזי הוא הצדיק שע"י יש לו שתי רוחות אחת לעילא שהיא שרשו ואחת דלתתא שאותה הוא תיקן ובנה ממנה קומה שלימה של בנין המלכות הממליכה רק את הש"י. כי ע"י כל מצווה וכל עשיית רצונו ית' מאיר אור הנשמה בנפש דהיינו שמוציא מכח אל הפועל אור האמת שבה כי כל מה שיש בנשמה אין לו שום התגלות בעוה"ז לכן כלפי עוה"ז נחשב לבכח ורק כשמאיר האור בנפש נחשב להתגלות חדשה שיצאה מכח אל הפועל. וכל זה יש בכח כל יהודי לעשות בעצמו.

אבל יש עוד סגולה נפלאה המבוארת כאן בתורה זו כפי שמאריך לבאר בלק"ה הנ"ל שבהתקשרות לצדיק אמיתי אפשר שהארת הנשמה בנפש תהיה באור אמת גדול לאין שיעור ממה שאדם עושה בעצמו כי אור נשמתו של הצדיק מאיר באור יקרות נפלא וגדול וחזק ועוד גם מכפיל עצמו בכל עליה של הצדיק וכיון שצדיק אמיתי אינו עומד במדרגה אחת, אלא תמיד עולה ממדרגה למדרגה הרי שבכל עת יש לו בחי' הסתלקות, והמקושר אליו היטב יכול בכל עת לזכות מאור נשמת הצדיק היורדת להעלותו להארת אמת פי שנים מאור הצדיק שלמטה.

ולעומת זה ע"י עבירה יש בכוח האדם לחזור ולאבד מנפשו את האור שכבר האיר בה, כי העבירה מעבירה אותה ומקלקלת את הכלים שבנפש לקבל אור הנשמה ומסתירה ממנה את האור וזה בחי' נפילת התפתחות הידים, כי ע"י שמוציא לפועל את יצר מחשבות ליבו הרע אזי חוזר הפועל הנ"ל של הקדושה אל הבכח שבנשמה ונעלם בו, ואזי כיון שנחשך ממנו האמת גם מאבד את כל הכסופים והרצונות דקדושה שהיו לו וחוזר להיות סובב סביב עצמו לחפש מילוי קיומו בהבלי עוה"ז.

ותשובה היא קבלה על להבא, וכדאיתא בגמ' המקדש על מנת שאני צדיק גמור מקודשת, כי באמת לכאורה מכאן ולהבא אפשר שיתעורר ויחזור לתקן ההוצאה לפועל דקדושה הנ"ל ומצווה מכבה עברה. אבל עיקר חידוש התשובה היא החרטה שהיא פלא וחסד ה' שיש בכוחו לתקן גם את העבר, כי כל יום צריך חיות וכל יום עולה לעוה"ב וממתין לאדם בבחי' היום לעשותם ומחר לקבל שכרם. וחיות היום הוא כפי המצוות שעשה באותו יום (כמבואר בתורה קעט ובאור החיים בראשית מז כט) דהיינו כפי ההוצאה לפועל שהוציא מנשמתו בנפשו. שע"י נעשה לו חלוקה דרבנן וכלים להשגת תענוג עוה"ב.

וכדאיתא בזהר עה"פ ואברהם בא בימים דהיינו שבא לעוה"ב עם כל הימים שלימים בחיות דקדושה. אבל במנחות כט: מבואר שאדם בכוחות עצמו לא יכול אפילו מכאן ולהבא לחזור בתשובה שכיון שהגביר על עצמו את היצחק"ר לא מסתייע מילתא לחזור בכוחות עצמו כמבואר שם בגמ' ובפרש"י ולכן כל תשובה היא מכח סיעתא דשמיא שמקבל המבין לשוב מבינה עילאה משם אהי-ה כמבואר בתורה ו' אות ב' ע"ש. ועיין בלק"ה הנ"ל שכתב זה הכלל שתמיד כל מדרגה שנפגמה א"א לתקן אותה מניה וביה אלא ע"י שממשיך אור ממקום גבוה שלא נפגם לכן א"א לשוב בתשובה אלא ע"י הצדיק ובעיקר ע"י הפי שנים מהצדיק וכנ"ל שהצדיק הגדול מתחדש בכל רגע נמצא שתמיד הרוח דלעילא שלו יורדת להעלותו שע"י הדבק בו וסמוך לו יכול תמיד לקבל בחי' פי שנים ע"ש.

עוד ע"ש בתורה ו' אות ה' שענין התשובה רמוז באות א כי להיות אדם צריך תמיד להיות בבחי' נקודה תחתונה שמעליה יש צדיק וביניהם מפריד הבושה והיראה מהרב. ועיין לעיל בתחילת אות ב' בתורה זו גם מבואר שההוצאה לפועל רמוז באות א ועיין בלק"ה הנ"ל בעין המבואר בתורה ו' דהיינו שענין ההוצאה לפועל אינו כמו בגשמיות שהפועל יוצא ונפרד מהבכח כי ברוחניות הם נשאים קשורים ואע"פ שהפועל יצא ונתגלה אבל ממשיך לשאוב חיותו מהבכח וזה רמוז באות א הנ"ל וכן בתורה ו' ע"ש בתחילת לשון מזהרנ"ת בביאור הפסוק קרא את יהושע ואצונו שאע"פ שהקב"ה ציווה ליהושע אבל משה חייב היה להיות שם גם והביאור כי התלמיד כיון שחיותו מהבכח של רבו לכן נשאר תמיד קשור בו לשאוב חיותו ממנו והטעם כי רק בהיותו מרגיש שיש למעלה ממנו זה הכלי לקבל את האור האמת בכלי מתוקן. וכלשון מזהרנ"ת בלק"ה הנ"ל שרוח דלתתא צריך תמיד להיות בבחי' דע מה למעלה ממך. ומבאר שם שזה עיקר העבירה כששוכח מקור חיותו. וזה עיקר התשובה שחוזר שמבין שכל חיותו מהצדיק.

ועיין בזה תורה יט שתמיד צריך לזכור בחי' כי מאיש לוקחה זאת.

עוד יש לומר שזה בחי' את שתי המאורות הגדולים ואח"כ את המאור הקטן כי נתמעטה הלבנה והביאור כי הקב"ה ברא עולמו בצביונו לבנה זכה וברה שכל אור החמה מאיר בה אבל כששאלה א"א לשני מלכים בכתר אחד דהיינו שלא הבינה מה החילוק ביניהם ולשם מה צריך כפל מלכים זה בעצמו היה בחי' עכירות שנעשה בה דהיינו שלא הבינה שאע"פ שיש בה בחי' פי שנים כרבו אבל הכל מכח רבו מילא רק כלפי חוץ הם שוים אבל מצד המהות הן שונים בתכלית כי החמה רק משפיע והיא רק מקבל וממילא השאלה שלה בעצמה היא היתה בחי' מיעוט הלבנה ולא שהיה עונש¹⁰.

¹⁰ ואולי אפשר לבאר עפ"י את בריאת האשה שכידוע היא בחי' הלבנה ועיין בגמ' שנחלקו אם דו פרצופין נבראו או נבראה זכר ולמ"ד דו פרצופין היתה מחוברת בו מגבו אחור באחור ושניהם בצביון נבראו כמו שני המאורות הגדולים ולא מסופר מה היה או איך התחלבו ומי בראש ולפי מעשה המסופר בגמ' לגבי הלבנה ששאלה א"א לשני מלכים בכתר אחד מסתבר שזו היתה קושיית חווה (הראשונה) מי בראש ועל זה אמר לא טוב היות האדם לבדו (זה בחי' שהלא טוב יקח אותך במעשה א' מספורי מעשיות) לבדו הכוונה שנים מחוברים כי שם אדם הוא על שניהם דייקא כמבואר, וע"י היא נתמעטה לצלע ואזי נעשה הניסור וכתוב ויבן את הצלע דהיינו שהיה צריך לבנות ולהגדיל כיון שנתמעטה כנ"ל.